

วารสาร

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

NATIONAL DEFENCE STUDIES INSTITUTE JOURNAL

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

ISSN 1906-7836 (PRINT)

ISSN 2651-1525 (ONLINE)

- ◆ วีรกษัตริย์ผู้กอบกู้เอกราช การประกาศอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- ◆ ยุทธศาสตร์ความมั่นคงองค์รวมของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน
- ◆ คำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร : โอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย-กัมพูชา
- ◆ เสบียงอาหารรีทอร์ทแพคเกจพร้อมทานจากผลผลิตในหน่วยทหารเพื่อความมั่นคงของกองทัพ
- ◆ ขบวนการอิสลามเตอร์กีสถานตะวันออก (ETIM) กับสถานะกลุ่มก่อการร้าย

วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพ
เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 ของ TCI

วันนี้ในอดีต

๒๖ เมษายน ๒๕๒๗

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
ภายในอาคารภาพปริทัศน์

สมเด็จพระบรมศวรมหาราช ทรงประกาศอิสรภาพ
ของกรุงศรีอยุธยา ณ เมืองแครง (ปัจจุบันคือเมืองจวอ ประเทศพม่า)
ทรงหลั่งน้ำจากพระน้ำเต้าทองคำลงสู่แผ่นดิน

น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์สมเด็จพระบรมศวรมหาราช
พระมหากษัตริย์นักรบผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ทรงกอบกู้อิสรภาพของไทย

วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

NATIONAL DEFENCE STUDIES INSTITUTE JOURNAL

วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้ดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ปัจจุบันเป็นวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI (Thai Journal Citation Index Centre) กลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีนโยบายการจัดพิมพ์ ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และวิทยาการด้านความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ในสาขา ดังนี้

- การเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และการศึกษา
- วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อม
- การทหารและการป้องกันประเทศ

ชนิดของเรื่องที่จะตีพิมพ์

บทความวิชาการและบทความวิจัยตามวัตถุประสงค์ของวารสาร รวมทั้งบทความพิเศษ

นโยบายการพิจารณาการขึ้นทรงบทความ

1. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ต้องผ่านการพิจารณาการขึ้นทรงจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Reviewer) ในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวนอย่างน้อย 2 ท่าน/1 บทความ โดยผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-Blind Peer Reviewer)
2. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และต้องไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด
3. บทความ ข้อเขียน ภาพประกอบ และตารางประกอบ ที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่เกี่ยวข้องกับสถาบันวิชาการป้องกันประเทศแต่อย่างใด
4. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินใจตีพิมพ์บทความในวารสาร
5. ไม่มีค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ เนื่องจากวารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศมีงบประมาณสนับสนุน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ จำนวน 2 ท่าน กรณีที่ท่านต้องการให้ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 มีค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ ท่านละ 1,000 บาท
6. หากบทความผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความแล้ว ผู้เขียนต้องมีใบรับรองตรวจภาษาอังกฤษจากสถาบันภาษาของรัฐ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาแนบมาด้วย

กำหนดการเผยแพร่

จัดทำวารสาร เป็น 2 ฉบับ/ปี คือ ฉบับที่ 1 : ม.ค.-มิ.ย. และ ฉบับที่ 2 : ก.ค.-ธ.ค.

หัวขัวระยะเวลาการพิจารณาตีพิมพ์บทความ

หัวขัวเปิดรับบทความเพื่อพิจารณา	ประชุมพิจารณาบทความ	การตรวจพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ และผู้เขียนปรับแก้	ฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร
ตลอดปี	ม.ค.	ม.ค.-เม.ย.	ม.ค.-มิ.ย.
ตลอดปี	ก.ค.	ก.ค.-ต.ค.	ก.ค.-ธ.ค.

การส่งบทความ

ผู้สนใจสามารถส่งบทความ พร้อมข้อมูลผู้เขียนเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย ยศ (ถ้ามี) ชื่อ นามสกุล วุฒิการศึกษา พร้อมด้วยย่อตำแหน่งทางวิชาการ สาขา/ภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย/หน่วยที่สังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ และอีเมลที่ติดต่อสะดวก ถึงกองบรรณาธิการวารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศได้โดยช่องทาง ดังนี้

1. ทางระบบการจัดการวารสารออนไลน์ ได้ที่ www.tci-thaijo.org/index.php/ndsijournal
2. ทางอีเมล : library@ome.ac.th

รายชื่อผู้จัดทำวารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

คณะที่ปรึกษา

พลเอก พงศ์เทพ แก้วไขโย
พลโท สมยศ ฉันทวรลักษณ์
พลโท ไพฑูรย์ จันทรวงาม
พลโท ทักษิณ สิริสิงห์
พลโท เทอดไทย ทัพธานี
พลตรี พิสิษฐ์ ลิขิตสุภิน

พลตรี รวิรินทร์ เจริญชัย
พลตรี อาชวกุล กาญจนาคม
พลตรี นิรุจ ดวงปัญญา
พลตรี ชาตรี จันทร์พิทักษ์
พลตรี บรรพต สังข์มาลา

บรรณาธิการ

พลตรี กฤษฎา บุญวัฒน์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พันเอก เอกภพ ภาณุมาศตระกูล
พันเอก กฤษฎา วงศ์ปราชญ์

นาวาเอก รัฐนิษฐ์ เมธีวัชรพัฒน์

กองบรรณาธิการ

พลเอก ทนงค์ดี รองทิม
พลเอก กิตติ คงสมบัติ
พลโท ดร.ชัยฤกษ์ แก้วพรหมมลาย์
พลโท ดร.กฤษฎา สุทธนันท์
พลโท ดร.ไชยสิทธิ์ ต้นตยกุล
พลอากาศตรีหญิง ดร.ศิริกร หิตะศิริ
พลตรี ประเทือง ปิยะกะโพธิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี โสคติยานุรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย รัตนวงษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนิต ธงทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.อัญญา ชลายนนาวัน
รองศาสตราจารย์ ดร.เชษฐเนติ ศรีสอ้าน
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ
รองศาสตราจารย์ ดร.จิณห์จุฑา ชัยเสนา ดาลลาส
รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลินทร์ พินิจภูวดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปราณี ธรรมพิทักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ธรรมกรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลรพี ทุมมาพันธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ สุขสาตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภคิณี กัลยาณมิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารีศรี กุลศิริปัญญา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศาสตรินทร ต้นสุน
นาวาอากาศเอก ดร.ชำนาญ ขุมทรัพย์
นาวาอากาศเอกหญิง ดร.คณินิจ อนุโรจน์
นาวาเอกหญิง สิริรัตน์ เนียมอินทร์
ร้อยเอก ดร.ชัชรินทร์ เลิศยศดินทร์

ข้าราชการบำนาญ
ข้าราชการบำนาญ
ข้าราชการบำนาญ
ข้าราชการบำนาญ
ข้าราชการบำนาญ
วุฒิสภา
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยรังสิต
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
สถาบันระหว่างประเทศ เพื่อการค้าและการพัฒนา
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ (องค์การมหาชน) กระทรวงกลาโหม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

ฝ่ายวิชาการ

พันเอกหญิง ดร.นภวรรณ แผ้วสกุล
นาวาเอก นพดล ออมแก้ว
นาวาเอกหญิง ขนพควรร เปล่งปลั่ง
พันเอก กนก เนตรแพ
พันเอกหญิง ดร.สกุลกาญจน์ นิยมพลอย

พันเอกหญิง ทศรินทร์ โสธรบุญ
พันโทหญิง สมใจ เกื้อคนรัก
นาวาโทหญิง อีรารัตน์ สุระเทพ
เรือโท จิรภัฏ หาราบัตย์

ฝ่ายจัดการ

พันเอกหญิง ภโวทัย พวงเพชร
เรืออากาศเอกหญิง มัญชรี แก้วสิทธิกุล
เรืออากาศตรี ภูริณัฐ เบ็ญจพันธ์

พันจ่าเอกหญิง ปุชิตา ต๊ะดี
พันจ่าอากาศเอก จรณินท์ วัชรเสวี

บทบรรณาธิการ

วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศฉบับนี้ ได้นำเสนอบทความที่สะท้อนถึงความพยายามอย่างต่อเนื่องในการพัฒนา ปรับปรุง และปฏิรูประบบการศึกษาและการฝึกอบรมของกองทัพไทย เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ทั้งยังขยายมุมมองของ “ความมั่นคง” ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้นในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม จิตวิทยา การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน ตลอดจนด้านทางทหารและการป้องกันประเทศ

บทความสำคัญบางส่วนในฉบับนี้ เช่น “แนวโน้มและความท้าทายด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ในบริบทของประเทศไทย” สะท้อนว่าความมั่นคงทางไซเบอร์ คือ ปัจจัยสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งหากขาดการป้องกันที่แข็งแกร่ง ประเทศจะเสี่ยงต่อภัยคุกคามในระดับโครงสร้างหรือ “ขบวนการอิสลามเตอร์กีสถานตะวันออก (ETIM) กับสถานะกลุ่มก่อการร้าย” ที่วิเคราะห์ภัยคุกคามข้ามพรมแดนในเชิงลึก ผ่านบริบทภูมิรัฐศาสตร์และความมั่นคงระหว่างประเทศ

อีกหนึ่งบทความที่น่าสนใจตามอง คือ “เสียดังอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมทานจากผลผลิตในหน่วยทหาร” ซึ่งกล่าวถึงการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารภายในกองทัพอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน “นโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ : การยกระดับความรุนแรงเพื่อลดความรุนแรง” ที่เสนอให้เรามองนโยบายด้านอาวุธนิวเคลียร์ไม่ใช่เพียงในฐานะเครื่องมือทำลายล้าง หากแต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่ผันแปรตามบริบทและการตัดสินใจของผู้นำแต่ละประเทศ

ทั้งนี้ บทความที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเพียงบางส่วนของเนื้อหาในวารสารฉบับนี้เท่านั้น ยังมีบทความวิชาการและงานวิเคราะห์อื่น ๆ ที่น่าสนใจและทรงคุณค่าอีกหลายเรื่อง ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านความมั่นคงในมิติต่าง ๆ อย่างรอบด้าน วารสารฉบับนี้จึงเป็นมากกว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้ หากแต่เป็นภาพสะท้อนของการเชื่อมโยงแนวคิด นโยบาย และการปฏิบัติจริงเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงของชาติอย่างมีพลวัตในศตวรรษที่ 21

ในโอกาสนี้ กองบรรณาธิการขอเชิญชวนนักวิชาการ นักวิจัย ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานด้านความมั่นคง ตลอดจนผู้ที่สนใจ ร่วมส่งบทความวิชาการหรือบทความวิเคราะห์เชิงนโยบาย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ซึ่งเป็นเวทีที่เปิดกว้างสำหรับการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และร่วมขับเคลื่อนความมั่นคงของประเทศไปสู่อนาคตที่มั่นคงและยั่งยืน

ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง
บรรณาธิการ
วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

สารบัญ

CONTENTS

วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568

บทความพิเศษ

- วีรกษัตริย์ผู้กอบกู้เอกราช การประกาศอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 1
นาฏยา ทองเหลือ
- การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของกองทัพไทย : ทิศทางการปฏิรูปท่ามกลางพลวัตความมั่นคงใหม่ 11
ธวิน ศรีแก้ว และ ทศรินทร์ โสธรบุญ
- นโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ : การยกระดับความรุนแรงเพื่อลดความรุนแรง 23
พิศาล อมรรัตนาภาพ

บทความวิชาการ

- แนวคิดขององค์การสหประชาชาติในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในการรักษาสันติภาพที่ยั่งยืน 33
จุมภฏ นุรักษ์เขต
- Cybersecurity Analysis in Thailand: Trends, Challenges, and Policy Insights 43
from Case Studies of SMEs, Mobile Banking, and Port Infrastructure
Chanin Taeratanachai and Rawida Wiryakitjar
- คำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร : โอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกัน 62
อย่างสันติ ระหว่างไทย-กัมพูชา
ณัฐฐ์ ศรีอินทร์
- ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน 76
ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธุ์
- แนวทางการขับเคลื่อนขีดความสามารถการปฏิบัติการร่วมของกองทัพไทยด้วยระบบสื่อสารเชื่อมโยง 97
นภาพรณ จันทรวัดน์, อรณิชา คงวุฒิ, พัฒน์ศรีธัญย์ เลาทไพบุลย์ และ วุฒิพงศ์ คงวุฒิ
- ทางเลือก ทางรอด : การผลิตพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ (2.5 ปี) 112
เพื่อการบริการด้านสุขภาพในยุคขาดแคลนพยาบาล
จารีศรี กุลศิริปัญญา และ โชติกา จันทรหนองแขง

บทความวิจัย

- ขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก (ETIM) กับสถานะกลุ่มก่อการร้าย 124
อัศพงษ์ ลิทธิวงศ์
- เสี่ยงอาหารรื้อรื้อเพื่อพร้อมรับประทานจากผลผลิตในหน่วยทหารเพื่อความมั่นคงของกองทัพ 136
ปัญญาวุฒิ จันทรธนูมสุข และ จินตนา แสงวงศ์
- การรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล 150
วรรณัย ยิ้มสุขไพฑูรย์ และ วศิน ชูประยูร
- ปัจจัยส่วนบุคคลกับการสร้างตัวตนทางการทหารของนักเรียนนายร้อย 163
รุ่งอรุณ วัฒยากร

MILITARY TERMS 101 177

ภาพกิจกรรมสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ 197

วีรภัตริย์ผู้กอบกู้เอกราช การประกาศอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

บทความพิเศษ

นาฏยา ทองเหลือ

Nattaya Thonglua

กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร กองบัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10400

Military History and Museum Division, National Defence Studies Institute Headquarters,

Bangkok, Thailand 10400

E-mail: His.nattaya@gmail.com

เมื่อกล่าวถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาพจำของคนไทยส่วนใหญ่มักผูกโยงกับเหตุการณ์ “ยุทธหัตถี” ในปี พ.ศ. 2135 ซึ่งสะท้อนพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในการศึก รวมถึงพระราชหฤทัยอันกล้าหาญที่ไม่เกรงกลัวต่อศัตรู ทว่าหากจะกล่าวถึง “จุดเปลี่ยน” ที่ทำให้พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ผู้กอบกู้เอกราชของชาติอย่างแท้จริง คงหนีไม่พ้นเรื่องราววันที่ทรงประกาศอิสรภาพ เมื่อปี พ.ศ. 2127 ซึ่งถือเป็นหมุดหมายสำคัญในการทวงคืนเอกราชและฟื้นฟูความรุ่งเรืองของอยุธยา

ดังนั้นบทความนี้จึงขอมุ่งเน้นการนำเสนอเหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การประกาศอิสรภาพของพระองค์ในปี พ.ศ. 2127 โดยเน้นเฉพาะช่วงเวลาสำคัญ ตั้งแต่้วยพระเยาว์ เหตุการณ์สงครามช้างเผือก ไปจนถึงจุดเปลี่ยนที่นำไปสู่การฟื้นคืนความเป็นไทของอยุธยา เนื้อหาแบ่งออกเป็น 5 ตอนย่อย ได้แก่ พระราชประวัติโดยย่อ สงครามช้างเผือกจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในวัยพระเยาว์ หนทางแห่งวีรภัตริย์ การประกาศอิสรภาพทวงคืนความเป็นไท และการเปลี่ยนแปลงทางการทหารไทยสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

พระราชประวัติโดยย่อ

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระราชสมภพ ปีเถาะ พ.ศ. 2098 ณ พระราชวังจันทน์ เมืองพิษณุโลก เป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ในสมเด็จพระมหาธรรมราชา พระเจ้าแผ่นดินแห่งราชวงศ์สุโขทัยพระองค์แรกที่ครองกรุงศรีอยุธยา กับพระวิสุทธิกษัตริย์ (พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และพระสุริโยทัย) พระนามเดิมพระองค์ดำหรือพระนเรศวรมีพระเชษฐภคินี 1 พระองค์ คือ พระสุพรรณกัลยา (พระสุพรรณเทวีหรือพระสุพรรณเทวี) และมีพระอนุชา 1 พระองค์ คือ พระองค์ขาวหรือพระเอกาทศรถ (ต่อมาได้สถาปนาเป็น สมเด็จพระเอกาทศรถ) พระองค์เสด็จครองราชสมบัติขึ้นเป็นพระมหาษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2133 เมื่อพระชนมายุได้ 35 พรรษา (สำนักนายกรัฐมนตรี, คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี, 2540, น.126) และเสด็จสวรรคต เมื่อปี พ.ศ. 2148 พระชนมได้ 50 พรรษา ด้วยอาการพระประชวรเป็นฝีละลอกขึ้นที่พระพักตร์จนกลายเป็นพิษ ระหว่างยกทัพตีเมืองอังวะ (รัฐฉานในปัจจุบัน) รวมเสวยราชสมบัติได้ 15 ปี

ข้อมูลเกี่ยวกับพระอัครมเหสี พระราชโอรส และพระราชธิดาของพระองค์ มิได้ปรากฏในพงศาวดารไทย แต่ปรากฏในบันทึกของพม่าหรือหลักฐานจากชาวต่างชาติ ซึ่งมีการกล่าวถึงพระมเหสีและพระสนม 3 ท่าน ได้แก่

1. พระมณีนรีตนาคกรมเหสี (เจ้าขรัวมณีนรินทร์) จากจดหมายเหตุวันวลิต

2. พระเอกกษัตริย์ พระราชธิดาในพระเจ้าศรีสุพรรณมหาราช เจ้าแผ่นดินเขมร จากพงศาวดารเขมร

3. โยธยามัฒยา พระราชธิดาในพระเจ้านรธาเมงสอ¹ กับพระนางเซงพยุเซเมตอ ปฐมวงศ์พม่าที่ปกครองอาณาจักรล้านนา จากพงศาวดารพม่า

ในพระราชพงศาวดารแม้ว่ามีได้ปรากฏชื่อพระราชโอรสและพระราชธิดา แต่มีเอกสารต่างชาติที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างของหลักฐานฝ่ายไทย โดยเฉพาะ จดหมายเหตุสเปน² เรื่อง History of the Philippines and Other

Kingdoms โดยจดหมายเหตุฉบับดังกล่าว มีการกล่าวถึง “พระราชกุมารพระองค์เยาว์ที่สุด” ที่เสด็จร่วมในขบวนพยุหยาตราชลมารค ร่วมกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระอัครมเหสี และเหล่านางกำนัล ซึ่งปรากฏว่าเรือพระที่นั่งของพระราชกุมารนั้น ตามเรือของขุนนางใหญ่มา จึงสันนิษฐานได้ว่า สมเด็จพระนเรศวรทรงมีพระราชโอรสอย่างน้อยหนึ่งพระองค์ หรืออาจมีมากกว่าหนึ่งพระองค์ ตามถ้อยคำว่า “พระองค์เยาว์ที่สุด” ที่หมายถึงหลายพระองค์ (กองบัญชาการทหารสูงสุด, กรมยุทธศึกษาทหาร, 2546, น.4)

สงครามช้างเผือกถูกเปลี่ยนครั้งสำคัญในวัยพระเยาว์

สงครามช้างเผือก ในปี พ.ศ. 2106 ถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา (พระอัยยิกา หรือ “ท่านตา” ของพระองค์) กับพระเจ้าบุเรงนองแห่งกรุงหงสาวดี กรุงศรีอยุธยาในครานั้นเป็นอาณาจักรที่รุ่งเรือง มีอาณาเขตกว้างขวางและอุดมสมบูรณ์ดังหลักฐานที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ความว่า

“ครั้งนั้นพระนครศรีอยุธยาไพศาลสมบูรณ์ด้วยมีช้างเผือกถึง 7 ช้าง เกียรติยศปรากฏไปในนานาประเทศทั้งปวง มีกำปั่นลูกค้าเมืองฝรั่งเศส เมืองอังกฤษ เมืองวิลันดา เมืองสุรัต และลำเภาจีน เข้ามาค้าขายเป็นอันมากสมเด็จพระสังฆราชพระราชอาคัน และเสนาพยุพมาตย์ราชปโรหิต ถวายพระนามพระเจ้าแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช พระเจ้าช้างเผือกกิตติศัพท์ลือไปถึงกรุงหงสาวดีว่า พระนครศรีอยุธยามีช้างเผือกถึง 7 ช้าง” (กรมศิลปากร, กองวรรณกรรมและ

ประวัติศาสตร์, 2542, น.245)

เมื่อกิตติศัพท์เรื่องการมีช้างเผือกถึง 7 ช้างของกรุงศรีอยุธยาเลื่องลือไปถึงกรุงหงสาวดี พระเจ้าบุเรงนองจึงมีพระราชสาส์นมาทูลขอช้างเผือกจำนวน 2 ช้าง จากสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้ ต้องย่อนความไปก่อนเกิดสงครามช้างเผือก อยุธยาเคยมีความขัดแย้งกับพม่ามาก่อนถึง 2 ครั้ง โดยครั้งล่าสุดคือ สงครามเมื่อปี พ.ศ. 2091 ในรัชสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช กับพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ อันเป็นศึกใหญ่ที่สมเด็จพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์บนหลังช้าง และพระเจ้าบุเรงนองในขณะนั้นดำรงตำแหน่งแม่ทัพเอก ดังนั้นการส่งสาส์นมาขอช้างเผือกซึ่งถือเป็นสัตว์มงคลแสดงถึงอำนาจและบารมีของผู้ครอบครอง จึงถูกมองว่าเป็นการยั่วยุมากกว่าการขอย่างบริสุทธิ์ใจ เพราะไม่เคยมีเยี่ยงอย่างที่พระเจ้าแผ่นดินผู้มีอธิปไตยจะยินยอมมอบช้างเผือกให้แก่กันโดยสมัครใจ การปฏิเสธในครั้งนี้ย่อมหมายถึงการเลือกยืนหยัดรักษาเกียรติยศ แม้จะต้องเผชิญกับภัยสงคราม

¹ มีหลักฐานสนับสนุนความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระเจ้าเชียงใหม่ นรธาเมงสอ โดยมีการช่วยเหลือกันทางทหารในการปราบเมืองขึ้นที่แข็งเมือง ซึ่งส่งผลให้ทั้งสองราชสำนักมีการแลกเปลี่ยนพระราชธิดาเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี โดยสมเด็จพระนเรศวรทรงยกพระราชธิดาให้แก่เมงสาตูลอง พระโอรสของพระเจ้านรธาเมงสอ และในทางกลับกัน พระเจ้านรธาเมงสอก็ถวายพระราชธิดาของพระองค์ให้เป็นพระมเหสีของสมเด็จพระนเรศวรเช่นกัน

² เขียนโดย บาทหลวงมาร์เชโล เด ริบาเดเนย์รา (Marchelo de Ribadeneira, O.F.M.) ซึ่งบันทึกจากคำบอกเล่าของบาทหลวงคณะฟรันซิสกันที่เคยพำนักอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ในช่วง พ.ศ. 2125 และ พ.ศ. 2139 ตรงกับปลายรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและต้นรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ภายหลังการปฏิเสศ พระเจ้าบุเรงนองจึงยกกองทัพใหญ่มาทางด่านแม่ละเมา (อำเภอแม่สอดในปัจจุบัน) เริ่มต้นด้วยการตีหัวเมืองฝ่ายเหนือเพื่อตัดกำลังสนับสนุน ก่อนเข้ายึดเมืองพิษณุโลก ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระมหาธรรมราชา พระราชบิดาของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสามารถยึดกรุงศรีอยุธยาได้ในเวลาต่อมา ผลจากสงครามในครั้งนั้น เอกสารมหาราชวงศ์ปกรณ (หอแก้ว) กล่าวว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิถูกบังคับให้สละราชสมบัติและถูกนำตัวไปกรุงหงสาวดีพร้อมรัชทายาท คือ สมเด็จพระราเมศวรและออกพระจักรีช้างเผือก 4 ช้าง ส่วยช้างปี่ละ 30 เชือก เงิน 300 บาทต่อปี และภาษีปากเรือเมืองตะนาวศรี (สำนักนายกรัฐมนตรี,

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี, 2540, น.75)

ก่อนเสด็จกลับเมืองหงสาวดี พระเจ้าบุเรงนองทรงทูลขอตัวสมเด็จพระนเรศวรจากพระมหาธรรมราชาเพื่อนำไปเลี้ยงดูในฐานะพระราชบุตรบุญธรรม อย่างไรก็ตามเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า แท้จริงแล้วพระองค์ทรงประสงค์จะใช้พระนเรศวรเป็นตัวประกัน เพื่อค้ำประกันความจงรักภักดีของพระมหาธรรมราชาต่อหงสาวดี เหตุการณ์ครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้สมเด็จพระนเรศวรทรงได้เผชิญกับความทุกข์ยากของประชาชน และความโหดร้ายของสงคราม จนกลายเป็นแรงผลักดันให้พระองค์มีความมุ่งมั่นในการกอบกู้เอกราชต่อไปในภายภาคหน้า

ภาพที่ 1

ภาพถ่ายจิตรกรรมฝาผนังเหตุการณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชถูกจับไปเป็นองค์ประกันที่หงสาวดี ภายในอาคารภาพปริทัศน์อนุสรณ์สถานแห่งชาติ จ.ปทุมธานี

หมายเหตุ : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน

เมื่อประทับอยู่ ณ กรุงหงสาวดี สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากพระเจ้าหงสาวดีให้ประทับร่วมกับพระราชวงศ์และเจ้าฟ้าจากเมืองขึ้นต่าง ๆ ซึ่งมีพระชนมวัยใกล้เคียงกัน ระหว่างที่ทรงพำนักอยู่ที่นั่นพระองค์ทรงใช้โอกาสศึกษายุทธศาสตร์การสงครามอย่างลึกซึ้งทั้งในด้านกลศึก การจัดทัพ การวางแผน และการฝึกฝนศิลปะการต่อสู้แขนงต่าง ๆ จนทรงมีพระปรีชาสามารถ

เป็นที่ประจักษ์นอกจากนั้น ยังทรงซึมซับภาษา ขนบธรรมเนียมและนิสัยใจคอของชาวพม่าและมอญ ตลอดจนทรงศึกษาวิชาความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทหาร การปกครอง และศาสตร์ของอาณาจักรหงสาวดีได้อย่างแจ่มชัด ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานสำคัญที่พระองค์ทรงนำกลับมาใช้ในการกู้เอกราชและวางรากฐานความมั่นคงให้แก่กรุงศรีอยุธยาในภายหลัง

ขุนทางแห่งวิธคณิตย์

นอกจากทรงศึกษาพิชัยสงครามและฝึกฝน การศึกในขณะประทับอยู่ ณ กรุงหงสาวดี สมเด็จพระนเรศวรมหาราชยังทรงได้รับบทเรียนสำคัญจาก เหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรก ซึ่งกลายเป็นรากฐาน แห่งพระวิสัยทัศน์ในการกอบกู้เอกราชในภายหลัง

เมื่อทรงพำนักอยู่ ณ หงสาวดี เป็นเวลาราว 6 ปี พระชนมายุได้ 15 พรรษา พระเจ้าหงสาวดีทรงยกทัพ หมายทำศึกกับกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง และทรงให้สมเด็จพระนเรศวรตามเสด็จร่วมในกองทัพหลวงที่ยกออกจาก หงสาวดี เมื่อปลายปี พ.ศ. 2111 แม้กองทัพพม่าจะตั้งค่าย ล้อมพระนครอยู่เป็นเวลานาน แต่ไม่สามารถตีแตกได้ อีกทั้งใกล้เข้าสู่ฤดูน้ำหลาก อันเป็นอุปสรรคต่อการศึก พระเจ้าหงสาวดีจึงเปลี่ยนจากการใช้กำลังเป็นกลยุทธ์ ทางการเมือง โดยส่งไส้ศึกแฝงตัวเข้าไปซื้อขุนนางเก่าของ อยุธยา เพื่อยุแหยงให้เกิดความแตกแยกภายในพระนคร ทั้งการใส่ร้ายขุนนางที่จงรักภักดี โยกย้ายผู้มีฝีมือไป ในตำแหน่งที่ไม่สำคัญ ตลอดจนสร้างความหวาดระแวง ในราชสำนัก ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ทำลายความมั่นคง ของกรุงศรีอยุธยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งในเดือน 9 ปีพ.ศ. 2112 กรุงศรีอยุธยาได้ตกเป็นของพม่า นับเป็นการเสียกรุง ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทย แม้กรุงศรีอยุธยาจะมี ขัยภูมิดีมีแม่น้ำล้อมรอบ กำแพงเมืองแข็งแกร่ง ขุนพลฝีมือดี ที่สามารถต้านทานทัพพม่าได้ถึง 9 เดือน เพียงใด แต่เมื่อเกิด ความแตกแยกจากภายใน ก็ไม่อาจต้านทานศัตรูได้ บทเรียน สำคัญนี้สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงประจักษ์ด้วยพระเนตร พระภรณ์ของพระองค์เอง

ภายหลังชัยชนะ พระเจ้าหงสาวดีทรงกวาดต้อน เชื้อพระวงศ์ ขุนนาง และประชาชนจำนวนมากไปยัง กรุงหงสาวดี พร้อมทั้งสมเด็จพระมหาธรรมราชาขึ้นครอง กรุงศรีอยุธยาในฐานะเจ้าเมืองภายใต้อำนาจของพม่า โดยอนุญาตให้ขอข้าราชการและพลเมืองมารักษาพระนคร เพียง 10,000 คน และให้ทหารพม่าจำนวน 3,000 นาย อยู่ในพระนครเพื่อควบคุม (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา, ม.ป.ป.)

ต่อมาไม่นาน พระยาละแวก กษัตริย์แห่งเขมร

อดีตประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา ได้ถือโอกาสช่วงที่อยุธยา อ่อนแอ ยกทัพเข้าปล้นหัวเมืองใกล้เคียงกวาดต้อนผู้คน เป็นระยะ พระมหาธรรมราชาจึงกราบทูลขอตัวสมเด็จพระนเรศวรกลับมาช่วยป้องกันพระนครขณะทรงมี พระชนมายุได้ 16 พรรษา (กรมศิลปากร, กองวรรณกรรม และประวัติศาสตร์, 2542, น.274) และทรงส่งพระสุพรรณ กัลยา พระเชษฐภคินี ไปเป็นตัวประกันแทนในปี พ.ศ. 2113

ศึกพระยาละแวกนี้กลับกลายเป็นผลดีต่ออยุธยา ในทางอ้อม เนื่องจากชาวบ้านที่เคยหนีออกจากเมือง เมื่อคราวเสียกรุง ต่างหลบหนีกองทัพเขมรกลับมาอาศัย ในพระนครเป็นจำนวนมาก ทำให้พระนครมีกำลังพลเพิ่มขึ้น พระมหาธรรมราชาทรงโปรดให้เสริมกำแพงเมือง ขยายคู และสร้างป้อมค่ายใหม่เพื่อความมั่นคง สมเด็จพระนเรศวร ทรงช่วยบริหารกิจการบ้านเมืองและฝึกฝนการปกครอง อย่างใกล้ชิด จนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย และในปี พ.ศ. 2114 จึงโปรดให้ตั้งสมเด็จพระนเรศวรดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราช ปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ ณ เมืองพิษณุโลก

ณ เมืองพิษณุโลก พระองค์ทรงจัดระเบียบ ข้าราชการใหม่ เพื่อทดแทนกลุ่มเดิมที่ถูกดึงไปช่วยราชการ ที่กรุงศรีฯ (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา, ม.ป.ป.) และเริ่มเสริมสร้างกองทัพอย่างมีระบบ พร้อมทั้งทรงมี บทบาทในการศึกหลายครั้ง เช่น

พ.ศ. 2121 ทรงไล่ติดตามพระยาจันจันตุ (สายลับ จากละแวก)

พ.ศ. 2122 ศึกกับพระทศราชา แม่ทัพละแวก ซึ่งพระองค์ทรงใช้กลศึกรูปแบบกองโจรเป็นครั้งแรก ทำให้ พระเกียรติเลื่องลือไปถึงหงสาวดี

พ.ศ. 2124 ศึกเมืองคัง เจ้าเมืองไทยใหญ่ก่อกบฏ ไม่ยอมเข้าเฝ้าพระเจ้านันทบุเรง พระนเรศวรพร้อม พระมหาอุปราชมังคยอขวาและพระสังกะทัตได้รับ มอบหมายให้เข้าตีเมือง ในการศึกครั้งนี้ พระนเรศวรทรงใช้ กลศึกอย่างชาญฉลาด ทรงแบ่งกำลังเป็น 2 ฝ่าย ลวงข้าศึก ให้ตั้งรับทางหนึ่ง ก่อนเข้าตีทางลับด้านหลัง จนสามารถ ยึดเมืองได้โดยใช้เวลาไม่นาน พระปรีชาสามารถของพระองค์ สร้างความประหลาดใจให้กับราชสำนักหงสาวดีเป็นอย่างยิ่ง

การประกาศอิสรภาพ ทวงคืนความเป็นไท

ชนวนเหตุที่นำไปสู่การประกาศอิสรภาพของกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2127 เริ่มต้นจากการที่พระเจ้าอองวะแห่งพม่าเริ่มคิดแข็งเมืองต่อราชสำนักหงสาวดีในปี พ.ศ. 2126 พระองค์จึงส่งทูตไปยังนครต่าง ๆ เพื่อขอความร่วมมือ ได้แก่ เจ้าฟ้าไทยใหญ่ พระเจ้าแปร พระเจ้าตองอู พระเจ้าเชียงใหม่ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) รวมถึงกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ตาม บรรดาเจ้าผู้ครองนครเหล่านั้นปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกับพระเจ้าอองวะ หลายเมืองถึงขั้นจับตัวทูตแล้วส่งมอบให้พระเจ้านันทบุเรง แห่งกรุงหงสาวดี เพื่อแสดงความจงรักภักดี เว้นแต่กรุงศรีอยุธยาเพียงแห่งเดียวที่ไม่ได้ส่งตัวทูตกลับไป จึงทำให้ราชสำนักหงสาวดีเริ่มเกิดความหวาดระแวง

พระเจ้านันทบุเรงจึงมีพระบัญชาให้หัวเมืองต่าง ๆ ที่ยังสวามิภักดิ์อยู่ ได้แก่ พระเจ้าแปร พระเจ้าตองอู พระเจ้าเชียงใหม่ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต และกรุงศรีอยุธยา ส่งกำลังเข้าร่วมทัพหงสาวดีเพื่อปราบปรามเมืองอองวะ ทั้งยังวางแผนลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งขณะนั้นทรงยกทัพไปตั้งค่ายอยู่ที่เมืองแครง ทว่าพระยาเกียรติ และพระยาราม ขุนนางมอญที่ได้รับมอบหมายให้ลงมือ กลับนำแผนการกลับไปเปิดเผยต่อพระมหาเถรคันฉ่อง พระอาจารย์ของสมเด็จพระนเรศวรที่ประทับอยู่

ในเมืองนั้น เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงทราบข่าว พระองค์จึงทรงเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่กรุงศรีอยุธยาควรประกาศอิสรภาพจากราชธานีหงสาวดี กระทั่งในวันพฤหัสบดี เดือน 6 แรม 2 ค่ำ ปีมอก ฉศก จุลศักราช 946 หรือตรงกับวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2127 สมเด็จพระนเรศวรจึง “ประกาศอิสรภาพ” จากหงสาวดีอย่างเป็นทางการ ณ เมืองแครง โดยมีคำประกาศปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ความว่า

“...ประกาศแก่เทพเจ้าทั้งหลายอันมีมหิทธิฤทธิ์ และทิพยจักขุทิพยโสด ซึ่งสถิตอยู่ทุกทิศานุทิศจงเป็นทิพยพยาน ด้วยพระเจ้าหงสาวดีมิได้ตั้งอยู่โดยคลองสุจริต มิตรภาพขัดตียราชประเพณี เสียสามัคคีธรรม ประพฤติพาลทุจริตคิดจะทำร้ายอันตรายแก่เรา ตั้งแต่นี้ไปกรุงพระมหานคร ศรีอยุธยา กับเมืองหงสาวดีมิได้เป็นสุวรรณปฐพีเดียวกันแต่ก่อน ขาดจากกันแต่วันนี้ไปตราบเท่า กัลปาวสาน...” (กรมศิลปากร, กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, 2542, น.282)

การประกาศอิสรภาพในครั้งนั้นมีได้เป็นเพียงการตัดสัมพันธ์ทางการเมืองกับหงสาวดีเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ถึงอิสรภาพและจุดเริ่มต้นของการกอบกู้ชาติอย่างเต็มพระราชหฤทัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ภาพที่ 2

ภาพถ่ายจิตรกรรมฝาผนังเหตุการณ์การประกาศอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภายในอาคารภาพปริทัศน์ อนุสรณ์สถานแห่งชาติ จ.ปทุมธานี

หมายเหตุ : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน

หลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง พระองค์ทรงยกทัพหมายจะตีเมืองหงสาวดี ซึ่งในขณะนั้น พระเจ้านันทบุเรงดีก็อยู่ที่เมืองอังวะ เมื่อทรงทราบว่าพระเจ้านันทบุเรงดีกำลังยกทัพกลับ พระนเรศวรจึงจำเป็นต้องถอนทัพ แม้จะไม่สามารถบุกตีหงสาวดีตามที่ตั้งพระราชหฤทัยไว้ แต่พระองค์ก็ทรงต้อนรับชาวไทย (เชลยจากหัวเมืองต่าง ๆ ที่ตกอยู่ในอำนาจหงสา) กลับมาได้เป็นจำนวนมาก

ระหว่างเสด็จยাত্রาทัพกองทัพหงสาวดีภายใต้การนำของพระมหาอุปราชได้ส่ง “สุรกรรม” แม่กองระวังน้ำออกติดตามทัพอยุธยา และสามารถตามทันที่บริเวณแม่น้ำสะโตง ทว่าทัพกรุงศรีอยุธยาและครัวไทยได้ข้ามแม่น้ำไปแล้วทั้งสองฝ่ายจึงได้ประจันหน้า โดยต่างฝ่ายต่างใช้ปืนยิงข้ามแม่น้ำ แต่เนื่องจากแม่น้ำสะโตงมีความกว้างมาก กระสุนที่ยิงออกไปจึงไม่ถึงกันทั้งสองฝั่ง ในเหตุการณ์นี้ สมเด็จพระนเรศวรทรงใช้พระแสงปืนยาวขนาด 9 คืบ (ประมาณ 2 เมตร) ยิ่งถูกสุรกรรมสิ้นชีวิตบนคอช้าง (กองบัญชาการทหารสูงสุด,

กรมยุทธศึกษาทหาร, 2546, น.15) ณ ริมฝั่งแม่น้ำสะโตง ฝ่ายหงสาซึ่งเห็นแม่ทัพตนเสียชีวิตจึงยกทัพถอยกลับไป

นับตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาประกาศไม่ขึ้นต่อราชสำนักหงสาวดีพระเจ้านันทบุเรงดีก็ทรงมิได้ละความพยายามจัดทัพหมายจะปราบปรามกรุงศรีอยุธยาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2133 เมื่อสมเด็จพระมหาธรรมราชาเสด็จสวรรคต สมเด็จพระนเรศวรจึงขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ขณะทรงมีพระชนมายุ 35 พรรษา และโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระเอกาทศรถ พระอนุชาขึ้นเป็นพระมหาอุปราช ทรงมีพระราชอำนาจเทียบเท่าพระมหากษัตริย์

ต่อมาในปี พ.ศ. 2135 กรุงหงสาวดีได้ยกทัพใหญ่เข้าตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง จนนำไปสู่เหตุการณ์ศึกยุทธหัตถี ณ ตำบลหนองสาหร่าย ซึ่งเป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างสมเด็จพระนเรศวรและพระมหาอุปราชแห่งกรุงหงสาวดีบนหลังช้างศึกในตำนาน อันเป็นภาพจำสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทยตราบนิจ

ภาพที่ 3

ภาพถ่ายจิตรกรรมฝาผนังเหตุการณ์การศึกยุทธหัตถี ในปี พ.ศ. 2135 ภายในอาคารภาพปริทัศน์ อนุสรณ์สถานแห่งชาติ จ.ปทุมธานี

หมายเหตุ : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน

การเปลี่ยนแปลงทางการทหารไทยสมัยของสมเด็จพระนเรศวร

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงวางรากฐานพัฒนากิจการทหารไทยในยุคกรุงศรีอยุธยาอย่างเป็นระบบมากขึ้น ทั้งด้านยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และการจัดการภายในกองทัพ โดยเริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระมหาอุปราช และทรงสานต่อเมื่อขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์

พระองค์ทรงตระหนักว่า การป้องกันอาณาจักรไม่อาจอาศัยเพียงกำแพงเมืองหรือป้อมปราการ จึงโปรดให้ขยายแนวคูเมืองด้านตะวันออกไปจรดแม่น้ำ พร้อมเสริมแนวรับด้วยป้อมปราการสำคัญหลายแห่ง ได้แก่ ป้อมมหาชัย ป้อมเพชร และป้อมซัดกบ ซึ่งตั้งอยู่ตามจุดยุทธศาสตร์สำคัญเพื่อควบคุมทางน้ำโดยรอบ นอกจากนี้ยังทรงโปรดให้สร้างวังจันทร์เกษม (วังหน้า) บริเวณฝั่งตะวันออกของพระนคร เพื่อใช้เป็นศูนย์บัญชาการทางทหารและเป็นที่ประทับยามศึกสงครามมาเยือน

ด้านยุทธศาสตร์การสงคราม พระองค์ทรงปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการตั้งรับมาเป็นเชิงรุก โดยส่งกองทัพออกสกัดศัตรูตั้งแต่แนวชายแดน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภัยคุกคามเข้าถึงเมืองหลวง พร้อมนำแนวคิดการเดินทัพหลายเส้นทางมาใช้ในการเข้าตีศัตรูจากหลายทิศทางในเวลาเดียวกัน อันเป็นการสร้างความสับสนและทำให้ฝ่ายตรงข้ามเสียเปรียบ

พระองค์ยังทรงเล็งเห็นความสำคัญของระบบสนับสนุนเบื้องหลังการรบ จึงจัดตั้งหน่วยเสบียงเฉพาะขึ้น โดยแยกกำลังออกจากกองทัพหลักเพื่อรับหน้าที่จัดหา ลำเลียง และกระจายอาหารแก่ทหารอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางบกและทางน้ำ เพื่อให้กองทัพสามารถเคลื่อนที่ได้โดยไม่สะดุด นอกจากนี้ยังโปรดให้ชำระและปรับปรุงตำราพิชัยสงครามให้เหมาะสมกับรูปแบบการรบในยุคของพระองค์ เพื่อใช้เป็นหลักในการฝึกทหารและวางแผนการศึก

ด้านการจัดกำลังพล พระองค์ทรงเปลี่ยนแปลงระบบเกณฑ์ทหาร ด้วยการรวบอำนาจจากหัวเมืองต่าง ๆ

ให้ขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา พร้อมทั้งขยายเขตหัวเมืองเพื่อเพิ่มศักยภาพในการระดมพล และตั้งผู้สำเร็จราชการจากราชวงศ์หรือขุนนางผู้ใหญ่เข้าไปดูแลอย่างใกล้ชิด พระองค์ยังโปรดให้จัดตั้งหน่วยรบพิเศษ เช่น หน่วยทหารราบและหน่วยทหารม้า ซึ่งคัดเลือกจากทหารหนุ่มที่กล้าหาญ มีวินัย และสามารถปฏิบัติการเฉพาะทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านยุทธวิธี พระองค์ทรงใช้กลยุทธ์ที่มีความเฉียบแหลมและแยบยล เช่น การเปลี่ยนจากตั้งรับมาเป็นรุก การใช้กำลังน้อยตีแล้วถอยล่อข้าศึกถลำเข้าไปในถ้ำ (ตอนเข้าจุดหรือพื้นที่ที่คับคั่ง) ที่วางกำลังเตรียมไว้แล้วระดมกำลังเข้าตีทุกทิศทาง แผนการใช้กำลังพลมากฝีมือจำนวนน้อยบุกโจมตีอย่างรวดเร็วเพื่อทำลายขวัญและทำให้ข้าศึกแตกตื่นจนเสียกระบวน การใช้วิธีแบบกองโจร โดยส่งหน่วยย่อยเคลื่อนที่เร็วเข้าตีแนวหลังของศัตรู อีกทั้งยังตั้งหน่วยรบพิเศษเพื่อใช้ในการก่อกวนที่เน้นการจู่โจม โดยใช้ทหารหนุ่มและทรงคัดเลือกผู้บังคับบัญชาเองตามความสามารถ (กองบัญชาการทหารสูงสุด, กรมการศึกษาวิจัย, กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร, 2525, น.34)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงมิใช่เพียงนักรบผู้กล้าหาญ หากแต่ยังเป็นนักยุทธศาสตร์ นักบริหาร และนักการเมืองผู้มีวิสัยทัศน์ไกล พระองค์ทรงกอบกู้เอกราชจากพม่า วางรากฐานด้านการทหาร การปกครอง และความมั่นคง นอกจากสงครามกับหงสาวดีซึ่งเป็นภาพจำของยุคแล้ว พระองค์ยังทรงขยายอำนาจและอาณาเขตของกรุงศรีอยุธยาอย่างกว้างไกล ครอบคลุมตั้งแต่พม่าตอนใต้ทางฝั่งมหาสมุทรอินเดียรวมถึงรัฐไทใหญ่บางรัฐ ไปจนถึงฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกทางตะวันออก ทิศเหนือจรดแม่น้ำโขง และทิศใต้จรดแหลมมลายู ทำให้กรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของพระองค์มีอาณาเขตกว้างใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทย

ภาพที่ 4

แผนที่อาณาจักรอยุธยา สมัยสมเด็จพระนเรศวรหาราช พ.ศ. 2133-2148 จากหนังสือกำเนิดสยามจากแผนที่ : ประวัติศาสตร์ภูมิภยาของชาติ Siam Map ped ใช้เป็นภาพประกอบ

หมายเหตุ : จาก กำเนิด สยามจากแผนที่ ประวัติศาสตร์ ภูมิภยาของชาติ, โดย ธงชัย วินิจจะกุล, 2556, สำนักพิมพ์อ่าน.

ด้านสภาพสังคมภายในราชอาณาจักรในยุคนั้น เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย เพราะพระองค์ทรงปกครองด้วยความเข้มงวด เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าสำคัญทางทะเลและยังมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่อง มาตราการปกครองที่เคร่งครัดจึงถือเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของชาติ

ในมุมมองของต่างประเทศ สมเด็จพระนเรศวรเป็นที่ยอมรับอย่างสูง เอกสารของชาวต่างชาติ เช่น สเปน ฮอลันดา และอังกฤษ ได้กล่าวถึงพระองค์ทั้งในด้านการทูต

การสงคราม และการค้าระหว่างประเทศ เช่น เอกสารในปี พ.ศ. 2183 บันทึกไว้ว่า “ราชอาณาจักรสยามมีประเพณีนักรบที่เข้มขัน พระเจ้ากรุงสยามโปรดให้มีการประลองยุทธ โดยเฉพาะทางเรืออยู่บ่อยครั้ง เมืองสุโขทัยและสวรรคโลกยังเป็นแหล่งผลิตนักรบที่มีชื่อเสียงที่สุด” รวมถึงบันทึกของ แวนวาลิต (Van Vliet) ชาวดัตช์ที่กล่าวไว้ว่า “พระนเรศวรราชาธิราชเป็นวีรบุรุษนักรบ” (สำนักนายกรัฐมนตรี, คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี, 2540, น.37)

พระองค์ทรงผ่านประสบการณ์ชีวิตในแดนศัตรู ตั้งแต่วัยเยาว์ เมื่อครั้งถูกส่งไปเป็นองค์ประกันที่กรุงหงสาวดี จึงกลายเป็นโอกาสที่พระองค์ทรงใช้ศึกษายุทธวิธี ศิลปะการปกครอง และกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ ของพม่าและมอญ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นองค์ความรู้สำคัญในการวางรากฐาน การทหารและการปกครองของไทยอย่างมั่นคง

ดังนั้นสำหรับประวัติศาสตร์ชาติไทย “การประกาศ อิศรภาพ ณ เมืองแครง” เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2127 ซึ่งมีใช้เพียงการแสดงเจตจำนงไม่ขึ้นต่อราชวงศ์หงสาวดี แต่เป็นการประกาศจุดยืนของชาติไทยว่า จะไม่ยอม ตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรใดอย่างถาวร พระองค์ ทรงเผชิญหน้ากับมหาอำนาจในยุคนั้นด้วยพระสติปัญญา พระวิสัยทัศน์ และพระหฤทัยอันกล้าหาญ เพื่อรักษา เกียรติภูมิและเอกราชของแผ่นดินไทย ตลอดรัชสมัยของ พระองค์ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการทหารครั้งใหญ่ ตั้งแต่ การวางแผนยุทธศาสตร์ การฝึกทหาร การตั้งหน่วยรบพิเศษ และการใช้ยุทธวิธีกองโจร ไปจนถึงการบริหารเสียดินแดน และกำลังพลอย่างมีระบบ พระองค์ได้ยกระดับกองทัพอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่าระดับภูมิภาค และวางรากฐาน ให้แก่กองทัพไทย

จากทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเป็นวีรกษัตริย์ผู้เปี่ยมด้วยพระปรีชาสามารถ ทรงกอบกู้เอกราช พื้นพุ่มบ้านเมือง และสถาปนาความมั่นคง ให้แก่แผ่นดินไทยอย่างยิ่งใหญ่ มิใช่เพียงในยุคของพระองค์ เท่านั้น แต่ส่งผลสืบเนื่องจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน

สำหรับคนรุ่นหลัง เหตุการณ์ “การประกาศ อิศรภาพ” ของพระองค์มิใช่เพียงเรื่องเล่าของวีรกษัตริย์ หากแต่ เป็นบทเรียนล้ำค่าที่สอนให้ตระหนักถึงความหมายของ คำว่า “ชาติ” และ “อิสรภาพ” ซึ่งมีใช้สิ่งที่ได้มาโดยง่าย ความกล้าหาญและความเสียสละของพระองค์ควรเป็น แรงบันดาลใจให้เราทุกคนร่วมกันดำรงไว้ซึ่งอธิปไตย ความสามัคคี และจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย ขอให้เราทั้งหลาย พึงระลึกเสมอว่า วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2127 คือ วันแห่งเกียรติยศของชาติไทย การประกาศอิศรภาพ ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชควรได้รับการจารึกไว้ใน ความทรงจำของคนไทยทุกยุคทุกสมัย เพื่อเป็นเสาหลัก แห่งจิตสำนึกของคนรุ่นใหม่ ว่า “การรักษาเอกราช มิใช่ภารกิจ ของผู้นำเท่านั้น หากเป็นหน้าที่ของประชาชนทั้งชาติ ร่วมกันเพื่อปกป้องพื้นแผ่นดินนี้ไว้ให้ลูกหลานไทยสืบไป”

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร, กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2542). *ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 3*. กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กองบัญชาการทหารสูงสุด, กรมการศึกษาวิจัย, กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร. (2525). *ประวัติศาสตร์กองทัพไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2535-2525*.
- กองบัญชาการทหารสูงสุด, กรมยุทธศึกษาทหาร. (2546). *สมเด็จพระนเรศวรมหาราช*. ประชุมช่าง.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. (ม.ป.ป.). *พระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช*. วัชรญาณ. <https://vajirayana.org/พระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช/>
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). *กำเนิด สยามจากแผนที่ ประวัติศาสตร์ ภูมิภายาของชาติ*. สำนักพิมพ์อ่าน.
- สำนักนายกรัฐมนตรี, คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี. (2540). *สมเด็จพระนเรศวรมหาราช 400 ปีของการครองราชย์* (พิมพ์ครั้งที่ ๔). รุ่งแสงการพิมพ์.

การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของกองทัพไทย : ทิศทางการปฏิรูปท่ามกลางพลวัตความมั่นคงใหม่ Transforming Military Education in the Royal Thai Armed Forces: Reform Directions Amidst Emerging Security Dynamics

บทความพิเศษ

ธวิน ศรีแก้ว¹ และ ทศรินทร์ โสธรบุญ²

Twin Srikaew and Tassarín Sothornboon

กองการศึกษา สำนักงานการศึกษาทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10400¹Education Division, Office of Military Education, National Defence Studies Institute, Bangkok,
Thailand 10400กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กรุงเทพฯ 10400²Strategic and Security Research Studies Division, Strategic Studies Center,
National Defence Studies Institute, Bangkok, Thailand 10400E-mail: Twin.s@rtarf.mi.th¹ and Tassarín.s@starf.mi.th²

บทความนี้กล่าวถึงทิศทางการดำเนินการของกองทัพไทย ในการปรับปรุงระบบการจัดดำเนินการ บริหารจัดการ และพัฒนางานด้านการศึกษาและฝึกอบรมของกองทัพไทย ที่คณะกรรมการขับเคลื่อนการกำหนดนโยบายการพัฒนากำลังพล ด้านการศึกษอบรมและการฝึกของกระทรวงกลาโหม เห็นชอบแนวทางการปฏิบัติ โดยการวิเคราะห์ทางเลือกเชิงนโยบาย เพื่อกำหนดร่างนโยบายการศึกษา จากแผนการดำเนินการของคณะกรรมการเพื่อบูรณาการงานด้านการศึกษาและ วิจัยพัฒนาของกองทัพไทย ระยะ 5 ปี ของคณะกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการงานด้านการศึกษาและวิจัยพัฒนาของ กองทัพไทย ทั้ง 4 คณะ สรุปเป็นข้อเสนอร่างนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงกลาโหม ให้หน่วยขึ้นตรงกระทรวงกลาโหม ยึดถือปฏิบัติ

พลเอก ทรงวิทย์ หนุณภักดี ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้กล่าวถึงพลวัตความมั่นคงใหม่ (Emerging Security Dynamics) ซึ่งเป็นความท้าทายของกองทัพไทยในศตวรรษที่ 21 ที่กองทัพต้องเผชิญ ประกอบด้วย การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ ของชาติมหาอำนาจ ภัยความขัดแย้งทางทหาร วิกฤตการณ์ โลก-ภูมิภาค (Türkiye Sudan Israel Myanmar) ฐานอาชญากรรมข้ามชาติ (ขเว็กโก) ภัยคุกคาม “สี่เทา” ตามแนวชายแดน เทคโนโลยีอุบัติใหม่และภัยคุกคามอุบัติใหม่ (Emerging Technology & Threats) การปกป้องและช่วยเหลือประชาชนจากภัยคุกคามรูปแบบใหม่ รวมทั้งการพิทักษ์รักษา ผลประโยชน์แห่งชาติที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้กองทัพต้องปรับเปลี่ยนในทุกมิติ (Modernize, Capabilities Building & Transform) (การบรรยายพิเศษให้นักศึกษาหลักสูตรเสนาธิการ รุ่นที่ 65 หลักสูตรเสนาธิการร่วม รุ่นที่ 5 และหลักสูตรการปฏิบัติการร่วม รุ่นที่ 8 ในหัวข้อ “ความท้าทายของกองทัพไทยในปัจจุบัน” เมื่อ 9 ส.ค. 67 ณ อาคาร อเนกประสงค์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ และการเสวนาในโอกาสต้อนรับคณะ CAPSTONE สหรัฐอเมริกา ในโอกาส เดินทางมาเยือนประเทศไทย เมื่อ 9 พ.ค. 68 เวลา 13.00 น. ณ ห้อง 11 อาคาร 1 บก.ทท.) จะเห็นว่า ความท้าทาย เหล่านี้ เป็นภัยคุกคามในรูปแบบสงครามเย็น และภัยคุกคามในรูปแบบ “สี่เทา” ที่ใช้เทคโนโลยี ไฮเบอร์ เสรชจูกิจ เป็นเครื่องมือ แม้จะไม่ใช่ภัยคุกคามทางทหารในรูปแบบดั้งเดิม แต่มีผลต่อความมั่นคงโดยรวมซึ่งเกิดจาก

การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจที่แข่งขันแย่งชิงอิทธิพลทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) รวมทั้งสงครามทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ประเทศขนาดเล็ก เช่น ไทย ถูกดึงเข้าสู่สมดุลอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ก่อให้เกิดความตึงเครียดตามแนวชายแดน ทั้งยังได้รับผลกระทบทางอ้อมจากความขัดแย้ง เช่น จากกรณีไต้หวัน-จีน และรัสเซีย-ยูเครน สำหรับภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดินไหว อาคร่าถล่ม น้ำท่วม ไฟป่า หรือวิกฤตโรคระบาด ต้องมีการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทหาร ตำรวจ และฝ่ายพลเรือน เพื่อรับมือและเร่งแก้ไขสถานการณ์ให้กลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็ว

นอกจากพลวัตความมั่นคงใหม่ ซึ่งเป็นความท้าทายของกองทัพไทยตามที่กล่าวมาแล้ว มุมมองของกระแสสังคมต่อกองทัพในปัจจุบัน รวมถึงสภาวะการณ์ของปัจจัยต่าง ๆ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทั้งภายใน และภายนอกประเทศ เป็นแรงกระตุ้น (Catalyst) สำคัญส่งผลให้กองทัพต้องเร่งหาวิธีการปรับระบบการทำงาน ปรับโครงสร้างองค์กร ให้เล็กกะทัดรัด เป็นกองทัพผอมเพรียว (Lean Armed Forces) รวมทั้งปรับวิธีการทำงาน พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีมาใช้ลดขั้นตอน และเพิ่มประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานให้สูงสุด ตัวอย่างการปรับระบบและโครงสร้างของราชการที่ชัดเจน เดียวขาด รวดเร็ว คือ การปรับโครงสร้างแบบฉับพลันโดยประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald J. Trump) ได้ออกคำสั่งฝ่ายบริหารทันทีหลังจากที่เข้ารับตำแหน่ง เมื่อ 20 ม.ค. 68 ให้ยุบหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความซ้ำซ้อน และมีผลการดำเนินงานต่ำ (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2568) ในขณะที่วัฒนธรรมองค์กรของไทย มีกระบวนการปรับแบบค่อยเป็นค่อยไป หากจะปรับโครงสร้างหน่วยงานราชการแบบฉับพลัน เช่นเดียวกับสหรัฐฯ อาจเกิดแรงต่อต้านจากหน่วยงานราชการมากมาย เนื่องจากหน่วยงานต่างมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานข้างเคียง รวมถึงการมีระบบอาวุโส และการเอื้ออารียังคงเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นอุปสรรคอย่างยิ่ง ต่อการปรับโครงสร้างองค์กรของกระทรวงกลาโหมและกองทัพไทย อย่างไรก็ตาม เพื่อความอยู่รอดในพลวัตความมั่นคงใหม่ กองทัพต้องมีลักษณะยืดหยุ่น และ

ปรับเปลี่ยนแผนปฏิบัติการได้อย่างคล่องตัว (Flexibility) มีแผนสำรอง แผนเผชิญเหตุหลากหลาย เนื่องจากภัยคุกคามดังกล่าวข้างต้น มีความเป็นพลวัตสูง (Highly Dynamic) หากกองทัพยังคงยึดติดกับรูปแบบเดิมและยึดถือกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่ไม่สามารถตอบสนองกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กองทัพจะไม่สามารถรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นกองทัพและกระทรวงกลาโหม จำเป็นต้องมีกำลังพลที่มีขีดความสามารถสูง พร้อมทั้งมีความสามารถในการปรับตัว (Adaptation) เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว เพิ่มจากขีดความสามารถในการปฏิบัติงานตามภารกิจปกติ จึงกล่าวได้ว่าการปรับระบบการศึกษาในกองทัพให้ทันสมัย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนากำลังพลให้มีขีดความสามารถพร้อมรับมือกับความท้าทายที่กองทัพต้องเผชิญ และเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของกำลังพลให้พร้อมรองรับพลวัตการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายใหม่ ๆ ในศตวรรษที่ 21 (ชมพู เนื่องจำนงค์ และคณะ, 2563)

ในด้านการศึกษายุทธศาสตร์ องค์กร และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ต้องปรับระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เท่าทันต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก เช่นเดียวกันกับระบบการศึกษาทางทหาร ที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านนโยบายการศึกษา การจัดการศึกษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนของ ครู-อาจารย์ เพื่อให้ทัดเทียมและเป็นมาตรฐานเดียวกันกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนของประเทศ รวมทั้งในอาเซียนและนานาชาติ การปรับระบบการศึกษา ด้วยการปรับโครงสร้างองค์กร อาจเรียกว่าเป็น “การปฏิรูประบบการศึกษาของกองทัพไทย” เนื่องจากเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งองคาพยพ (ผู้เขียนหลักเล็งการใช้คำว่าปฏิรูประบบการศึกษา เป็นหัวข้อบทความ เนื่องจากเป็นการสื่อความถึงภาพที่ใหญ่เกินกว่าหน่วยงานขนาดเล็ก ภายใต้กระทรวงกลาโหมจะสามารถดำเนินการได้) ทั้งนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายคำว่าปฏิรูป ไว้ว่า สมควร, เหมาะสม, ปรับปรุงให้สมควร เช่นปฏิรูปบ้านเมือง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

การปฏิรูป (Reform) คือ การทำให้สิ่งที่เราเห็นว่าเป็นปัญหา ผิดไปจากสภาพที่เหมาะสม มาจัดรูปแบบใหม่ ดังนั้น การปฏิรูป จึงไม่ใช่แค่การปรับปรุง หรือพัฒนา ที่เป็นการทำ สิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ขาดอะไรที่ควรมีก็นำมาเติม ดังนั้นการปฏิรูป จึงไม่ใช่สถานการณ์ที่ทุกฝ่ายจะได้แต่ประโยชน์ (Win-Win Situation) จะต้องมีฝ่ายที่ได้ประโยชน์ในบางเรื่อง และเสีย ประโยชน์ในบางเรื่อง (นภัสกร โชติธนานันท์, 2563) สำหรับ กองทัพประเทศพัฒนาที่มีขนาดเล็ก เช่น ประเทศสิงคโปร์ ที่มีผู้นำสูงสุดของกองทัพ อายุเพียง 44 ปี (ปัจจุบัน คือ Vice

Admiral Aaron Beng Yao Cheng) (Ministry of Defence of Singapore, 2025) โดยสิงคโปร์มองว่าทรัพยากรมนุษย์ เป็นหัวใจสำคัญของผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังพลในกองทัพ ให้มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในงานด้านต่าง ๆ รวมทั้ง ทูมเทให้กับการพัฒนาระบบการศึกษาและสร้างเสริมความรู้ ทักษะประสบการณ์ เพื่อพัฒนากำลังพลของกองทัพซึ่งเป็น ความสำคัญอันดับแรก (สำนักงานแรงงานในประเทศสิงคโปร์, 2559)

ภาพที่ 1

ผู้บัญชาการทหารสูงสุด บรรยายพิเศษในหัวข้อ “แนวทางขับเคลื่อนของทหารกับการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ของกองทัพไทย” ให้แก่นายทหารนักเรียนหลักสูตรในกองทัพไทย ณ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เมื่อ 22 เม.ย. 68

ปัญหาและแนวทางแก้ไขระบบการศึกษาของกองทัพไทย

ระบบการศึกษาของกองทัพไทย ยังคงเผชิญกับปัญหาหลักหลายประการ ได้แก่ ขาดการบูรณาการระหว่างเหล่าทัพ เนื่องจากกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ มีระบบการศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของหลักสูตร ไม่มีมาตรฐานกลางของหลักสูตรในกระทรวงกลาโหม ขาดความเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรในระดับต้น จนถึงหลักสูตรในระดับสูง (แนวตั้ง) รวมทั้งขาดความเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรระหว่างเหล่าทัพและหลักสูตรภาคพลเรือนในระดับเดียวกัน (แนวนอน) นอกจากนี้ ผลการศึกษาของผู้เรียนไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ ในการพิจารณาแนวทางรับราชการให้แก่กำลังพล ยิ่งไปกว่านั้น การไม่มีความร่วมมือระหว่างกองทัพกับสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การพัฒนางานองค์ความรู้และหลักสูตรไม่ทันสมัย เทียบเท่ามาตรฐานสากล เมื่อพิจารณาถึงประมาณของกระทรวงกลาโหม ที่ได้รับจัดสรรเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ถึงร้อยละ 2.6 นั้น (วิชุดา สาธิตพร, 2559) กระทรวงกลาโหม ได้ให้ความสำคัญและจัดสรรงบประมาณจำนวนมากไม่มาก จะเป็นเพื่อการสนับสนุนเทคโนโลยีทางการทหาร ด้านเทคโนโลยีอุบัติใหม่ เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI), อากาศยานไร้คนขับ (Drone) รวมถึงสงครามข้อมูลข่าวสาร (Information Warfare), ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security) และมิติอวกาศ (Space Domain) ในขณะที่เทคโนโลยีทางการศึกษาในกองทัพ เช่น ระบบการเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์ E-Learning และแพลตฟอร์มดิจิทัล รวมถึงสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ที่ใช้สำหรับการพัฒนาทางการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ในกองทัพ กลับได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างจำกัด

จากปัญหาของระบบการศึกษาของกองทัพ ดังที่กล่าวมา คณะกรรมการธิการทหารและความมั่นคงของรัฐ วุฒิสภา จึงได้ทำการศึกษาวิจัย และรายงานผลการพิจารณาศึกษา เรื่อง การพัฒนาระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการการศึกษา และการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของกองทัพ (วุฒิสภา, คณะกรรมการธิการทหารและความมั่นคงของรัฐ, 2566) รวมทั้งเอกสารการศึกษาทาง

วิชาการ ของ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ (2563) เรื่อง การศึกษาของกองทัพรองรับศตวรรษที่ 21 ประเด็นความคาดหวังของสังคมและประชาชนต่อกองทัพไทย โดยได้ส่งผลการศึกษาให้กระทรวงกลาโหมเพื่อพิจารณา สำหรับเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนการปฏิรูปการบริหารจัดการและปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) (กระทรวงกลาโหม, 2566) และในการประชุมสภากลาโหมครั้งที่ 6/65 เมื่อ 24 มิ.ย. 65 ที่ประชุม มีมติกำหนดให้หน่วยขึ้นตรงกระทรวงกลาโหม และเหล่าทัพ ดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรในสถาบันการศึกษาสังกัดกลาโหม ตามแผนการปฏิรูปการบริหารจัดการและการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) ระบบงานด้านการศึกษา (สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์, 2566) ในกรณีนี้ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้มอบหมายให้ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการบูรณาการด้านการศึกษาของกองทัพไทย ให้สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปการบริหารจัดการและการปรับปรุงโครงสร้างกลาโหม ดังกล่าว โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อบูรณาการงานด้านการศึกษาและวิจัยพัฒนาของกองทัพไทย และแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการงานด้านการศึกษาและวิจัยพัฒนาของกองทัพไทย 4 คณะ เพื่อให้หน่วยงานด้านการศึกษาทุกเหล่าทัพได้บูรณาการงานด้านการศึกษาาร่วมกัน ประกอบด้วย

1. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการด้านหลักสูตรการศึกษา การฝึกอบรม ยุทธศาสตร์และหลักนิยมทางทหาร โดยมีวิทยาลัยเสนาธิการทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เป็นเลขานุการ ประกอบด้วย คณะทำงาน 3 ด้าน และมีแนวทางการขับเคลื่อนการบูรณาการฯ ดังนี้

- 1.1 คณะทำงานด้านหลักสูตรการศึกษา การฝึกอบรม สำหรับหลักสูตรในระดับต่ำกว่าระดับเสนาธิการ มีการวางแผนการบูรณาการรายวิชาการศึกษาของหลักสูตรในแต่ละระดับ รวมทั้งดำเนินการวางแผนพัฒนารอบแนวทางสร้างแพลตฟอร์ม เพื่อแบ่งปันทรัพยากรด้าน

เนื้อหาการเรียนการสอนและตำรา และหลักสูตรในระดับ เสนาธิการขึ้นไป มีการวางแผนทางการบูรณาการเพื่อให้ หลักสูตรในระดับเดียวกันของแต่ละสถาบันการศึกษา มีความสอดคล้อง สามารถเชื่อมโยงจากหลักสูตรระดับต้น ไปจนถึงระดับสูง และให้มีการบูรณาการเรื่องหัวข้อของ กิจกรรมหลักในหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมพิธีเปิดหลักสูตร กิจกรรมการศึกษาดูงาน และกิจกรรมการฝึกร่วมยุทธสนา โดยผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการหลักสูตรการศึกษา ส่งผลให้สถาบันการศึกษาทางทหารเข้าร่วมการฝึกร่วม ยุทธสนาครบทั้ง 9 หน่วย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 รวมทั้งมีการบูรณาการหลักสูตร โดยเฉพาะวิชาร่วมของ แต่ละสถาบันให้สอดคล้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน วางแผนปฏิบัติ และฝึกพร้อมกัน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ในการปฏิบัติการรบหลายมิติ (Multi-Domain Operations) อย่างแท้จริง

1.2 คณะทำงานด้านยุทธศาสตร์ มีการกำหนด แนวทางการบูรณาการ รายวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง ของสถาบันต่าง ๆ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน สร้างความร่วมมือ จากสถาบันต่าง ๆ ในการร่วมพัฒนาโมเดลการวิเคราะห์ ประเมินยุทธศาสตร์ให้เป็นรูปแบบเดียวกัน กำหนดเนื้อหา และจำนวนชั่วโมงในการบรรยายในรายวิชาให้เหมาะสม ในแต่ละสถาบัน ใช้ตำราและเอกสารประกอบการอ้างอิง รูปแบบเดียวกัน และพัฒนาฐานข้อมูลวิทยากรผู้บรรยาย ชุดเดียวกัน

1.3 คณะทำงานด้านการจัดทำหลักนิยม มีการ กำหนดแนวทางการบูรณาการเพื่อจัดทำหลักนิยมกองทัพไทย ให้สอดคล้องกับบริบทภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงไปและ การรบในศตวรรษที่ 21 โดยได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วย ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาร่างหลักนิยม (Capstone) และพัฒนาแนวคิดหลักนิยมการปฏิบัติการร่วมหลายมิติ (Multi-Domain Operations)

2. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการด้าน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยมีกรมยุทธศึกษา ทหารเรือ เป็นเลขานุการ และมีแนวทางการขับเคลื่อน การบูรณาการฯ ดังนี้

2.1 แผนงานการพัฒนาระบบการเรียนการสอน มุ่งเน้นการฝึกอบรมแบบเชิงรุก (Active Learning) การเรียน

การสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) และผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) รวมทั้งการจัดการเรียน การสอนให้มีความสมดุลระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2.2 แผนงานการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ เครื่องมือจำลองยุทธ์ หรือระบบจำลอง เสมือนจริง (Virtual Reality) การพัฒนาระบบสารสนเทศ และผลิตสื่อเพื่อการเรียนออนไลน์ การพัฒนาสถานศึกษา ให้เป็นลักษณะห้องเรียนอัจฉริยะ (Multipurpose Classroom) และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเพื่อ อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ทบทวน บทเรียนนอกเวลาเรียน

2.3 แผนงานการพัฒนาด้านทักษะภาษาอังกฤษ และด้านทักษะดิจิทัล โดยการนำเกณฑ์มาตรฐาน Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) มาเป็นเกณฑ์กลางในการวัดระดับความสามารถ ทางด้านภาษาอังกฤษทั้งกองทัพไทย รวมทั้งมีการเสนอปรับแก้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการได้รับเงินเดือนแรกบรรจุ สำหรับข้าราชการทหารที่มีคุณสมบัติตามปัจจัยที่มีผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้มีการ พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษและทักษะดิจิทัล โดยมีผลสัมฤทธิ์ ที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม คือ การนำรูปแบบการเรียนการสอน แบบ Active Learning มาใช้ การใช้มาตรฐาน CEFR เป็น เกณฑ์มาตรฐานเดียวในการวัดระดับทักษะภาษาอังกฤษของ ทุกเหล่าทัพ รวมทั้งการประยุกต์ใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการเรียนการสอน เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และระบบจำลองเสมือนจริง หรือ Virtual Reality เพื่อสร้าง สมดุลระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

3. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการด้าน การบริหารจัดการและการจัดระบบงาน โดยมีกรมยุทธศึกษา ทหารอากาศ เป็นเลขานุการ และมีแนวทางการ ขับเคลื่อนการบูรณาการฯ ใน 3 แผนงาน ดังนี้

3.1 แผนงานการบริหารจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การทบทวนบทบาทหน้าที่ของสภาการศึกษา วิชาการทหาร กระทรวงกลาโหม พร้อมทั้งผลักดันให้มีการ จัดตั้งสภาการศึกษาวิชาการทหารของกองทัพไทย การพัฒนาหน่วยงานก้าวสู่องค์กรสมรรถนะสูง และ

สนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศ (Excellence Center)

3.2 แผนงานการจัดระบบงานด้านการศึกษา และฝึกอบรม ประกอบด้วย การปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและฝึกอบรมของ กระทรวงกลาโหม ทั้งภายในและต่างประเทศ ให้สอดคล้อง กับสภาวะแวดล้อมปัจจุบัน และเปิดหลักสูตรที่จำเป็น สอดคล้องกับความต้องการหน่วย ลคความซับซ้อน และใช้ งบประมาณอย่างคุ้มค่า

3.3 แผนงานการบูรณาการแบบรวมการ ประกอบด้วย การบูรณาการครู อาจารย์ผู้สอน พื้นที่และ สิ่งอุปกรณ์ของเหล่าทัพ การปรับปรุงระบบฐานข้อมูลครู อาจารย์ผู้สอนของสถานศึกษาในกระทรวงกลาโหม การวิจัย ร่วมกันระหว่างหลักสูตรผลิตและหลักสูตรระดับยุทธศาสตร์ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดโครงการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาและ ฝึกอบรมกับกลุ่มประเทศอาเซียนและมิตรประเทศอื่น ทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการ บูรณาการด้านการบริหารจัดการและการจัดระบบงาน ทำให้มีการปรับโครงสร้างหน่วย ยุบรวมหน่วยการศึกษา ในระดับเดียวกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อน กล่าวคือ ในกรณี กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ มีการผนวกโรงเรียน นายทหารอากาศอาวุโสเข้ากับโรงเรียนเสนาธิการ ทหารอากาศ รวมทั้งมีการผนวกรวมโรงเรียนนายทหาร ประทวนเข้ากับกับโรงเรียนจำอากาศ รวมถึงการบูรณาการ ศูนย์ภาษาเหล่าทัพต่าง ๆ ให้เป็นศูนย์ความเป็นเลิศ ด้านภาษา (RTAF Language Excellence Center)

4. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการ ด้านการพัฒนา ครูอาจารย์และข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอน โดยมีกรมยุทธศึกษาทหารบก เป็นเลขานุการ และมีแนวทาง การขับเคลื่อนการบูรณาการฯ ใน 3 แผนงาน ดังนี้

4.1 แผนงานการยกระดับมาตรฐานครูทหาร ให้มีมาตรฐานวิชาชีพครู พัฒนาทักษะวิชาชีพครูขั้นสูง ส่งเสริม ให้ได้รับทุนการศึกษา และวิทยฐานะ และมีการบูรณาการ ครู อาจารย์ ระหว่างเหล่าทัพ

4.2 แผนงานการพัฒนาหลักเกณฑ์ วิธีการ ประเมินวิทยฐานะ โดยปรับปรุงหลักเกณฑ์ ระเบียบฯ ที่เกี่ยวข้อง ปรับปรุงระบบงานประกันคุณภาพการฝึกอบรมและ

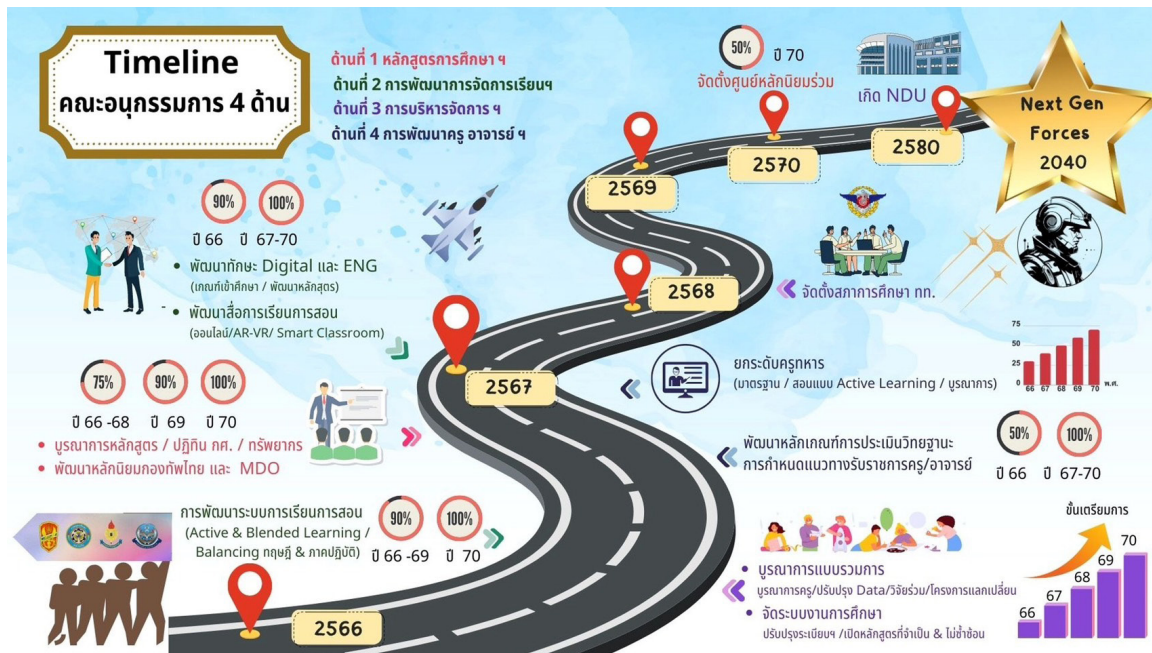
การศึกษา และพัฒนาระบบงานวิทยฐานะให้ได้มาตรฐาน สะดวกรวดเร็ว

4.3 แผนงานการกำหนดแนวทางการรับราชการ ของครูอาจารย์และข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอน โดยกำหนดให้มีระเบียบข้อบังคับในการสร้างเส้นทาง ความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) เพื่อให้ครูอาจารย์ มีความก้าวหน้าในการรับราชการที่ชัดเจน โดยผลสัมฤทธิ์ที่ ได้จากการบูรณาการด้านการพัฒนา ครู อาจารย์ และ ข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอน คือ การแก้ไขปรับปรุง ข้อบังคับสภาพการศึกษาวิชาการทหารว่าด้วยคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการแต่งตั้งและถอดถอนศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ของสถาบันการ ศึกษาวิชาการทหาร ให้สอดคล้องกับประกาศ ก.พ.อ. ปี พ.ศ. 2564 และ กฎกระทรวง อว. ปี พ.ศ. 2565

กล่าวได้ว่าการบูรณาการงานด้านการศึกษา เป็นงานที่ต้องการความร่วมมือจากทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากงานแต่ละด้านที่คณะอนุกรรมการฯ รับผิดชอบนั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน คณะอนุกรรมการฯ ทั้ง 4 คณะ จึงได้จัดทำแผนการดำเนินการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) โดยมีรายละเอียดตัวชี้วัด ค่าเป้าหมายในแต่ละขั้นตอน (ธวัช ศรีแก้ว, 2566) รวมทั้งต้องมีการบูรณาการข้ามสายงาน (Cross Function) อย่างประสานสอดคล้อง เพื่อให้ระบบ การศึกษาของกองทัพไทยก้าวไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญถึง Outcome-Based Education (OBE) ซึ่งมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ จากการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะถูกนำมาออกแบบรายวิชา วางแผนการสอนและวิธีการสอน รวมถึงกำหนดคุณสมบัติ ของครู อาจารย์ ผู้สอน และการประเมินผลในระดับต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรทั้ง 4 ระดับ คือ ระดับ ยุทธศาสตร์ ระดับยุทธการ ระดับยุทธวิธี และระดับแรกเข้า ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งที่สำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป คือ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานของกองทัพ โดยเฉพาะ การปฏิรูปการศึกษาของกองทัพโดยใช้การสื่อสารทาง ยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อกองทัพ อย่างถูกต้อง

ภาพที่ 2

Timeline คณะอนุกรรมการฯ 4 คณะ

อุปสรรคในการขับเคลื่อนการบูรณาการการศึกษาของกองทัพไทย

การดำเนินการที่ผ่านมาของคณะกรรมการเพื่อบูรณาการงานด้านการศึกษาและวิจัยพัฒนาของกองทัพไทยในการขับเคลื่อนการดำเนินการตามแผนฯ ดังกล่าว พบว่ามีอุปสรรคในการดำเนินการ เนื่องจากแผนดำเนินการของคณะกรรมการฯ ที่ได้รับการอนุมัตินั้น ไม่ได้ถูกบรรจุไว้ในแผนการปฏิบัติงานประจำปีของหน่วย ประกอบกับหน่วยงานด้านการศึกษาของแต่ละเหล่าทัพ ไม่ได้เป็นหน่วยขึ้นตรงของสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ และกองบัญชาการกองทัพไทย อำนาจในการอนุมัติดำเนินการตามแผนฯ ที่คณะอนุกรรมการฯ ร่างขึ้นมามีข้อจำกัด รวมทั้งขาดเอกภาพในการบังคับบัญชา นอกจากนั้น หน่วยงานด้านการศึกษาในคณะกรรมการฯ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสนอแผนการปฏิบัติการบริหารจัดการ และการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม มีเพียงการประชุมเพื่อติดตามการดำเนินการ ทบทวนแผนการดำเนินการ และหาแนวทางในการพัฒนางานที่ไม่ใช่สาระสำคัญ ทดแทนงานการปฏิรูประบบการศึกษาที่เป็นหัวใจหลักของการบูรณาการงานด้านการศึกษาและฝึกอบรบ

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการฯ ได้รายงานปัญหาในการขับเคลื่อนการดำเนินการให้กับกรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการกองทัพไทยได้รับทราบ ทั้งนี้ ในการแก้ปัญหาดังกล่าว กระทรวงกลาโหมได้แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จำนวน 8 คณะ เพื่อเป็นกลไก ผลักดันการขับเคลื่อนการดำเนินการตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม สำหรับคณะกรรมการขับเคลื่อนการกำหนดนโยบายการพัฒนา กำลังพลด้านการศึกษาอบรมและการฝึกของกระทรวงกลาโหม เป็นคณะที่ 4 มี ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นประธานกรรมการ และผู้บัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศเป็นกรรมการและเลขานุการ กำหนดเป้าหมายใน ความรับผิดชอบ 4 ประการ ได้แก่ 1) พัฒนาและบูรณาการงานด้านการศึกษาของกระทรวงกลาโหม 2) พัฒนาและบูรณาการงานด้านการฝึกทางทหารของกระทรวงกลาโหม 3) พัฒนาหลักนิยม และตำรา ด้านการปฏิบัติการร่วม และ

4) กำหนดนโยบายด้านการศึกษา และการฝึกทางทหารของกระทรวงกลาโหม

เนื่องจากคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ คณะที่ 4 มีขอบเขตความรับผิดชอบทั้งด้านกำลังพล การศึกษา และการฝึก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดจึงได้กรุณาแต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบการขับเคลื่อนการดำเนินการ โดยแบ่งเป็น 2 อนุกรรมการฯ คือ 1) อนุกรรมการด้านการศึกษาอบรม และ 2) อนุกรรมการด้านการฝึก สำหรับอนุกรรมการด้านการศึกษาอบรม กำหนดหน้าที่ และความรับผิดชอบให้คำแนะนำ ติดตาม กำกับดูแล และกำหนดนโยบายการพัฒนา กำลังพลด้านการศึกษาอบรมของกระทรวงกลาโหมเกี่ยวกับ การศึกษาวิชาการทหารและความมั่นคงทั้งในประเทศและต่างประเทศ การฝึกอบรมหลักสูตรตาม แนวทางรับราชการ หลักสูตรทางทหารและความมั่นคงต่อ หน่วยงานด้านการศึกษาของกองทัพให้มีมาตรฐานสากล พิจารณาแนวทางปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และอุดมการณ์ ให้กำลังพลของกองทัพเพื่อป้องกันปราบปรามการทุจริต ในหน่วยงานของกองทัพ โดยบรรจุลงในหลักสูตรหรือการฝึกอบรม รวมถึงการดำเนินการตามสั่งการหรือนโยบาย ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และให้เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรม รวมทั้งสามารถเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง กลาโหม เข้าร่วมการประชุมตามความเหมาะสม

คณะอนุกรรมการด้านการศึกษาอบรม มีแผนงาน แนวทางการปฏิบัติ และกรอบระยะเวลาในการดำเนินงาน รวมทั้งเป้าหมายและผลลัพธ์ในการดำเนินงาน ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. การสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาของกระทรวง กลาโหมกับมหาวิทยาลัยของรัฐ
2. การขับเคลื่อนโครงสร้างการศึกษาของกระทรวง กลาโหม เป็น มหาวิทยาลัยป้องกันประเทศ (National Defence University : NDU)
3. การขับเคลื่อนด้านการฝึกทางทหาร และการ บูรณาการงานด้านการศึกษาของกระทรวงกลาโหม
4. นโยบายการพัฒนา กำลังพล ด้านการศึกษาอบรม และการฝึกของกระทรวงกลาโหม

คณะกรรมการขับเคลื่อนการกำหนดนโยบายการ

พัฒนากำลังพลด้านการศึกษาอบรมและการฝึกของกลาโหม ที่แต่งตั้งขึ้นมานี้ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสนอแนะ และกำหนดนโยบายด้านการศึกษาของกองทัพไทย เพื่อให้ หน่วยงานด้านการศึกษาศาสามารถดำเนินการตามแผนงาน ด้านการศึกษา และแผนการบูรณาการงานด้านการศึกษา อบรมที่วางไว้ โดยกำหนดเป็นนโยบายของกระทรวง กลาโหมให้ยึดถือปฏิบัติ ทั้งนี้ การกำหนดนโยบายการศึกษา ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ มองเห็นอนาคตได้ไกล และวางแผน การดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้ในกรอบระยะเวลา ที่เหมาะสม รวมทั้งต้องมีความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Leading of Change) โดยต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเป็นแรงต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และการทำงาน ภายใต้ระบบราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการบริหาร การศึกษาในโรงเรียนทหาร ซึ่งถูกจำกัดด้วย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งการจัดสรรและการใช้จ่ายงบประมาณ ที่ต้องของงบประมาณ 2-3 ปีล่วงหน้า

อย่างไรก็ดี จากกรณีศึกษาการปฏิรูประบบการศึกษา ทางทหารของสหรัฐอเมริกา โดย United States Military Academy หรือที่รู้จักในนามโรงเรียนนายร้อย West Point ในปี ค.ศ. 2020 พบว่า องค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จ ในการปฏิรูป คือ 1) วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและการสนับสนุน จากระดับสูง โดยผู้บัญชาการระดับสูงหรือผู้นำกองทัพ ต้องสนับสนุนเชิงนโยบายและทรัพยากร 2) การบูรณาการ ภาวทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ 3) คุณภาพของคณาจารย์ 4) การส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และ จริยธรรม และ 5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริม ประสิทธิภาพการเรียนรู้ โดยคณะเสนาธิการร่วม (Joint Chiefs of Staff) ของสหรัฐอเมริกาได้ออกเอกสารวิสัยทัศน์ และแนวทางสำหรับการศึกษาทางทหารระดับมืออาชีพ (Professional Military Education - PME) (Goldman, Mayberry, Thompson, Hubble, & Giglio, 2024) และการบริหารจัดการบุคลากร (Talent Management) ซึ่งมีชื่อว่า Developing Today's Joint Officers for Tomorrow's Ways of War เอกสารนี้ระบุว่าระบบการศึกษา ทางทหารที่มีอยู่ ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ ของสงครามในอนาคตได้อย่างเพียงพอ และจำเป็นต้องมีการ เปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม (Oler, 2020)

ต่อมาในปีเดียวกัน ประธานคณะเสนาธิการร่วมได้ออกคำสั่ง CJCSI 1800.01F ซึ่งเป็นนโยบายอย่างเป็นทางการสำหรับการศึกษาทางทหารระดับนายทหาร (Officer Professional Military Education Policy: OPMEP) โดยเน้นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (Outcomes-Based Military Education: OBME) และการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ (Desired Leader Attributes: DLAs) และในปี ค.ศ. 2022 ได้มีการออกคู่มือ CJCSM 1810.01 เพื่อเสริมแนวทางการดำเนินการตาม OBME โดยกำหนด

กระบวนการรับรองหลักสูตร JPME (Joint Professional Military Education) และการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา (Chairman of the Joint Chiefs of Staff, 2020) จากกรณีศึกษา จะเห็นได้ว่าวิสัยทัศน์ที่ประกาศในปี ค.ศ. 2020 ได้ถูกแปลงเป็นนโยบายและแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นทางการผ่านเอกสาร CJCSI 1800.01F และ CJCSM 1810.01 ซึ่งสะท้อนถึงการสนับสนุนจากระดับสูงและความมุ่งมั่นในการปฏิรูประบบการศึกษาทางทหารของสหรัฐอเมริกา

ภาพที่ 3

การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนการกำหนดนโยบายการพัฒนากำลังพลด้านการศึกษาอบรมและการฝึกของกลาโหม ครั้งที่ 2/68 โดยมีผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นประธานฯ เมื่อ 10 เม.ย. 68

ทิศทางการปฏิรูประบบการศึกษาของกองทัพไทย

จากกระบวนการวิเคราะห์ทางเลือกเชิงนโยบาย (Policy Options Analysis) ของกองทัพไทย โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ คณะที่ 4 สามารถกำหนดร่างนโยบายการศึกษา จากแผนการดำเนินการของคณะกรรมการเพื่อบูรณาการงานด้านการศึกษาและวิจัยพัฒนาของกองทัพไทย และคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการบูรณาการงานด้านการศึกษาและวิจัยพัฒนาของกองทัพไทย ทั้ง 4 คณะ สรุปเป็นข้อเสนอร่างนโยบายการศึกษา 7 ข้อ เพื่อให้กระทรวงกลาโหมพิจารณา ดังนี้

1. กำหนดให้มีระบบการศึกษาทางทหารที่มีมาตรฐานและหลักเกณฑ์การพิจารณาเดียวกันระหว่างเหล่าทัพ มีการส่งเสริมความเป็นเอกภาพของกองทัพไทยผ่านหลักนิยมการปฏิบัติกร่วม (Capstone) และหลักนิยมการวางแผนร่วม (Keystone) รองรับพลวัตความมั่นคงใหม่ในศตวรรษที่ 21

2. บูรณาการหลักสูตรการศึกษาทางทหารในระดับเดียวกันกันในทุกเหล่าทัพ ทั้งแนวดิ่ง และแนวนระดับ สร้างแพลตฟอร์มเนื้อหาาร่วมกัน รองรับ Multi-Domain Operations รวมถึงให้เชื่อมโยงกับระบบการศึกษาภาคพลเรือน และปรับโครงสร้างระบบคุณวุฒิทางทหารให้สามารถเทียบโอนกับระบบการศึกษาระดับชาติและนานาชาติ

3. จัดตั้งสภาการศึกษาวิชาการทหารของกองทัพไทย เพื่อดูแลมาตรฐานการศึกษาทางทหาร และพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยป้องกันประเทศ (NDU) ที่มีมาตรฐานระดับสากล

4. ยกระดับมาตรฐาน และศักยภาพของครุทหารผ่านหลักสูตรครุทหารขั้นสูง มีเกณฑ์วิทยฐานะที่ชัดเจน และมีเส้นทางรับราชการ (Career Path) รวมถึงสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับครุทหาร

5. สร้างระบบการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกันระหว่างเหล่าทัพ ได้แก่ บุคลากร อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงองค์ความรู้ ลดความซ้ำซ้อนในการลงทุน และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่า

6. สนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่ เพื่อเสริมทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น รูปแบบการเรียน Blended Learning การนำ Virtual Reality มาเป็นสื่อการเรียนการสอน การนำ Artificial Intelligence มาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขยายโอกาสการเรียนรู้ให้แก่กำลังพล

7. สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางทหารให้ทัดเทียมนานาชาติ

ภาพที่ 4

การนำนโยบายไปเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของกองทัพไทย

ข้อเสนอร่างนโยบายการศึกษา ทั้ง 7 ข้อนี้ ต้องนำไปเข้ากระบวนการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนากำลังพลด้านการศึกษาอบรม (Policy Analysis Workshop) โดยเริ่มจากการรับฟังความคิดเห็นระดมความเห็นรายกลุ่ม ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหน่วยงานต่าง ๆ (Small Group Discussion/Breakout Session) ทบทวนร่างข้อเสนอ เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ใช้งานได้จริง และสะท้อนมุมมองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ตกลงเป็นข้อเสนอแนะนโยบายการศึกษา (ปรับปรุง) และสรุปเป็นฉันทามติ ในการกำหนดทิศทางการปฏิรูประบบการศึกษาของกองทัพไทย ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

อย่างไรก็ดี การนำร่างนโยบายเพื่อขึ้นขออนุมัติขึ้นอยู่กับความตกลงใจของผู้บังคับบัญชาและผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงกลาโหม ต้องมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญ

ของการพัฒนากำลังพลด้วยระบบการศึกษา มีนโยบายการบริหารแบบก้าวหน้า มีวิสัยทัศน์มองเห็นอนาคตมีแนวทางการบริหารงานด้วยความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ประกอบกับความสามารถในการเสนอนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมของคณะกรรมการขับเคลื่อนการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังพลด้านการศึกษาอบรมและการฝึกของกระทรวงกลาโหม (คณะที่ 4) หากสามารถเสนอให้กระทรวงกลาโหม พิจารณานุมัตินโยบายเชิงประจักษ์ที่สามารถขับเคลื่อนการปฏิรูประบบการศึกษาของกองทัพได้อย่างเป็นรูปธรรม ระบบการศึกษาของกองทัพไทยจะเป็นเครื่องมือและปัจจัยสำคัญในการผลักดัน การพัฒนากำลังพลของกองทัพและกระทรวงกลาโหมให้มีขีดความสามารถพร้อมรับมือกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 และพลวัตความมั่นคงใหม่แห่งโลกอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงกลาโหม. (2566). แผนการปฏิรูปการบริหารจัดการและการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงกลาโหม ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 –2570).
- ชมพู เนื่องจำนงค์, ภัทรยุทธ โสภอัครกรณ์, และ อัจฉรา ธนียะ. (2563). กรอบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กับ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 6(1), 623-640.
- นภัสกร โชติธนานันท์. (2563). *การปฏิรูป*. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้. <https://thelibrary.mju.ac.th/?p=12048>
- ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (2568, 21 มกราคม). ทรมับกลับมาแล้ว! หลังสาบานตนนั่งเก้าอี้ประธานาธิบดีสหรัฐฯ สมัยสอง. *The Standard*. <https://thestandard.co/trump-second-term/>
- ธวิน ศรีแก้ว. (2566). เอกสารวิชาการส่วนบุคคลนักศึกษาหลักสูตรนักยุทธศาสตร์ รุ่นที่ 16 เรื่อง แผนปฏิบัติการบูรณาการ งานด้านการศึกษาของกองทัพไทย ของสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570). ศูนย์ศึกษา ยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- วิชุดา สาธิตพร. (2559) ความมั่นคงไทย: ความท้าทายในอนาคต. *วารสารสถาบันประปภเกล้า*, 14(1), 5–25. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244154
- สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. (2563). เอกสารการศึกษาทางวิชาการ (Working paper) เรื่อง “การศึกษาของกองทัพครองรับศตวรรษที่ 21 ประเด็นความคาดหวังของสังคมและประชาชนต่อกองทัพไทย”. ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. (2566). เอกสารการศึกษาทางวิชาการ (Working Paper) เรื่อง “การพัฒนากระบวนและโครงสร้างการบริหารจัดการการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของกองทัพ”. ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *ปฏิรูป*. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. <https://dictionary.orst.go.th/>
- สำนักงานแรงงานในประเทศสิงคโปร์. (2559, 19 กันยายน). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศสิงคโปร์. <https://singapore.mol.go.th/news/การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์>
- วุฒิสภา, คณะกรรมาธิการการทหารและความมั่นคงของรัฐ. (2566). รายงานการพิจารณาการศึกษาการพัฒนาระบบและ โครงสร้างการบริหารจัดการการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของกองทัพ.
- Chairman of the Joint Chiefs of Staff. (2020, May 15). *CJCSI 1800.01F: Officer Professional Military Education Policy*. https://www.usmcu.edu/Portals/218/cjcsi_1800_01f.pdf
- Goldman, C. A., Mayberry, P. W., Thompson, N., Hubble, T., & Giglio, K. (2024). *Intellectual firepower: A review of professional military education in the U.S. Department of Defense (RR-A1694-1)*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1694-1.html
- Ministry of Defence of Singapore. (2025). Vice Admiral Aaron Beng Chief of Defence Force, Singapore Armed Forces. <https://www.mindef.gov.sg/about-us/leadership-biographies/chief-of-defence-force>
- Oler, A. (2020, June 3). *On the path to intellectual overmatch*. War on the Rocks. <https://warontherocks.com/2020/06/on-the-path-to-intellectual-overmatch/>

นโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ : การยกระดับความรุนแรงเพื่อลดความรุนแรง Strategic Nuclear Policy: Escalate to De-escalate

บทความพิเศษ

พิศาล อมรรัตนานภาพ

Pisan Amornratananuparp

ฝ่ายเสนาธิการประจำผู้บัญชาการศูนย์รักษาความปลอดภัย, กองบัญชาการกองทัพไทย, กรุงเทพฯ, ประเทศไทย 10220

Staff Officer of Commanding General of Armed Forces Security Center,

Royal Thai Armed Forces Headquarters, Bangkok, Thailand 10220

E-mail: Pisanextra@gmail.com

คำนำ

บทความนี้เป็นการขยายความต่อเนื่องจาก บทความวิชาการเรื่อง “มหาอำนาจกับขีดความสามารถอาวุธนิวเคลียร์” ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน พ.ศ. 2566 โดยเป็นการวิเคราะห์ภาพรวมของพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดวิกฤตนิวเคลียร์ (Nuclear Hotspots) ในห้วงปี ค.ศ. 2023-2025 โดยมีประเด็นสำคัญคือการระบุภูมิภาคที่มีความเปราะบางต่อการใช้อาวุธนิวเคลียร์มากที่สุด การวิเคราะห์ดังกล่าวนี้อ้างอิงกรอบแนวคิดจากทฤษฎีนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ (Nuclear Strategic Defense) ซึ่งระบุว่าการตัดสินใจใช้อาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงนั้นขึ้นอยู่กับ 3 สถานการณ์หลัก ได้แก่ ประการแรก สถานการณ์ที่สงครามเบ็ดเสร็จเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Total War Inevitable) ประการที่สอง สถานการณ์ที่คู่ขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะใช้อาวุธนิวเคลียร์ก่อน (Enemy Go First If We Don't) และประการสุดท้าย สถานการณ์ที่การโจมตีตอบโต้ครั้งที่สองมีต้นทุนที่สูง (The Cost of Second Strike is High) ทั้งนี้ กระบวนการตัดสินใจทั้งหมดขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจตัดสินใจ (Decisionmaker) ซึ่งโดยทั่วไปคือผู้นำประเทศ แต่เพียงผู้เดียวที่ควบคุมระบบบัญชาการและควบคุมอาวุธนิวเคลียร์ (Command and Control: C2) (พิศาล อมรรัตนานภาพ, 2566) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ตามแนวทางทั้งสามประการพบว่า มีความเชื่อมโยงกับการปฏิบัติการที่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์การยกระดับความรุนแรงเพื่อลดความรุนแรง (Escalate to De-escalate)” ซึ่งเป็นที่มาของบทความนี้ โดยมีวัตถุประสงค์หลักดังนี้ 1) เพื่อขยายฐานคิดจากการศึกษาเดิมที่มุ่งเน้นการค้นหาพื้นที่เสี่ยงภัยไปสู่การพิจารณานโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ (Nuclear Strategic Policy) ของรัฐที่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครองและกำลังเผชิญกับภาวะสงคราม 2) เพื่อตรวจสอบและประเมินว่าในช่วงสองปีที่ผ่านมาการปรากฏขึ้นของพื้นที่หรือทวีปใดที่เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดวิกฤตนิวเคลียร์ (Nuclear Hotspots) เพิ่มขึ้นหรือไม่

ในภาพรวมบทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะดำรงความมุ่งหมายเพื่อประเมินภูมิภาคที่มีแนวโน้มสูงต่อการใช้อาวุธนิวเคลียร์ผนวกกับการพิจารณานโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ควบคู่กันไป โดยเมื่อนำมารวมพิจารณาจะสามารถทำให้มองเห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น ทั้งพื้นที่ที่มีความตึงเครียดยังคงดำเนินอยู่และพื้นที่ที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นใหม่ จะมีทิศทางไปทางใดอย่างเหมาะสมภายใต้หลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการอภิปรายถึงผลกระทบของจุดเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นเหล่านี้ต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจุดยืนทางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย

นโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ (Nuclear Strategic Policy)

“Nuclear Hotspots to Nuclear Strategic Policy”

ในบทนี้เป็นการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อขยายฐานคิดจากบทความวิชาการเรื่อง มหาอำนาจกับขีดความสามารถอาวุธนิวเคลียร์ ที่เขียนโดย พิศาล อมรรัตนานุกภาพ (2566) ซึ่งเดิมเป็นการวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดสงครามนิวเคลียร์ (Nuclear Hotspots) โดยในบทความนี้จะเพิ่มเติมองค์ความรู้ด้านนโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของประเทศที่มีส่วนได้ส่วนเสียในสงครามที่กำลังดำเนินอยู่ซึ่งเลือกที่จะศึกษาประเทศมหาอำนาจที่เป็นผู้ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ ประกอบด้วย สหรัฐฯ รัสเซีย

จีนและครอบคลุมถึงประเทศที่มีความเสี่ยงต่อการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์มากที่สุด ซึ่งได้แก่ อิหร่าน โดยจากข้อมูลล่าสุดพบว่า ร้อยละ 88 ของนิวเคลียร์ทั้งโลกนั้นครอบครองโดย สหรัฐฯ และ รัสเซีย โดยจีนได้เร่งพัฒนาและสะสมอย่างก้าวกระโดดส่วนอีกประเด็นที่ควรให้ความสนใจคือการเปลี่ยนแปลงนโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของประเทศเหล่านั้นในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมาเพียงเท่านั้น ทั้งนี้ในบทความนี้ได้แสดงให้เห็นว่าแต่ละประเทศล้วนใช้นโยบาย “ไม่ใช้ก่อน (No-first use: NFU)” แต่ท้ายที่สุดแล้วนโยบายล้วนมีช่องว่างเพื่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจดำเนินการตามความเหมาะสม

สหรัฐฯ : ประธานาธิบดี Trump กับการรื้อฟื้นยุทธศาสตร์นิวเคลียร์

“President Trump and Nuclear Policy 2.0”

นโยบายของสหรัฐฯ ในยุคประธานาธิบดี Trump สมัยที่ 2 (Trump 2.0) แม่ว่ายังไม่มีเอกสารยืนยัน แต่ทำได้บ่งชี้ถึงความพร้อมที่จะดำเนินการเพื่อป้องกันการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์หรือตอบโต้การรุกรานต่อพันธมิตรโดยการยับยั้งนิวเคลียร์มีเป้าหมายเพื่อรักษาสถานภาพความเป็นมหาอำนาจทางนิวเคลียร์และสร้างความมั่นใจแก่พันธมิตร โดยรวมแล้วนโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เป็นกรอบการทำงานที่มีพลวัตซึ่งออกแบบมาเพื่อปรับตัวให้เข้ากับภูมิทัศน์ความมั่นคงโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นในส่วนนี้จะดำเนินการวิเคราะห์นโยบายในยุค Trump 1.0 ควบคู่กับนโยบายล่าสุด

จากการศึกษานโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ซึ่งมีหลักการสำคัญระบุไว้ในรายงานทบทวนท่าทีทางนิวเคลียร์ (Nuclear Posture Review - NPR) ปี ค.ศ. 2022 นั้น พบว่า กระบวนการตัดสินใจมีจุดเริ่มต้นจากฝ่ายยุทธศาสตร์และ U.S. Strategic

Command (USSTRATCOM) และ ประชาคมข่าวกรอง (The Intelligence Community) ทั้งนี้นโยบายหลักมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ การยับยั้งนิวเคลียร์ (Nuclear Deterrence) เพื่อป้องกันการโจมตีนิวเคลียร์ต่อสหรัฐฯ และพันธมิตร นโยบายนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการป้องปราม ทั้งนี้สหรัฐฯ ยังคงรักษาระดับเกณฑ์ที่สูงสำหรับการใช้อาวุธนิวเคลียร์โดยสงวนไว้สำหรับ “สถานการณ์ที่รุนแรง” และยึดมั่นในนโยบาย “ไม่ใช้ก่อน (No-first use: NFU)” ต่อรัฐที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ที่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ แต่ประเด็นที่สำคัญคือ รวมถึงการยับยั้งการโจมตีทางยุทธศาสตร์รูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช้การใช้อาวุธนิวเคลียร์ภายใต้นโยบาย “Calculated Ambiguity” ซึ่งตีความได้ว่าสหรัฐฯ พร้อมใช้อาวุธนิวเคลียร์ทุกเมื่อหากประเมินแล้วว่าเหตุการณ์ใดกำลังเป็นภัยต่อยุทธศาสตร์ ดังข้อความที่กล่าวว่า “The Use of Nuclear Weapons in Extreme Circumstances” (United States Department of Defense [USDOD], 2022; Woolf, 2022)

สาธารณรัฐประชาชนจีน : จากนโยบายการไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ก่อนสู่การโจมตีก่อน 1st Strike

“From Policy of No First Use (NFU) to Policy of launch on warning (LOW)”

จากการศึกษานโยบายที่ประธานาธิบดี Xi Jinping ได้ออกแถลงนโยบายไม่ใช้ก่อน (No First Use - NFU) ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1964 โดยหลักการนี้ระบุว่าจีนจะไม่เป็นฝ่ายใช้อาวุธนิวเคลียร์ก่อน ไม่ว่าในเวลาใดหรือภายใต้สถานการณ์ใด ๆ อีกทั้งจีนยังให้คำมั่นว่าจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ หรือขู่ว่าจะใช้อาวุธนิวเคลียร์ ต่อรัฐที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ หรือเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ โดยไม่มีเงื่อนไข ควบคู่ไปกับนโยบาย NFU จีนดำเนินกลยุทธ์ การยับยั้งขั้นต่ำ (Minimum Deterrence) แนวทางนี้บ่งชี้ว่าจีนมุ่งที่จะมีกองกำลังนิวเคลียร์ที่เล็กแต่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะยับยั้งศัตรูจากการโจมตีนิวเคลียร์ โดยสร้างหลักประกันถึงศักยภาพในการตอบโต้ที่น่าเชื่อถือ เป้าหมายไม่ใช่การเทียบเคียงขนาดคลังแสงกับมหาอำนาจนิวเคลียร์หลัก เช่น

สหรัฐอเมริกา หรือรัสเซีย แต่เป็นการรักษายุทธโศภรณ์เพียงพอที่จะสร้างความเสียหายที่ไม่อาจยอมรับได้ในการโจมตีครั้งที่สอง ซึ่งจะเป็นการป้องปรามการโจมตีครั้งแรก (Ministry of Foreign Affairs The People’s Republic of China, 2024; Woolf 2022) ทั้งจากการศึกษาเอกสารวิจัย *“No-First Use of Nuclear Weapons: A Policy Assessment”* พบว่า นโยบายที่แถลงออกมานั้นยังไม่ครอบคลุมต่อท่าทีของกองทัพจีน กล่าวคือ จากการศึกษาพบว่า จีนยังคงมีทางเลือกทางนโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์คือ *“Launch on Warning (LOW) – Fire on Warning”* ซึ่งเป็นการยิงทันทีเมื่อตรวจพบการเคลื่อนไหวของภัยคุกคาม หรือเรียกอีกนัยยะตามทฤษฎี *“First Strike”* (2nd Scenario) สถานการณ์ที่คู่ขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะใช้อาวุธนิวเคลียร์ก่อน (Enemy Go First If We Don’t) (Chambers, Milne, Hutton, & Williams, 2021, p.6-8)

รัสเซีย : กลัคนิยมทางนิวเคลียร์ฉบับปรับปรุง

“Putin’s Nuclear New Doctrine”

ตามหลักการทหาร การวางแผนยุทธศาสตร์สงครามนั้นจะดำเนินการผ่านหลักนิยม โดยเมื่อพ.ย. 2024 ประธานาธิบดี Putin ได้อนุมัติหลักนิยมทางนิวเคลียร์ฉบับปรับปรุง ระบุว่าถึงการเตรียมความพร้อมต่อสถานการณ์ที่รัสเซียอาจต้องใช้อาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งรวมถึงการตอบโต้การโจมตีตามแบบ ที่ก่อให้เกิดภัยคุกคามร้ายแรงต่ออธิปไตยหรือบูรณภาพแห่งดินแดนของรัสเซียและ/หรือพันธมิตร (Davies, 2024) จากการประเมินพบว่า นโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของ Russia สอดคล้องกับสถานการณ์ที่คู่ขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะใช้อาวุธนิวเคลียร์ก่อน (Enemy Go First If We Don’t) ดังนั้นเมื่อนักยุทธศาสตร์ Russia ประเมินว่าประเทศใดจะทำการโจมตีก่อนฝ่ายตน จะต้องชิงลงมือด้วยแนวคิด *“ยกระดับความรุนแรงเพื่อลดระดับความรุนแรง (Escalate to De-escalate)”*

ยุทธศาสตร์นิวเคลียร์ของรัสเซียมีรากฐานหลักมาจากการป้องปราม (Nuclear Deterrence) โดยมุ่งเป้าไปที่การป้องกันการโจมตีต่อตนเองและพันธมิตรด้วยภัยคุกคามที่น่าเชื่อถือของการตอบโต้ด้วยนิวเคลียร์ ซึ่งรวมถึง

การตอบสนองต่อทั้งอาวุธนิวเคลียร์และอาวุธทำลายล้างสูงอื่น ๆ เช่นเดียวกับการโจมตีด้วยอาวุธทั่วไปที่อาจคุกคามการดำรงอยู่ของรัสเซีย หลักการที่สำคัญในยุทธศาสตร์นี้ คือ แนวคิด *“ยกระดับความรุนแรงเพื่อลดระดับความรุนแรง (Escalate to De-escalate)”* ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ในการใช้อาวุธนิวเคลียร์ยุทธวิธีเพื่อบังคับให้คู่ต่อสู้ลดระดับความขัดแย้งในการรบด้วยอาวุธทั่วไปที่ก่อให้เกิดภัยคุกคามอย่างมีนัยสำคัญ เงื่อนไขที่รัสเซียอาจใช้อาวุธนิวเคลียร์นั้นรวมถึงการโจมตีต่อรัสเซียหรือพันธมิตรด้วยอาวุธนิวเคลียร์หรืออาวุธทำลายล้างสูง การโจมตีด้วยอาวุธทั่วไปที่คุกคามการอยู่รอดของรัฐ หรือการกระทำที่บ่อนทำลายศักยภาพการตอบโต้ทางนิวเคลียร์ของรัสเซีย คลังแสงของพวกเขามีทั้งอาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ซึ่งแต่ละประเภทได้รับการออกแบบมาสำหรับขนาดและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันในสถานการณ์ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น สิ่งสำคัญคือต้องตระหนักว่ายุทธศาสตร์นี้มีการพัฒนาและยังคงเป็นหัวข้อของการวิเคราะห์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน

อิหร่าน : นโยบายนิวเคลียร์ผ่านคำวินิจฉัยทางศาสนา (Fatwa)

“Ayatollah Khamenei’s nuclear fatwa”

การปกครองของอิหร่านนั้นมีความแตกต่างจากประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์ทั้ง 3 ประเทศ กล่าวคือ ผู้นำสูงสุดและนับว่าเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจตัวจริง (De Facto Decisionmaker) คือ ผู้นำทางศาสนา (Ayatollah) ที่สามารถออกคำวินิจฉัยทางศาสนาเพื่อตัดสินใจในทุก ๆ ประเด็นที่คณะกรรมการอิสลามนำเสนอโดย Fatwa นับว่าเป็นคำสั่งเด็ดขาดละเมิดมิได้ทั้งการเปลี่ยนแปลงดำเนินการได้ด้วยการประกาศ Fatwa เท่านั้น (Berg, 2025; Golkar, 2025) ปัจจุบัน Ayatollah Khamenei ได้ยกเลิก Fatwa ปี ค.ศ. 2003 ว่าด้วย อาวุธนิวเคลียร์ของสิ่งของต้องห้าม (Haram) แต่ภายหลังจากสงครามระหว่าง Iran-Israel ได้

ทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อ พ.ย. 2024 Ayatollah จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์โดยอนุญาตให้มีการครอบครองเพื่อป้องกันการรุกรานจากภัยคุกคามและให้พัฒนาขีดความสามารถให้ถึงได้ระยะไกลประมาณ 2,000 K.M. (พิศาล อมรรัตนานุกาพ, 2567; Bennette, 2024; Almendral, Khodadadi, & Jones, 2024) จากการประเมินพบว่า นโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของ Iran นั้น จะดำเนินการสอดคล้องกับภัยคุกคามแต่ละช่วงเวลาแต่จะไม่มีทางที่ยกเลิกโครงการพัฒนา เนื่องจากนิวเคลียร์คือเครื่องมือเพื่อประกันความเสี่ยงต่อการถูกรุกรานจากภัยคุกคาม

สรุป : ในภาพรวมนโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ “No-first use”

ในภาพรวมนโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ “No-first use” ของ สหรัฐฯ จีนและรัสเซีย ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจทางนิวเคลียร์และรวมถึงอิหร่านต่างได้มีการปรับนโยบายการใช้อาวุธทำลายล้างสูงตามสถานการณ์ด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนแปลงออกไป โดยทั้ง 4 ประเทศนี้กำลังติดกับดักทางยุทธศาสตร์ “สภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางยุทธศาสตร์ (Strategic Dilemma)” เนื่องจากศัตรูของแต่ละฝ่ายต่างมีพันธมิตรที่พร้อมดำเนินการตามนโยบายพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ทันทีเมื่อฝ่ายตนกำลังตกอยู่สภาวะคับขัน เช่น หากอิหร่านดำเนินการใช้

อาวุธนิวเคลียร์โจมตีอิสราเอลเมื่อสถานการณ์ที่สงครามเบ็ดเสร็จเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (1st Scenario) นั้น ย่อมส่งผลให้สหรัฐฯ จะต้องปฏิบัติการตอบโต้เพื่อช่วยเหลือพันธมิตรซึ่งผ่านการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทุกเมื่อหากประเมินแล้วว่าเป็นภัยต่อยุทธศาสตร์และเมื่อสหรัฐฯ เล็งเป้าไปที่อิหร่าน นั้นย่อมมีความเป็นไปได้ว่า รัสเซียจะทำการยิงตอบโต้เพื่อช่วยเหลือพันธมิตรเช่นกัน (Nuclear 2nd Strike) ดังนั้นการยกระดับความเข้มข้นของนโยบายการใช้อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์คือสิ่งที่แสดงให้เห็นที่เป็นที่ประจักษ์แล้วว่านี่คือทิศทาง “Escalate to De-escalate”

การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยง Nuclear Hotspots (ประจำปี ค.ศ. 2025)

จากการศึกษาบทความวิชาการเรื่อง “มหาวาณาภัยขีดความสามารถอาวุธนิวเคลียร์” พบว่า เมื่อปี ค.ศ. 2023 ได้มีการระบุพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดสงครามนิวเคลียร์ จำนวน 4 พื้นที่ภูมิภาค ได้แก่ คาบสมุทรเกาหลี (Korean Peninsula) คาบสมุทรอินเดีย (Indian Peninsula) พื้นที่ทะเลจีนใต้ (South China Sea) และพื้นที่ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครน (Russia-Ukraine) (พิศาล อมรรัตนานุกาพ, 2566) แม้ว่าความตึงเครียดในหลายพื้นที่เดิมนั้นยังคงดำรงอยู่ แต่กลับปรากฏความเสี่ยงในพื้นที่ใหม่ที่มีระดับความเสี่ยงสูงกว่า อันเป็นผลมาจากการปะทะกันในลักษณะ

สงครามตามแบบ (Conventional Warfare: Hot War) ที่เกิดขึ้นแล้ว โดยสภาวะ “Perfect Storm” ดังกล่าวนี้อาจยับยั้งจากการวิเคราะห์ตามหลักการทหารที่เรียกว่า “การวิเคราะห์สิ่งบอกเหตุ” ที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบได้แก่ 1) เจตนาที่ชัดเจนของผู้บริหารประเทศ/ผู้นำสูงสุดตัดสินใจ 2) ขีดความสามารถและปริมาณอาวุธที่เพียงพอต่อการปฏิบัติการโจมตี และ 3) จุดเปราะบางอันเนื่องมาจากการโจมตีทางอากาศเชิงรุกของทั้งสองฝ่ายที่รุกล้ำเข้าสู่พื้นที่อาณาเขตภายในประเทศ ในบทวิเคราะห์ส่วนนี้จะพิจารณาการปฏิบัติการที่ฝ่ายความมั่นคงไทยจำเป็นต้อง

นำไปพิจารณาในสมการเพื่อวางแผนการเตรียมการรับมือกับสถานการณ์ “Escalate to De-escalate” ต่อไป

1. พื้นที่ตะวันออกกลาง : สงครามอิหร่าน-อิสราเอล (ความตึงเครียดที่มีผลกระทบจำกัด) นับว่าเป็นพื้นที่ใหม่ที่มีระดับความเสี่ยงสูง (New Nuclear Hotspots) แต่มีขอบเขตผลกระทบจำกัด การเผชิญหน้าครั้งใหม่ในภูมิภาคตะวันออกกลางมีมูลเหตุจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มก่อการร้ายฮามาสและอิสราเอล ซึ่งนำไปสู่สถานะสงครามระหว่างอิหร่านและอิสราเอล เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2567 หากพิจารณาจากเจตนาของผู้นำอำนาจตัดสินใจของทั้ง 2 ฝ่ายที่ประกาศถึงความพร้อมในการทำสงครามเต็มรูปแบบ สอดคล้องกับทฤษฎีนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ ในสถานการณ์แรกที่ระบุว่าสงครามเบ็ดเสร็จเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อวันที่ 10 เมษายน ค.ศ. 2025 ประธานาธิบดี Trump แห่งสหรัฐฯ ได้ประกาศให้การสนับสนุนอิสราเอลในการทำลายฐานและคลังเก็บอาวุธนิวเคลียร์ของอิหร่าน “Trump: Israel would be ‘Leader’ of Iran Strike if Tehran doesn’t give up Nuclear Weapon Program.” (Madhani, 2025) การผนวกรวมท่าทีของสหรัฐฯ และสถานการณ์การสู้รบที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2567 โดยกองทัพอิหร่านภายใต้ยุทธการ

“True Promise Retaliation” ได้ปฏิบัติการโจมตีทางอากาศต่ออิสราเอลด้วยอากาศยานไร้คนขับ (170 ลำ) และจรวด (130 ลูก) ส่งผลให้ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2024 กองทัพอิสราเอลได้ตอบโต้ด้วยการโจมตีทางอากาศต่อเป้าหมายทางทหารที่สำคัญของอิหร่าน (พิศาล อมรัตน์นุภาพ, 2567; Bennette, 2024) จากการคาดการณ์ อิหร่านจะไม่ลดระดับความรุนแรง (De-escalate) และหากเกิดการปะทะกันในอนาคต อาวุธนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์อาจกลายเป็นทางเลือก แต่การโจมตีมีแนวโน้มที่จะจำกัดในด้านปริมาณแต่เพียงพอต่อการสร้างความเสียหายอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งสองฝ่ายไม่จำเป็นต้องมีจำนวนอาวุธเท่าเทียมกับคู่แข่ง เพียงแต่มีจำนวนที่สามารถยับยั้งการโจมตีตอบโต้ที่สร้างความเสียหายร้ายแรงได้ หรือที่เรียกว่ายุทธศาสตร์ “Minimum Deterrence” เพื่อนำไปสู่สถานการณ์ “Escalate to De-escalate”

ผลกระทบต่อประเทศไทยคาดว่าจะอยู่ในลักษณะทางอ้อม (Indirect) ทางด้านเศรษฐกิจจากราคาน้ำมันที่อาจสูงขึ้น และทางด้านความมั่นคงภายในประเทศจากความเป็นไปได้ของการก่อเหตุรุนแรงและ/หรือการก่อการร้ายต่อเป้าหมายของทั้งสองฝ่ายในประเทศไทย

ภาพที่ 1 :

แผนที่ที่สำคัญในการผลิตและใช้อาวุธนิวเคลียร์ของ Iran

หมายเหตุ : From War looming: Does Iran possess nuclear weapons?, by A. A. Kokcu, 2024, *Turkiye Today*. (<https://www.turkiyetoday.com/region/war-looming-does-iran-possess-nuclear-weapons-60502/>).

2. พื้นที่ทะเลจีนใต้ (South China Sea: SCS) (ความเสี่ยงต่ำที่มีผลกระทบสูง) พื้นที่นี้มีความเสี่ยงจากการใช้อาวุธทำลายล้างสูงจากมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและจีน มาเป็นระยะเวลานานกว่า 20 ปี และมีการขยายตัวของการสะสมกำลังทางทหารอย่างต่อเนื่องการพัฒนาขีดความสามารถด้านนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ของจีนอย่างมีนัยในปี ค.ศ. 2025 นี้ รวมถึง :

2.1 การเพิ่มขนาดคลังแสง : การประเมินพบว่า จีนมีหัวรบนิวเคลียร์ประมาณ 600 ลูก ส่งให้จีนเป็นประเทศที่มีจำนวนหัวรบฯ มากเป็นอันดับ 3 ของโลก และแนวโน้มจำนวนนี้จะเพิ่มขึ้น

2.2 การกระจายระบบนำส่ง : จีนกำลังพัฒนาระบบ “Triads” ทางนิวเคลียร์ ซึ่งประกอบด้วยขีปนาวุธข้ามทวีป (ICBM) ที่ยิงจากฐานบนบก ขีปนาวุธนำวิถีที่ยิงจากเรือดำน้ำ (SLBM) และอาจรวมถึงเครื่องบินทิ้งระเบิด (Woolf, 2022, p.5-6)

การเพิ่มขีดความสามารถทางนิวเคลียร์ ซึ่งจะช่วยให้มีความอยู่รอดและความน่าเชื่อถือของศักยภาพการยับยั้ง ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า จะส่งผลให้โอกาสการใช้อาวุธนิวเคลียร์มีความเสี่ยงในระดับต่ำ เนื่องจากแม้ SCS เป็นพื้นที่ปฏิบัติการ (Area of Operation: AO) ที่เหมาะสมและได้เปรียบสำหรับกองทัพจีนในการใช้อาวุธโจมตีเชิงรุก อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญคือกลุ่มประเทศพันธมิตร Quad (Quadrilateral Security Dialogue) (สหรัฐฯ-อินเดีย-ออสเตรเลีย-ญี่ปุ่น) ที่มีศักยภาพในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์หากสถานการณ์ทวีความรุนแรงถึงขั้นวิกฤต นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังมีเรือดำน้ำติดอาวุธนิวเคลียร์ที่พร้อมสำหรับการสนับสนุนการโจมตี ผลกระทบต่อประเทศไทย ในกรณีความขัดแย้งใน SCS คาดว่าจะมีนัยสำคัญมากที่สุด (Semi-Direct) และจะนำไปสู่สถานะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางยุทธศาสตร์ (Strategic Dilemma) กล่าวคือ ในมิติแรก ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์ในฐานะพันธมิตรทางยุทธศาสตร์มายาวนานในการต่อสู้กับภัยคุกคามรูปแบบต่าง ๆ ทั่วโลก ผ่าน Southeast Asian Collective Defense Treaty: Manila Pact 1954 (Yale Law School, 2008) นับตั้งแต่ Manila Pact 1954 สหรัฐฯ ได้ให้การสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย

อย่างต่อเนื่อง จนประเทศไทยได้ยกระดับขีดความสามารถทางทหารเป็นประเทศอำนาจกลาง (Middle Power) ที่มีความสามารถในการป้องกันตนเองได้ ในมิติที่สอง ประเทศไทยและจีนมีความสัมพันธ์ทางการค้าและการส่งออกที่แน่นแฟ้น โดยในช่วง 12 ปีที่ผ่านมา จีนเป็นตลาดส่งออกอันดับหนึ่งของไทย (Royal Thai Government, 2025) ด้วยมูลค่าสูงถึง 35.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 11.98 หากนักยุทธศาสตร์ทางทหารสนับสนุนสหรัฐอเมริกา (ในกรณีเกิดสงคราม) ย่อมส่งผลกระทบต่อการค้าและการลงทุนระหว่างไทยและจีน

3. พื้นที่ยุโรป : สงครามรัสเซีย-ยูเครน (ปี ค.ศ. 2022) (ความเสี่ยงต่ำที่มีผลกระทบจำกัด) สงครามดังกล่าว ซึ่งดำเนินมาเป็นระยะเวลากว่า 3 ปี ได้เผยให้เห็นสมการใหม่ในบริบทของความขัดแย้ง โดยที่รัฐสมาชิกองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) โดยเฉพาะสหราชอาณาจักรและฝรั่งเศส ซึ่งเป็นรัฐที่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง ยังแสดงท่าทีที่บ่งชี้ถึงความตั้งใจที่จะโจมตีรัสเซียด้วยอาวุธนิวเคลียร์เนื่องจากการวิเคราะห์ความเสี่ยงในบริบทนี้สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ประการที่สาม ซึ่งระบุถึง “สถานการณ์ที่การโจมตีตอบโต้ครั้งที่สองมีต้นทุนที่สูง (The Cost of Second Strike is High)” อันเนื่องมาจากหลักนิยมใหม่ ปี ค.ศ. 2024 ของ ประธานาธิบดี Putin แสดงให้เห็นว่าหากพันธมิตร NATO ส่งมอบและ/หรือ สนับสนุนให้ Ukraine ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์จะมีความเป็นไปได้สูงที่กองทัพรัสเซียจะตอบโต้ด้วยการโจมตีอย่างแน่นอน ทางด้านความพร้อมของ Russia จากการศึกษา “Rockets and Missiles Over Ukraine” (Mihajlovic, 2023, p.24-28) พบว่า รัสเซียมีความพร้อมในการปฏิบัติการโจมตีด้วยยูเครนและพันธมิตร ด้วยศักยภาพทางนิวเคลียร์ทั้งทางบก ทางอากาศ และทางทะเล (Nuclear Triad) โดยเฉพาะอย่างยิ่งขีดความสามารถในการโจมตีทางบกด้วยขีปนาวุธพื้นสู่พื้น (Surface-to-Surface Ballistic Missiles) ที่กองทัพรัสเซียสามารถดำเนินกลยุทธ์ได้ครอบคลุมระยะทางตั้งแต่ระดับยุทธวิธี (30-100 กิโลเมตร) ระดับยุทธการ (200-1,500 กิโลเมตร) และระดับยุทธศาสตร์ (3,000-12,000 กิโลเมตร) ด้วยความแม่นยำสูง ดังปรากฏในการใช้งานขบวนสวนสนามยานยนต์ขีปนาวุธ

(ภาพที่ 2) ซึ่งสามารถติดตั้งขีปนาวุธ Iskander-M (ภาพที่ 3) ที่มีความสามารถในการบรรจุทั้งหัวรบแบบธรรมดาและหัวรบนิวเคลียร์ โดยเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ที่อยู่ในระยะทำการที่มีความแม่นยำ ได้แก่ ยูเครน (เคียฟ) กลุ่มประเทศบอลติก (เอสโตเนีย, ลัตเวีย และลิทัวเนีย) และบางส่วนของโปแลนด์ ดังนั้นบนสมรภูมินี้ Russia มีความพร้อมสำหรับ

สงครามนิวเคลียร์กับทุกประเทศจึงส่งผลให้ทุกฝ่ายจะไม่นำอาวุธทำลายล้างสูงนี้มาดำเนินกลยุทธ์อย่างแน่นอน

ผลกระทบต่อไทยจากสงครามรัสเซีย-ยูเครน อาจไม่เด่นชัดเท่าผลกระทบจากสถานการณ์ในตะวันออกกลาง หรือทะเลจีนใต้ คงมีแต่เพียงผลกระทบจากตลาดส่งออก ซึ่งในช่วง 3 ปีที่ผ่านมารัฐบาลได้ดำเนินการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2

ขบวนสวนสนามยานยนต์ขีปนาวุธ (Russia) (Transporter Erector Launchers: TELs)

หมายเหตุ : From *Belarus says Russia-deployed Iskander missile systems ready for use*, by Reuters, 2022, (<https://www.reuters.com/world/europe/belarus-says-russia-deployed-iskander-missile-systems-ready-use-2022-12-26/>).

ภาพที่ 3

ขีปนาวุธ Iskander-M ระยะยิง 400 km.

หมายเหตุ : From *9 photos of the Iskander-M, the Russian ballistic missile that's reportedly similar to the new Kinzhal hypersonic missile, which Moscow claims can beat US air defenses*, by D. Brown, 2018, *Business Insider*. (<https://www.businessinsider.com/russia-iskander-m-ballistic-missile-2018-5#the-iskander-has-a-range-of-about-300-miles-which-is-just-under-the-threshold-set-forth-by-the-1987-intermediate-nuclear-forces-treaty-4>).

สรุปการวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยง Nuclear Hotspots และผลกระทบต่อนโยบาย : (ประจำปี ค.ศ. 2025)

1. พื้นที่ตะวันออกกลาง (สงครามอิหร่าน-อิสราเอล) : ถูกประเมินเป็นพื้นที่ใหม่ที่มีความเสี่ยงนิวเคลียร์สูง (New Nuclear Hotspots) แม้ว่าผลกระทบโดยตรงต่อภูมิภาคอาจจำกัด แต่คาดการณ์ว่าประเทศไทยจะได้รับผลกระทบทางอ้อมด้านเศรษฐกิจจากราคาน้ำมันที่สูงขึ้น และด้านความมั่นคงภายในประเทศจากความเสี่ยงของการก่อเหตุรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับคู่ขัดแย้ง

2. พื้นที่ทะเลจีนใต้ (South China Sea: SCS) : เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจากการใช้อาวุธทำลายล้างสูงระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนมาเป็นเวลานาน แม้ว่าความเสี่ยงในปัจจุบันจะถูกประเมินว่าอยู่ในระดับต่ำ แต่ผลกระทบต่อประเทศไทยคาดว่าจะสูงที่สุด (Semi-Direct) โดยจะนำไปสู่สภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทางพรมแดนกับสหรัฐฯ และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นกับจีน การเลือกข้างจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับอีกฝ่าย

3. พื้นที่ยุโรป (สงครามรัสเซีย-ยูเครน) : ถูกประเมินว่ามีความเสี่ยงนิวเคลียร์ต่ำและมีผลกระทบจำกัดต่อประเทศไทยโดยตรง แม้ว่าสงครามจะดำเนินมาเป็นเวลานาน แต่การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าสมาชิก NATO ที่มีอาวุธนิวเคลียร์ไม่ได้แสดงความพร้อมที่จะเข้าสนับสนุนยูเครนอย่างเต็มที่เนื่องจากต้นทุนของการโจมตีตอบโต้จากรัสเซียที่สูง อย่างไรก็ตาม มีผลกระทบทางอ้อมต่อตลาดส่งออกของไทย

บทสรุป

การทำความเข้าใจวิวัฒนาการทางภูมิศาสตร์ของความเสียหายทางนิวเคลียร์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการกำหนดกลยุทธ์ความมั่นคงแห่งชาติที่มีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์นี้มุ่งเน้นไปที่การระบุและประเมินพื้นที่เสี่ยงนิวเคลียร์ (Nuclear Hotspots) ที่อาจเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2025 โดยอาศัยรากฐานจากทฤษฎีการป้องกันเชิงยุทธศาสตร์ทางนิวเคลียร์ (Nuclear Strategic Defense) โดยการตรวจสอบทั้งพื้นที่ความเสี่ยงทางนิวเคลียร์ที่ดำรงอยู่และที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ หน่วยงานความมั่นคงของประเทศไทยสามารถประเมินผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมที่อาจเกิดขึ้นจาก

ความขัดแย้งในภูมิภาคเหล่านี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนกลยุทธ์การลดความเสี่ยงและการเตรียมพร้อม

ผลการวิเคราะห์ที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าภูมิภาคตะวันออกกลางคือ “Nuclear Hotspots” แห่งใหม่ในปี ค.ศ. 2025 และมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดสถานการณ์ “สงครามนิวเคลียร์เบ็ดเสร็จ (Total War Inevitable)” ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์แรกของทฤษฎีนิวเคลียร์ทางยุทธศาสตร์ การยกระดับความรุนแรงของความขัดแย้งและการที่อิหร่านและอิสราเอลก้าวเข้าสู่สภาวะ “Perfect Storm” ทำให้มีความเป็นไปได้ที่อาวุธนิวเคลียร์จะถูกนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการต่อรอง

การวิเคราะห์ตามหลักการทหาร เรื่อง การวิเคราะห์ลี้ลับกองทัพว่า

1. เจตนารมณ์ของผู้มีอำนาจตัดสินใจ : Ayatollah Khamanei ผู้นำสูงสุดของอิหร่าน มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจใช้อาวุธทำลายล้างสูง ในขณะที่อิสราเอลได้รับสัญญาณ (การอนุมัติ) จากประธานาธิบดี Trump แห่งสหรัฐฯ ในการสนับสนุนความช่วยเหลือ

2. ชีตความสามารถทางทหาร : แม้ว่าทั้งสองฝ่ายอาจไม่ได้ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ในปริมาณมาก แต่ก็มีความเพียงพอที่จะรับประกันการโจมตีตอบโต้ที่สร้างความเสียหายอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งนำไปสู่สถานการณ์ “Escalate to De-escalate”

3. จุดต่อแหลมทางยุทธศาสตร์ : การโจมตีดินแดน การสร้างความเสียหายต่อพลเรือน และโครงสร้างพื้นฐาน เป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายต้องการหลีกเลี่ยง การใช้อาวุธนิวเคลียร์จึงถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการต่อรองเพื่อให้สงครามยุติลง

โดยสรุปแล้วบทวิเคราะห์นี้เน้นย้ำถึงพลวัตที่ซับซ้อนของสถานการณ์ความขัดแย้งในตะวันออกกลาง และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้อาวุธนิวเคลียร์ การวิเคราะห์นโยบายและท่าทีเชิงยุทธศาสตร์ของอิหร่านและอิสราเอล เผยให้เห็นถึงแนวโน้มที่น่ากังวลของการยกระดับความรุนแรงเพื่อลดความขัดแย้ง ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ความมั่นคงของภูมิภาคและโลก

เอกสารอ้างอิง

- พิศาล อมรรัตนานุกาพ. (2566). Executive Summary: มหาอำนาจกับขีดความสามารถอาวุธนิวเคลียร์. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 14(1), 27-35. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/ndsijournal/article/view/266485/179947>
- พิศาล อมรรัตนานุกาพ. (2567). แนวโน้มการก่อการร้ายจากสมรภูมิอิสราเอล-อิหร่าน. *วารสารหลักเมือง*, 33(393).
- Almendral, A., Khodadadi, A., & Jones, A. (2024, November 2). Iran says it has the capacity to make nuclear weapons; supreme leader threatens U.S. and Israel. *NBC News*, <https://www.nbcnews.com/news/world/iran-nuclear-doctrine-change-israel-hezbollah-rcna178406>
- Bennette, T. (2024, October 28). What we know about Israel's attack on Iran. *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/articles/cgr0yvr4qpo>
- Berg, R. (2025, April 13). What is Iran's nuclear programme and what does the US want?, *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/articles/crlddd02w9jo>
- Brown, D. (2018, December 10). 9 photos of the Iskander-M, the Russian ballistic missile that's reportedly similar to the new Kinzhal hypersonic missile, which Moscow claims can beat US air defenses. *Business Insider*, <https://www.businessinsider.com/russia-iskander-m-ballistic-missile-2018-5#the-iskander-has-a-range-of-about-300-miles-which-is-just-under-the-threshold-set-forth-by-the-1987-intermediate-nuclear-forces-treaty-4>
- Chambers, W. A., Milne, C. R., Hutton, R. T., & Williams, H. W. (2021). *No-First Use of Nuclear Weapons: A Policy Assessment*. Institute of Defense Analyses. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1148061.pdf>
- Davies, M. (2024, November 19). Putin approves changes to Russia's nuclear doctrine. *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/articles/cj4v0rey0jzo>
- Golkar, S. (2025, February 11). *Khamenei's Nuclear Fatwa: Religious Ruling or Political Strategy?*. Norwich University. <https://www.norwich.edu/topic/all-blog-posts/khameneis-nuclear-fatwa-religious-ruling-or-political-strategy>
- Kokcu, A. A. (2024, October 2). War looming: Does Iran possess nuclear weapons?. *Turkiye Today*, <https://www.turkiyetoday.com/region/war-looming-does-iran-possess-nuclear-weapons-60502/>
- Madhani, A. (2025, April 10). Trump: Israel would be 'leader' of Iran strike if Tehran doesn't give up nuclear weapons program. *AP News*, <https://apnews.com/article/iran-israel-trump-nuclear-weapons-program-702e7dfa4c3609f8cefdcb9f67b8117a>
- Mihajlovic, M. S. (2023). *Rockets and Missiles Over Ukraine*. Frontline Books.
- Ministry of Foreign Affairs The People's Republic of China. (2024, July 23). *No-first-use of Nuclear Weapons Initiative*. https://www.mfa.gov.cn/eng/xw/wjbxw/202407/t20240723_11458632.html
- Reuters. (2022, December 26). *Belarus says Russia-deployed Iskander missile systems ready for use*. <https://www.reuters.com/world/europe/belarus-says-russia-deployed-iskander-missile-systems-ready-use-2022-12-26/>

- Royal Thai Government. (2025, February 7). *Thailand-China to work together in tackling transnational crimes*. <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/93163>
- United States Department of Defense. (2022). *2022 Nuclear Posture Review Fact Sheet: US Nuclear Deterrence Strategy and Policy*. <https://www.defense.gov/Portals/1/Spotlight/2022/NDS/NUCLEAR%20STRATEGY%20AND%20POLICY%20-%20NPR%20Factsheet.pdf>
- Woolf, A. F. (2022, March 29). *U.S. Nuclear Weapons Policy: Considering “No First Use”*. Library of Congress. <https://www.congress.gov/crs-product/IN10553>
- Yale Law School. (2008). *Southeast Asia Collective Defense Treaty (Manila Pact) 8 September 1954*. https://avalon.law.yale.edu/20th_century/usmu003.asp

แนวคิดขององค์การสหประชาชาติ ในการส่งเสริมบทบาทของสตรีในการรักษาสันติภาพที่ยั่งยืน The United Nations' Approach to Promoting the Role of Women in Maintaining Sustainable Peace

บทความวิชาการ

จุมภฏ นุรักษ์เขต

Chumphot Nurakkate

ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ กรมยุทธการทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10210

Peace Operations Center, Directorate of Joint Operations,
Royal Thai Armed Forces Headquarters, Bangkok, Thailand 10210

E-mail : cnurakka7@gmail.com

บทคัดย่อ

กองบัญชาการกองทัพไทยมีบทบาทสำคัญในการส่งกำลังพลเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ในการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ทหารหญิงเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องตามนโยบายของสหประชาชาติ ภายใต้วาระสตรี สันติภาพ และความมั่นคง (Women, Peace and Security: WPS) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือ บทบาท และการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทุกระดับ เพื่อส่งเสริมความเสมอภาค ลดความขัดแย้งในสังคม และสนับสนุนการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างบทบาทของผู้หญิงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนเป้าหมายดังกล่าว

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและบทบาทของสตรีในการรักษาสันติภาพที่ยั่งยืน ตลอดจนการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดและเป้าหมายของสหประชาชาติกับยุทธศาสตร์หรือแผนการดำเนินการของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ : บทบาทสตรี, การรักษาสันติภาพ, สันติภาพที่ยั่งยืน

Abstract

The Royal Thai Armed Forces Headquarters (RTARF) has been leading in supporting troops' deployment for United Nations peacekeeping operations to preserve world peace and security. The RTARF has implemented a policy to continually encourage more female participation in peacekeeping operations under the United Nations regulations, the Women, Peace, and Security (WPS) Agenda, and the Sustainable Development Goals (SDGs). Such cooperation and participation by women at every level can help promote gender

equality, reduce social conflict and support the sustainable peace. It is essential to increase the role and develop the capability of women to achieve these objectives.

This article highlights the significance of women's roles in maintaining sustainable peace and explores the relationship between the United Nations Agenda and Thailand's strategy or operational plan. The article aims to encourage further adaptation for the benefit of all.

Keywords: Role of Women, Peacekeeping, Sustainable Peace

บทนำ

ปัจจุบันภัยคุกคามด้านความมั่นคงและสันติภาพมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งเป็นภัยคุกคามในลักษณะตามแบบและไม่ตามแบบ โดยความขัดแย้งส่วนใหญ่มักจะส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะเด็กและสตรีที่เป็นกลุ่มเปราะบาง ซึ่งได้ถูกนำมาเป็นประเด็นทางสังคมที่สำคัญในเวทีระหว่างประเทศในการเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ ส่งผลให้ภาครัฐในหลายประเทศต้องมีการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในทุกมิติ โดยเฉพาะในบริบทของการรักษาสันติภาพและความมั่นคง

บทบาทของทหารหญิงในการสนับสนุนสันติภาพและความมั่นคงนั้น ได้มีการพิสูจน์และแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการปฏิบัติงานเฉพาะด้านในบางภารกิจที่ทหารชายอาจจะไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม ผู้ชายยังคงได้รับบทบาทหลักในการตัดสินใจในการกิจ ในขณะที่ผู้หญิงมักจะได้รับมอบหมายในบทบาทรอง เช่น ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediators) และผู้เจรจา (Negotiators) แม้จะมีผลงานวิจัยและหลักฐานจำนวนมาก ที่แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้หญิงสามารถส่งเสริมการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนและเสถียรภาพในระยะยาว

แม้จะมีมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 ซึ่งระบุถึงบทบาทสำคัญของผู้หญิงในการป้องกันและยุติความขัดแย้ง การเจรจาเพื่อสันติภาพ การสร้างสันติภาพ การรักษาสันติภาพ การตอบสนองด้านมนุษยธรรม รวมไปถึงการสร้างหรือฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ (Reconstruction) ภายหลังความขัดแย้ง แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงยังคงมีโอกาสน้อยหรือช่องทางในการแสดงศักยภาพที่ค่อนข้างจำกัดในการมีส่วนร่วมในด้านสันติภาพและความมั่นคง ทั้งนี้ จากการที่สหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายและมาตรการบังคับในการเพิ่มจำนวนและบทบาทของทหารหญิงให้เพิ่มมากขึ้น ในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ส่งผลให้ชาติสมาชิกต่าง ๆ ต้องส่งเสริมและเตรียมความพร้อมของทหารหญิงให้สามารถไปปฏิบัติการรักษาสันติภาพได้ตามเป้าหมายควบคู่ไปกับการแก้ไขข้อจำกัดด้านต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคภายใต้กรอบของระเบียบคำสั่ง และข้อกฎหมายที่กำหนดไปจนถึงการสร้างความร่วมมือของผู้หญิงภายใต้กรอบแนวคิด นโยบาย หรือวาระต่าง ๆ ของสหประชาชาติ เช่น วาระสตรี สันติภาพ และความมั่นคง (Women, Peace and Security: WPS) หรือเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

วาระสตรี สันติภาพ และความมั่นคง เป็นกรอบแนวคิดที่แสดงถึงบทบาทของผู้หญิงต่อการสร้างสันติภาพและความมั่นคงในระดับสากล ทำให้เกิดการผลักดันในการเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทุกระดับ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปกป้องคุ้มครองกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กหญิงและผู้หญิง จากความขัดแย้งรุนแรงในทุกมิติ การฟื้นฟูและบรรเทาทุกข์ทางด้านร่างกายและจิตใจ ควบคู่ไปกับการประสานงาน การตรวจสอบประเมินผล และทบทวนกระบวนการเพื่อนำมาสู่แนวทางปฏิบัติที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

สำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น เป็นกรอบเป้าหมายการพัฒนาในระดับโลกที่เรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ ให้มีการผลักดันในประเด็นที่สำคัญเพื่อมุ่งกำจัดความยากจนในทุกมิติ ลดความเหลื่อมล้ำ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ โดยส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมกันในทุกมิติ ทั้งนี้เป้าหมายที่ยั่งยืนดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องครอบคลุมแนวทาง

การดำเนินการเช่นเดียวกับยุทธศาสตร์ชาติของประเทศไทย และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมอย่างยั่งยืน

กองทัพไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมบทบาททหารหญิงด้านการรักษาสันติภาพ จึงได้กำหนดนโยบายส่งเสริมให้มีการพัฒนาขีดความสามารถของทหารหญิง เพิ่มโอกาสและเพิ่มจำนวนทหารหญิงในการเข้าร่วมในการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพกับกองทัพของประเทศสมาชิกอาเซียนและมิตรประเทศ เพื่อส่งเสริมบทบาทของทหารหญิงในเวทีสากล และสร้างความรู้ด้านเพศภาวะ (Gender Awareness) เพื่อให้กำลังพลทั้งหญิงและชายมีความเข้าใจในการปฏิบัติการร่วมกัน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนส่งเสริมจุดแข็ง และทดแทนจุดอ่อนของกันและกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แนวคิดการรักษาสันติภาพ

การปฏิบัติการรักษาสันติภาพเป็นกลไกของสหประชาชาติในการแก้ไขและระงับความขัดแย้งระหว่างประเทศ ซึ่งอาจขยายตัวลุกลามและก่อให้เกิดผลกระทบไปสู่ประเทศหรือภูมิภาคอื่น ๆ โดยการส่งเจ้าหน้าที่สังเกตการณ์และกองกำลังเข้าไปดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย โดยพยายามให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในความขัดแย้งเคารพและยอมรับข้อตกลงสันติภาพที่เห็นชอบร่วมกัน เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ และสร้างสภาวะการณ์ที่เอื้อต่อการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การจัดตั้งภารกิจรักษาสันติภาพนั้นเป็นไปตามข้อมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เนื่องจากสหประชาชาติไม่มีกำลังทหารและตำรวจเป็นของตนเอง การจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพจึงต้องขอรับการสนับสนุนจากประเทศสมาชิก ในการจัดส่งกำลังพลทั้งทหาร ตำรวจ และพลเรือน เข้าร่วมในภารกิจที่จัดตั้งขึ้น โดยสหประชาชาติจะสนับสนุนด้านงบประมาณให้แก่ประเทศที่จัดส่งกำลังพลเข้าร่วมภารกิจ

ในปัจจุบันการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติได้พัฒนาบทบาทจากเดิมที่มุ่งเน้นเฉพาะความพยายามในการยุติการสู้รบและความขัดแย้ง มาสู่ภารกิจที่มีหลากหลายมิติและซับซ้อนมากขึ้น ทั้งการรักษาสันติภาพ การฟื้นฟู และเสริมสร้างสันติภาพภายหลังความขัดแย้งให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน เช่น การยุติความขัดแย้งของคู่อริ การมีส่วนร่วมในกระบวนการรักษาความมั่นคงและอำนวยความสะดวกให้เกิดระบบทางการเมือง การจัดตั้งรัฐบาลท้องถิ่น การบรรเทาทุกข์เพื่อมนุษยธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค

ด้วยจุดแข็งของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ คือ ความเป็นสากล (Universality) การได้รับความยอมรับทางการเมืองจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (Political Acceptance or Legitimacy) การไม่เข้าข้างฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง

(Impartiality) และการไม่ใช้กำลัง (Non-Use of Force) เว้นแต่เพื่อป้องกันตนเองหรือคุ้มครองภารกิจ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า บทบาทที่เหมาะสมของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ คือ การเป็นกำลังป้องปราม (Deterrent Force) มากกว่า การเป็นกองกำลังสู้รบโดยตรง ซึ่งการโจมตีทำอันตรายต่อกองกำลังสหประชาชาตินั้น อาจส่งผลกระทบที่จะทำให้เกิดกระแสต่อต้านจากประชาคมโลกต่อไปได้ (กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2561)

รัฐบาลไทยมีนโยบายสนับสนุนบทบาทของสหประชาชาติในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการเข้าร่วมการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ที่ผ่านมาประเทศไทยได้ส่งเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจ ทั้งชายและหญิง เข้าร่วมการปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรอบของสหประชาชาติ ตั้งแต่ทศวรรษแรกๆ ปี พ.ศ. 2493 ดำเนินมาจนถึงปัจจุบันรวมจำนวนมากกว่า 20 ภารกิจ ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศแล้ว ยังเป็นการพัฒนา

ศักยภาพของประเทศไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานของสหประชาชาติในประเด็นที่สหประชาชาติให้ความสำคัญ และมีความเกี่ยวข้องกับภารกิจรักษาสันติภาพ เช่น การปกป้องพลเรือน (Protection of Civilians) การบูรณาการมิติหญิงชายในกระบวนการสันติภาพ (Gender Mainstreaming) การต่อต้านการแสวงหาผลประโยชน์และการล่วงละเมิดทางเพศ (Protection from Sexual Exploitation and Abuse: PSEA) และการเชื่อมโยงระหว่างการรักษาสันติภาพและการเสริมสร้างสันติภาพ กับการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น โดยในการเข้าร่วมการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ กระทรวงการต่างประเทศในฐานะหน่วยงานหลักที่ดูแลภาพรวมของความร่วมมือระหว่างไทยกับสหประชาชาติในกรอบต่าง ๆ จะหารืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเสนอเรื่องให้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติให้ไทยเข้าร่วมภารกิจ โดยพิจารณาถึงผลกระทบด้านความมั่นคงและบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศ

การรักษาสันติภาพในวาระสตรี สันติภาพและความมั่นคง (Women, Peace and Security : WPS)

ปัจจุบันทั่วโลกให้ความสำคัญต่อบทบาทของสตรีมากขึ้น โดยมีแนวคิดเรื่องวาระสตรี สันติภาพ และความมั่นคง ที่เป็นการสะท้อนถึงบทบาทของผู้หญิงต่อการสร้างสันติภาพและความมั่นคงในระดับสากล ซึ่งได้รับการประกาศให้เป็นมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 และมีส่วนทำให้เกิดการผลักดันจากประเทศสมาชิกสหประชาชาติในการเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทุกระดับการตัดสินใจ การปกป้องเด็กหญิงและผู้หญิงจากความรุนแรงในความขัดแย้ง รวมไปถึงการส่งเสริมให้มีการผนวกมุมมองเรื่องเพศสภาพเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ (อัมพร หมดเด้น, 2565) ซึ่งในหลายประเทศมีการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของสตรีในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะในมิติด้านความมั่นคงและสันติภาพ ที่ได้เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมากขึ้น เพราะสตรีได้รับการยอมรับในศักยภาพ อันนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดแนวความคิดทางสังคมรูปแบบใหม่ สร้างโอกาสและความเท่าเทียม

ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เช่น การได้รับการคัดเลือกให้เข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญภายในประเทศของสตรีในสหรัฐอเมริกาและประเทศในทวีปยุโรป หรือกรณีในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ที่นาย Jean-Pierre Lacroix รองเลขาธิการสหประชาชาติด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ (Under-Secretary-General for Peace Operations) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการยอมรับความเป็นผู้นำของสตรีในบทบาทและตำแหน่งต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานทั้งที่สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ และในภารกิจต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติการรักษาสันติภาพมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ซึ่งเห็นได้จากกรณีที่ผู้หญิงดำรงตำแหน่งที่สำคัญในระดับต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง

วาระสตรี สันติภาพและความมั่นคง ได้ให้ความสำคัญใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การเพิ่มบทบาทของสตรีในการป้องกัน แก้ไข และจัดการความขัดแย้ง โดยกระบวนการสันติภาพที่สตรีมีส่วนร่วมมักจะมีผลที่ยั่งยืน

มากขึ้น 2) การปกป้องสิทธิสตรีในระหว่างและภายหลังความขัดแย้ง และ 3) การเพิ่มบทบาทและจำนวนเจ้าหน้าที่รักษาสันติภาพสตรีในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ โดยดำเนินการควบคู่กันทั้งแนวทางการเพิ่มจำนวนสตรีในการฝึก และการผนวกมุมมองด้านเพศภาวะ (Gender Perspective) ในทุกมิติและทุกภารกิจการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (United Nations, n.d.) ทั้งนี้ วาระสตรี สันติภาพและความมั่นคง ยังเชื่อมโยงกับการดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) ซึ่งประเทศไทยได้มีการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวทั้งในมิติด้านสันติภาพและด้านความมั่นคงเป็นหลัก โดยมีการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในภาพรวม ตลอดจนรายงานผลการดำเนินการตามวาระสตรี สันติภาพและความมั่นคงให้กับหน่วยงานที่กำกับดูแลกลไกของ CEDAW ด้วย ยิ่งไปกว่านั้น วาระสตรี สันติภาพและความมั่นคง ยังได้พิจารณาแนวคิดและการดำเนินการที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประกาศใช้เมื่อ มกราคม พ.ศ. 2559 ให้รัฐบาลดำเนินนโยบายที่มีความสอดคล้องกับวาระดังกล่าว โดยเฉพาะเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equality) เป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่า (Decent Work and economic Growth) และเป้าหมายที่ 16 สันติภาพ ยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง (Peace, Justice and Strong Institutions)

กองทัพไทยได้กำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพกองทัพไทยด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ (พ.ศ. 2563-2567) โดยมีเป้าหมายให้การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความร่วมมือ ระหว่างประเทศไทยกับสหประชาชาติ ซึ่งมีแผนงานหลักครอบคลุม 3 ด้าน คือ 1) การดำเนินงานในกรอบของสหประชาชาติ เช่น การดำรงรักษามีส่วนร่วมและเพิ่มการสนับสนุนงานด้านสันติภาพและความมั่นคงของสหประชาชาติและมิตรประเทศ การดำรงรักษาและเพิ่มเติมการส่งกำลังไปปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติและมิตรประเทศ และการพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานของสหประชาชาติ

ในประเทศไทยและระดับภูมิภาค 2) การดำเนินงานในกรอบความร่วมมืออาเซียน ทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี เช่น การฝึกด้านการรักษาสันติภาพของอาเซียน และการฝึกด้านการรักษาสันติภาพร่วมกับมิตรประเทศอื่น ๆ และการสนับสนุนความร่วมมือของอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาคภายใต้แนวคิดสามเหลี่ยมความร่วมมือ และ 3) การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการรักษาสันติภาพเพื่อเตรียมความพร้อมในการไปปฏิบัติหน้าที่ เช่น การพัฒนามาตรฐานของหลักสูตร สถานที่ฝึกอบรม และเครื่องช่วยฝึก ของศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ กรมยุทธการทหาร

ในด้านการดำเนินการของกองทัพไทยในวาระสตรี สันติภาพและความมั่นคง กองทัพไทยได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมบทบาททหารหญิงในด้านการรักษาสันติภาพ โดยส่งเสริมให้มีการพัฒนาขีดความสามารถ เพิ่มโอกาสและเพิ่มจำนวนทหารหญิงที่เข้าร่วมในการกิจรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือด้านการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพกับกองทัพของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อส่งเสริมบทบาทของทหารหญิงในเวทีสากล จากการที่สหประชาชาติได้กำหนดมาตรการบังคับและส่งเสริมให้ทหารหญิงเข้าร่วมในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ (Progressive Target) โดยเพิ่มเป้าหมายขึ้นทุกปี จากปี ค.ศ. 2018 ไปจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายในที่สุดท้ายของแผน ในปี ค.ศ. 2028 ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติที่ส่งกำลังประจำหน่วยเข้าร่วมในการกิจ จะต้องมีการส่งผู้หญิงในกองกำลังรักษาสันติภาพ อย่างน้อย ร้อยละ 15 โดยปัจจุบัน (ปี ค.ศ. 2024) สหประชาชาติกำหนดอยู่ที่ ร้อยละ 11 (United Nations, 2021) กองทัพไทยจึงได้ดำเนินการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมของทหารหญิงให้สามารถไปปฏิบัติการรักษาสันติภาพให้ได้ตามเป้าหมายที่สหประชาชาติกำหนด โดยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ควบคู่ไปกับการแก้ไขข้อจำกัดด้านต่าง ๆ ภายใต้กรอบของระเบียบคำสั่ง และข้อกฎหมายที่กำหนดไว้ โดยกองบัญชาการกองทัพไทยได้แก้ไขกฎระเบียบเพื่อเปิดโอกาสให้นายทหารหญิงมีโอกาสเข้ารับการศึกษาศูนย์หลักสูตรเสริมการร่วม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เพื่อพัฒนาให้นายทหารหญิงมีโอกาสได้เข้ารับการศึกษาร่วมกับนายทหารชาย สามารถปฏิบัติงานใน

หน้าที่ฝ่ายเสนาริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นการช่วยลดข้อจำกัดและเพิ่มโอกาสให้กับนายทหารหญิงในการไปปฏิบัติภารกิจรักษาสันติภาพในตำแหน่งนายทหารฝ่ายอำนวยการและผู้สังเกตการณ์ทางทหารของสหประชาชานอกจากนี้ยังได้ปรับปรุงหลักสูตรด้านการรักษาสันติภาพ

ให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับความตระหนักรู้ด้านเพศภาวะ (Gender Awareness) และในประเด็นที่สหประชาชาติให้ความสนใจเพื่อให้กำลังพลทั้งหญิงและชายมีความเข้าใจถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติภารกิจจากการทำงานร่วมกัน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับสากลที่นำเสนอโดยองค์การสหประชาชาติ โดยกำหนดกรอบระยะเวลา 15 ปี (พ.ศ. 2559-2573) ซึ่งเรียกร้องให้มีการผลักดันจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการในประเด็นที่สำคัญของเป้าหมายเพื่อกำจัดความยากจนในทุกมิติ ลดความเหลื่อมล้ำทั้งในประเทศและต่างประเทศ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยกำหนดกลุ่ม SDGs ทั้งหมด 17 ข้อ ครอบคลุมมิติสังคม (People) เศรษฐกิจ (Prosperity) สิ่งแวดล้อม (Planet) สันติภาพ (Peace) และหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ซึ่งสอดคล้องกับ 3 เสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) ที่ประกอบด้วย ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และผลกำไร โดยจัดกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม (5Ps) ประกอบด้วย 1) People (มิติด้านสังคม) 2) Prosperity (มิติด้านเศรษฐกิจ) 3) Planet (มิติด้านสิ่งแวดล้อม) 4) Peace (มิติด้านสันติภาพและสถาบัน) และ 5) Partnership (มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา) (United Nations, UN Women, 2019)

แนวความคิดสันติภาพที่ยั่งยืน (Sustainable Peace) เป็นการบูรณาการและส่งเสริมกระบวนการด้านสันติภาพเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง การขยายตัวของความขัดแย้งไปสู่พื้นที่อื่น รวมไปถึงการเกิดความขัดแย้งซ้ำ ๆ (Outbreak, Escalation, Continuation, and Recurrence) โดยการแก้ไขต้นตอของปัญหานั้น เพื่อช่วยเหลือรัฐสมาชิกในการยุติความขัดแย้ง และส่งเสริมการปรองดองเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูสังคม ซึ่งมีประเด็นสำคัญ คือ

1. ความเชื่อมโยงกันระหว่างสันติภาพ (Peace) การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และสิทธิมนุษยชน (Human Rights) โดยหลักการทั้ง 3 ส่วนนั้นจำเป็นต้องมีการสอดประสานกันเพื่อบรรลุการพัฒนาอย่างครอบคลุม (Inclusive) เช่น การพัฒนาที่ยั่งยืนจะสามารถนำมาสู่สันติภาพที่มีความยั่งยืนเช่นกัน แต่ถ้าหากไม่มีโครงสร้างทางสันติภาพที่มั่นคงแล้ว การพัฒนาที่ไม่สามารถยั่งยืนได้

2. การมีบทบาทในการพัฒนาร่วมกันของทุกภาคส่วนด้วยแนวคิดสันติภาพที่ยั่งยืน (Sustainable Peace) นั้นสามารถนำวาระสตรี สันติภาพและความมั่นคง และวาระเยาวชน สันติภาพและความมั่นคง (Youth, Peace, and Security: YPS) มาดำเนินการควบคู่กันไปด้วยได้ ทั้งนี้ รายงานการศึกษาพบว่า กระบวนการสันติภาพที่สตรีมีส่วนร่วมมักจะมีที่ยั่งยืนมากกว่า และเยาวชนไม่ควรถูกมองเป็นเครื่องมือของความขัดแย้ง หากแต่ควรผนวกรวมให้เด็กและสตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองและกระบวนการสมานฉันท์ให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมสันติภาพที่ยั่งยืน

3. การป้องกันความขัดแย้งไม่ให้เกิดขึ้นหรือเกิดซ้ำ (Conflict Prevention) นั้น รัฐบาลของแต่ละประเทศสมาชิกจะต้องมีความรับผิดชอบดำเนินการเพื่อให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืน ตอบสนองความต้องการในสังคมและสนับสนุนงบประมาณที่เหมาะสม

ทั้งนี้คณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ได้เห็นว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลของประเทศไทย จึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์

และมีมิติเห็นชอบหลักการของแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand's SDGs Roadmap) ซึ่งประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์ใน 6 ด้าน และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อมโยงระหว่าง 169 เป้าหมายย่อย (Target) ของ SDGs กับ 37 เป้าหมายระดับประเด็นแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (แผนระดับที่ 2) เพื่อประมวลความสอดคล้องการกำหนดทิศทางการพัฒนาระดับประเทศกับระดับนานาชาติ ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐพบว่า เป้าหมาย SDGs ทั้ง 17 เป้าหมายหลัก และ 169 เป้าหมายย่อย มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 6 ด้าน และมีความสอดคล้องกับเป้าหมายระดับแผนย่อยของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 23 ประเด็น ซึ่งหน่วยงานของรัฐสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำโครงการและแผนระดับที่ 3 ให้สามารถบรรลุได้ทั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทฯ ได้ในคราวเดียวกัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถแก้ไขปัญหาความมั่นคงในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนสร้างเสถียรภาพให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม กองทัพอากาศได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพร่วมกับสหประชาชาติ และประชาคมโลก จากจุดเริ่มต้นโดยกองกำลังเฉพาะกิจร่วม 972 ไทย/ติมอร์ตะวันออก (กกล.ฉก.972 ไทย/ติมอร์ตะวันออก) ได้นำแนวทางดังกล่าวไปเผยแพร่และประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพร่วมกับสหประชาชาติที่ติมอร์ตะวันออก ในปี พ.ศ. 2543- 2548 มีการส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จากระดับท้องถิ่นขยายไปสู่ชุมชนและรัฐบาล

เพื่อสนับสนุนประเทศให้มีความเข้มแข็ง ส่งผลให้นานาประเทศตระหนักว่า **“สันติภาพและการพัฒนานั้นเป็นองค์ประกอบคู่กันที่ไม่อาจแยกจากกันได้”** ซึ่งในหลายประเทศได้ยอมรับและนำไปปรับใช้เป็นหลักนิยมการปฏิบัติการทางทหารให้รองรับบทบาททหารในการพัฒนาที่ยั่งยืน การรักษาสันติภาพในภูมิภาค ทั้งในการกิจภายใต้กรอบสหประชาชาติ กรอบองค์การกำลังพันธมิตร และกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค ก่อให้เกิดเป็นประเด็นหลักต้นร่วมกันของโลก (Global Agenda) เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในเวทีสากล โดยสหประชาชาติได้ประกาศเป้าหมายการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ภายในปี พ.ศ. 2573 เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2559 โดยได้รับการรับรองจากชาติสมาชิกทั้งหมด (ณัฐพงศ์ เกตุสมบุญ, 2563)

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ภัยคุกคามทางธรรมชาติ ภัยคุกคามต่อความมั่นคงและสันติภาพ มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในหลากหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม จิตวิทยา และการทหาร ซึ่งการใช้กำลัง (Use of Forces) เพียงอย่างเดียวไม่อาจเอาชนะภัยคุกคามที่ซับซ้อนนั้นได้ การนำแนวคิดพระราชทานไปประยุกต์ใช้ภายในประเทศ ไปจนถึงในระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ จึงได้มีการพัฒนาปรับปรุงหลักนิยมการปฏิบัติ ทหาร-พลเรือน (Civil-Military Operations) โดยขยายบทบาทของทหารและการใช้ทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นควบคู่ไปกับการปฏิบัติการทางยุทธวิธี อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของทหารในการดำเนินบทบาทเป็นนักพัฒนานั้นต้องนำไปสู่การวางรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชนเฉกเช่นเดียวกับหลักปรัชญาพระราชทานที่กองทัพอากาศยึดถือปฏิบัติ ไม่ใช่จำกัดเพียงเพื่อเอาชนะใจ และดำเนินการต่อประชาชนท้องถิ่นเพื่อลดการต่อต้าน หรือการสร้างความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางยุทธวิธีให้บรรลุอณัตินทางทหารเพียงเท่านั้น

บทบาทผู้หญิงกับการรักษาสันติภาพที่ยั่งยืน

การพิจารณาแนวคิดและการดำเนินการที่สอดคล้องกันของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ควบคู่ไปกับวาระสตรี สันติภาพ และความมั่นคง โดยเฉพาะในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 5 เป้าหมายที่ 8 และเป้าหมายที่ 16 มีรายละเอียด ดังนี้

เป้าหมายที่ 5 (ความเท่าเทียมทางเพศ) เน้นการบรรลุความเท่าเทียมทางเพศและการเสริมสร้างพลังอำนาจผู้หญิงและเด็กผู้หญิง เพื่อขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กในที่สาธารณะรวมถึงพื้นที่ส่วนตัวในทุกรูปแบบ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ผู้หญิงอาจเสี่ยงต่อการถูกกีดกันทางเพศ การถูกล่วงละเมิดและความรุนแรงของสภาพแวดล้อมในการทำงาน ควรมีกฎในการประกันสภาพที่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิง การมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในการทำงาน

เป้าหมายที่ 8 (การจ้างงานที่มีคุณค่า) เน้นการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุมและยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ และการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน โดยต้องมีการส่งเสริมเศรษฐกิจที่ยั่งยืน มีการจ้างงานที่มีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน ยุติการบังคับใช้แรงงาน การค้าทาสและมนุษย์ ทั้งนี้ภาครัฐควรสร้างความมั่นใจและตรวจสอบสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยสำหรับผู้ปฏิบัติงานทุกคน

เป้าหมายที่ 16 (สันติภาพ ยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง) เน้นการส่งเสริมสันติภาพและการเข้าถึงระบบยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน โดยภาครัฐต้องมุ่งมั่นส่งเสริมสังคมที่สงบสุขเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม ปกป้องประชาชนจากความรุนแรง สร้างสังคมที่มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้ ทั้งนี้ ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันสร้างความมั่นใจในการขยายการมีส่วนร่วม มีตัวแทนในการตัดสินใจและเน้นย้ำบทบาทตามเพศสภาพในทุกระดับ

วาระสตรี สันติภาพ และความมั่นคง จึงเป็นวาระที่ไม่สามารถแยกออกจากเป้าหมายด้านสันติภาพ กระบวนการสันติภาพ และความมั่นคงของสังคมได้ โดยองค์การสหประชาชาติระบุว่า เมื่อผู้หญิงมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของกระบวนการสันติภาพและการตัดสินใจ ผลลัพธ์ที่ได้จะมีแนวโน้มที่จะมีความเท่าเทียมและมีส่วน

ทำให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืนมากขึ้น ทั้งนี้ สหประชาชาติยังได้รับรองว่าสตรีจะมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เท่าเทียมกัน และมีความหมายในทุกขั้นตอนของกระบวนการสันติภาพและการเมือง พร้อมทั้งส่งเสริมการบูรณาการมุมมองทางเพศอย่างเป็นระบบเข้ากับทุกขั้นตอนของการวิเคราะห์ การวางแผน การนำไปปฏิบัติ และการรายงาน (United Nations, 2021) ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของสตรีในการรักษาสันติภาพสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ด้านสันติภาพและความมั่นคงที่ยั่งยืนได้ ตัวอย่างเช่น การรักษาสันติภาพของสหประชาชาติที่ประเทศมาลี (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali: MINUSMA) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women) ได้รวบรวมกลุ่มสตรี 76 กลุ่ม ในเมือง GAO ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรง โดยกลุ่มสตรีที่มีภูมิหลังและชุมชนที่หลากหลายได้ร่วมกันส่งเสริมสันติภาพและการอยู่ร่วมกันทางสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งในภูมิภาคที่ผันผวนและเปราะบางของประเทศมาลี

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา องค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้มีการเพิ่มบทบาทของสตรีในการรักษาความปลอดภัยและการรักษาสันติภาพทั่วโลก และได้เน้นย้ำว่าผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การเจรจาสันติภาพ การรักษาสันติภาพ การตอบสนองด้านมนุษยธรรม รวมถึงการฟื้นฟูหลังความขัดแย้ง ทำให้ปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ กว่า 85 ประเทศทั่วโลกได้มีแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับวาระสตรี สันติภาพ และความมั่นคงของสหประชาชาติ มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีและการบูรณาการมุมมองทางเพศในงานด้านสันติภาพและความมั่นคง ทั้งนี้จากรายงานของ Indo-Pacific Defense Forum 2023 (พ.ศ. 2566) ได้นำเสนอการมีส่วนร่วมในด้านความมั่นคงและการรักษาสันติภาพของสตรีในระดับนานาชาติที่มีเพิ่มมากขึ้นในหลากหลายประเภท เช่น การวิจัยพัฒนานวัตกรรมการป้องกันประเทศ ของวิศวกรหญิงชาวอินเดีย ที่มีผลงานด้านเทคโนโลยีเรดาร์และเสาอากาศที่สามารถประยุกต์ใช้ในงาน

ด้านความมั่นคงของประเทศ ผลงานการประดิษฐ์เส้นใยสังเคราะห์ที่นำไปสู่การพัฒนาเคฟลาร์ ซึ่งเป็นเส้นใยที่ใช้ในการสร้างชุดเกราะและใช้ในการป้องกันอากาศยานและยานอวกาศของนักเคมีหญิงชาวอเมริกัน (Baldwin & Sherman, 2022)

นอกจากการมีส่วนร่วมในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว สตรีทั่วโลกยังคงแสดงศักยภาพในการปฏิบัติการทางทหาร โดยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกิจ

ในแนวหน้าเพิ่มขึ้นด้วย โดยเฉพาะในกองทัพหลายประเทศ เช่น อินเดีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน และยูเครน ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ทหารหญิงดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชาในหลายสายงาน เช่น การป้องกันภัยทางอากาศ วิศวกรรม ข้าราชการ และอาวุธยุทโธปกรณ์ โดยได้รับค่าตอบแทนและโอกาสที่เท่าเทียมกับผู้ชาย อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรที่ลดลง และการเผชิญกับภัยคุกคามจากสถานการณ์ความขัดแย้งรอบด้านในปัจจุบัน

บทสรุป

ในปัจจุบัน บทบาทของสตรีในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การเจรจาสันติภาพ การรักษาสันติภาพ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และการฟื้นฟูหลังความขัดแย้ง ได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสันติภาพที่ยั่งยืนและสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประเทศสมาชิกของสหประชาชาติได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องตามวาระสตรี สันติภาพ และความมั่นคง ซึ่งเป็นกรอบแนวทางที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีและการบูรณาการมุมมองทางเพศในงานด้านสันติภาพและความมั่นคงอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้บทบาทของผู้หญิงได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมากยิ่งขึ้น กลไกการดำเนินการสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จำเป็นต้องจัดอุปสรรคเชิงโครงสร้าง และปรับเปลี่ยนทัศนคติทางสังคม โดยเฉพาะต้องส่งเสริมการกำหนดบทบาทของผู้หญิงให้หลุดพ้นจากรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ในครอบครัวแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้หญิงสามารถแสดงศักยภาพ และก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในระดับสูงสุดได้ เช่น นายกรัฐมนตรี ประธานาธิบดี

ในส่วนของกองทัพไทย ทหารหญิงในปัจจุบันเริ่มได้รับโอกาสเข้ารับการศึกษาหลักสูตรทางทหารที่สำคัญเทียบเท่าทหารชาย เช่น หลักสูตรทางฝ่ายอำนวยการหรือหลักสูตรสำหรับการป้องกันประเทศมากขึ้น รวมถึงยังได้รับโอกาสให้แสดงขีดความสามารถที่มีลักษณะ

เฉพาะด้านเพิ่มขึ้น สามารถสนับสนุนการปฏิบัติการกิจด้านความมั่นคงของกองทัพในด้านต่าง ๆ ทั้งภารกิจด้านการสนับสนุนการรบ ด้านการพัฒนาประเทศ การวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรมด้านความมั่นคง การช่วยเหลือประชาชน การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของทหารหญิงในกองทัพ จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับภารกิจของกองทัพที่สามารถตอบสนองต่อสถานะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป และมีความเหมาะสมกับบทบาทของความเป็นสตรีตามขีดความสามารถของตนเอง ทั้งนี้บทบาทของสตรีในการรักษาสันติภาพที่ยั่งยืน จำเป็นต้องมีการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน การสร้างความร่วมมือ การปรับทัศนคติและสร้างความตระหนักรู้ของผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นอีก โดยภาครัฐควรมีการสนับสนุนงบประมาณที่เหมาะสม การวิเคราะห์และประเมินผล การจัดการองค์ความรู้ และการแลกเปลี่ยนบทเรียนจากการปฏิบัติงาน ทั้งในกระบวนการการรักษาสันติภาพที่ยั่งยืน และโครงการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นแนวทางการพัฒนาฟื้นฟูสันติภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนในระหว่างปฏิบัติการกิจ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม สามารถนำไปสู่การขยายผลในระดับนานาชาติต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมองค์การระหว่างประเทศ. (2561, 22 มิถุนายน). *สันติภาพและความมั่นคง*. <https://thai-inter-org.mfa.go.th/th/page/สันติภาพและความมั่นคง?menu=5d847c9700bb4b1142740cf2>
- ณัฐพงศ์ เกตุสมบุญ. (2563). ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพกับการพัฒนาที่ยั่งยืน : บทพิสูจน์ของทฤษฎีพระราชทานสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งสากล. *วารสารรัฐศาสตร์*, 62(1), 71-88.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *SDEs กับยุทธศาสตร์ชาติ*. <https://sdgs.go.th/sdgy-กับแผนระดับชาติ/>
- อัมพร หมดเต็น. (2565). *วาระผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง : ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาแผนปฏิบัติการระดับชาติ*. สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Baldwin, G. & Sherman, J. (2022, April 26). *A4P+ and Uniformed Women's Participation in Peacekeeping*. <https://theglobalobservatory.org/2022/04/a4p-and-uniformed-womens-participation-in-peace-keeping/>
- United Nations. (2021). *Leaders and Changemakers : Women Driving Sustainable Peace and Security Outcomes*. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dpo_wps_report_2021_final.pdf
- United Nations. (2021, March 25). *Empowering women in peace operations remains top priority, says UN peacekeeping chief*. <https://news.un.org/en/story/2021/03/1088322>
- United Nations. (n.d.). *Women Peace and Security (WPS) in Peacekeeping Operations*. https://peace-keeping.un.org/sites/default/files/dpo_key_message_english.pdf
- United Nations, UN Women. (2019, May 7). *A place of peace, reconciliation and growth*. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/5/feature-mali-peace-huts-a-place-of-peace-and-reconciliation>

Cybersecurity Analysis in Thailand: Trends, Challenges, and Policy Insights from Case Studies of SMEs, Mobile Banking, and Port Infrastructure

Academic Article

Chanin Taeratanachai¹ and Rawida Wiriakitjar²Business School, University of Thai Chamber of Commerce,
Bangkok, Thailand 10400¹⁻²E-mail: chanin_tae@utcc.ac.th¹ (Corresponding Author) and rawida_wir@utcc.ac.th²

Abstract

This academic article analyzes the emerging trends and challenges in cybersecurity within the context of Thailand, focusing on three key sectoral case studies: small and medium-sized enterprises (SMEs), mobile banking, and port infrastructure. Amid the rapid transformation toward a digital economy, these sectors face growing cyber risks that could undermine the country's economic security. The article advocates for the adoption of Artificial Intelligence (AI), particularly Machine Learning (ML) and Deep Learning (DL), to enhance threat detection, incident response, and predictive risk analytics. Nonetheless, Thailand continues to encounter critical obstacles, including limited technical readiness, fragmented governance, and a relatively low rate of AI adoption. The article concludes by proposing strategic policy recommendations to strengthen national cyber resilience through the integration of regulatory frameworks, technological innovations, and multi-stakeholder collaboration-ensuring a sustainable and secure cybersecurity environment for Thailand's digital future.

Keywords: Cybersecurity, Artificial Intelligence, Digital Economy, Critical Infrastructure, Threat Detection

1. Introduction

1.1 Importance of Cybersecurity in the Digital Age

The rapid evolution of internet technologies has reshaped social, economic, and political landscapes across the globe. Digital systems now underpin critical sectors such as communication, commerce, education, healthcare, and governance (Yeasmin, 2024, p.53-67). As digital transformation continues to accelerate, the interconnectedness of devices, systems, and users has expanded the attack surface, exposing vulnerabilities that can be exploited by cybercriminals, hacktivists, and even state-sponsored actors. Key contributing factors include software vulnerabilities, insecure network protocols, device proliferation, and complex IT architectures (Mallick & Nath, 2024, p.1-69). Despite the significant efficiency and productivity gains brought by digitalization, these advancements have introduced corresponding risks that must be addressed through effective cybersecurity measures. Cybersecurity, therefore, plays a foundational role in ensuring trust, stability, and the continued functionality of digital ecosystems (Kumar et al., 2024, p.1-10). It involves not only the implementation of protective technologies, but also regulatory compliance, risk governance, and public awareness.

1.2 Linkages with National Security

In today's interconnected world, cybersecurity has evolved beyond the boundaries of traditional IT systems and emerged as a cornerstone of national resilience. The increasing interdependence of digital infrastructures, communication systems, and societal functions creates new vulnerabilities that require coordinated

national and international strategies. Rather than relying solely on conventional protection mechanisms, countries must adopt a maturity-based approach that promotes cyber resilience—encompassing strategic planning, capability assessments, and cross-sectoral collaboration between public and private stakeholders (Sharkov, 2020, p.5-24). The rising frequency and sophistication of cyber threats underscore the urgent need for robust and adaptive security frameworks (Firmansyah, 2024, p.280-320). Such incidents often result in financial losses, reputational damage, privacy violations, and threats to national security. Developing effective strategies requires a nuanced understanding of the evolving threat landscape to bolster resilience, foster cross-sector collaboration, and maintain public trust (Salman & Alsajri, 2023, p.73-85).

In the digital age, cybersecurity is a critical enabler of national resilience, safeguarding sensitive data, critical infrastructure, and essential services amid rising threats (Basak, 2024, p.1361-1382). As sectors like energy, healthcare, transportation, and telecommunications become increasingly digitized, their vulnerability to sophisticated attacks—often by state actors or organized cybercriminals—intensifies. Countries like Thailand, undergoing rapid digital integration, must adopt adaptive and collaborative cybersecurity strategies to protect vital sectors such as mobile banking, SMEs, and port infrastructure, ensuring both economic stability and national security (Bellamkonda, 2020, p.273-280).

1.3 Objectives of the Article

This article aims to analyze the evolving cybersecurity landscape in Thailand by focusing on three sectoral case studies: SMEs, mobile banking, and port infrastructure. These sectors were selected based on their vital roles in the Thai digital economy and their high exposure to cyber risks. SMEs are a key driver of global economic growth, particularly in developing nations like Thailand, where they contribute more than one-third of the national GDP. Despite their importance, these enterprises often suffer from chronic underinvestment in cybersecurity, leaving them increasingly vulnerable to digital threats (Thamrongthanakit, 2023). Mobile banking, a cornerstone of Thailand's financial inclusion policy, sees widespread daily use but poses substantial privacy and fraud risks, particularly among digitally vulnerable populations (Limna et al., 2023, p.1133-1151; Thetlek et al., 2024, p.264-272). Maritime ports, essential for international trade, have rapidly digitized logistics systems but remain susceptible to targeted cyberattacks due to aging infrastructure and fragmented governance (Senarak, 2021, p.20-36; Office of National Economic and

Social Development Council [NESDC], 2024; Janmethakulwat & Thanasoopon, 2024, p.157-166).

The article also explores the application of Artificial Intelligence (AI), particularly Machine Learning (ML) and Deep Learning (DL), in enhancing threat detection, predictive risk analysis, and automated response capabilities. It identifies technical and policy challenges, including low AI adoption, fragmented governance, and limited cyber literacy. Finally, it offers strategic recommendations across national, organizational, societal, and international levels to improve cyber resilience and ensure sustainable digital development in Thailand.

To contextualize the analysis of cybersecurity challenges, the following section delves into three selected sectors-SMEs, mobile banking, and port infrastructure-based on their significant economic relevance, increasing digitization, and heightened vulnerability to cyber threats. These sectors also illustrate the diversity of challenges across enterprise scale, user trust, and critical infrastructure. The goal is to draw lessons from these case studies to inform targeted, practical, and sector-specific policy recommendations.

2. Cybersecurity and cybercrime in Thailand

Thailand ranks among the top ten countries globally for average daily internet usage, with users spending over eight hours online each day (Walderich, 2023). This extensive online engagement has fueled the rapid expansion of Thailand's e-commerce sector, while simultaneously exposing users to significant cybersecurity threats. Common attacks include phishing through mobile applications, SMS, and fraudulent websites aimed at extracting personal and financial information.

Online fraud cases, such as non-delivery of goods, illicit loan applications, Ponzi schemes, and investment scams, are increasingly prevalent, affecting both individuals and institutions (Walderich, 2023).

Institutional cybersecurity vulnerabilities have also escalated. In 2023, the Thailand Computer Emergency Response Team (ThaiCERT) addressed over 1,000 website hacking incidents, while ransomware attacks, though less frequent, posed substantial threats (Walderich, 2024b).

According to the National Cyber Security Agency (NCSA), a total of 295 cyber incidents targeted public and private organizations, with educational institutions accounting for the highest number of attacks, followed by other government agencies (Walderich, 2024a). These patterns highlight critical weaknesses within key sectors and underscore the urgent need for a coordinated and adaptive national cybersecurity strategy.

Within the business sector, cybersecurity preparedness remains uneven. Although some firms are investing in cybersecurity solutions, many continue to suffer from limited awareness, inadequate infrastructure, and a shortage of skilled cybersecurity professionals (Thamrongthanakit, 2023). Compared to regional peers such as

Singapore and Malaysia, Thailand's cybersecurity market remains underdeveloped (Tran, 2024). Initiatives by the Digital Economy Promotion Agency (DEPA), including partnerships to enhance digital skills in cybersecurity, cloud computing, and data science, represent important steps toward addressing these gaps (Walderich, 2023).

Despite governmental and private sector efforts, the evolving nature of cyber threats demands a more proactive, adaptive, and collaborative approach to cybersecurity management in Thailand. Building national resilience will require not only technological innovation but also legal reforms, education initiatives, and sustained cross-sectoral cooperation.

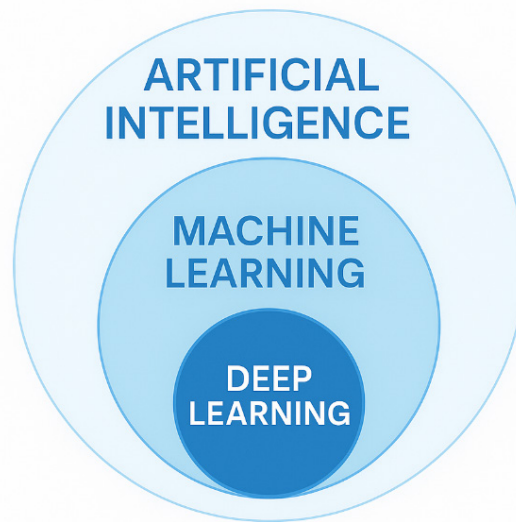
3. AI-Driven Cybersecurity Trends

The increasing sophistication of cyber threats—particularly Advanced Persistent Threats (APTs) and zero-day vulnerabilities—has revealed the limitations of traditional signature-based detection. APTs refer to prolonged, targeted attacks where an intruder gains unauthorized access to a system, often with the intent of stealing sensitive information or compromising system integrity over time. Zero-day vulnerabilities, on the other hand, are security flaws in software or hardware that are exploited by attackers before the vendor or

developer has had a chance to address them with a patch. In response to these complex threats, cybersecurity strategies are increasingly integrating AI, ML, and DL technologies to enhance threat detection and improve response capabilities (Durgaraju et al., 2025, p.117-123). Figure 1 illustrates the nested relationship among these technologies—DL is a subset of ML, which in turn is a subset of AI. This hierarchy reflects the increasing complexity and specificity of each technique used in cybersecurity solutions.

Figure 1

Hierarchical relationship among AI, ML, and DL

Note: Adapted From Artificial Intelligence (AI), Machine Learning (ML) & Deep Learning (DL): A Comprehensive Overview on Techniques, Applications and Research Directions, by S. M. Mian, M. S. Khan, M. Shawez, and A. Kaur, In *2024 2nd International Conference on Sustainable Computing and Smart Systems (ICSCSS)* (p.1404-1409), 2024, IEEE.

While countries such as Singapore and EU have introduced AI governance frameworks tied to cybersecurity—such as Singapore’s Model AI Governance Framework and EU’s Ethical Guidelines for Trustworthy AI (Personal Data Protection Commission [PDPC], 2020; Hickman & Petrin, 2021, p.593-625)—Thailand’s regulatory landscape remains in its formative stages. These disparities underscore the need for ethical adaptation rather than wholesale adoption, particularly in a context where AI systems may be deployed without adequate transparency or bias mitigation mechanisms (Akinrinola et al., 2024, p.050-058).

3.1 AI Integration with Security Frameworks

AI is transforming traditional tools like Intrusion Detection Systems (IDS) and Security Information and Event Management (SIEM) by enabling real-time log analysis, anomaly detection,

and automated responses (Muhammad et al., 2023, p.1406-1405). Automation reduces repetitive tasks, freeing analysts to focus on proactive threat hunting and strategic planning (Ramalingam et al., 2025, p.75-94).

3.2 Machine Learning for Threat Detection

ML improves cyber defense through both supervised and unsupervised learning. Supervised models classify threats using labeled data, while unsupervised techniques detect anomalies and zero-day attacks in unlabeled datasets. Clustering algorithms expose subtle deviations in network traffic (Paul, 2024). Reinforcement Learning (RL), especially when combined with DL, enhances real-time, adaptive decision-making in dynamic and adversarial environments (Nguyen & Reddi, 2021, p.3779-3795).

3.3 Deep Learning Applications in Cybersecurity

DL architectures such as Convolutional Neural Networks (CNNs), Recurrent Neural Networks (RNNs), Long Short-Term Memory (LSTM), and Generative Adversarial Networks (GANs) strengthen threat detection. CNNs identify malware via binary code analysis; RNNs and LSTMs interpret sequential data like system logs; GANs simulate attack scenarios to enrich training datasets and improve detection accuracy against adversarial threats (Sarker, 2021, p.154).

3.4 Real-Time Defense and Strategic Value

AI enables real-time behavioral analysis, endpoint monitoring, and threat intelligence. It detects anomalies like abnormal logins or lateral movements, supporting systems like Endpoint Detection and Response (EDR) (Aminu et al., 2024, p.11-27). Beyond detection, AI-driven models continuously evolve, prioritize vulnerabilities, automate patching, and support proactive risk mitigation. Ultimately, AI has become a strategic enabler of cyber resilience and operational continuity (Saad & Aslam, 2023).

3.5 Limitations and Technical Constraints of AI in Cybersecurity

Despite the growing integration of AI in cybersecurity, several technical limitations remain critical to its operational reliability and trustworthiness. Three key challenges are explainability, model drift, and ethical bias.

Explainability is a significant constraint, especially in complex AI models like deep neural networks, which function as “*black boxes*” with

limited transparency. This lack of interpretability impedes human understanding of how specific decisions are made, reducing trust and complicating incident response (Zhang et al., 2022, p.93104-93139; Capuano et al., 2022, p.93575-93600). Although explainable AI (XAI) methods have been proposed, they often involve trade-offs between accuracy and interpretability and are still limited in real-time cybersecurity contexts (Hosain et al., 2024).

Model drift is another technical hurdle. AI models trained on static datasets are prone to degradation over time as data distributions evolve—particularly in dynamic threat landscapes. Without effective detection mechanisms, drift can lead to reduced model accuracy and increased false positives or negatives (Lee et al., 2023; Patchipala, 2023, p.1198-1209). Addressing this requires continuous monitoring and adaptive retraining, which remains resource-intensive.

Ethical bias arises when training data reflect social or systemic biases, which are then perpetuated in automated decisions. In cybersecurity, this can lead to disproportionate threat profiling or access control errors (González et al., 2024, p.38-54; Kaushik et al., 2024, p.437-470). Mitigating such bias requires rigorous data curation and ethical auditing, which are not yet standard practice in most AI development pipelines.

These technical constraints highlight the need for not only robust AI design but also ongoing oversight and interdisciplinary collaboration to ensure secure and equitable deployment.

4. Challenges of Cybersecurity

The rapid advancement of digital technologies—including cloud computing, AI integration, and the proliferation of IoT—has introduced complex, rapidly evolving cybersecurity threats across all sectors (Sarker, 2024; Salama & Al-Turjman, 2025, p.86-95). Concurrently, attackers are employing more sophisticated techniques such as APTs, zero-day exploits, and multi-vector attacks that evade conventional defenses (Durgaraju et al., 2025, p.117-123). While these innovations enhance efficiency, they also dramatically expand the attack surface and outpace traditional safeguards. Addressing modern cyber risks demands proactive, multi-layered strategies that incorporate not just technical solutions but also regulatory adaptation and human-centric awareness (Akhtar & Rawol, 2024, p.50-67). This section outlines four critical areas of concern: advanced attack strategies, vulnerabilities in IoT ecosystems, AI-driven threats, and cloud-specific security challenges.

4.1 Advanced Cyberattack Strategies

Modern cyberattacks increasingly rely on APTs—long-term, targeted intrusions often orchestrated by state actors—designed to infiltrate high-value systems while avoiding detection. Zero-day vulnerabilities, which exploit unknown security flaws before a patch is available, are often used in combination with polymorphic malware and multi-vector tactics to bypass traditional defenses (Durgaraju et al., 2025, p.117-123).

Recent activity from APTs shows that many of these attacks are driven by geopolitical and financial motives. For example, some APT groups have targeted countries involved in China's "One Belt, One Road" initiative or areas with rising

tensions, such as the Korean Peninsula. This suggests that cyberattacks are increasingly influenced by real-world political conflicts. At the same time, financially motivated APT actors—such as DeathStalker and North Korean state-backed groups like Lazarus and BlueNoroff—have launched ransomware attacks and other financially driven campaigns aimed at critical infrastructure and financial institutions. In recent years, Southeast Asia has become a major hotspot for these operations, alongside the Middle East and regions targeted by Chinese-speaking APT groups (Burita & Le, 2021, p.1-7).

These evolving trends underscore the urgent need for AI-enhanced anomaly detection and predictive analytics, supported by real-time behavioral monitoring and continuous patch management.

4.2 Vulnerabilities in IoT Ecosystems

The rapid growth of IoT has significantly expanded the digital attack surface. Many devices still lack essential protections such as strong authentication, encryption, and timely firmware updates, leaving them highly vulnerable. Common threats include spoofing, DoS attacks, and data breaches, often enabled by unsecured protocols and weak access controls (Shafiq et al., 2022). For example, attackers have exploited vulnerabilities in voice assistants like Google Assistant and Amazon Echo to eavesdrop on conversations and steal user credentials through phishing-based app manipulation. Similarly, baby monitoring cameras have been remotely accessed due to default passwords and unencrypted video streams, compromising both privacy and physical safety.

On a larger scale, botnets such as Mirai have infected hundreds of thousands of unsecured IoT devices to launch massive DDoS attacks, crippling enterprise networks and critical infrastructure. These cases reveal that consumer IoT vulnerabilities are not limited to personal privacy breaches, but can also be leveraged for broader infrastructure-level cyberattacks (Xenofontos et al., 2021, p.199–221).

These evolving threats highlight the growing necessity of AI-driven security frameworks for IoT systems, including real-time anomaly detection, behavior-based threat modeling, and adaptive response mechanisms—to mitigate risks stemming from large-scale device compromise and privacy intrusion.

4.3 Artificial Intelligence–Driven Threats

AI presents dual-use challenges: while it enhances threat detection and response, attackers also leverage AI to automate and adapt cyberattacks. Techniques like AI-generated deepfakes compromise biometric authentication, while AI-enhanced botnets can execute large-scale intrusions. Defending against these requires ethical, adaptive, and resilient AI systems (Sarker, 2024).

These AI-driven cyber threats are not only sophisticated but also carry severe real-world consequences. For instance, deepfake technologies—particularly those based on GANs—can fabricate hyper-realistic videos and audio clips that mimic individuals with uncanny accuracy. Such synthetic media have been weaponized for identity theft, political misinformation, extortion, and even character assassination. One infamous case involved a fabricated video of a political leader that incited widespread public unrest, illustrating how AI-generated content can

destabilize trust in digital communications and pose national security risks. Moreover, deepfake pornography and voice spoofing have led to psychological trauma and reputational damage for individuals, especially public figures and vulnerable groups (Patel et al., 2023, p.143296–143323). These incidents highlight the growing severity and sophistication of AI-enabled cyberattacks and emphasize the urgent need for robust detection frameworks and legal countermeasures.

4.4 Challenges in Cloud Security

Cloud platforms offer scalability and efficiency but also raise concerns around data breaches, insecure APIs, and misconfigurations. Reliance on third-party providers expands the attack surface and reduces control. Key mitigations include RBAC, continuous monitoring, AI-driven detection tools, and strong cloud governance policies (Salama & Al-Turjman, 2025, p.86–95). However, the consequences of these vulnerabilities can be severe. Cloud-based cyberattacks—especially those targeting mobile and distributed cloud architectures—have already led to large-scale data breaches, service disruptions, and the compromise of critical infrastructure. For instance, peer-to-peer (P2P) and mobile cloud systems, while offering cost-efficient scalability, can expose sensitive user data to unauthorized access due to decentralized control and weak enforcement of access policies (Lo'ai & Saldamli, 2021, p.810–819).

One particularly alarming trend involves ransomware attacks that exploit cloud storage vulnerabilities and spread laterally across multi-tenant environments. Moreover, advanced side-channel exploits such as Spectre and

Meltdown have demonstrated the possibility of extracting sensitive information from shared cloud hardware. These threats are exacerbated by the growing reliance on cloud-based analytics services, where unencrypted or poorly partitioned datasets can lead to inadvertent data leakage or malicious inference attacks. According to Lo'ai and Saldamli (2021, p.810-814), even widely used services such as Big Data as a Service (BDaaS) and cloud-based

AI analytics must now incorporate sophisticated protections—such as homomorphic encryption, secure multi-party computation, and format-preserving encryption—to mitigate these increasingly complex threats. Without such protections, cloud environments remain highly attractive targets for adversaries seeking to exploit systemic weaknesses on a massive scale.

5. Sector-Specific Challenges in Thailand

Thailand's cybersecurity landscape varies widely across sectors, reflecting differences in scale, digital maturity, regulatory exposure, and systemic importance. This section analyzes three critical sectors—SMEs, mobile banking, and port infrastructure—selected for their economic significance, heightened cyber risk exposure, and potential spillover effects on national stability. Each sector illustrates unique vulnerabilities while also offering insights into shared systemic challenges that policy must address holistically.

While each sector faces distinct challenges, these vulnerabilities are often interconnected. For instance, a cyberattack on maritime port infrastructure could disrupt digital supply chains, directly impacting SMEs reliant on import-export flows. Similarly, security breaches in mobile banking systems can erode consumer trust in digital payments, indirectly harming SMEs that depend on online transactions. Conversely, poor data governance among SMEs could lead to user data exposure, which attackers may exploit for fraud in banking systems. These interdependencies underscore the need for integrated cybersecurity strategies that transcend sectoral silos.

5.1 Cybersecurity Gaps in SMEs

SMEs constitute a major pillar of economic development globally, with particular significance in developing economies such as Thailand, where they account for more than one-third of the country's GDP (Thamrongthanakit, 2023). Despite this economic weight, SMEs remain disproportionately underprepared for cyber threats. A 2024 report revealed that nearly 25% of Thai SMEs have no cybersecurity tools and lack even basic digital protection policies (Komsan Tortermvasana, 2024). Common barriers include limited budgets, unclear return on investment (ROI), and lack of in-house expertise (Prasopdee & Srisa-An, 2024, p.40-44).

While threats like ransomware (30%), malware (20%), and web attacks (15%) are prevalent (Jonathan & Thamrongthanakit, 2024), most SMEs rely on basic antivirus programs and have no incident response plans. Crucially, many employees lack cybersecurity training, and few SMEs participate in national threat intelligence networks.

To address this gap, cybersecurity must be framed as a strategic enabler rather than a technical afterthought. Government policies should

support AI-powered solutions tailored to SME constraints—such as low-cost behavior-based detection tools and centralized threat analytics hubs. Financial incentives like tax credits and public-private digital literacy campaigns will be critical to bridge the awareness and capability divide.

5.2 Mobile Banking and Financial Technology Risks

Thailand's shift toward a cashless society—driven by mobile banking and digital platforms—offers expanded financial access but also increases cybersecurity and digital inclusion risks. Individuals with limited digital literacy or access face exclusion, underscoring the need for targeted digital education and alternative access strategies (Thetlek et al., 2024, p.264-272). To ensure fairness and consumer protection, robust regulatory frameworks must support both traditional and virtual banking ecosystems.

As mobile banking grows, enhancing user cybersecurity awareness is crucial. Educating users on secure practices—like avoiding credential sharing and using verified apps—can reduce malware and fraud risks. Financial institutions must align cybersecurity strategies with evolving threats and user behavior to build trust and promote safe financial engagement (Limna et al., 2023, p.1133-1151).

AI integration is key to addressing these challenges. Real-time threat detection, behavioral analytics, and adaptive risk assessment powered by AI can significantly enhance fraud prevention. Regulators like the Bank of Thailand should ensure ethical AI use, data privacy, and compliance with global standards. Public-private partnerships must expand access to threat intelligence, digital

literacy, and protection for vulnerable users. Embedding AI in mobile banking, alongside user-centered awareness efforts, will be essential to securing and democratizing Thailand's digital financial landscape.

5.3 Vulnerabilities in Maritime Port Infrastructure

As a major maritime nation, Thailand relies heavily on port operations for economic growth and global trade (NESDC, 2024). With global ports embracing digitalization, Thailand must adopt smart technologies to stay competitive. This digital shift, however, brings increased cybersecurity risks. Regulatory updates and financial incentives—such as subsidies and tax breaks—are needed to support secure digital adoption (Janmethakulwat & Thanasopon, 2024, p.157-166).

Digitized port systems, while efficient, are vulnerable to cyber threats from hacktivists, cybercriminals, and state-sponsored actors. Common risks stem from outdated infrastructure, weak protocols, and low employee awareness. To address these, ports must implement strong access controls, regular staff training, and comply with international standards like the ISPS Code (Senarak, 2021, p.20-36).

A national, coordinated response is essential. Government leadership should promote aligned regulations, public-private partnerships, and international cooperation. Integrating AI-driven cybersecurity tools—such as real-time monitoring, anomaly detection, and predictive threat modeling—can significantly enhance resilience. Embedding AI into port systems will strengthen Thailand's digital security and solidify its role in global maritime logistics.

Table 1

Cross-Sector Comparison of Cybersecurity Risks, Systemic Issues, AI Applications, and Policy Recommendations in Thailand

Sector	Key Risks	Systemic Issues	AI Applications	Policy Recommendations
SMEs	Ransomware, malware, web attacks	Limited budget, low awareness, lack of in-house expertise	Lightweight ML-based behavior detection, centralized threat intelligence	Tax credits, subsidized SME-tailored AI tools, public-private literacy campaigns
Mobile Banking	Phishing, fraud, credential theft	Digital inclusion gap, low user cybersecurity literacy	Deep learning for real-time fraud detection, behavioral risk scoring	National user education, AI ethics oversight, secure access design for vulnerable users
Port Infrastructure	System intrusion, data disruption, state-sponsored threats	Legacy digital systems, weak access protocols, low staff awareness	AI-driven anomaly detection, real-time monitoring, predictive threat modeling	ISPS Code compliance, AI R&D subsidies, mandatory staff cyber training

To better contextualize the cybersecurity posture and governance needs across Thailand’s key sectors, Table 1 presents a comparative overview of key cyber risks, systemic vulnerabilities, AI-based mitigation strategies, and policy

recommendations for SMEs, mobile banking, and port infrastructure. This mapping enables more coherent, targeted, and AI-informed cybersecurity policymaking.

6. Policy Recommendations for Cybersecurity in Thailand

Thailand’s cybersecurity landscape demands a coordinated and future-facing policy framework that addresses diverse sectoral needs while promoting technological innovation. Drawing from the sector-specific vulnerabilities analyzed in Section 5—namely, those of SMEs, mobile banking, and port infrastructure—this section outlines

integrated policy recommendations across four dimensions: national, organizational, societal, and international. These recommendations aim not only to mitigate present-day risks but also to foster long-term resilience through the strategic use of AI, ML, and DL technologies.

6.1 National-Level: Legal Reform and Strategic Investment

National cybersecurity policy must begin with the refinement of the Cybersecurity Act to ensure a balance between national security enforcement and civil liberties. Greater judicial oversight, clearer definitions of enforcement authority, and enhanced transparency mechanisms will build public trust and promote lawful use of digital surveillance powers.

To support technological advancement, a national innovation fund should be established to catalyze the development of AI-based cybersecurity tools. For example, ML algorithms can be developed to detect anomalies in SME systems, while DL architectures can model complex attack vectors in critical infrastructure such as port logistics. Such a fund should prioritize tools that are open-access, scalable, and tailored to Thai economic contexts, particularly low-cost solutions for SMEs and intelligent monitoring for port systems.

Moreover, Thailand should create a centralized national incident response center that integrates AI-powered threat intelligence and provides real-time alerts across sectors. This is especially critical for mobile banking and port infrastructure, where early detection can prevent cascading impacts across financial and trade networks. These reforms provide the institutional foundation necessary for coordinated, cross-sector cybersecurity readiness.

6.2 Organizational-Level: Adoption Incentives and Workforce Development

Organizational readiness is often hindered by resource constraints, particularly in SMEs and state-operated logistics hubs. The government

should offer tax incentives and procurement advantages for organizations that adopt certified cybersecurity platforms integrating ML and DL capabilities. For SMEs, supervised ML can provide low-maintenance fraud detection, while ports may benefit from unsupervised learning systems that recognize unusual equipment behaviors.

Mobile banking institutions should undergo mandatory AI-readiness audits and adopt DL-based risk scoring mechanisms to enhance fraud prevention. Additionally, tailored training programs should be launched to upskill different workforce segments: SME operators, cybersecurity auditors, banking fraud analysts, and port IT personnel. These programs must include both foundational and advanced modules on AI-driven cybersecurity to bridge Thailand's persistent skills gap.

6.3 Societal-Level: Public Literacy and Digital Hygiene

Cybersecurity must be democratized through inclusive awareness initiatives that empower citizens with practical knowledge. National campaigns should target digitally vulnerable groups—including seniors, rural populations, and low-income earners—with accessible content on safe mobile banking practices, phishing avoidance, and data privacy.

To promote sustainable resilience, cybersecurity literacy and ethical AI education should be integrated into school and university curricula. This initiative is particularly relevant for communities adopting mobile finance and IoT-based services, where human error remains a primary vector for cyber threats. By normalizing concepts such as AI-generated fraud and behavioral biometrics, the public can become an active line of defense against evolving threats.

Private sector actors, especially in fintech and telecommunications, should collaborate with government agencies to disseminate behavioral AI literacy—helping end users understand how ML-based systems monitor anomalies and protect their accounts. These joint efforts reinforce trust in digital systems while extending protection beyond institutional boundaries.

6.4 Regional and International Level: Strategic Alignment and AI Diplomacy

Given the transnational nature of cyber threats, Thailand must strengthen its cooperation with ASEAN neighbors and global partners. Harmonization with the ASEAN Digital Economy Framework Agreement will enhance regulatory consistency and facilitate cross-border threat response—particularly vital for logistics hubs and digital finance platforms.

Thailand should also take a leading role in AI diplomacy, advocating for global norms in ethical AI deployment within cybersecurity. This includes support for explainable AI, robust data governance, and human rights-based AI policies. As AI becomes embedded in digital infrastructure,

Thailand’s position as a regional logistics and fintech hub requires the country to lead, not just follow, in shaping responsible AI applications.

Cross-border participation in cyber drills, AI model-sharing for anomaly detection, and regulatory sandboxes for fintech security innovation will not only strengthen Thailand’s domestic defenses but also elevate its status as a trusted digital trade partner in the Asia-Pacific region.

Despite the promise of AI, its integration into national cybersecurity systems also raises ethical concerns—particularly in contexts like Thailand, where data governance and regulatory maturity remain limited. Issues such as algorithmic bias, lack of transparency, and the risk of surveillance overreach must be critically addressed. Countries like Singapore and the European Union have adopted AI governance frameworks that emphasize explainability, accountability, and rights-based protections (PDPC, 2020; Hickman & Petrin, 2021, p.593-625). Thailand should consider adapting similar principles to ensure that AI deployment in cybersecurity aligns with democratic values and public trust.

Table 2

Multi-Level Policy Integration Framework for Cybersecurity in Thailand

Policy Level	Recommended Policies	Target Groups	Relevant Sectors	Key Technologies
National	• Introduce judicial oversight and transparency into the Cybersecurity Act • Establish a national AI fund for open-access cybersecurity innovation • Develop a centralized AI-driven national incident response center	Government agencies, regulators	All sectors	AI, ML, DL, National SIEM

Organizational	• Incentivize certified AI platforms via tax and procurement benefits • Require AI-readiness audits for banks • Provide specialized AI cybersecurity training	SMEs, banks, port operators, cybersecurity staff	SMEs, Banking, Logistics/Ports	ML (supervised & unsupervised), DL, IDS/EDR
Societal	• Launch public campaigns on digital hygiene and phishing prevention • Integrate AI ethics and cybersecurity into curricula • Promote behavioral AI literacy via public-private partnerships	General public, students, vulnerable populations	Mobile banking, IoT-based services	AI literacy, Behavioral biometrics
International	• Align with ASEAN Digital Economy Framework • Lead in AI diplomacy and ethical AI standards • Participate in cross-border cyber drills and sandboxes	Regulators, digital trade partners	Ports, Fintech, Cross-border systems	Explainable AI, Shared anomaly detection models

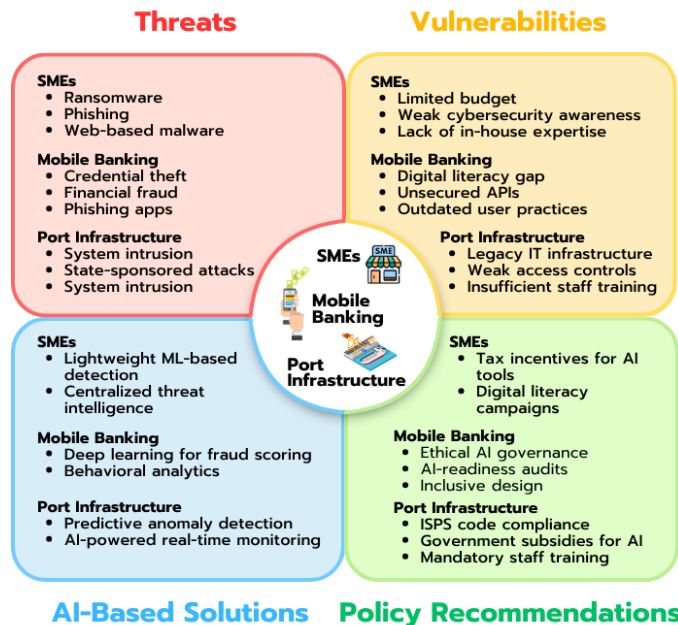
Table 2 outlines a multi-level policy framework integrating national, organizational, societal, and international strategies. This structure fosters coherent, synchronized actions across institutions and stakeholder groups, and is vital for building sustainable, AI-enabled cyber resilience in an increasingly complex threat landscape.

To synthesize the interrelated cyber risks, sector-specific vulnerabilities, AI applications, and

multi-tiered policy implications, Figure 2 presents a conceptual map of Thailand's cybersecurity landscape. This visual framework illustrates how SMEs, mobile banking, and port infrastructure—three critical digital sectors—are centrally situated and dynamically interconnected with four systemic dimensions: threats, vulnerabilities, AI-based solutions, and policy interventions.

Figure 2

Cybersecurity Landscape Map of Thailand's Key Sectors and Systemic Dimensions

7. Conclusion

This article has examined Thailand's evolving cybersecurity landscape across three critical sectors—SMEs, mobile banking, and port infrastructure—and identified systemic vulnerabilities, ranging from limited AI adoption and fragmented governance to disparities in digital literacy. It also analyzed the potential of AI, ML, and DL to enhance national cyber resilience, while acknowledging structural and implementation constraints. The policy recommendations in Section 6 can be operationalized through a tiered approach to support strategic planning and policy execution:

- **Immediate Priorities:** These include refining the National Cybersecurity Act, establishing a centralized incident response center, and launching public awareness campaigns targeting SMEs and mobile banking users. These interventions address

governance deficiencies and end-user vulnerabilities identified in Section 5.

- **Long-Term Collaborations:** These encompass the development of an AI-literate cybersecurity workforce, integration of cybersecurity education into national curricula, and participation in cross-border cybersecurity frameworks such as ASEAN's digital initiatives. These measures are critical for securing port infrastructure and scaling AI deployment ethically and sustainably.
- **Stakeholder-Sensitive Measures:** This category includes incentive programs for SMEs, ethical AI audits for financial institutions, and inclusive digital literacy initiatives. These strategies must account for sectoral disparities in technological

readiness and ensure equitable access across all groups.

By organizing the roadmap in this manner, the article emphasizes that effective cybersecurity governance demands synchronized efforts across

technical, regulatory, educational, and international domains. This multi-dimensional perspective, supported by cross-referenced findings in Sections 3 to 6, constitutes a core academic contribution.

8. Future Research Directions

Further studies can extend this framework in several directions. First, researchers may develop empirical metrics to assess the effectiveness of AI-driven cybersecurity interventions across different sectors. Second, behavioral studies could investigate how SMEs, financial institutions, and port authorities perceive and adapt to AI-enabled security solutions. Third, cross-disciplinary analyses may explore the ethical, legal, and social implications of algorithmic surveillance, especially in regulatory-light environments. Finally,

longitudinal studies can track the impact of AI-based reforms on resilience outcomes and sectoral innovation.

In conclusion, Thailand's cybersecurity future hinges on strategic investments in AI capacity, human capital, inclusive governance, and ethical innovation. The findings presented here offer a coherent roadmap to navigate these complexities and position Thailand as a regional leader in AI-driven cybersecurity resilience.

References

- Akhtar, Z. B., & Rawol, A. T. (2024). Enhancing cybersecurity through AI-powered security mechanisms. *IT Journal Research and Development*, 9(1), 50-67.
- Akinrinola, O., Okoye, C. C., Ofodile, O. C., & Ugochukwu, C. E. (2024). Navigating and reviewing ethical dilemmas in AI development: Strategies for transparency, fairness, and accountability. *GSC Advanced Research and Reviews*, 18(3), 050-058.
- Aminu, M., Akinsanya, A., Dako, D. A., & Oyedokun, O. (2024). Enhancing cyber threat detection through real-time threat intelligence and adaptive defense mechanisms. *International Journal of Computer Applications Technology and Research*, 13(8), 11-27.
- Basak, B. (2024). The Impact of Cybersecurity Threats on National Security: Strategies. *International Journal of Humanities Social Science and Management (IJHSSM)*, 4(2), 1361-1382.
- Bellamkonda, S. (2020). Cybersecurity in critical infrastructure: Protecting the foundations of modern society. *International Journal of Communication Networks and Information Security*, 12, 273-280.
- Burita, L., & Le, D. T. (2021). Cyber security and APT groups. In *2021 Communication and Information Technologies (KIT)* (pp. 1-7). IEEE.
- Capuano, N., Fenza, G., Loia, V., & Stanzione, C. (2022). Explainable artificial intelligence in cybersecurity: A survey. *IEEE Access*, 10, 93575-93600.
- Durgaraju, S., Vel, D. V. T., & Madathala, H. (2025). The evolution of cyber threats and defenses: A review of innovations and challenges. In *Proceedings of the 6th International Conference on Mobile Computing and Sustainable Informatics (ICMCSI)* (pp. 117-123). IEEE.
- Firmansyah, B. (2024). Cybersecurity Fundamentals. In *Challenges in Large Language Model Development and AI Ethics* (pp. 280-320). IGI Global.
- González, A. L., Moreno, M., Román, A. C. M., Fernández, Y. H., & Pérez, N. C. (2024). Ethics in artificial intelligence: An approach to cybersecurity. *Inteligencia Artificial*, 27(73), 38-54.
- Hickman, E., & Petrin, M. (2021). Trustworthy AI and corporate governance: the EU's ethics guidelines for trustworthy artificial intelligence from a company law perspective. *European Business Organization Law Review*, 22, 593-625.
- Hosain, M. T., Jim, J. R., Mridha, M. F., & Kabir, M. M. (2024). Explainable AI approaches in deep learning: Advancements, applications and challenges. *Computers and electrical engineering*, 117, Article 109246.
- Janmethakulwat, A., & Thanasopon, B. (2024). Digital technology adoption and institutionalization in Thai maritime industry: An exploratory study of the Thai shipowners. *The Asian Journal of Shipping and Logistics*, 40(3), 157-166.
- Jonathan, G., & Thamrongthanakit, T. (2024). Cybersecurity Management Practices in Thai SMEs. In *MWAIS 2024 Proceedings*. AIS Electronic Library (AISeL).
- Kaushik, K., Khan, A., Kumari, A., Sharma, I., & Dubey, R. (2024). Ethical considerations in AI-based cybersecurity. In *Next-generation cybersecurity: AI, ML, and Blockchain* (pp. 437-470). Singapore: Springer Nature Singapore.

- Komsan Tortermvasana. (2024, December 17). Project aims to fortify firms' cyber defence. *Bangkok Post*. <https://www.bangkokpost.com/business/general/2921177/project-aims-to-fortify-firms-cyber-defence>
- Kumar, V. A., Bhardwaj, S., & Lather, M. (2024). Cybersecurity and Safeguarding Digital Assets: An Analysis of Regulatory Frameworks, Legal Liability and Enforcement Mechanisms. *Productivity*, 65(1), 1-10.
- Lee, Y., Lee, Y., Lee, E., & Lee, T. (2023). Explainable Artificial Intelligence-Based Model Drift Detection Applicable to Unsupervised Environments. *Computers, Materials & Continua*, 76(2).
- Limna, P., Kraiwanit, T., & Siripipattanakul, S. (2023). The relationship between cyber security knowledge, awareness and behavioural choice protection among mobile banking users in Thailand. *International Journal of Computing Sciences Research*, 7, 1133-1151.
- Lo'ai, A. T., & Saldamli, G. (2021). Reconsidering big data security and privacy in cloud and mobile cloud systems. *Journal of King Saud University-Computer and Information Sciences*, 33(7), 810-819.
- Mallick, M. A. I., & Nath, R. (2024). Navigating the cyber security landscape: A comprehensive review of cyber-attacks, emerging trends, and recent developments. *World Scientific News*, 190(1), 1-69.
- Mian, S. M., Khan, M. S., Shawez, M., & Kaur, A. (2024). Artificial Intelligence (AI), Machine Learning (ML) & Deep Learning (DL): A Comprehensive Overview on Techniques, Applications and Research Directions. In *2024 2nd International Conference on Sustainable Computing and Smart Systems (ICSCSS)* (pp. 1404-1409). IEEE.
- Muhammad, A. R., Sukarno, P., & Wardana, A. A. (2023). Integrated security information and event management (siem) with intrusion detection system (ids) for live analysis based on machine learning. *Procedia Computer Science*, 217, 1406-1415.
- Nguyen, T. T., & Reddi, V. J. (2021). Deep reinforcement learning for cyber security. *IEEE Transactions on Neural Networks and Learning Systems*, 34(8), 3779-3795.
- Office of National Economic and Social Development Council. (2024). *Thailand's Logistics Report 2023*.
- Patchipala, S. (2023). Tackling data and model drift in AI: Strategies for maintaining accuracy during ML model inference. *International Journal of Science and Research Archive*, 10(2), 1198-1209.
- Patel, Y., Tanwar, S., Gupta, R., Bhattacharya, P., Davidson, I. E., Nyameko, R., Srinivas, A., & Vimal, V. (2023). Deepfake generation and detection: Case study and challenges. *IEEE Access*, 11, 143296-143323.
- Paul, J. (2024). *Comparative Analysis of Supervised vs. Unsupervised Learning in API Threat Detection*.
- Personal Data Protection Commission. (2020). *Singapore's Model AI Governance Framework*.
- Prasopdee, N., & Srisa-An, C. (2024). Strategies for Cyber Risk Assessment and Mitigation in Small and Medium-Sized Enterprises in Thailand. In *2024 8th International Conference on Information Technology (InCIT)* (pp. 40-44). IEEE.
- Ramalingam, R., Arthi, K., Bhavani, M. M., & Sunitha, T. (2025). AI-Enhanced Security Information and Event Management (SIEM) System. In *Deep Learning Innovations for Securing Critical Infrastructures* (pp. 75-94). IGI Global Scientific Publishing.
- Saad, W., & Aslam, M. (2023). *The Role of Artificial Intelligence in Remediation and Risk Mitigation for Cybersecurity*.

- Salama, R., & Al-Turjman, F. (2025). Addressing Cybersecurity Vulnerabilities with Cloud Security. *NEU Journal for Artificial Intelligence and Internet of Things*, 4(1), 86-95.
- Salman, H. A., & Alsajri, A. (2023). The Evolution of Cybersecurity Threats and Strategies for Effective Protection. *SHIFRA*, 2023, 73-85.
- Sarker, I. H. (2021). Deep cybersecurity: a comprehensive overview from neural network and deep learning perspective. *SN Computer Science*, 2(3), 154.
- Sarker, I. H. (2024). AI-driven cybersecurity and threat intelligence. In *cyber automation, intelligent decision-making and explainability*. Springer Cham.
- Senarak, C. (2021). Port cybersecurity and threat: A structural model for prevention and policy development. *The Asian Journal of Shipping and Logistics*, 37(1), 20-36.
- Shafiq, M., Gu, Z., Cheikhrouhou, O., Alhakami, W., & Hamam, H. (2022). The Rise of “Internet of Things”: Review and Open Research Issues Related to Detection and Prevention of IoT-Based Security Attacks. *Wireless Communications and Mobile Computing*, 2022(1), Article 8669348.
- Sharkov, G. (2020). Assessing the maturity of national cybersecurity and resilience. *Connections: The Quarterly Journal*, 19(4), 5-24.
- Thamrongthanakit, T. (2023). *Impacts of cybersecurity practices on cyberattack damage and protection among small and medium enterprises in Thailand* [Master’s thesis, Stockholm University]. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-219680>
- Thetlek, R., Kraiwanit, T., Limna, P., Shaengchart, Y., & Moolngearn, P. (2024). The strategy of virtual banking adoption in the digital economy [Special issue]. *Corporate & Business Strategy Review*, 5(1), 264-272.
- Tran, K. (2024, September 18). *Largest cybersecurity markets in the Asia-Pacific region in 2022, by revenue*. Statista. <https://www.statista.com/forecasts/1400787/apac-largest-cybersecurity-markets-by-revenue>
- Walderich, A. (2023, December 20). *Cybersecurity and cybercrime in Thailand – Statistics & facts*. Statista. <https://www.statista.com/topics/11439/cybersecurity-and-cybercrime-in-thailand/>
- Walderich, A. (2024a, October 4). *Number of cyber threats against public and private entities in Thailand 2023, by type of organization*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/1202802/thailand-number-of-cyber-threats-by-type-of-organization/>
- Walderich, A. (2024b, October 14). *Number of cyber threats detected and settled by ThaiCERT in Thailand in 2023, by type of threat*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/1154735/thailand-number-of-cyber-threats-by-type-of-threat/>
- Xenofontos, C., Zografopoulos, I., Konstantinou, C., Jolfaei, A., Khan, M. K., & Choo, K. K. R. (2021). Consumer, commercial, and industrial iot (in) security: Attack taxonomy and case studies. *IEEE Internet of Things Journal*, 9(1), 199-221.
- Yeasmin, F. (2024). The impact of digital transformation on society: unraveling trends, challenges, and opportunities. *Eunomia-Rozwój Zrównoważony-Sustainable Development*, 2(108), 53-67.
- Zhang, Z., Al Hamadi, H., Damiani, E., Yeun, C. Y., & Taher, F. (2022). Explainable artificial intelligence applications in cyber security: State-of-the-art in research. *IEEE Access*, 10, 93104-93139.

**คำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร :
โอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย – กัมพูชา**
**Judgment of International Court of Justice on Preah Vihear Temple Case :
A Chance to Peacefully Benefit each other between Thailand and Cambodia**

บทความวิชาการ

ณัฐ ศรีอินทร์

Nutt Sri-in

กองพลทหารราบที่ 6 ร้อยเอ็ด ประเทศไทย 45000

6th Infantry Division Deputy, Roi Et, Thailand 45000

E-mail: colnattsriin@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา พื้นที่ปราสาทพระวิหาร เข้าสู่การพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ หรือศาลโลก ถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2505 เพื่อตัดสินว่าพื้นที่ปราสาทพระวิหารเป็นของใคร ซึ่งศาลได้พิพากษาว่า ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่บนดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2556 เพื่อตีความคำพิพากษาเดิม ว่าพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) มีขอบเขตอย่างไร ซึ่งศาลได้อธิบายว่า พื้นที่ชะง่อนผาพระวิหาร (the Promontory of Preah Vihear) ดังกล่าว เป็นพื้นที่ขนาดเล็กมาก กำหนดขึ้นตามสภาพภูมิศาสตร์ที่ประกอบขึ้นเป็นยอดเขา พระวิหาร ไม่ได้กำหนดโดยเส้นเขตแดน ไม่รวมพื้นที่ภูมูเขือ และแนะนำให้ทั้งสองประเทศจำเป็นต้องหารือกัน ในรายละเอียดต่อไป โดยกลไกทวิภาคีที่มีอยู่ ทั้งนี้ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนพื้นที่ปราสาทพระวิหารจะสิ้นสุดลงอย่างถาวรได้ ก็ด้วยการหาทางออกร่วมกัน ทำให้พื้นที่ดังกล่าว เกิดประโยชน์แก่ประชาชน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ด้านการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชายแดนของทั้งสองประเทศ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ กรณีปราสาทพระวิหารของประเทศไทยและกัมพูชา เพื่อยุติความขัดแย้งอย่างถาวร เป็นการเปลี่ยนวิกฤติสู่โอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาโดยการรวบรวมข้อเท็จจริง สภาพแวดล้อมของปัญหา แล้วใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินการ

ผลของการศึกษาพบว่า รูปแบบ (Model) ที่เหมาะสม ควรกำหนดพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ตามการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ให้เป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ถอนกำลังทหารของทั้งสองฝ่ายออกจากพื้นที่ เหลือเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการดูแลประชาชน ที่เข้ามาท่องเที่ยว สำหรับพื้นที่อื่นที่อยู่ในเขตพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตร ควรกำหนดเป็นพื้นที่กันชนเช่นเดียวกัน แต่จะไม่มีการวางกำลังใด ๆ พร้อมทั้งควรเปิดจุดผ่านแดนเข้าสู่พื้นที่ปราสาทพระวิหารจากฝั่งประเทศไทย 2 จุด คือ จุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวจากฝั่งไทยสามารถเดินเท้าผ่านประตูเหล็กขึ้นสู่ปราสาทพระวิหารได้ โดยใช้ บัตรผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่านแดนถาวรช่องตาเฒ่า ด้านทิศตะวันออกปราสาทพระวิหาร ให้สามารถเดินทางข้ามแดน

ไปยังประเทศที่สาม และขนส่งสินค้าผ่านพิธีการทางศุลกากรได้ ส่วนการเดินทางจากฝั่งประเทศกัมพูชาสามารถใช้เส้นทางจากช่องคานม้าขึ้นสู่ปราสาทพระวิหารได้เป็นปกติ ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายควรมองที่ประโยชน์ที่จะได้

เป็นเป้าหมายหลัก การดำเนินการให้เกิดผล ควรจัดการหาหรือโดยผู้นำของทั้งสองประเทศ จะด้วยกลไกทวิภาคที่มีอยู่หรือกลไกที่จัดตั้งขึ้นใหม่เฉพาะกรณีก็ได้ และหน่วยงานทุกระดับควรจัดให้มีช่องทางการสื่อสาร การทูตภาคประชาชนเสริมด้วย

คำสำคัญ : ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ, เส้นเขตแดน, การสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ

Abstract

The border problem between Thailand and Cambodia of Preah Vihear Temple had been put in judgement by international court of justice twice. In 1962, The judge came to a decision that Preah Vihear Temple was in Cambodia's area of sovereignty. In 2016, the court decided on how to interpret the area around Preah Vihear Temple or its vicinity according to the previous judgment. The court explained that the area was small and determined by geography, not by borderline and excluding Phu Ma Khue hill. The court advised both countries continue discussing in detail through bilateral mechanism. However, to put an end to the dispute, the area needs to be utilized for people's benefit especially in tourism economy. This will improve people's quality of life around the border of both countries.

This article aims to analyze the implementation of the judgment of the International Court of Justice on Preah Vihear Temple case between Thailand and Cambodia, to end the conflict permanently and turns a crisis into an opportunity to create mutual benefits peacefully. which the author has studied by collecting facts and problem environment then use the SWOT Analysis principle to determine the action model.

The results of the study showed that the appropriate model should interpret the Temple of Preah Vihear vicinity according to the inter-

pretation of the judgment of the International Court of Justice dated 11 November 2013 as a buffer zone. Withdraw troops from both sides from the vicinity and leave only the staff necessary for taking care of the people who come to travel. For other areas in the overlapping zone of 4.6 square kilometers It should be processed in the same manner but without any combatant deployment. At the same time, two border checkpoints should be opened to enter the area of the Temple of Preah Vihear from Thai side, namely, a checkpoint for tourism which allowing tourists from Thai side walkable through the iron gate up to the Temple of Preah Vihear by using a temporary border pass. And also, the Chong Ta Thao border checkpoint which is located on east side of the temple, to allow travelling across the border to a third country and able to transport goods through customs clearance protocol. As for the journey from Cambodian side, they can travel via Kan Mha path to the temple as usual. However, both countries should focus on their benefits as the main goal. To implement this process, discussions should be arranged by the leaders of both countries with the existing bilateral mechanism or a newly established mechanism for specific cases and agencies at all levels should have their respective communication channels setting up for people's diplomacy as an augmentation.

Keywords: International Court of Justice, Frontiers, Peaceful Mutual Benefits

บทนำ

ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ในบรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศกัมพูชานับเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่มีความละม้ายคล้ายคลึงและผูกพันกับไทยมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับของวัฒนธรรมแห่งราชสำนัก ภาษา ตัวอักษร คำศัพท์ วรรณคดี นาฏศิลป์ ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิต แต่เป็นความสัมพันธ์แบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) มีการกระทบกระทั่งกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะส่งผลกระทบต่อสันติสุขและความอยู่ดีกินดีของประชาชนทั้งสองประเทศ และอาเซียนในภาพรวมได้ ความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่นนี้เกิดจากสาเหตุหลัก ๆ 3 ประการ คือ ปัญหาเขตแดน ประวัติศาสตร์ และการปลุกกระแสชาตินิยมในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะเรื่องปราสาทพระวิหาร ซึ่งเป็นผลรวมของทั้ง 3 สาเหตุร่วมกัน จึงกลายเป็นปัญหาร้อนแรงและนำไปสู่ความขัดแย้งได้ทุกครั้ง เพราะเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนทั้งของฝ่ายไทยและกัมพูชา (Charnvit Kasetsiri, 2003)

ต้นเหตุของปัญหาเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา เกิดจากลัทธิล่าอาณานิคมฝรั่งเศสที่เข้ามายึดครองอินโดจีนในห้วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ นำมาซึ่งการกำหนดเส้นเขตแดนรัฐชาติยุคใหม่ระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศส มีการจัดทำแผนที่ซึ่งมีความคลาดเคลื่อนมากเมื่อต้องถ่ายทอดลงในภูมิประเทศจริง รวมถึงบางพื้นที่ขีดเส้นเขตแดนในแผนที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดในสนธิสัญญา โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ทำให้เกิดปัญหา

เนื่องจากทั้งสองประเทศมีความเห็นขัดแย้งกัน ต้องยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศให้วินิจฉัย เมื่อปี พ.ศ. 2505 ผลจากการตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศดังกล่าว ได้ตัดสินให้ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในดินแดนภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา แต่ไม่ได้ตัดสินเรื่องเส้นเขตแดน เพียงแต่ให้ไทยถอนกำลังทหารหรือตำรวจออกจากพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ซึ่งทั้งสองประเทศมีความเข้าใจจำกัดความพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งรอบใหม่ถึงขั้นใช้กำลังทหารเข้าสู้รบกันในปี พ.ศ. 2554 จนฝ่ายกัมพูชาได้ยื่นให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตีความในคำพิพากษาเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2505 และศาลฯ ได้ตีความคำพิพากษาเมื่อปี พ.ศ. 2556 ได้อธิบายคำจำกัดความของพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) พร้อมทั้งให้ทั้งสองฝ่ายใช้กลไกทวิภาคีเพื่อหารือในรายละเอียดต่อไป แต่นับตั้งแต่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตีความคำพิพากษา เมื่อปี พ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบัน ทั้งสองประเทศยังไม่ได้ดำเนินการหารือกันตามคำแนะนำดังกล่าวแต่อย่างใด ยังคงวางกำลังทหารเผชิญหน้ากันเพื่อควบคุมพื้นที่ที่ฝ่ายตนกล่าวอ้างอยู่เช่นเดิม การพัฒนาพื้นที่ชายแดนเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของประชาชนทั้งสองประเทศจึงยังไม่สามารถดำเนินการได้

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางการดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ กรณีปราสาทพระวิหาร ของประเทศไทยและกัมพูชา เพื่อยุติความขัดแย้งอย่างถาวร เป็นการเปลี่ยนวิกฤติสู่โอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติต่อไป

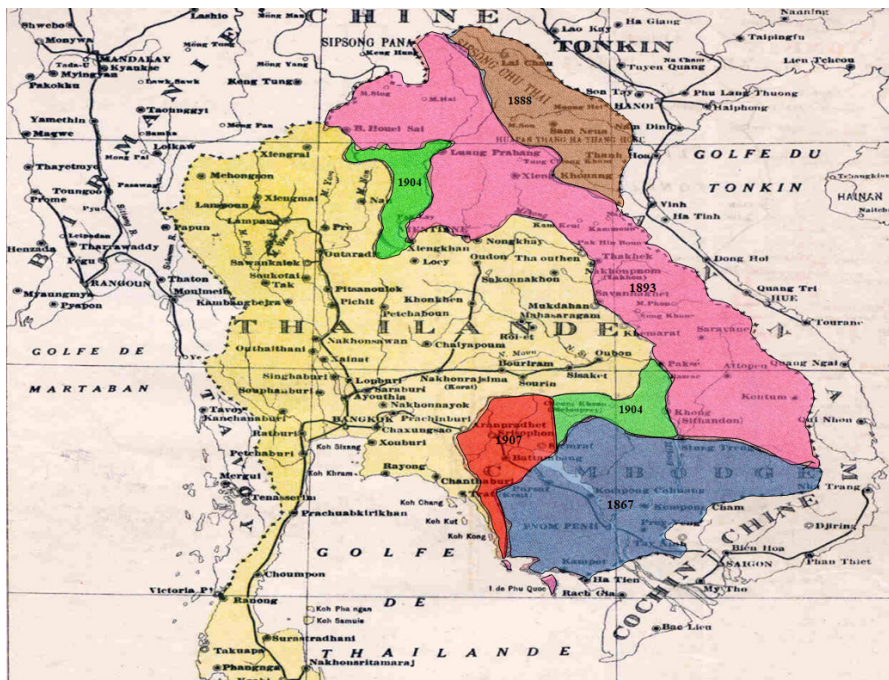
ปัญหาเส้นเขตแดนไทย-กัมพูชา

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดเหตุการณ์รุกรานระหว่างไทยกับฝรั่งเศส จนทำให้ไทยต้องเสียดินแดนไปเป็นอันมาก เวลานั้นเป็นยุคที่อังกฤษและฝรั่งเศสกำลังขยายอาณานิคมออกมาทางเอเชีย อังกฤษได้เข้ายึดครองพม่าและแอฟริกาในมลายู ฝรั่งเศสก็มีอำนาจเหนือเวียดนามและเขมร เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2410 (ค.ศ. 1867) ไทยทำสนธิสัญญายอมรับว่าเขมรและเกาะกงเป็นของฝรั่งเศส เมื่อวันที่

13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 (ค.ศ. 1904) ได้ทำสนธิสัญญายกดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง และทางใต้ตรงข้ามเมืองปากเซให้ฝรั่งเศสแลกกับเมืองจันทบุรี และเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) ได้ทำสนธิสัญญายกพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้ฝรั่งเศสแลกกับเมืองตราด (ศักดิ์ภักดิ์ เชาวน์ลักษณ์สกุล และ สุภัทรา อำนวยสวัสดิ์, 2560)

ภาพที่ 1

ผลของสนธิสัญญาที่ทำให้ไทยเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศส

หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?-cate=sd5bcb4e15e39c306000682>).

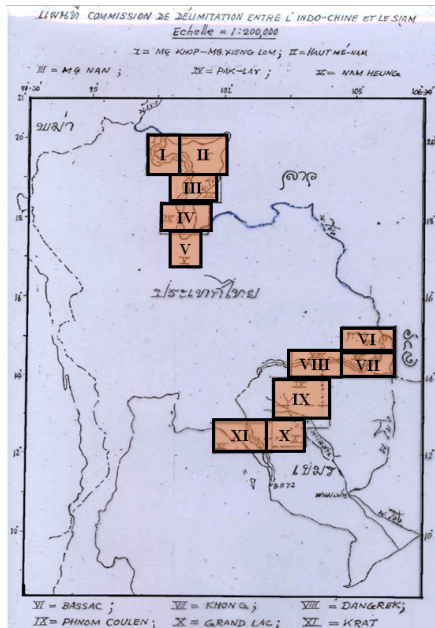
ผลจากการทำสนธิสัญญายกดินแดนให้กับฝรั่งเศส ได้กำหนดให้มีการกำหนดเส้นเขตแดนรัฐชาติยุคใหม่ระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศสขึ้น โดยดินแดนด้านกัมพูชาเกี่ยวข้องกับสนธิสัญญา 2 ฉบับ คือ สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 และสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 เพื่อกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างกันที่มีความยาว 798 กิโลเมตร โดยกำหนดให้แบ่งด้วยสันปันน้ำ 524 กิโลเมตร แบ่งด้วยร่องน้ำลึกและลำน้ำ 216 กิโลเมตร และแบ่งด้วยแนวเส้นตรงระหว่างหลักเขตแดน (Straight Line) 58 กิโลเมตร มีการจัดตั้งคณะกรรมการปักปันเขตแดน

สยาม-อินโดจีนขึ้น 2 ชุด ตามสนธิสัญญาดังกล่าว เพื่อดำเนินสำรวจและจัดทำแผนที่ รวมทั้งการปักหลักเขตแดนลงในภูมิประเทศจริง (นพพล โชติศิริ, 2556)

ผลการปฏิบัติ จากสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 ทั้งสองฝ่ายได้ปักปันเขตแดนร่วมกัน รวมทั้งจัดทำแผนที่ประกอบ จำนวน 11 ราว และจากสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2500 ทั้งสองฝ่ายได้ปักปันเขตแดนร่วมกันจัดทำแผนที่ประกอบ จำนวน 5 ราว รวมทั้งปักหลักเขตแดนทั้งสิ้น 73 หลัก (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565)

ภาพที่ 2

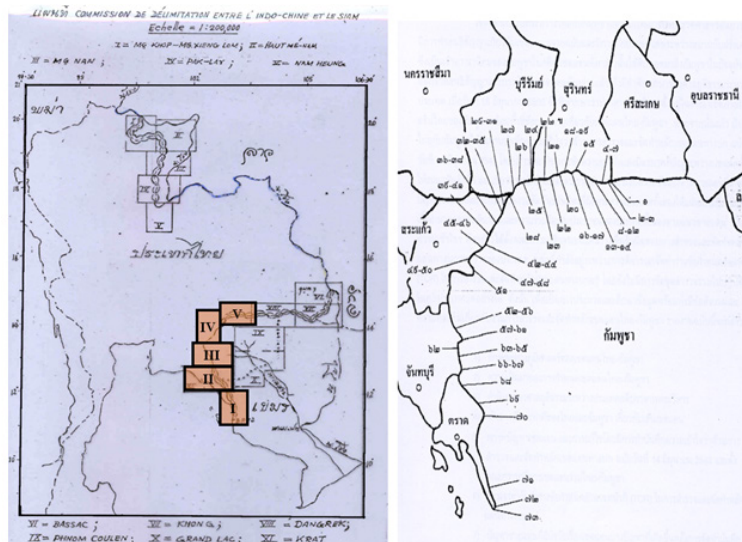
ผลของสนธิสัญญาปี พ.ศ. 2447 ได้แผนที่ 11 ระวัง

หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?cate=sd5bcb4e15e39c306000682>).

ภาพที่ 3

ผลของสนธิสัญญาปี พ.ศ. 2450 ได้แผนที่ 5 ระวัง และปักหลักเขตแดน 73 หลัก

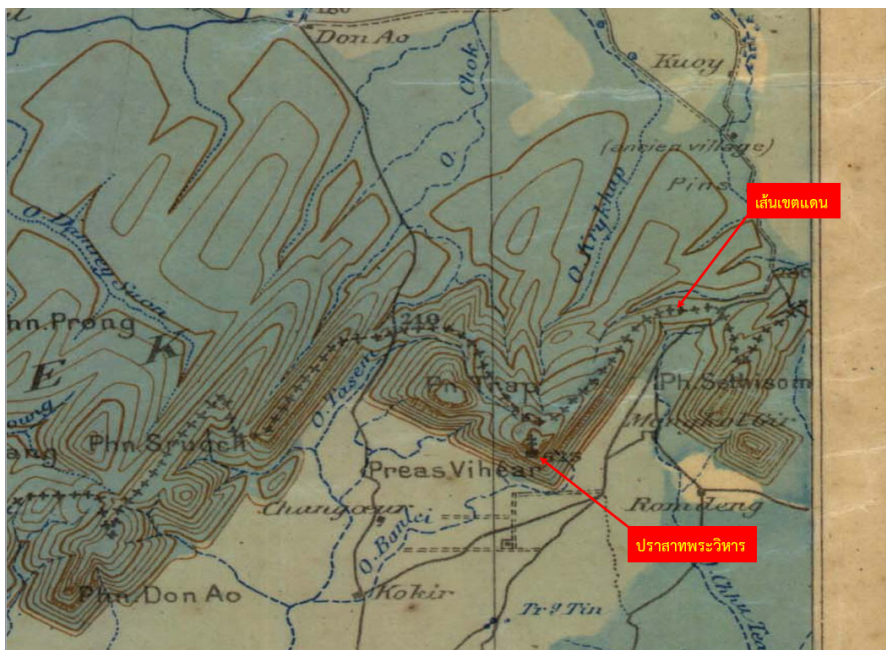
หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?cate=sd5bcb4e15e39c306000682>).

แต่เนื่องจากแผนที่ที่เป็นผลจากคณะกรรมการปักปันเขตแดนสยาม-อินโดจีนทั้ง 2 คณะ เป็นแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 ซึ่งเป็นมาตราส่วนขนาดใหญ่ มีความคลาดเคลื่อนมากเมื่อต้องถ่ายทอดลงในภูมิประเทศจริง รวมทั้งบางพื้นที่ขีดเส้นเขตแดนในแผนที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดในสนธิสัญญา โดยเฉพาะพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ซึ่งในสนธิสัญญา พ.ศ. 2447 ให้แบ่งโดยใช้ “สันปันน้ำ” หากลากเส้นเขตแดนโดยใช้แนวสันปันน้ำปราสาทพระวิหาร จะอยู่ในเขตไทย แต่แผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 ซึ่งเป็นผลจากคณะกรรมการปักปันฯ ได้ขีดเส้นเขตแดนให้

ปราสาทพระวิหารอยู่ในเขตกัมพูชา ทำให้เกิดปัญหา เนื่องจากทั้งสองประเทศยึดถือเส้นเขตแดนที่แตกต่างกัน หลังจากกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2493 จึงได้เริ่มประท้วงกรณีของไทย นำกำลังทหารและตำรวจเข้ายึดครองปราสาทพระวิหาร นำมาซึ่งการตดสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 และยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศให้วินิจฉัยเขตแดนไทย-กัมพูชา เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502

ภาพที่ 4

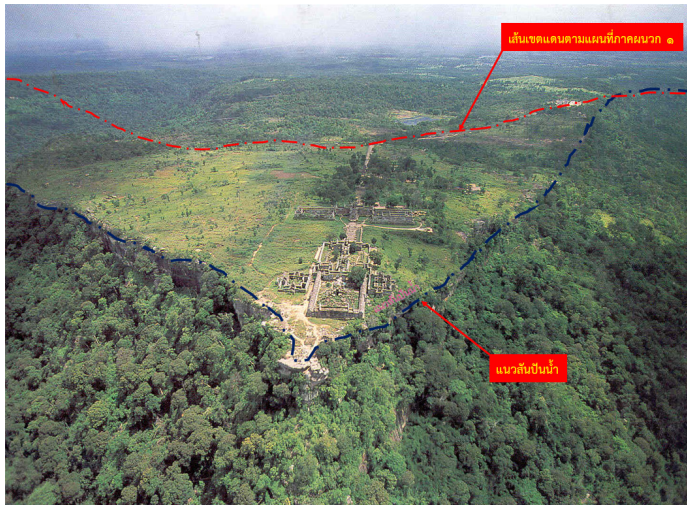
การลากเส้นเขตแดนในแผนที่ภาคผนวก 1 มาตราส่วน 1 : 200,000 พื้นที่ปราสาทพระวิหาร

หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?-cate=sd5bcb4e15e39c30600682>).

ภาพที่ 5

เส้นเขตแดนในแผนที่ภาคผนวก ๑ มาตราส่วน ๑ : ๒๐๐,๐๐๐ เมื่อถ่ายทอดลงในภูมิประเทศจริง

หมายเหตุ : จาก ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา, โดย กระทรวงการต่างประเทศ, 2565 (<https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc5f1se39c306000b6d2?cate=sd5bcb4e15e39c306000682>).

สำหรับหลักเขตแดนที่เป็นผลจากพิธีสารว่าด้วยการปักปันเขตแดนแนบท้ายสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 นั้น ได้มีการสำรวจและปักหลักเขตแดนร่วมกันแล้วระยะทาง 603 กิโลเมตรรวม 73 หลัก ตั้งแต่หลักเขตแดนที่ 1 บริเวณพื้นที่ช่องสะง่าอำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ถึงหลักเขตแดนที่ 73 บริเวณบ้านหาดเล็ก อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด แต่เนื่องจากระยะเวลาตั้งแต่จัดทำจนถึงปัจจุบันผ่านมากกว่า 100 ปีแล้ว จึงทำให้หลักเขตหลายแห่งชำรุด สูญหาย หรือถูกโยกย้าย

ออกจากตำแหน่งเดิม ประกอบกับพื้นที่ทางบกด้านตะวันออกตั้งแต่ช่องสะง่า อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จนถึงพื้นที่ช่องบก อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ระยะทาง 195 กิโลเมตร ยังไม่ได้มีการปักหลักเขตแดนร่วมกัน แต่ละฝ่ายยังยึดถือแผนที่ที่ฝ่ายตนได้เปรียบเพื่ออ้างแนวเส้นเขตแดนพื้นที่นี้จึงยังคงมีความขัดแย้งอยู่เสมอ โดยเฉพาะพื้นที่ปราสาทพระวิหารและพื้นที่ใกล้เคียง (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565)

การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชา

การแก้ไขปัญหาเขตแดนไทย-กัมพูชา ทั้งสองฝ่ายได้พยายามใช้กลไกทวิภาคีในการแก้ไขปัญหา ด้วยมุ่งหวังจะให้เกิดความสงบสุขของประชาชนทั้งสองประเทศและเสริมสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (Joint Boundary Commission: JBC) ขึ้นในปี พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นกลไกหลักในการเจรจา การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกไทย-กัมพูชา (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) และต่อมา

ได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจ ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาว่าด้วยการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก (Memorandum of Understanding between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the Kingdom of Cambodia on the Survey and Demarcation of Land Boundary) ในปี พ.ศ. 2543 หรือ MOU 2543 เพื่อเป็นกรอบ และกลไกในการปฏิบัติงานของทั้งสองฝ่าย

ในการสำรวจ และจัดทำหลักเขตแดนในภูมิประเทศให้เห็นแนวเขตแดนอย่างชัดเจน ต่อมาได้ลงนามในแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ของการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก ปี 2546 (TOR 46) กำหนดพื้นที่การสำรวจตลอดแนวชายแดนไทย-กัมพูชาเป็น 7 ตอน และกำหนดขั้นตอนการดำเนินการทางเทคนิคเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาตำแหน่งที่ตั้งของหลักเขตแดนทั้ง 73 หลักที่ได้จัดทำไว้ในอดีต โดยเมื่อสามารถตกลงเห็นชอบกับตำแหน่งที่ตั้งของหลักเขตแดนแต่ละหลักแล้วก็จะซ่อมแซม (กรณีชำรุดหรือถูกเคลื่อนย้าย) หรือสร้างใหม่ (ในกรณีที่สูญหายหรือถูกทำลาย)

ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ (Orthophoto Map) มาตรฐาน 1 : 25,000 คือ การจัดทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศแสดงลักษณะภูมิประเทศตามแนวเขตแดนทางบกตลอดแนว โดยว่าจ้างประเทศที่สามเป็นผู้ดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดแนวที่จะเดินสำรวจลงบนแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ โดยทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันกำหนดแนวที่จะเดินสำรวจตามหลักฐานทางกฎหมายลงบนแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อใช้เป็นแนวให้การเดินสำรวจหาแนวเขตแดนในภูมิประเทศจริงเป็นไปโดยสะดวกและมีความถูกต้อง หากทั้งสองฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวที่จะเดินสำรวจ ก็ให้จัดทำแนวของทั้งสองฝ่ายลงบนแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศ

ขั้นตอนที่ 4 การเดินสำรวจหาแนวเขตในภูมิประเทศ โดยทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันเดินสำรวจสภาพภูมิประเทศจริงตามแนวที่จะเดินสำรวจตามขั้นตอนที่ 3 เพื่อกำหนดแนวเขตแดนในภูมิประเทศที่มีทั้งสันปันน้ำ แนวเส้นตรง และลำน้ำ พร้อมทั้งกำหนดจุดที่จะก่อสร้างหลักเขตแดนไปด้วย (ทุกระยะไม่เกิน 5 กิโลเมตร)

ขั้นตอนที่ 5 การก่อสร้างหลักเขตแดน ซึ่งจะก่อสร้างในภูมิประเทศสำคัญ

ทั้งนี้ ได้ตกลงกันว่าขั้นตอนเหล่านี้เป็นเพียงการวางแผนแม่บทในการปฏิบัติงานไว้ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการไปที่ละขั้นตอน โดยเฉพาะการจัดทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศนั้น สามารถดำเนินการควบคู่ไปกับการค้นหาที่ตั้งหลักเขตได้ (ฉัตรศิริ เพียรพยุหะเขตต์, 2559)

การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกร่วมกันตามกลไกความร่วมมือคณะกรรมการมาธิการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC) ดังกล่าวนี้อยู่ในปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนที่ 1 ของบันทึกความเข้าใจฯ คือ การค้นหาตำแหน่งที่ตั้งและการซ่อมแซมหลักเขตแดนเดิมที่เคยจัดทำไว้แล้วทั้ง 73 หลัก ผลการดำเนินการถึงปัจจุบัน สำรวจเสร็จสิ้นแล้วทั้ง 73 หลัก มีความเห็นตรงกัน 45 หลัก ความเห็นไม่ตรงกัน 28 หลัก ทั้งสองฝ่ายจะต้องพยายามหารือและดำเนินการด้วยพื้นฐานความจริงใจต่อกัน เพื่อให้การดำเนินการสำเร็จลุล่วง แม้จะต้องใช้เวลามากก็ตาม ทั้งนี้เพราะเป็นกลไกที่จะสามารถแก้ไขความขัดแย้งเรื่องเส้นเขตแดนได้อย่างถาวรตามที่ทั้งสองประเทศต้องการ

ปัญหาเส้นเขตแดนพื้นที่ปราสาทพระวิหาร และคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

ปราสาทพระวิหาร ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรักในเขตท้องที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในเขตประเทศไทย เนื่องจากแนว “สันปันน้ำ” จะปันน้ำไหลลงลำห้วยตานิ และไหลลงสู่แม่น้ำมูลในเขตประเทศไทย แต่เนื่องจากแผนที่มาตรฐาน 1 : 200,000 ที่เป็นผลจากคณะกรรมการปักปันเขตแดนร่วมสยาม-อินโดจีน ตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 ชิดเส้นเขตแดนให้อยู่ในเขตกัมพูชา จึงทำให้เกิดปัญหาการยึดถือ

แนวเส้นเขตแดนที่แตกต่างกันของทั้งสองประเทศ แต่เดิมไทยได้ครอบครองโดยพฤตินัย โดยส่งกำลังทหารและตำรวจเข้าดูแลพื้นที่ทั้งตัวปราสาทและพื้นที่โดยรอบ แต่ภายหลังจากที่กัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2493 จึงได้เริ่มประท้วงให้ไทยถอนกำลังทหารและตำรวจออกจากปราสาทพระวิหาร เมื่อไทยไม่ได้ดำเนินการตามที่กัมพูชาร้องขอ กัมพูชาจึงตัดสินใจดำเนินการทู่กับไทย เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 และยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศให้วินิจฉัย

เขตแดนไทย-กัมพูชา เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2502 โดยใช้แผนที่ภาคผนวก 1 มาตรฐาน 1 : 200,000 ระบุว่าบริเวณที่เป็นผลจากคณะกรรมการปักปันฯ เป็นหลักฐานสำคัญ

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ตัดสินว่า

1. ปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในอาณาเขตภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา

2. ประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องถอนกำลังทหารหรือตำรวจ ผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแล ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียง (Vicinity) บนอาณาเขตของกัมพูชา

3. ประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องคืนให้แก่กัมพูชา บรรดาวัตถุ ซึ่งเจ้าหน้าที่ไทยอาจจะได้โยกย้ายออกไปจากปราสาทหรือบริเวณพระวิหาร นับแต่วันที่ประเทศไทยเข้าครอบครองพระวิหาร เมื่อ ค.ศ. 1954

ทั้งนี้ศาลโลกไม่ได้พิพากษาชี้ขาดเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างประเทศทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ได้พิพากษาว่าเขตแดนเป็นไปตามแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 ตามที่กัมพูชากล่าวอ้าง (ธีรรัตน์ วินิจสุกุลไทย, 2556)

วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 รัฐบาลไทยได้ออกแถลงการณ์ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ แต่ประเทศไทยในฐานะสมาชิกสหประชาชาติจะยินยอมปฏิบัติตามพันธกรณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลจากคำพิพากษา และเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 พันเอก ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้มีหนังสือแจ้งการปฏิบัติตามคำพิพากษาแก่ผู้รักษากาเลขาธิการสหประชาชาติ โดยระบุว่า ไทยขอสงวนสิทธิ์ที่ไทยมีหรืออาจมีในอนาคตที่จะเรียกร้องเอาปราสาทพระวิหารกลับคืนมา (ตามธรรมนูญของศาลโลก คู่กรณีต้องเสนอหลักฐานใหม่ภายในระยะเวลา 10 ปี ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวสิ้นสุดไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515)

เนื่องจากคำตัดสินของศาลโลกไม่ได้กำหนดบริเวณใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ว่ามีขอบเขตอยู่บริเวณใด ดังนั้นไทยจึงได้ออกมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 กำหนดขอบเขตของปราสาทพระวิหารที่เป็นดินแดนของกัมพูชาตามผลการตัดสินของ

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศว่า “เป็นรูปพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้ารอบปราสาทพระวิหาร ลากเส้นตรงด้านทิศเหนือที่ระยะ 20 เมตร จากบันไดนาคไปทางทิศตะวันออกจนถึงช่องบันไดหัก และทิศตะวันตกที่ระยะ 100 เมตร จากแกนของตัวปราสาทไปทางทิศใต้จนจรดขอบหน้าผา” (ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์, 2551) ซึ่งฝ่ายกัมพูชาไม่ยอมรับโดยโต้แย้งว่าเป็นการกำหนดแต่เพียงฝ่ายเดียว

ภายหลังกัมพูชาพ้นจากปัญหาการเมืองภายในและมีความเป็นเอกภาพภายในประเทศในปี พ.ศ. 2537 แล้ว รัฐบาลกัมพูชาได้เร่งเจรจาปัญหาเขตแดนกับไทย พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนภายในประเทศ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะโบราณสถานที่เป็นมรดกของชาติทั่วประเทศ ได้เสนอขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกฝ่ายเดียว ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญ ครั้งที่ 31 ที่เมืองโครสต์เชิร์ช ประเทศนิวซีแลนด์ ระหว่างวันที่ 23 มิถุนายน-2 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 โดยแนบแผนที่กำหนดเขตหลัก (Core Zone) เขตกันชน (Buffer Zone) และเขตพัฒนา (Development Zone) ของบริเวณปราสาทพระวิหารล้ำเข้ามาในดินแดนไทยที่กัมพูชาอ้างสิทธิ์ (พื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร ซึ่งภายหลังเรียกว่าพื้นที่ทับซ้อน) (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) แม้ภายหลังกัมพูชาจะขอขึ้นทะเบียนเฉพาะตัวปราสาทตัดพื้นที่ทับซ้อนออกแต่ก็ทำให้เกิดความขัดแย้ง ต่างฝ่ายต่างเคลื่อนย้ายกำลังทหารเข้าช่วงชิงยึดควบคุมพื้นที่ตามที่ฝ่ายตนกล่าวอ้าง โดยเฉพาะพื้นที่ทับซ้อนโดยรอบปราสาทพระวิหารและภูมูเขือ ทำให้เกิดการสู้รบกันในพื้นที่พิพาทรอบปราสาทพระวิหาร อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และขยายความขัดแย้งไปยังพื้นที่ปราสาทตาเมือน-ปราสาทตาควาย อำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ในห้วงปี พ.ศ. 2551-2554

เมื่อกลไกแก้ไขปัญหาแบบทวิภาคีโดยคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC) ไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ ฝ่ายกัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอีกครั้ง เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2554 เพื่อขอให้ศาล ตีความในคำพิพากษาเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2505 ว่าพื้นที่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชาใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร

(Vicinity) มีขอบเขตอยู่บริเวณใด ผูกพันกับแนวเส้นเขตแดนตามแผนที่ภาคผนวก 1 มาตราส่วน 1 : 200,000 หรือไม่ ซึ่งศาลโลกได้ตัดสิน เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ใน 4 ประเด็นคือ

1. ศาลยืนยันที่จะตัดสินภายในขอบเขตของคำพิพากษาเดิมเมื่อปี พ.ศ. 2505

2. ศาลยืนยันว่าคำพิพากษาเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2505 นั้น ไม่ได้ตัดสินเรื่องเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ศาลจึงไม่รับพิจารณาข้อเรียกร้องอธิปไตยเหนือพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรของกัมพูชา และแผนที่มาตราส่วน 1 : 200,000 ไม่ผูกพันกับไทยโดยผลของคำพิพากษา เมื่อปี พ.ศ. 2505

3. ศาลรับตีความเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับพื้นที่บริเวณใกล้เคียงปราสาท (Vicinity) ตามคำพิพากษาเดิมเมื่อปี พ.ศ. 2505 โดยศาลอธิบายว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ขนาดเล็กมาก กำหนดขึ้นตามสภาพภูมิศาสตร์ที่ประกอบขึ้นเป็นชะง่อนผาพระวิหาร (Promontory) โดยไม่ได้กำหนดโดยเส้นเขตแดน ไม่รวมพื้นที่ภูมูมะเขือ ซึ่งในส่วนพื้นที่บริเวณใกล้เคียงปราสาทนี้ ทั้งสองประเทศจำเป็นต้องหารือกันในรายละเอียดต่อไปโดยกลไกทวิภาคีที่มีอยู่

4. ศาลให้ความสำคัญกับการที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน ในการอนุรักษ์และพัฒนาปราสาทพระวิหาร ในฐานะที่เป็นมรดกโลก (ธีรรัตน์ วินิจสกุลไทย, 2556)

ผลจากการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศดังกล่าว ศาลยืนยันที่จะไม่ตัดสินเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างทั้งสองประเทศ ส่วนพื้นที่ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชารอบปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ที่เป็นชะง่อนผาพระวิหาร (Promontory) ตามคำพิพากษาเดิม ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดเล็กมากนั้น ศาลได้อธิบายเพิ่มเติมในย่อหน้าที่ 98 ว่า เป็นพื้นที่ใต้เส้นแผนที่ภาคผนวก 1 ด้านทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดหน้าผาที่ทอดไปยังที่ราบกัมพูชา ด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีลักษณะลาดเอียงลงสู่หุบเขา ขอบเขตสิ้นสุดที่แผ่นดินที่เริ่มยกระดับขึ้นสู่ภูมูมะเขือ ไม่รวมพื้นที่ภูมูมะเขือ ด้านทิศเหนือติดกับเส้นแผนที่ภาคผนวก 1 จากจุดตัดขอบหน้าผาด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงจุดที่แผ่นดินเริ่มยกระดับจากหุบเขาขึ้นภูมูมะเขือด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งพื้นที่ขนาดเล็กมากนี้พิจารณาตามสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบขึ้นเป็นยอดเขาพระวิหาร ทั้งสองประเทศต้องหารือกันในรายละเอียดโดยกลไกทวิภาคีที่มีอยู่ (ปณิธิร์ ปทุมวัฒน์, 2551)

บทวิเคราะห์

จากผลการพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ กรณีปราสาทพระวิหารทั้ง 2 ครั้ง การที่ปัญหาเขตแดนในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่สามารถยุติได้อย่างถาวร เนื่องจากการดำเนินการภายใต้ผลประโยชน์ของชาติของทั้งไทยและกัมพูชา แม้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะได้พิพากษาด้วยความรอบคอบ อธิบายขอบเขตพื้นที่ใกล้เคียงปราสาทพระวิหาร (Vicinity) โดยให้ทั้งสองฝ่ายใช้กลไกทวิภาคีที่มีอยู่หารือกันในรายละเอียดต่อไป แต่ทั้งสองประเทศก็ยังสงวนท่าทียังไม่ยกประเด็นดังกล่าวมาหารือกัน

เนื่องจากเป็นที่รู้กันดีว่าพื้นฐานความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเป็นแบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ 3 ประการ คือ ปัญหาเขตแดน ประวัติศาสตร์ และการปลุกกระแสชาตินิยมในหมู่ประชาชน ซึ่งประเด็นปราสาทพระวิหารเข้าข่ายทั้ง 3 ประการนี้ ดังนั้นการดำเนินการเพื่อโอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย-กัมพูชา สามารถวิเคราะห์จากสภาพแวดล้อมของทั้งสองประเทศ โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ได้ดังนี้

ตาราง

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของโอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย-กัมพูชา

จุดแข็ง (Strengths) - มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและผูกพันกัน - กระแสความนิยมไทย - การเมือง และเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพในกัมพูชา	จุดอ่อน (Weaknesses) - มีประวัติศาสตร์ที่ขัดแย้งกัน - ขาดเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศไทย - ขาดกลไกการสื่อสาร การทูตภาคประชาชน
โอกาส (Opportunities) - กระแสโลกาภิวัตน์ - กระแสคนรุ่นใหม่	อุปสรรค (Threats) - ความสัมพันธ์แบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) - การแทรกแซงจากประเทศที่สาม

จุดแข็ง

1. ประเทศไทยและกัมพูชามีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะประชาชนไทยในถิ่นอีสานได้ซึ่งพูดภาษาเขมรถิ่น (เขมรสูง) ที่สามารถสื่อสารกับเขมรใต้ (เขมรกรอม) ได้ โดยพื้นฐานเป็นญาติพี่น้องทางสายเลือด มีการแต่งงานข้ามพรมแดนเดินทางไปมาหาสู่กันมาแต่โบราณ ประชาชนส่วนใหญ่ของไทยและกัมพูชานับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน เป็นคนมีน้ำใจชอบช่วยเหลือกันเช่นเดียวกัน จึงมีความรู้สึกเหมือนเป็นญาติพี่น้องกัน

2. ประชาชนกัมพูชามีกระแสความนิยมความเป็นไทยเกือบทุกด้าน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม การชอปปิง การชอปปิงรายการโทรทัศน์ของไทย ชอบภาษาไทย คนกัมพูชาที่พูดภาษาไทยได้จะเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ชอบอาหารไทย ร้านอาหารไทยเป็นที่นิยมของคนกัมพูชา ชอบสินค้าไทย โดยคนกัมพูชามีความเชื่อว่าสินค้าไทยมีคุณภาพ ด้วยกระแสความนิยมไทยทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงและเป็นที่ยอมรับ

3. การเมืองและเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพของกัมพูชา ภายหลังจากสิ้นสุดปัญหาการเมืองภายในประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา กัมพูชาอยู่ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระนโรดม รานีนา นายกรัฐมนตรีมายาวนาน การปกครองที่มีเอกภาพสามารถดำเนินโครงการต่าง ๆ พัฒนาประเทศมาโดยต่อเนื่อง ทำให้กัมพูชากลายเป็นประเทศเป้าหมาย

ใหม่ในการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ อุตสาหกรรมก่อสร้าง การท่องเที่ยว อสังหาริมทรัพย์ สิ่งทอ รวมถึงอุตสาหกรรมด้านการเกษตรมีศักยภาพสูง เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี ทำให้คนกัมพูชามีความขยันขันแข็งอดทน ตื่นตัวในการประกอบอาชีพ การค้าขาย เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จุดอ่อน

1. การมีประวัติศาสตร์ที่ขัดแย้งกันของไทยกับกัมพูชาตั้งแต่ในยุคประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน เจเนอรัลที่มีอยู่ทำให้พร้อมที่จะเกิดความขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา หากมีการเปิดประเด็น ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ กรณีที่สวนันท์ คงยิ่ง ศิลปินดาราที่ได้รับความนิยมสูงมากในกัมพูชา แต่เมื่อใช้คำพูดผิดพลาดคนท้องถิ่นเข้าใจว่าเป็นการดูถูกคนกัมพูชา ก็ถูกต่อต้านลุกลามรุนแรงถึงขั้นเผาสถานทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ รัฐบาลต้องอพยพคนไทยออกจากกัมพูชา

2. การขาดเสถียรภาพทางการเมืองของไทย มีระบบการเลือกตั้งที่ไม่เข้มแข็ง การจัดตั้งรัฐบาลผสมที่ขาดความเข้มแข็งในการบริหารประเทศ มีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือเปลี่ยนผู้บริหารอยู่ตลอดเวลา ทำให้ขาดพลังในการเจรจาระหว่างประเทศ ขาดความมั่นใจกับคู่เจรจาว่าจะสามารถดำเนินการได้จริง หรือมีความต่อเนื่องในการดำเนินการ

3. ขาดกลไกในการสื่อสารการทูตภาคประชาชน ปัญหาชายแดนไทย-กัมพูชา โดยส่วนใหญ่เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดจากรัฐส่วนกลางแต่ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและในบางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้ด้วยการทูตภาคประชาชน แต่ยิ่งขาดกลไกการสื่อสารในระดับประชาชนต่อประชาชน ใช้การแก้ไขปัญหาจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ทำให้ปัญหาบางปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้และบานปลายเป็นปัญหาใหญ่

โอกาส

1. กระแสโลกาภิวัตน์ การสื่อสารไร้พรมแดน การมองพรมแดนของประเทศเป็นเรื่องล้าสมัยของผู้คนทั้งสองประเทศ

2. กระแสคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะผู้นำยุคใหม่ของกัมพูชา ทั้งผู้นำทางทหาร ผู้นำส่วนราชการ และผู้นำทางการเมือง ที่มองหาโอกาสในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นทางเศรษฐกิจ การค้าขาย การท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำเม็ดเงินมาพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากความยากจนได้

อุปสรรค

1. ความสัมพันธ์แบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ 3 ประการ คือ ปัญหาเขตแดน ประวัติศาสตร์ และการปลุกกระแสชาตินิยมในหมู่ประชาชน ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นนี้หากการเจรจากรณีที่เกี่ยวข้องกับปราสาทพระวิหารไม่ได้ดำเนินการโดยรอบคอบให้เกียรติเสมอภาค มีส่วนได้ส่วนเสียกันทั้งสองฝ่ายจะสามารถเป็นประเด็นปลูกให้เกิดความขัดแย้งได้ตลอดเวลา

2. การแทรกแซงจากประเทศที่สาม เนื่องจากกัมพูชาเป็นหนึ่งในประเทศกลุ่มอินโดจีนซึ่งมีเวียดนามเป็นผู้นำ การดำเนินการใด ๆ ที่มีผลเสียต่อประเทศที่สามอาจถูกแทรกแซงได้

จากผลการวิเคราะห์ SWOT จะเห็นว่าด้วยประวัติศาสตร์ความขัดแย้งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบรัก-ชัง (Love-Hated Relationship) ของทั้งสองประเทศตลอดห้วงที่ผ่านมา การที่จะดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เพื่อโอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติระหว่างไทย-กัมพูชาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารนั้น หากขาดการดำเนินการที่รอบคอบให้เกียรติ มีส่วนได้ส่วนเสียเสมอภาคกันทั้งสองฝ่ายแล้วอาจเป็นชนวนปลุกกระแสชาตินิยมสร้างความขัดแย้งรอบใหม่ขึ้นได้ แต่ด้วยวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ความนิยมความเป็นไทย การมีเสถียรภาพทางการเมือง กระแสโลกาภิวัตน์ และผู้นำคนรุ่นใหม่ของกัมพูชาที่มองหาโอกาสในการพัฒนาประเทศ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น จึงมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จได้ โดยที่ฝ่ายไทยต้องแสดงให้เห็นว่า การขาดเสถียรภาพทางการเมืองไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความต่อเนื่องในการดำเนินการ รวมทั้งทั้งสองฝ่ายต้องร่วมมือกันในการสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชน เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารระหว่างประชาชนกับประชาชนของทั้งสองประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจและมีส่วนร่วม และมีกลไกความร่วมมือที่จะร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ป้องกันการแทรกแซงจากประเทศที่สาม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คดีปราสาทพระวิหาร เพื่อโอกาสในการสร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างไทย-กัมพูชา มีบทสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

บทสรุปด้านรูปแบบ (Model)

1. กำหนดขอบเขตของปราสาทพระวิหาร (Vicinity) ที่เป็นชะง่อนผาพระวิหาร (Promontory) ตามการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ที่ได้อธิบายเพิ่มเติม

ไว้ในย่อหน้าที่ 98 พื้นที่ดังกล่าวนี้ให้กำหนดเป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ทั้งสองฝ่ายต้องถอนกำลังทหารออกจากพื้นที่ เหลือเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการดูแลประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร สำหรับพื้นที่อื่นที่อยู่ในเขตพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตร กำหนดเป็นพื้นที่กันชนเช่นเดียวกัน โดยพื้นที่นี้จะไม่มีการวางกำลังใด ๆ ทั้งสิ้น

2. เปิดจุดผ่านแดนเข้าสู่พื้นที่ปราสาทพระวิหารจากฝั่งประเทศไทย 2 จุดคือ

2.1 จุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวจากฝั่งประเทศไทยสามารถเดินเท้าผ่านประตูหลักขึ้นสู่ปราสาทพระวิหารได้ โดยใช้บัตรผ่านแดนชั่วคราว

2.2 จุดผ่านแดนถาวรช่องตาเฒ่า ด้านทิศตะวันออกปราสาทพระวิหาร ให้สามารถเดินทางข้ามแดนไปยังประเทศที่สาม และขนส่งสินค้าผ่านพิธีการทางศุลกากรได้

ส่วนการเดินทางจากฝั่งประเทศกัมพูชา สามารถใช้เส้นทางจากช่องคานม้าขึ้นสู่ปราสาทพระวิหารได้เป็นปกติ

ข้อเสนอแนะ

1. ทั้งสองฝ่ายควรมองที่ผลประโยชน์ที่จะได้ร่วมกันเป็นเป้าหมายหลัก โดยเฉพาะการที่ปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก มีที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนสามารถเข้าถึงได้สะดวกทั้งจากฝั่งไทยและฝั่งกัมพูชา หากสามารถเปิดพื้นที่ดังกล่าวให้ผู้คนสองฝั่งเข้าไปท่องเที่ยวได้ทั้งคนไทย คนกัมพูชา และคนจากประเทศที่สาม จะเป็น

เส้นทางเชื่อมต่อการท่องเที่ยว (Route) ที่เกิดผลทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลแก่ทั้งสองประเทศ

2. การดำเนินการให้เกิดผล ควรจัดการหารือโดยผู้นำของทั้งสองประเทศ จะด้วยกลไกทวิภาคีที่มีอยู่หรือกลไกที่จัดตั้งขึ้นใหม่เฉพาะกรณีก็ได้ ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายต้องเจรจาภายใต้ความจริงใจที่มีต่อกัน มุ่งหวังแก้ไขปัญหายังมีผลได้ทั้งสองฝ่าย (Win-Win)

3. ควรจัดให้มีช่องทางการสื่อสาร การทูตภาคประชาชนในทุกระดับ นำจุดแข็งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันมาเป็นจุดร่วม สืบความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถแก้ไขได้แล้วไปนำคนรุ่นใหม่ของทั้งสองประเทศมาร่วมระดมความคิดมองอนาคตที่จะร่วมกันพัฒนาเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สร้างประโยชน์ร่วมกันอย่างสันติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบ เกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหาร และการเจรจาเขตแดน ไทย-กัมพูชา. <http://www.mfa.go.th/th/content/sd5bcc5f15e39c306000b6d2?cate=5bcb4e15e39c3060006827>
- ฉัตรศิริ เพียรพยุห์เขตต์. (2559). การศึกษาเปรียบเทียบนโยบายต่างประเทศไทยต่อกัมพูชา กรณีปราสาทพระวิหารระหว่าง รัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรรัตน์ วินิจสกุลไทย. (2556). ปัญหาการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ : กรณีศึกษา คำขอตีความ คำพิพากษาลงวันที่ 15 มิถุนายน 1962 เกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพดล โชติศิริ. (2556). เขตแดนไทย. *จุลสารความมั่นคงศึกษา*, (119).
- ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์. (2551). ปราสาทพระวิหาร มหาสถานบนรอยเขตอธิปไตย. *จุลนิติ*, 5(6), 141-155.
- ศักดิ์ภัท เขานันท์สกุล และ สุภัทรา อำวนยสวัสดิ์. (2560). สยามกับการล่าอาณานิคมสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453). *วารสารช่อพะยอม*, 28(1), 71-78.
- Charnvit Kasetsiri. (2003). *Thailand and Cambodia: A Love-Hate Relationship*. <http://kyotoreview.org/issue-3-nations-and-stories/a-love-hate-relationship/>

ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของเศรษฐกิจประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน

Thailand's Comprehensive Security Strategy Towards A Sustainable Carbon Neutral Industry

บทความวิชาการ

ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธุ์

Piyabutr Wanichpongpan

สภาวิศวกร กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10310

Council of Engineers, Bangkok, Thailand 10310

E-mail : piyabutr.che@gmail.com

บทคัดย่อ

วิกฤตสภาพภูมิอากาศโลกที่เลวร้ายต่อเนื่อง เข้าขั้นโลกร้อนระดับรหัสสีแดง (Code Red) ผลที่ตามมาคือ น้ำแข็งขั้วโลกละลาย ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น ภัยพิบัติที่มีความถี่และความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้น เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง คลื่นความร้อน ซึ่งทั้งหมดนั้นล้วนส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศทั่วโลกและเป็นภัยคุกคามต่อมนุษยชาติ ประเทศไทยปล่อยก๊าซเรือนกระจกประมาณ 385.94 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าในปี พ.ศ. 2566 พบว่า ภาคส่วนสำหรับภาคอุตสาหกรรม มีความเป็นไปได้ภายในปี ค.ศ. 2050 ในระดับปานกลางถึงสูง แต่มีโอกาสความสำเร็จในระดับสูงมากเนื่องจากภาคอุตสาหกรรม เปลี่ยนง่ายกว่า ภาคพลังงาน ภาคเกษตรกรรม และภาคของเสีย เพราะปล่อย CO₂ จากกระบวนการผลิตที่ควบคุมได้ แต่ต้องใช้ความรู้ทางวิศวกรรมเคมีขั้นสูงร่วมด้วย อีกทั้งภาคอุตสาหกรรมเองก็ต้องการปรับเปลี่ยนไปสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนเพื่อให้เกิดความสามารถแข่งขันได้ บทความนี้ได้ถูกวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและจัดทำยุทธศาสตร์โดยใช้ตัวตั้งต้นตัวแบบผนวกเข้ากับตัวกลไกการขับเคลื่อนและส่วนขยายผลของตัวแบบแล้วทำการหลอมรวมเข้าด้วยกัน จนได้เป็น “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของเศรษฐกิจไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน” ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ใหม่สำหรับข้อตกลงระดับโลกใหม่ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก อีกทั้งยังเป็นแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายและแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมต่อไป

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, ความมั่นคงแบบองค์รวม, อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน

Abstract

The global climate crisis has reached a critical threshold, marked as “code red” level, manifesting in the melting of polar ice, rising sea levels, and an increase in the frequency and intensity of natural disasters such as floods, droughts, and heatwaves. These phenomena pose serious threats to ecosystems and human survival worldwide. In 2023, Thailand emitted approximately 385.94 million tons of carbon dioxide equivalent, with the industrial sector identified as having a medium to high potential for emission reduction by 2050. This sector also holds the highest potential for successful transformation due to the controllable nature of its production processes, unlike the more complex energy, agriculture, and waste

sectors. Nevertheless, transitioning requires advanced chemical engineering expertise and a strategic shift toward carbon neutrality to maintain global competitiveness. This article presents a critical analysis and introduces a strategic framework - “*Thailand’s Comprehensive Security Strategy Towards a Sustainable Carbon-Neutral Industry*”. This framework integrates model-based planning, key driving mechanisms, and scalable extensions. It offers a forward-looking strategy aligned with the new global climate agenda and serves as a practical guide for formulating concrete policies and action plans to combat climate change effectively.

Keywords : Strategy, Comprehensive Security, Carbon Neutral Industry,

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตสภาพอากาศโลก (Climate Crisis) ที่เลวร้ายต่อเนื่องเข้าขั้นปัญหาโลกเดือดระดับรหัสสีแดง (Code Red) (IPCC report 2021 : ‘Code red’) จากการประชุมภาคีสถัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศครั้งที่ 26 หรือ UN Climate Change Conference of the Parties-26 (UNCC-COP 26) จัดขึ้นระหว่างวันที่ 31 ตุลาคมถึง 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 2021 ที่เมืองกลาสโกว์ สกอตแลนด์ โดยมีสหราชอาณาจักรเป็นเจ้าภาพที่ผ่านมานั้น ได้มีการวางเป้าหมายการปล่อยที่มีความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) ภายในปี ค.ศ. 2030 และการปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ (Carbon Net Zero) ภายในปี ค.ศ. 2050 เอาไว้ (United Nations, n.d.) ซึ่งรัฐบาลไทยก็มีพันธกรณีตามข้อตกลงของผลการประชุมเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นต้องมีการจัดทำยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืนและแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมต่อไป

“**ปัญหาโลกเดือด**” (Global Warming/Climate Change) เกิดจากสาเหตุหลัก ๆ ที่เรียกว่า “**ปรากฏการณ์เรือนกระจก**” (Greenhouse Effect) ซึ่งคือ การที่ก๊าซบางชนิดในชั้นบรรยากาศ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) มีเทน (CH_4) ไนตรัสออกไซด์ (N_2O) และก๊าซอื่น ๆ กักเก็บความร้อนจากแสงอาทิตย์ไว้ไม่ปล่อยออกสู่อวกาศทำให้โลกร้อนขึ้นเรื่อย ๆ โดยสรุปสาเหตุหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้ 1) การเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิล เช่น น้ำมัน ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ ใช้ในการผลิตไฟฟ้า ขับเคลื่อนรถยนต์ เครื่องบิน โรงงาน ฯลฯ ทำให้เกิดการปล่อยก๊าซ CO_2 สูงมาก 2) การทำลายป่าไม้ (Deforestation) ต้นไม้ช่วยดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ แต่การตัดไม้ทำลายป่าทำให้คาร์บอนที่สะสมในต้นไม้ถูกปล่อยกลับออกมาในอากาศ และยังลดจำนวนต้นไม้ที่ดูดซับ CO_2 ด้วย 3) เกษตรกรรมและปศุสัตว์ การเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะวัวและแกะ ปล่อยก๊าซมีเทน (CH_4) ออกมา ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่แรงกว่าคาร์บอนไดออกไซด์หลายสิบเท่า 4) อุตสาหกรรม กระบวนการผลิตต่าง ๆ ทำให้เกิดการปล่อย

ก๊าซเรือนกระจกจำนวนมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเหล็ก ปูนซีเมนต์ เคมีภัณฑ์ และ 5) ของเสียและขยะ การฝังกลบขยะและการจัดการของเสียที่ไม่เหมาะสมก็ปล่อยก๊าซมีเทนด้วยเช่นกัน ผลที่ตามมาเมื่ออุณหภูมิเฉลี่ยของโลกสูงขึ้น คือน้ำแข็งขั้วโลกละลาย ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น ภัยพิบัติที่มีความถี่และความรุนแรงที่เพิ่มมากขึ้น เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง คลื่นความร้อน ซึ่งทั้งหมดนั้นล้วนส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศทั่วโลก

ในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา หลากหลายประเทศทั่วโลกเริ่มต้นตัวและพยายามให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก (Climate Change) โดยตั้งเป้าหมายที่มุ่งสู่**ความเป็นกลางทางคาร์บอน**อย่างเป็นรูปธรรมในช่วงที่ผ่านมา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและติดตามการทำงานของประเทศต่าง ๆ โดย Energy & Climate Intelligence Unit (Inter governmental Panel on Climate Change [IPCC], 2019) พบว่า กว่า 100 ประเทศทั่วโลกได้มีการออกกฎหมายและนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิลงจนเป็นศูนย์ จากรายงาน Global Greenhouse Gas Emissions by Gas Data (Rivera et al., 2024) และข้อมูล Net Global Total GHG Emissions by Sector for 2020 (Rivera et al., 2022) พบว่า ประเทศนอร์เวย์ สหภาพยุโรป ชิลี ไอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา และจีน มีสัดส่วนของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างสูง เนื่องจากยังมีการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล เช่น น้ำมัน ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ อยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้แนวทางการจัดการเพื่อเดินหน้าสู่**ความเป็นกลางทางคาร์บอน** ในภาคอุตสาหกรรมของแต่ละประเทศมีความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ 1) การลดหรือยกเลิกการใช้เชื้อเพลิงจากถ่านหินโดยเปลี่ยนไปใช้พลังงานหมุนเวียน 2) บางประเทศยังออกมาตรการในการเพิ่มภาษีคาร์บอน 3) การกำหนดงบประมาณคาร์บอนเพื่อจำกัดปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่สามารถปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม 4) การสนับสนุนเทคโนโลยีการดักจับและกักเก็บก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Carbon Capture and Storage: CCS) และ 5) ส่งเสริมให้มีการปลูกป่าเพื่อเพิ่มแหล่งสะสมก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ตามธรรมชาติ (Carbon Sink) ปัจจุบัน

สถานการณ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจกของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้นในทุกภูมิภาคทั่วโลก โดยประเทศที่มีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สูงที่สุดในโลกคือประเทศจีน รองลงมา คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.3 และ 13.4 ตามลำดับ ในปี ค.ศ. 2019 ซึ่งทั้งประเทศจีนและสหรัฐอเมริกาได้ออกมาประกาศเป้าหมายเพื่อให้สามารถมุ่งเข้าสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน ในปี ค.ศ. 2060 และ 2050 ตามลำดับ

สำหรับประเทศไทย เป็นประเทศที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นอันดับที่ 21 ของโลกและเป็นอันดับที่ 2 ของอาเซียน รองจากประเทศอินโดนีเซีย โดยมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 0.9 ของโลก หรือคิดเป็นปริมาณ 385.94 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์ เทียบเท่าในปี พ.ศ. 2566 เมื่อพิจารณาองค์ประกอบโดยรวมจะประกอบด้วย สัดส่วนของภาคพลังงาน ร้อยละ 65.89 ภาคเกษตรกรรม ป่าไม้ และการใช้ที่ดิน ร้อยละ 17.86 ภาคกระบวนการอุตสาหกรรม ร้อยละ 10.50 และภาคของเสีย ร้อยละ 5.75 ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยภาคส่วนที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกไม่ว่าจะเป็นจากภาคพลังงานและภาคกระบวนการอุตสาหกรรม ล้วนเกิดจากความต้องการใช้พลังงานทั้งสิ้น โดยคิดรวมกันเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 76.39 ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการในภาคพลังงานและการขนส่ง และภาคกระบวนการอุตสาหกรรม ทั้งนี้ทางกระทรวงพลังงานจึงได้มีการจัดตั้งคณะทำงานการศึกษาเบื้องต้นเพื่อสนับสนุนการมุ่งสู่**อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน**ของประเทศไทย โดยจากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องแนวทางการจัดการที่เหมาะสมในด้านพลังงาน เช่น การลดการใช้พลังงานไฟฟ้า การส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าด้วยพลังงานทดแทนหรือเชื้อเพลิงสะอาด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ ลดหรือยกเลิกการใช้โรงไฟฟ้าถ่านหินหรือฟอสซิล การจัดการระบบไฟฟ้าแบบสมาร์ตกริด (Smart Grid) การเพิ่มประสิทธิภาพในทุกกระบวนการผลิตไฟฟ้า และกระบวนการอุตสาหกรรม (ร่วมกับกระทรวงอุตสาหกรรม) เป็นต้น (อภิญญา เจริญญารักษ์ และ ภณิดา ปรัชญกุล, 2565; Green Network, 2021)

ตารางที่ 1

สัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2566 (โดยประมาณ)

ภาคส่วน	สัดส่วน (ร้อยละ)	ปริมาณ (ล้านตัน CO ₂ eq.)
พลังงาน (ขนส่ง, ไฟฟ้า ฯลฯ)	65.89	254.31
เกษตรกรรม (ป่าไม้ และการใช้ที่ดิน)	17.86	68.93
กระบวนการอุตสาหกรรม (โรงงาน)	10.50	40.53
ของเสีย	5.75	22.17
รวมทั้งสิ้น	5.75	385.94

หมายเหตุ : จาก รายงานวิกฤตภูมิอากาศโดย IPCC ระบุ โลกร้อนที่สุดในรอบ 125,000 ปี, โดย องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน), 2564.

จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทำการประมวลและวิเคราะห์ประเด็นความยาก-ง่าย ในการเปลี่ยนภาคอุตสาหกรรมซึ่งเป็นแหล่งปล่อยของ CO₂ ให้เป็นกลางทางคาร์บอน เทียบกับภาคพลังงาน ภาคเกษตรกรรม และภาคของเสีย ทั้งในแง่ความยาก ปัจจัย

หลักที่ส่งผล ความเป็นไปได้ภายในปี ค.ศ. 2050 และโอกาส ความสำเร็จ พิจารณาร่วมกับ เทคโนโลยี ความหลากหลาย ของแหล่งปล่อย และแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ สามารถเปรียบเทียบ ได้ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

การเปรียบเทียบ “ความยาก ปัจจัยหลักที่ส่งผล ความเป็นไปได้ภายในปี 2050 และโอกาสความสำเร็จ” ในการเป็นกลางทางคาร์บอน)

ภาคส่วน	ความยาก (ร้อยละ)	ปัจจัยหลักที่ส่งผล	ความเป็นไปได้ภายใน ปี ค.ศ. 2050	โอกาสความสำเร็จ
พลังงาน	60	ติดอยู่กับเชื้อเพลิง ฟอสซิล ทั้ง ๆ ที่มี พลังงานหมุนเวียนให้ เลือกได้ชัดเจน แต่ต้อง ทำการปฏิรูประบบส่ง ไฟฟ้า ร่วมกับการลงทุน ในพลังงานหมุนเวียน อย่างต่อเนื่อง	มีความเป็นไปได้สูง หากมีนโยบาย เทคโนโลยี ระบบประมาณสนับสนุน การบังคับใช้กฎหมาย ต้องสนับสนุนผู้ใช้อย่าง ย่อย เช่น ครีวเรือน-ชุมชน ผลิตไฟเอง	มีโอกาสนปานกลางถึงสูง ถ้าภาครัฐผลักดันเพราะการ ผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย ยังคงใช้ถ่านหินไปจนถึง ปี ค.ศ. 2050 ซึ่งมีความ ขำนาญสูงในวิธีการลงทุน ผลิตไฟฟ้าแบบเดิมและต้อง มีกลไกตลาดคาร์บอนที่มี ประสิทธิภาพ

ภาคส่วน	ความยาก (ร้อยละ)	ปัจจัยหลักที่ส่งผล	ความเป็นไปได้ภายใน ปี ค.ศ. 2050	โอกาสความสำเร็จ
อุตสาหกรรม	70	ปล่อยจากกระบวนการผลิตที่ควบคุมได้ เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็ก แต่ต้องใช้ความรู้ทางวิศวกรรมเคมีขั้นสูงร่วมด้วย	มีความเป็นไปได้ปานกลางถึงสูง ต้องอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงและต้นทุนสูง และภาคอุตสาหกรรมเองต้องการปรับเปลี่ยนให้เกิดความสามารถแข่งขันได้	มีโอกาสมาก ภาครัฐต้องมีนโยบายและวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน และต้องไม่ปล่อยให้ภาคเอกชนต่างคนต่างทำ บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจค่อนข้างดี
เกษตรกรรม	80	ปล่อยก๊าซมีเทน/ไนตรัสออกไซด์จากธรรมชาติ ยากแก่การควบคุม	มีความเป็นไปได้ปานกลางถึงสูง แต่เกษตรกรรมมีความหลากหลายสูง ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อส่วนบุคคล และการใช้เทคโนโลยี ขณะที่มีความต้องการความร่วมมือจากเกษตรกรรายย่อยอย่างมาก	มีโอกาspanกลาง บุคลากรมีความแตกต่างกันมาก ขาดความรู้ความเข้าใจ เกษตรกรมีความเชื่อส่วนบุคคลที่ต่างกัน จึงต้องจัดให้มีการปรับทัศนคติและแนวทางการทำเกษตรกรรม
ของเสีย	80	ประชาชนไม่มีความรับผิดชอบ มักง่าย ขาดระเบียบวินัย ลักลอบปล่อยทิ้งของเสีย	มีความเป็นไปได้ปานกลางถึงสูง ต้องอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงและต้นทุนสูง	มีโอกาspanกลาง ภาครัฐต้องมีนโยบายและวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน และต้องบังคับใช้กฎหมายควบคุมของเสียอย่างเข้มงวด

หมายเหตุ : จาก เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วปอ. รุ่นที่ 65 เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของเศรษฐกิจประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน, โดย ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธุ์, 2566.

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาคพลังงาน มีความเป็นไปได้ภายในปี ค.ศ. 2050 ในระดับสูง แต่มีโอกาสำเร็จ ในระดับปานกลางถึงสูง เนื่องจากมีความยากและอุปสรรคหลัก ประกอบด้วย 1) ระบบไฟฟ้ายังพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลสูง ซึ่งถ่านหินและก๊าซธรรมชาติยังคงคิดเป็นมากกว่าร้อยละ 70 ของการผลิตไฟฟ้าทั้งหมดในปี ค.ศ. 2024 ทั้งนี้ การเลิกใช้ถ่านหินทันทีอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงพลังงาน อีกทั้งยังมีพันธะสัญญาเดิม แผนการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทยยังคงใช้ถ่านหินไปจนถึงปี ค.ศ. 2050 รวมถึงยังไม่มีข้อสรุปในการเลือกระบบการผลิตไฟฟ้าสะอาดแบบใหม่ (พลังงานทดแทน ไฮโดรเจน นิวเคลียร์ หรือแบบอื่น ๆ)

■ ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธุ์

2) ต้นทุนของการเปลี่ยนผ่านยังสูงโดยเฉพาะในระยะสั้น ทั้งนี้ต้องมีการติดตั้งพลังงานหมุนเวียนจำนวนมากต้องลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น Smart Grid และระบบกักเก็บพลังงาน 3) ความท้าทายด้านกฎหมายและระบบสนับสนุน เนื่องจากกฎหมายบางฉบับยังไม่เอื้อต่อการผลิตไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียนแบบกระจายศูนย์ (Distributed Generation) อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านการขายไฟคืนเข้าสู่ระบบ (Net Metering) และ 4) แรงต้านจากกลุ่มผลประโยชน์เดิม เนื่องจากบริษัทพลังงานแบบดั้งเดิมบางแห่งยังมีอิทธิพลต่อการวางนโยบาย ซึ่งหมายถึงภาครัฐต้องผลักดันให้การผลิตไฟฟ้าของประเทศไทยยกเลิก

หรือลดการใช้ถ่านหินลงจนเป็นศูนย์ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดภายในปี ค.ศ. 2035 และต้องจัดให้มีกลไกตลาดคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพไปพร้อม ๆ กันด้วย ดังนั้นโอกาสความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจเลือกของภาครัฐเท่านั้น จึงไม่มีความท้าทายในการเลือกศึกษายุทธศาสตร์ความมั่นคงองค์รวมฯ ฉบับนี้

สำหรับภาคอุตสาหกรรม มีความเป็นไปได้ภายในปี ค.ศ. 2050 ในระดับปานกลางถึงสูง แต่มีโอกาสำเร็จในระดับสูงมาก เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมเปลี่ยนง่ายกว่าภาคพลังงาน เพราะปล่อย CO₂ จากกระบวนการผลิตที่ควบคุมได้ เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็ก แต่ต้องใช้ความรู้ทางวิศวกรรมเคมีขั้นสูงร่วมด้วย อีกทั้งภาคอุตสาหกรรมก็ต้องการปรับเปลี่ยนให้เกิดความสามารถแข่งขันได้ สิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้แล้ว คือ ปัจจุบันโรงงานหันมาใช้พลังงานสะอาด ซึ่งผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนได้ง่ายกว่าเปลี่ยนกระบวนการผลิตโดยตรง ซึ่งเทคโนโลยีการจัดการพลังงานมีผลชัดเจนและลงทุนต่ำ รวมถึงนวัตกรรมวัสดุ/เคมีสีเขียว (Green Innovation) เช่น ปูนซีเมนต์ Low-Carbon หรือเหล็กจากไฮโดรเจน (Green Steel) จึงเป็นโอกาสที่ดีมากของภาคอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือ ภาครัฐจะต้องมีนโยบายและวิถีปฏิบัติที่ชัดเจน และต้อง

ไม่ปล่อยให้ภาคเอกชนต่างคนต่างทำ เพราะภาครัฐมีความได้เปรียบในแง่ข้อมูลการที่มีความรู้ความเข้าใจที่ตื้นลึกจากนั้นต้องเร่งสร้างและเพิ่มแรงจูงใจ เช่น เครดิตคาร์บอน สิทธิประโยชน์ทางภาษี และการสนับสนุนเทคโนโลยี Carbon Capture and Storage/Carbon Capture and Utilization (CCS/CCU) ด้วยเหตุและผลที่สำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้ตัดสินใจเลือกศึกษายุทธศาสตร์ความมั่นคงองค์รวมฯ เฉพาะเรื่องของภาคอุตสาหกรรม

ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมและภาคของเสีย มีความเป็นไปได้ภายในปี ค.ศ. 2050 ในระดับปานกลางถึงสูง แต่มีโอกาสำเร็จในระดับปานกลาง เนื่องจากในภาคเกษตรกรรม บุคลากรมีแตกต่างกันมาก ขาดความรู้ความเข้าใจ เกษตรกรมีความเชื่อส่วนบุคคลที่ต่างกัน จึงต้องจัดให้มีการปรับทัศนคติและแนวทางเปลี่ยนพฤติกรรม การทำเกษตรกรรม จึงเป็นอุปสรรคและต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยน ส่วนภาคของเสีย มีโอกาสำเร็จในระดับปานกลางนั้น เนื่องจากภาครัฐยังขาดนโยบายและวิถีปฏิบัติที่ชัดเจน และยังไม่มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมของเสียที่มีประสิทธิภาพที่ดีพอ ด้วยเหตุและผลข้างต้น ทั้งภาคเกษตรกรรมและภาคของเสีย จึงไม่ได้เลือกศึกษาเช่นกัน

ฐานความคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์ความมั่นคงองค์รวมกับอุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน

ความมั่นคงแห่งชาติองค์รวม (Comprehensive National Security) เป็นแนวคิดด้านความมั่นคงแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ ในมิติความมั่นคงองค์รวม (Comprehensive Security) โดยเฉพาะหลักคิด (Thinking Principles) และวิธีคิด (Thinking Methodology) ที่มีลักษณะเป็นองค์รวม (Holistic) โดยเฉพาะวิธีคิดเชิงยุทธศาสตร์ความมั่นคงองค์รวม (Strategic & Comprehensive Security) ซึ่งจัดเป็นเรื่องใหม่ ซึ่งครอบคลุมทุกมิติทั้งภัยคุกคามทางทหาร และภัยที่ไม่ใช่ทางทหาร เช่น ความมั่นคงแห่งชาติด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การพลังงานและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำเป็นต้องบูรณาการการใช้มาตรการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร และความมั่นคงของมนุษย์ประสานเข้าด้วยกัน

ยุทธศาสตร์ (Strategy) หมายถึง ศิลปะและศาสตร์ในการพัฒนา และการใช้พลังอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยาและทางการทหารของชาติ ในยามสงบและยามสงคราม โดยให้การสนับสนุนอย่างสูงสุดต่อนโยบายของชาติ เพื่อเพิ่มพูนโอกาสและความได้เปรียบที่จะได้มาซึ่งชัยชนะ และลดโอกาสที่จะประสบปัญหากับความพ่ายแพ้ให้น้อยลง ส่วนประกอบที่สำคัญของยุทธศาสตร์ คือ เป้าหมาย (Ends) วิธีการ (Ways) และทรัพยากร (Means) ทั้งนี้หมายรวมถึงการใช้กำลังรบและการคุกคามด้วยกำลัง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายแห่งนโยบาย

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 เป็นกรอบทิศทางสำคัญของประเทศไทยในการเสริมสร้างความมั่นคงแบบองค์รวม

โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศมีความมั่นคงและเสถียรภาพมากขึ้น ประชาชนดำรงชีวิตโดยปกติสุข และมีการพัฒนาศักยภาพบริหารจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ สาระสำคัญของแผน ประกอบด้วย ส่วนสำคัญสามส่วน คือ ส่วนแรก โครงสร้างของแผน แบ่งออกเป็น 2 หมวดหลัก ได้แก่ หมวดที่ 1 ประเด็นความมั่นคง เน้นการป้องกันและแก้ไขภัยคุกคาม เช่น ความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ การก่อการร้าย ความมั่นคงทางไซเบอร์ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และภัยพิบัติ และ หมวดที่ 2 ประเด็นศักยภาพความมั่นคง (เน้นการพัฒนาศักยภาพของประเทศ เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ และการพัฒนาเทคโนโลยี ส่วนที่สอง เป้าหมายหลัก ประกอบด้วย 5 เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ 1 เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ เป้าหมายที่ 2 ป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ต่าง ๆ เป้าหมายที่ 3 พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 4 เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ และ เป้าหมายที่ 5 บูรณาการการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และ ส่วนที่สาม กลไกการขับเคลื่อน ซึ่งแผนนี้มีการกำหนดตัวชี้วัด 58 ตัวชี้วัดย่อย เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน และมีการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นความมั่นคงโดยใช้เครื่องมือ Risk Matrix เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งครอบคลุมการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร อีกด้วย (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2566)

นโยบายและแผนการส่งเสริมอุตสาหกรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 เป็นกรอบยุทธศาสตร์สำคัญที่กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนดขึ้น เพื่อยกระดับภาคอุตสาหกรรมไทยให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในระดับโลก ซึ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมวิถีใหม่ที่เติบโตควบคู่กับชุมชน โดยมีสาระสำคัญของแผน ประกอบด้วย ส่วนสำคัญสามส่วน คือ ส่วนแรก การยกระดับขีดความสามารถของธุรกิจอุตสาหกรรม โดยมุ่งเป้าส่งเสริมการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมสู่แนวทางอุตสาหกรรมวิถีใหม่ที่เติบโตอย่างยั่งยืนควบคู่กับชุมชน ส่วนที่สอง การพัฒนาปัจจัยสนับสนุน

ให้เอื้อต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมวิถีใหม่ โดยมุ่งเป้าส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) และ ส่วนที่สาม การพัฒนาองค์กรสู่องค์กรดิจิทัล โดยมุ่งเป้าพัฒนาองค์กรสู่องค์กรดิจิทัลเพื่อให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแผนนี้มี 3 กลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การผลักดันนโยบายและแผนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เน้นการดำเนินงานกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายและแผนปฏิบัติการกระทรวงเพื่อยกระดับอุตสาหกรรมไทยสู่อุตสาหกรรมยุคใหม่ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพของธุรกิจอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาค เน้นการดำเนินงาน ส่งเสริม พัฒนา กำกับดูแลอุตสาหกรรมในพื้นที่ให้เติบโตอย่างยั่งยืน และกลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาสมรรถนะองค์กรเพื่อให้บริการอย่างมีคุณภาพ เน้นการดำเนินงาน พัฒนาระบบบริหารจัดการและการให้บริการของกระทรวงให้มีประสิทธิภาพ (สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม, 2565; กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2566; กรมโรงงานอุตสาหกรรม, กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2565)

อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutral Industry) หมายถึง การดำเนินกิจกรรมกระบวนการทางอุตสาหกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การทำผลิตภัณฑ์ ประกอบ บรรจุ ซ่อม ซ่อมบำรุง ทดสอบ ปรับปรุง แปรสภาพ ลำเลียง เก็บรักษา หรือทำลายสิ่งใด ๆ ทั้งนี้ครอบคลุมทุกขนาดทุกระดับของกิจกรรม โครงการ หรือกิจกรรมขององค์กร หน่วยงาน หรือประเทศ ที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ โดยมีแนวทางปรับกระบวนการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนของสังคมไทย (Green Network, 2564) ดังต่อไปนี้ 1) การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ต้นทาง เช่น การใช้พลังงานหมุนเวียน (Renewable Energy) แทนการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล (Fossil Fuel) 2) การชดเชยคาร์บอนเครดิต (Carbon Offsets) โดยการลงทุนในโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสภาพภูมิอากาศเพื่อชดเชยการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งในการดำเนินการเพื่อมุ่งสู่การเป็น Carbon Neutral ต้องมีการรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เช่น การใช้พลังงาน (Energy Consumption) ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ

(Gross Domestic Product: GDP) การเผาไหม้เชื้อเพลิง ยานพาหนะ ข้อมูลสถิติประชากร เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูล ประกอบการคำนวณปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยในการจัดทำบัญชีก๊าซเรือนกระจกตามมาตรฐานการจัดทำ บัญชีก๊าซเรือนกระจกของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะใช้วิธีการคำนวณตาม คู่มือการคำนวณของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาล ด้านสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) โดยใช้ข้อมูลของกิจกรรม (Activity Data) และค่าการปลดปล่อย (Emission Factor) ในการคำนวณ และ 3) การกำหนดเป้าหมายปริมาณ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกในแต่ละปีที่ต้องการลด เพื่อการ วางแผนแนวทางในการลดหรือลดการปล่อย

ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งจำเป็นต้องมีการคาดการณ์ (Forecast) ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ในปัจจุบันการคาดการณ์ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอน ไดออกไซด์มีหลายวิธีไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้ปัญญา ประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) แบบจำลอง การถดถอย (Regression Model) การจำลองสถานการณ์ ด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer-Based Simulation) หรือ แบบจำลองการเติบโต (Growth Model) เป็นต้น ซึ่งผล ที่ได้จากการวิเคราะห์แนวโน้มการเกิดก๊าซเรือนกระจกเป็น ปัจจัยสำคัญเพื่อประกอบการตัดสินใจการวางนโยบายและ แนวทางการดำเนินการที่เป็นไปได้อย่างเหมาะสมและมี ประสิทธิภาพ

วิเคราะห์นโยบายความมั่นคงองค์รวมของประเทศไทยมุ่งสู่ยุทธศาสตร์ที่เป็นกลางทางคาร์บอน อย่างยั่งยืนร่วมกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และ SDGs 2030

นโยบายความมั่นคงองค์รวมของประเทศไทย พิจารณาปรับใช้บนฐานของนโยบายและแผนระดับชาติว่า ด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) มีเป้าหมายให้ประเทศมี “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ครอบคลุมทั้งความมั่นคงด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับการผลักดันให้ อุตสาหกรรมไทยก้าวสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนอย่าง ยั่งยืน ทั้งนี้นโยบายความมั่นคงองค์รวม เน้นประเด็นสำคัญ เรื่อง “**อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน**” ประกอบด้วย สารสำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก ความสอดคล้อง เชิงนโยบาย ซึ่งมีเป้าหมายความมั่นคงสิ่งแวดล้อมและ พลังงาน ในแผนความมั่นคงระดับชาติ มุ่งลดความเปราะบาง จากการพึ่งพาพลังงานฟอสซิล และแนวทางปฏิบัติตาม นโยบายอุตสาหกรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 สนับสนุน การพัฒนาอุตสาหกรรมตามโมเดล BCG Economy ซึ่งเป็น แนวทางอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการ ปล่อยคาร์บอน ซึ่งแสดงถึงการผนวกความหมายด้าน “**ความมั่นคง**” เข้ากับ “**การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ยั่งยืน**” ประเด็นที่สอง ความท้าทายต่อความมั่นคงในการเปลี่ยนผ่าน ประกอบด้วย 1) การเร่งลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิล ในภาคอุตสาหกรรมอาจกระทบต่อ ต้นทุนการผลิต ความสามารถแข่งขัน และแรงงานในระบบเดิม 2) หากไม่มีการ

สนับสนุนอย่างเหมาะสม อุตสาหกรรมไทยอาจประสบ “**Carbon Leakage**” การย้ายฐานผลิตไปประเทศที่ควบคุม คาร์บอนไม่เข้มงวด 3) ความมั่นคงทางสังคม จะถูกท้าทาย หากแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเก่าไม่ได้รับการฝึกทักษะใหม่ (Reskill/Upskill) และ ประเด็นที่สาม แนวทางขับเคลื่อน สู่ความมั่นคงคาร์บอนต่ำ ประกอบด้วย 1) กลไกตลาด คาร์บอน ที่สนับสนุนการซื้อขายคาร์บอนเครดิต ในประเทศ เพื่อจูงใจให้ภาคอุตสาหกรรมลดการปล่อย CO₂ 2) พัฒนาเทคโนโลยีสีเขียว เช่น CCS (ดักจับคาร์บอน), พลังงานสะอาด, และโรงงานอัจฉริยะ (Smart Factory) และ 3) เชื่อมโยงกับความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น นโยบาย ภาษีคาร์บอนข้ามพรมแดนของ EU (Carbon Border Adjustment Mechanism: BAM) ที่กำลังมีผลต่อภาคส่งออก ไทยโดยตรง อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า นโยบายความมั่นคง ของไทยในปัจจุบันไม่ได้มองแค่ “**ภัยคุกคามแบบดั้งเดิม**” แต่ได้พิจารณารวมประเด็นคาร์บอนและการเปลี่ยนผ่าน อุตสาหกรรมเป็นเรื่อง “**ความมั่นคงเชิงโครงสร้าง**” ทั้งนี้การ วิเคราะห์นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 ร่วมกับนโยบายและแผนการส่งเสริม อุตสาหกรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 เพื่อมุ่งสู่ **อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน** ดังแสดง ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

การวิเคราะห์นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 ร่วมกับนโยบายและแผนการส่งเสริมอุตสาหกรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 เพื่อมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน

ประเด็น	บทบาทของนโยบายความมั่นคง
การลดคาร์บอน	เชื่อมโยงกับความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน
การเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรม	สนับสนุนผ่าน BCG และนโยบายอุตสาหกรรมวิถีใหม่
ความมั่นคงทางสังคม	ต้องดูแลแรงงานเดิมและสร้างทักษะใหม่
การป้องกันผลกระทบระหว่างประเทศ	รองรับแรงกดดันจากนโยบายคาร์บอนโลก เช่น CBAM

หมายเหตุ : รวบรวมและวิเคราะห์โดยผู้วิจัย

วิเคราะห์เชิงบูรณาการของนโยบายความมั่นคงของประเทศไทยที่มุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน ต้องมองในภาพบูรณาการร่วมกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580, 2561, เล่ม 135) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ 2030 (Sustainable Development Goals 2030: SDGs 2030) (SDG Move Team, 2567) เพื่อสะท้อนทิศทางการพัฒนาแบบสมดุลระหว่างความมั่นคง ความสามารถในการแข่งขัน และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและสังคม พบว่านโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 มีเป้าหมายหลักคือ “การรักษาผลประโยชน์แห่งชาติและเสริมสร้างความมั่นคงแบบองค์รวม” โดยให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม และมีจุดเน้นสำคัญ ประกอบด้วย 1) พัฒนาความมั่นคงด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ลดการพึ่งพาพลังงานฟอสซิล 2) ส่งเสริม BCG Economy และอุตสาหกรรมสีเขียว 3) เน้นการบริหารความเสี่ยงเชิงระบบ เช่น ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่ออุตสาหกรรม ในขณะที่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 มีวิสัยทัศน์คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” และมี 3 ยุทธศาสตร์หลักที่เกี่ยวข้องกับความเป็นกลางทางคาร์บอนในภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประกอบด้วย การส่งเสริมอุตสาหกรรมแห่งอนาคต (S-Curve Industries) และการใช้เทคโนโลยีสะอาดและ

นวัตกรรมสีเขียว ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ผลักดันเศรษฐกิจ BCG และตั้งเป้า Carbon Neutrality ปี ค.ศ. 2050 และ Net Zero ปี ค.ศ. 2065 และยุทธศาสตร์ที่ 5 การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ประกอบด้วย การสร้างกลไกนโยบายแบบบูรณาการข้ามหน่วยงาน และสำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ SDGs 2030 จะเป็นตัวช่วยกำหนดมาตรฐานสากลและเป้าหมายเชิงคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียม และนวัตกรรม ดังนั้นสามารถสรุปภาพรวมได้ดังนี้ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 ทำหน้าที่เป็นฐานรองรับความเปลี่ยนแปลงสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมที่กระทบความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม และมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาวเพื่อผลักดันภาคอุตสาหกรรมให้เปลี่ยนผ่านอย่างมีเป้าหมาย ประกอบกับมี SDGs 2030 ช่วยเป็นตัวกำหนดมาตรฐานสากลและเป้าหมายเชิงคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียม และนวัตกรรม เมื่อเชื่อมโยงทั้งสามระดับเข้าด้วยกัน ประเทศไทยสามารถสร้าง “ความมั่นคงสีเขียว (Green Security)” ได้อย่างแท้จริงโดยภาคอุตสาหกรรมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลง และมีสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมาย SDG และความเชื่อมโยงกับการเป็นกลางทางคาร์บอนในภาคอุตสาหกรรม และข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อเชื่อมโยงทั้งสามกรอบ ดังแสดงในตารางที่ 4 และ 5

ตารางที่ 4

สัมพันธภาพระหว่างเป้าหมาย SDG และความเชื่อมโยงกับการเป็นกลางทางคาร์บอนในภาคอุตสาหกรรม

เป้าหมาย SDG	ความเชื่อมโยงกับการเป็นกลางทางคาร์บอนในภาคอุตสาหกรรม
SDG 7 พลังงานสะอาด	พัฒนาโรงงานใช้พลังงานหมุนเวียน พลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์/ชีวมวล
SDG 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน	สนับสนุนอุตสาหกรรมสะอาด อัจฉริยะ และใช้เทคโนโลยีคาร์บอนต่ำ
SDG 12 การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน	ส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน การรีไซเคิลของเสียในอุตสาหกรรม
SDG 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	บรรเทาผลกระทบจากคาร์บอนภาคอุตสาหกรรมผ่านนโยบายลดปล่อย GHG

หมายเหตุ : รวบรวมและวิเคราะห์โดยผู้วิจัย

ตารางที่ 5

ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อเชื่อมโยงทั้งสามกรอบของนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570 ร่วมกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs 2030) เพื่อมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์	ผลกระทบที่คาดหวัง
1. บังคับใช้มาตรการคาร์บอนเครดิตในประเทศ	กระตุ้นให้ภาคอุตสาหกรรมลงทุนในเทคโนโลยีสะอาด
2. ยกระดับแรงงานอุตสาหกรรมด้วย Green Skill	สร้างการเปลี่ยนผ่านที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (SDG 8)
3. จัดทำกฎหมายรองรับอุตสาหกรรม Net Zero	เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ
4. พัฒนา Green Finance และ ESG Investing	ดึงดูดการลงทุนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

หมายเหตุ : รวบรวมและวิเคราะห์โดยผู้วิจัย

การจกทำยุทธศาสตร์ความมั่นคงองครวมของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน

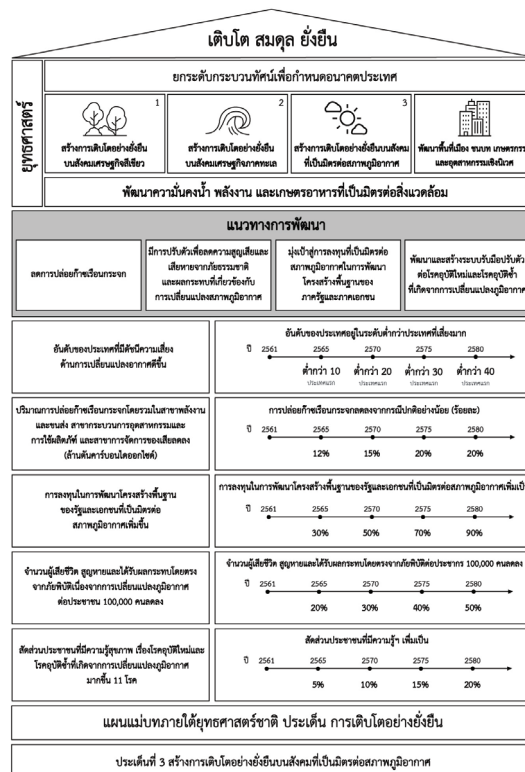
ยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับความเป็นกลางทางคาร์บอน สำหรับประเทศไทยได้มีการตั้งเป้าหมายในการลดก๊าซเรือนกระจกไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดตัวชี้วัดไว้ 5 ด้าน โดยมีตัวชี้วัดหลักในการตั้งเป้าหมายลดก๊าซเรือนกระจกจากภาคพลังงานและขนส่ง อุตสาหกรรม การใช้ผลิตภัณฑ์และการกำจัดของเสียลงอย่างน้อย ร้อยละ 20 จากกรณีปกติในปี พ.ศ. 2580 (ค.ศ. 2037) โดยพิจารณาความสัมพันธ์ของพลังงานและสิ่งแวดล้อม (Energy-Environment Nexus) ในการจัดการในสาขาพลังงานและขนส่ง กระบวนการอุตสาหกรรมและการใช้ผลิตภัณฑ์ และการจัดการของเสีย เช่น การเพิ่ม

สัดส่วนการใช้พลังงานทดแทนแต่ยังคงต้องรักษาระดับค่าความเข้มของการใช้พลังงาน (Energy Intensity: EI) ของประเทศให้อยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้หรือเพิ่มสูงขึ้น การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและการจัดการคมนาคม การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนตลอดจนลดการก่อให้เกิดของเสีย ค่าเป้าหมายดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นเป้าหมายขั้นต่ำในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย เนื่องจากได้มีมติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบต่อข้อเสนอการมีส่วนร่วมของประเทศในการลดก๊าซเรือนกระจกและการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Nationally Determined Contribution: NDC) โดยกำหนดเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกขั้นต่ำที่ ร้อยละ 20

โดยกำหนดเป้าหมายขั้นสูงที่ ร้อยละ 25 จากกรณีปกติภายในปี พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) รวมถึงการปรับตัว (Adaptation) เพื่อลดความสูญเสียและเสียหายจากภัยธรรมชาติและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ภัยพิบัติ โรคอุบัติใหม่ (Emerging Diseases) และการมุ่งเป้าสู่การลงทุน (Investment) ที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐและเอกชน ด้วยการพัฒนามาตรการด้านเศรษฐกิจ การเงิน และการคลัง ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนากระบวนการรายงานข้อมูลที่สามารถวัดผล รายงานผล และตรวจสอบพิสูจน์ผลได้ (Measurable, Reportable and Verifiable: MRV) โดยมีการเชื่อมโยงของเครือข่ายข้อมูลในทุกภาคส่วน ซึ่งทิศทางการกำหนดแนวทางการพัฒนาและเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยนี้ สอดคล้องกับภาพที่ 1

ยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับความเป็นกลางทางคาร์บอน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ 2030 (SDGs 2030) (SDG Move Team, 2567) เป้าหมายที่ 13 Climate Action ที่กำหนดเป้าประสงค์ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในรูปแบบต่าง ๆ การผลักดันให้แต่ละประเทศกำหนดนโยบายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการสร้างความตระหนักและความเข้าใจของสังคมเกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยอาศัยกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2560) จากข้อมูลข้างต้นสามารถประมวลและสังเคราะห์ตัวตั้งต้นตัวแบบ “ยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับความเป็นกลางทางคาร์บอน” แสดงดังในภาพที่ 1

หมายเหตุ : จาก เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วปอ. รุ่นที่ 65 เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน, โดย ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธ์, 2566.

แนวทางการมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนของประเทศไทย

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคพลังงานและภาคขนส่งที่เป็นภาคส่วนที่มีสัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูง แต่ก็มีศักยภาพที่จะลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงได้สูงเช่นกัน โดยแนวทางในภาพกว้างเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ได้แก่

1. แนวทางการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงาน เช่น การใช้เชื้อเพลิงสะอาด การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไฟฟ้า และการเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานทดแทน (Renewable Energy: RE)

2. แนวทางการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคขนส่ง เช่น การปรับมาตรฐานน้ำมันเชื้อเพลิง และการเปลี่ยนไปใช้ยานยนต์ไฟฟ้า (Electric Vehicle: EV)

อย่างไรก็ตาม แนวทางการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกใน 2 ภาคส่วนนี้เป็นการปรับตัวในฝั่งอุปทาน (Supply-Side) เพียงอย่างเดียว แต่การที่จะบรรลุเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกนั้นจะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในฝั่งอุปสงค์ (Demand-Side) ด้วยเช่นกัน ทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดการใช้พลังงานในอาคารครัวเรือนหรือในอาคาร รวมถึงการเลือกใช้น้ำมันเชื้อเพลิงหรือพลังงานสะอาด แต่การที่จะบรรลุเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังคงต้องการอีก 4 กลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้อุปสงค์มาพบกับอุปทานที่เปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางที่ได้วางไว้ ประกอบด้วย

1. กลไกทางการเงิน หรือเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่จะช่วยผลักดันฝั่งอุปสงค์ เช่น การอุดหนุนด้านราคาเพื่อให้เกิดความต้องการใช้พลังงานสะอาดหรือยานยนต์ไฟฟ้า ตลอดจนการคิดภาษีคาร์บอน (Carbon Tax) ในฝั่งผู้ผลิตเพื่อเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในฝั่งอุปทาน ซึ่งในที่นี่อาจหมายถึงมาตรฐานพลังงานทางเลือก (Renewable Energy Certificate: REC) ซึ่งเป็นการผลักดันให้เกิดตลาดในการซื้อขายพลังงานสะอาดภายในภาคอุตสาหกรรมด้วย นอกจากกลไกทางการเงินเพื่อการสนับสนุนทั้งฝั่งอุปสงค์และอุปทานแล้ว ยังมีอีกหนึ่งปัจจัยด้านการเงินที่เกี่ยวข้อง

กับประเด็นการปล่อยก๊าซเรือนกระจก คือ Social Cost of Carbon ซึ่งหมายถึง มูลค่าทางเศรษฐกิจจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่บรรยากาศที่น่าจะเป็นต้นทุนอีกหนึ่งส่วนที่นำมาใช้ในการออกนโยบายเพื่อสนับสนุนหรือชดเชยแนวทางการลดก๊าซเรือนกระจกอย่างเหมาะสม

2. เทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นภายใต้ความพยายามในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งจะช่วยเติมเต็มระบบนิเวศในการสร้างสังคมคาร์บอนต่ำหรือสังคมที่มีความเป็นกลางทางคาร์บอนได้ โดยสามารถแบ่งประเภทของนวัตกรรมออกได้เป็น 4 ประเภท ที่จัดอยู่ใน 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

2.1 นวัตกรรมสำหรับฝั่งอุปทาน ได้แก่ กระบวนการ (Process) และโมเดลธุรกิจ (Business Model) ใหม่ที่ตอบโจทย์ในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก หรือเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน เช่น กระบวนการดักจับคาร์บอนเพื่อกักเก็บหรือใช้ประโยชน์ ระบบสมาร์ตกริด (Smart Grid) และเทคโนโลยีไฮโดรเจน

2.2 นวัตกรรมฝั่งอุปสงค์ ได้แก่ การบริการ (Service) และผลิตภัณฑ์ (Product) ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรมและการเลือกใช้พลังงานสะอาด เช่น ยานยนต์ไฟฟ้า หรือระบบจัดการพลังงานในอาคาร (Building Energy Management)

นวัตกรรมที่มีความจำเป็นนี้จึงเป็นโอกาสสำหรับผู้ประกอบการทั้งวิสาหกิจขนาดกลางและเล็ก (SMEs) และธุรกิจสตาร์ทอัพ (Start-Up) ในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทุกรูปแบบที่จำเป็นสำหรับการขับเคลื่อนไปสู่การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

3. ภาคขนส่งโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) กระทรวงคมนาคม ในการวางนโยบายที่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่การขนส่งแบบคาร์บอนต่ำที่ยั่งยืน (Sustainable Low-Carbon Transportation) ตลอดจนระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นที่ช่วยผลักดันไปสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับ

การใชยานยนต์ไฟฟ้า ไปจนถึงการขนส่งในรูปแบบอื่น เช่น การขนส่งผ่านระบบรางที่สามารถลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้

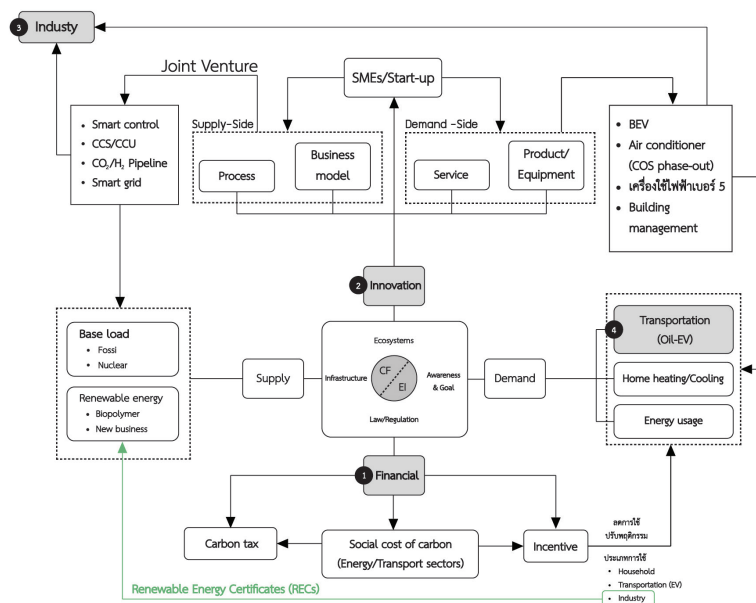
4. ภาคอุตสาหกรรม ที่เกี่ยวข้องทั้งในฝั่งอุปสงค์และอุปทานอาจเกิดการสร้างความร่วมมือระหว่างธุรกิจ ในลักษณะของกิจการร่วมการค้า (Joint Venture) ในภาคอุตสาหกรรม เช่น รถยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ (Battery Electric Vehicle: BEV) เครื่องปรับอากาศ เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ได้รับฉลากประหยัดไฟเบอร์ 5 การบริหารจัดการอาคาร ระบบควบคุมอัจฉริยะ (Smart Control) เทคโนโลยีการดักจับและกักเก็บก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Carbon Capture and Storage: CCS) การดักจับและนำก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์กลับมาใช้ใหม่ (Carbon capture and utilization: CCU) การขนส่งก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์หรือก๊าซไฮโดรเจนทางท่อ (CO₂/H₂ Pipeline) ระบบสมรรถกิริยา เป็นต้น เพื่อยกระดับความสามารถและประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าที่น่าจะเป็น

โอกาสในการลงทุนสีเขียว (Green Investment) และการฟื้นตัวเศรษฐกิจอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Recovery) ของประเทศไทย

กลไกทั้ง 4 ส่วนนี้ จำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนบนข้อมูลที่มีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือเพื่อทำให้การตัดสินใจในเชิงการออกแบบนโยบายและการบริหารจัดการ เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่พิจารณาในรูปคาร์บอนฟุตพริ้นท์ (Carbon Footprint: CF) และความเข้มของการใช้พลังงาน (Energy Intensity: EI) ที่เป็นการวัดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากการใช้พลังงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การใช้พลังงานเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต และการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ดังนั้นสามารถประมวลและสังเคราะห์ตัวกลไกการขับเคลื่อน “กลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้อุปสงค์มาพบกับอุปทานที่เปลี่ยนแปลง” แสดงดังในภาพที่ 2

ภาพที่ 2

กลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้อุปสงค์มาพบกับอุปทานที่เปลี่ยนแปลง

หมายเหตุ : จาก เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วปอ. รุ่นที่ 65 เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของเศรษฐกิจประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน, โดย ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธุ์, 2566.

แนวทางการขยายผล (Scale-Up) สู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนของประเทศไทย นอกจากแนวทางในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและภาคขนส่งแล้ว ยังมีภาคส่วนอื่นที่สามารถมีส่วนร่วมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาพรวมได้ เช่น ในภาคอุตสาหกรรมที่มีการเผาไหม้เชื้อเพลิง อาจพิจารณาการใช้เชื้อเพลิงสะอาดและพลังงานทดแทน ตลอดจนการเลือกใช้เทคโนโลยีดักจับคาร์บอนเพื่อกักเก็บหรือใช้ประโยชน์ และอีกภาคส่วนหนึ่งที่สำคัญซึ่งมีส่วนในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก คือ จากสินค้าและอาหารที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งในกระบวนการผลิต การใช้เพื่ออุปโภคบริโภค ไปจนถึงการกำจัดของเสียที่เกิดขึ้น โดยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากพื้นที่อาศัยมีสัดส่วนจากการซื้อสินค้าและอาหารกว่าร้อยละ 40 ดังนั้น การส่งเสริมการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน (Sustainable Consumption and Production: SCP) ที่มีการใช้หรือบริโภคผลิตภัณฑ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy: CE) ที่จะช่วยลดทรัพยากรที่ต้องใช้ก็จัดเป็นแนวทางหลักที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการอุปโภคบริโภคได้แนวทางทั้งหมดที่เดิกล่าวถึงนั้นเป็นการจัดการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากแหล่งกำเนิด (Source) แต่หากพิจารณาปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิแล้วนั้น จะพบว่ายังมีอีกส่วนหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างมาก คือ พื้นที่สีเขียวที่เป็นแหล่งดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Sink) ทั้งนี้ ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเองก็ได้มีการกำหนดเป้าหมายในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของประเทศไทยให้ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 55 ซึ่งมีการประมาณการว่าน่าจะช่วยดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้ประมาณ 100 ล้านตันต่อปี ยิ่งไปกว่านั้น การจัดการพื้นที่สีเขียวหรือทรัพยากรป่าไม้อย่างเหมาะสมยังช่วยส่งเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศผ่านโมเดลเศรษฐกิจฐานชีวภาพ (Bio Economy) ได้อีกทางหนึ่ง

โดยในส่วนของการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นแหล่งดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ และการติดตามสถานการณ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยนั้น จะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งกำกับดูแลทั้งในส่วนของการจัดการทรัพยากร

ป่าไม้และพื้นที่สีเขียว และยังเป็นหน่วยประสานงานกลางของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งจะเป็นผู้นำเสนอ NDC ของประเทศในเวทีสหประชาชาติตามที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในความตกลงปารีส (Paris Agreement) การดำเนินงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทั้ง 2 ด้านนี้จะอยู่ภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแผนหลักของกระทรวงที่ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่ง และความหลากหลายทางชีวภาพ และการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศซึ่งหมายรวมถึงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้วยเช่นกัน ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมและการสื่อสารเพื่อสร้างองค์ความรู้ในการจัดการก๊าซเรือนกระจกและแนวทางการปรับตัวเพื่อรับมือผลกระทบให้กับสังคมในทุกภาคส่วนที่เป็นหนึ่งในบทบาทที่สำคัญของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงเรียกว่า กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อมุ่งสู่การเป็นประเทศที่มี**ความเป็นกลางทางคาร์บอน**ได้ในการจัดการส่วนของการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Carbon Sink) และภาพรวมในการบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกที่ต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ต้นทางอย่างใกล้ชิด นอกจากการเปลี่ยนแปลงในแต่ละภาคส่วนเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ต้นทางและการเพิ่มการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์แล้ว การพัฒนาเทคโนโลยีการดักจับ การนำใช้ประโยชน์ และการกักเก็บคาร์บอน (Carbon Capture, Utilization, and Storage: CCU/S) ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ต้องมีการผลักดันอย่างจริงจัง โดย CCU/S นี้เป็นเทคโนโลยีในการดักจับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากแหล่งกำเนิดหลัก เช่น การผลิตไฟฟ้าในภาคพลังงาน หรือในภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะการผลิตซีเมนต์และโลหะ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 21 ของการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในภาคอุตสาหกรรม และเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี CCU/S และตั้งเป้าไปสู่**อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน** นอกจากนี้ 4 กลไกหลักที่เป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิด**ความเป็นกลางทางคาร์บอน**ของประเทศ

ทั้งกลไกทางการเงิน เทคโนโลยีและนวัตกรรม และการปรับตัวของภาคขนส่งและอุตสาหกรรมแล้ว ยังมีปัจจัยส่งเสริมที่จะช่วยให้เป้าหมายในการมุ่งสู่ความเป็นกลางของคาร์บอนของประเทศสามารถประสบความสำเร็จอีก 3 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการความรู้ (Knowledge Management) อย่างเป็นระบบเพื่อการถ่ายทอดสู่สาธารณะทั้งในรูปแบบของการประชาสัมพันธ์ (Public Relation: PR) และการสร้างแบรนด์ (Branding) ของการเป็นสังคมไทยที่มุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน

2. การจัดการข้อมูล (Data Management) เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่สามารถวัดผล รายงานผล และตรวจสอบพิสูจน์ผลได้อย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดการจัดการก๊าซเรือนกระจกในภาพรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการออกแบบนโยบายหรือมาตรการที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐ เช่น การดำเนินการจัดทำศูนย์ข้อมูล หรือ Sensor เพื่อตรวจวัดข้อมูลในระบบ Real Time

3. การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ที่อาจนำไปสู่การลงทุนของภาคเอกชนหรือภาครัฐในกิจกรรมที่มีความสำคัญ

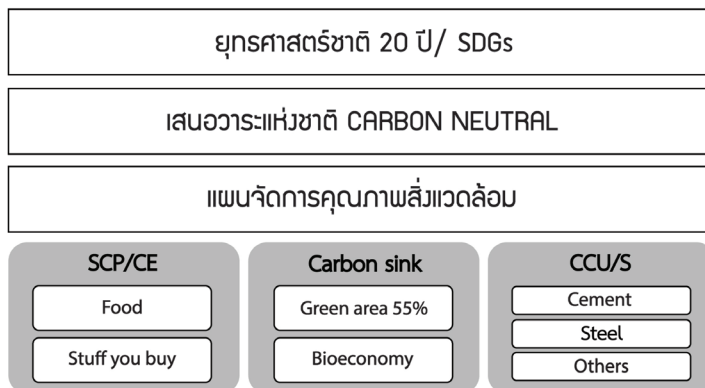
ปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้เป็นหลักการเช่นเดียวกับความพยายามในการจัดการปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กทั้ง PM 2.5 และ PM 10 ดังตัวอย่างในโครงการ Sensor for All ที่อาศัย

ทั้งเทคโนโลยีในการตรวจวัด ส่งข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงผล การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสังคมผ่านช่องทางต่าง ๆ และการวิจัยและพัฒนาจากข้อมูลที่ได้รับ เช่น การพัฒนาระบบคาดการณ์สถานการณ์ฝุ่นในอนาคตซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้จะช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กมีประสิทธิภาพสูงขึ้นเช่นเดียวกับการมุ่งสู่สังคมที่มีความเป็นกลางทางคาร์บอน การสร้างปัจจัยทุกด้านให้มีความพร้อมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนทุกกลไกและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเครื่องมือที่จำเป็น ดังนั้น การเตรียมความพร้อมในเชิงโครงสร้างในการจัดตั้งหน่วยงานที่มีความเป็นกลางและน่าเชื่อถือเพื่อการจัดการองค์ความรู้จัดการข้อมูล และช่วยกำหนดทิศทางการวิจัยและพัฒนาที่จำเป็น จึงน่าจะเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ควรพิจารณาในการสร้างระบบนิเวศสำหรับการขับเคลื่อนความเป็นกลางทางคาร์บอนของประเทศ

จากนั้นทำการประมวลและสังเคราะห์ส่วนขยายผลของตัวแบบ “แนวทางการขยายผล (Scale-Up) สู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนของประเทศไทย” ร่วมกับปัจจัยส่งเสริมอีก 3 ด้าน ที่จะช่วยให้เป้าหมายในการมุ่งสู่ความเป็นกลางของคาร์บอนของประเทศสามารถประสบความสำเร็จ แสดงดังในภาพที่ 3

ภาพที่ 3

แนวทางการขยายผล (Scale-Up) สู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนของประเทศไทย

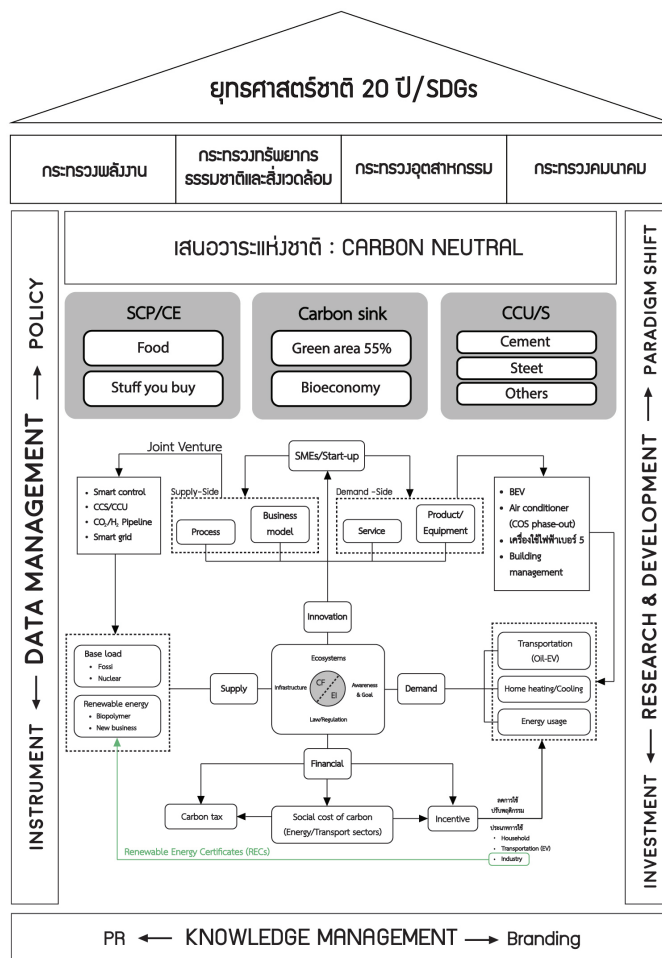

หมายเหตุ : จาก เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วปอ. รุ่นที่ 65 เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของเศรษฐกิจประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน, โดย ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธุ์, 2566.

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการขับเคลื่อนประเทศไทยเพื่อมุ่งสู่สังคมเป็นกลางทางคาร์บอน จำเป็นต้องมีการสนับสนุนการใช้พลังงานสะอาดในทุกภาคส่วน มีการพัฒนาประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ยกกระตือรือร้นกิจกรรมเวียนเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในภาคอุตสาหกรรม รวมทั้ง การเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ดังนั้นการหลอมรวมยุทธศาสตร์ชาติ (ตัวตั้งต้นตัวแบบจากภาพที่ 1 ที่เสนอเป็นทางเลือก) และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับความเป็นกลางทางคาร์บอน โดยผ่านขั้นตอนการตรวจสอบสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์มาตามลำดับ ผมนวกเข้าไปด้วยกับภาพที่ 4

ยุทธศาสตร์ความมั่นคงองค์รวมของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน

4 กลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้อุปสงค์มาพบกับอุปทานที่เปลี่ยนแปลง (ตัวกลไกการขับเคลื่อนจากภาพที่ 2) และแนวทางการขยายผล (Scale-Up) สู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนของประเทศไทย ร่วมกับปัจจัยส่งเสริมอีก 3 ด้าน ที่จะช่วยให้เป้าหมายในการมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนของประเทศไทยประสบความสำเร็จ (ส่วนขยายผลของตัวแบบจากภาพที่ 3) ทำให้ได้เป็น “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงองค์รวมของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน” และแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป แสดงดังในภาพที่ 4

หมายเหตุ : จาก เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วปอ. รุ่นที่ 65 เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงองค์รวมของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน, โดย ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธุ์, 2566.

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

สำหรับแนวทางการขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน” เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าไว้จำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อไปนี้

1. ภาครัฐควรมีบทบาทนำในการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมเป็นกลางทางคาร์บอน เนื่องจากการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว มีความเชื่อมโยงกับหลายหน่วยงานและภาคส่วนในหลายระดับทั้งระดับระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีกรอบแนวทางและนโยบายที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ ภาครัฐควรมีบทบาทในการสนับสนุนทั้งในเชิงนโยบายการเงินและการลงทุนสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน (Infrastructure) เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมเป็นกลางทางคาร์บอน รวมทั้งภาครัฐควรเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับภาคเอกชนและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ตลอดจนสร้างเครื่องมือติดตามประเมินผลที่มีตัวชี้วัดและการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลและจัดการข้อมูล (Data Management) โดยการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลหรือ Sensor เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่สามารถวัดผล รายงานผล และตรวจสอบพิสูจน์ผลได้อย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดการจัดการก๊าซเรือนกระจกในภาพรวมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. มาตรการทางสังคมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมความเป็นกลางทางคาร์บอนการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในกระบวนการกำหนดนโยบายเป็นสิ่งสำคัญในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยควรมีการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมรวมทั้งมีการเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการบุคลากรที่เกี่ยวข้อง แรงงาน และนิสิตนักศึกษา เพื่อเตรียมตัวรองรับกับการเปลี่ยนผ่านไปสู่ธุรกิจสีเขียวในอนาคต ตลอดจนมีการสร้างแบรนด์ (Branding) ของการเป็นสังคมไทยที่มุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน เพื่อก่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง

3. มาตรการด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมและการเงิน การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อรองรับสังคมสีเขียวและความท้าทายในการสร้างเทคโนโลยีคาร์บอนต่ำ ซึ่งภาครัฐและเอกชนควรมีการสนับสนุนทางการเงินและแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีสะอาดเพื่อสร้างความยั่งยืนในประเทศ ตลอดจนพัฒนาเครื่องมือทางการเงินและกลไกตลาด เช่น การสร้างกลไกราคาคาร์บอน (Carbon Pricing) การซื้อขายก๊าซเรือนกระจก (Emissions Trading Scheme: ETS) และมาตรการอื่น ๆ ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของประเทศ

ทั้งนี้การออกแบบนโยบายหรือมาตรการที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐ ตลอดจนความร่วมมือและการลงทุนของภาคเอกชนหรือภาครัฐในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะมีส่วนช่วยให้เกิดความสมดุลระหว่างการขับเคลื่อนเศรษฐกิจกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายในการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศตามที่ได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หรือใน NDC ของประเทศ และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งนำไปสู่การสร้างสังคมเป็นกลางทางคาร์บอนที่ควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สมดุลกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ในการขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน” จะมีข้อพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อที่จะช่วยเร่งให้ประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้นและสามารถลงมือปฏิบัติได้ทันที ดังต่อไปนี้

1. การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผนปฏิบัติการส่งเสริมให้อุตสาหกรรมอนาคต (New S-Curve) เป็นอุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน ต้องทำการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ช่องว่าง

(Gap Analysis) การดำเนินงานลดก๊าซเรือนกระจก ซึ่งต้องมีข้อมูล 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ข้อมูลเกณฑ์การประเมินอุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน 2) การรวบรวมข้อมูล/ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการลดก๊าซเรือนกระจก และ 3) การศึกษาแผนและนโยบายรวมถึง กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมายที่จะเป็นกลางทางคาร์บอน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการบริหารจัดการและลดก๊าซเรือนกระจกของอุตสาหกรรมเป้าหมายนั้น 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านนโยบายและการจัดการองค์กร 2) ด้านกฎหมาย 3) ด้านเทคโนโลยี 4) ด้านการเงิน 5) ด้านบุคลากร

- การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมอนาคตให้เป็นอุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน ปี พ.ศ. 2571-2575 อาศัยกรอบแนวคิดแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และแนวทางแก้ไขช่องว่าง (Gap) ของพื้นที่เขตอุตสาหกรรมเป้าหมายทั้ง 5 มิติ และให้ระดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการเป็น 3 ระดับ คือ มากที่สุด มาก และปานกลาง การนำเสนอแผนปฏิบัติการมีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของชาติ ระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558-2593 และนำข้อมูลแผนพลังงานระดับประเทศมาร่วมในการพิจารณาด้วย โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ ออกเป็น 4 ยุทธศาสตร์ เพื่อกำจัดช่องว่างเชิงนโยบายต่าง ๆ ที่พบในปัจจุบัน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสนับสนุนการลดก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรม S-Curve

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนากลไกทางเศรษฐกิจเพื่อบริหารจัดการและลดก๊าซเรือนกระจกในพื้นที่อุตสาหกรรมเป้าหมาย

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสนับสนุนการผลิตและใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักรที่เป็นกลางทางคาร์บอน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการและลดก๊าซเรือนกระจก รวมถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างยั่งยืน

2. การขยายผลการพัฒนาเพื่อยกระดับโรงงานอุตสาหกรรมเป็น “อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน” ในพื้นที่

2.1 การเปิดรับสมัครและคัดเลือกโรงงานอุตสาหกรรมนำร่องที่เป็นกลางทางคาร์บอน

2.2 การประเมินศักยภาพการลดก๊าซเรือนกระจกของโรงงานอุตสาหกรรมนำร่องฯ โดยใช้แหล่งข้อมูลจาก 2 ส่วน คือ 1) ฐานข้อมูลการจัดการพลังงานของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.) ในปี พ.ศ. 2570 และ 2) แบบสอบถามสำหรับโรงงานที่ไม่อยู่ในฐานข้อมูล ของ พพ. ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลมาตรการลดการใช้พลังงาน และข้อมูลปริมาณการใช้พลังงาน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาประเมินศักยภาพการลดก๊าซเรือนกระจกของโรงงานอุตสาหกรรมนำร่องฯ จากฐานข้อมูลของ พพ. การประเมินศักยภาพการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของโรงงานอุตสาหกรรมนำร่องฯ ที่ปรึกษา ดำเนินการโดยให้ทีมที่ปรึกษาในการจัดทำบัญชีรายการการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์มาตรการ แนวทางในการลดการใช้พลังงานของโรงงานอุตสาหกรรมนำร่องฯ ในแต่ละแห่ง ซึ่งมาตรการส่วนใหญ่ที่ได้จากการสอบถามเป็นมาตรการการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ (Solar PV Rooftop) บนหลังคาโรงงาน

2.3 ผลการดำเนินการพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมนำร่องฯ โครงการขยายผลการพัฒนาอุตสาหกรรมคาร์บอนต่ำเพื่อสนับสนุนการลดก๊าซเรือนกระจก ลดภาวะโลกร้อนในพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก ได้ดำเนินการจัดทีมสนับสนุนทางเทคนิค เพื่อให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดทำคาร์บอนฟุตพริ้นท์ขององค์กร (CFO) คาร์บอนฟุตพริ้นท์ของผลิตภัณฑ์ (CFP) และโครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจตามมาตรฐานของประเทศไทย (T-VER) และ สนับสนุนการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมลดก๊าซเรือนกระจกที่เหมาะสมให้กับโรงงานที่เข้าร่วมโครงการ (โรงงานอุตสาหกรรมนำร่องฯ) จำนวน 30 แห่ง โดยการจัดประชุมร่วมกับคณะทำงานของโรงงานอุตสาหกรรมนำร่องฯ เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานลดก๊าซเรือนกระจกที่เหมาะสมร่วมกัน มีการเชื่อมโยงและจับคู่ความต้องการโครงการ/กิจกรรมลดก๊าซเรือนกระจกของโรงงานกับผลิตภัณฑ์ที่ อบก. พัฒนาขึ้น (CFO CFP หรือ T-VER) รวมถึงจัดทำแผนงานโครงการของโรงงานแต่ละแห่ง และดำเนินการจัดทำ รายการผลการดำเนินการโครงการ/

กิจกรรมลดก๊าซเรือนกระจกของโรงงานอุตสาหกรรมนำร่องฯ ดังกล่าว

3. การสำรวจและปรับปรุงฐานข้อมูล GHG Mitigation Information Platform โครงการขยายผลการพัฒนาอุตสาหกรรมคาร์บอนต่ำเพื่อสนับสนุนการลดก๊าซเรือนกระจก ลดภาวะโลกร้อนในพื้นที่อุตสาหกรรมเป้าหมาย ทำการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาแพลตฟอร์ม สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลโครงการ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมคาร์บอนต่ำ รวมถึงเป็นสื่อกลางสำหรับประสานงานระหว่างองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการผลักดันการดำเนินงานลดก๊าซเรือนกระจกของภาคอุตสาหกรรมในเป้าหมาย โดยออกแบบระบบให้ใช้งานได้ง่ายต่อการใช้งานกับผู้ใช้ในแต่ละกลุ่ม โดยเลือกใช้เทคโนโลยีการพัฒนาที่เป็นสากล มีองค์ความรู้เปิดกว้างและสามารถพัฒนาต่อยอดได้ง่าย รวมทั้งดูแลรักษาระบบได้ง่าย แพลตฟอร์มดังกล่าวถูกออกแบบเป็นโปรแกรมประยุกต์บนเว็บไซต์ (Web-based Application) สามารถทำงานผ่าน Web Browser ที่รองรับตั้งแต่ Internet Explorer Version 11 Mozilla Firefox Version 60 Google Chrome 63.0 และ Safari Version 5.xx ซึ่งทำงานอยู่ภายใต้ URL <https://www.lowcarboneec.tgo.or.th> โดยแพลตฟอร์มดังกล่าวแบ่งการแสดงผลออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ ผู้ใช้งานทั่วไป ผู้ใช้งานที่เป็นสมาชิก และผู้ดูแลระบบแพลตฟอร์ม ทำหน้าที่เป็นตัวกลางหลักในการดึงข่าวสารและข้อมูลต่าง ๆ จากระบบฐานข้อมูลมาแสดงผลให้แก่ผู้ใช้งาน รวมถึงรับข้อมูลจากผู้ใช้งานผ่านหน้าแบบฟอร์มเพื่อนำกลับไปบันทึกและประมวลผล และสามารถนำเสนอข้อมูลรายงานในรูปแบบตารางและแผนภูมิได้นอกจากนี้แพลตฟอร์มยังถูกออกแบบให้สามารถเชื่อมต่อเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกับระบบอื่น ๆ ได้ผ่านทาง Web Service (องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน), สำนักส่งเสริมเมืองและสังคมคาร์บอนต่ำ, ม.ป.ป.)

3.1 ข้อมูลในระบบ GHG Mitigation Information Platform ประกอบด้วยข้อมูลหลัก 7 ส่วน

ได้แก่ 1) ข้อมูลของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมาย เช่น ข้อมูลเลขทะเบียนโรงงาน ชื่อโรงงาน ชื่อผู้ประกอบการ สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกิจการ เลขที่ตั้งหน่วยงาน เบอร์โทรศัพท์ เป็นต้น 2) ข้อมูลของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ EEC ที่เข้าร่วมโครงการลดก๊าซเรือนกระจก เช่น คาร์บอนฟุตพริ้นท์ขององค์กร (CFO) คาร์บอนฟุตพริ้นท์ของผลิตภัณฑ์ (CFP) และโครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจตามมาตรฐานของประเทศไทย (T-VER) 3) ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภค การพัฒนาในอนาคตในพื้นที่เป้าหมาย 4) ข้อมูลข่าวสารโครงการฯ เช่น การสัมมนา-ประชุมหรือ พิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ฯลฯ 5) เอกสารเผยแพร่และดาวน์โหลด เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 และคู่มือเกณฑ์ข้อกำหนดเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2565 และคู่มือการตรวจประเมินเพื่อให้การรับรองการเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ฯลฯ 6) ข้อมูลแบบประเมินอุตสาหกรรมคาร์บอนต่ำ 8 หมวด ในฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 7) การเชื่อมโยงของหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.) การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) กรมโรงงานอุตสาหกรรม (กรอ.) สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.อ.ท.) เป็นต้น

3.2 ระบบย่อยภายใน GHG Mitigation Information Platform ประกอบด้วย 11 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบจัดการเนื้อหาและการแสดงผล 2) ระบบสมัครสมาชิก 3) ระบบบริหารจัดการสมาชิก 4) ระบบบริหารจัดการไฟล์ 5) ระบบสืบค้นข้อมูล 6) ระบบแชทบอท (Chatbot) 7) ระบบรายงานสถิติ 8) ระบบแสดงชุดข้อมูล 9) ระบบคำนวณผลการจัดกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม 10) ระบบเชื่อมโยงเพื่อส่งออกข้อมูลในรูปแบบ Web Service 11) ระบบคำนวณอัตราการใช้พลังงาน

3.3 เกณฑ์การประเมินอุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอน ใช้เป็นเครื่องมือให้โรงงานอุตสาหกรรมประเมินระดับความพร้อมในการดำเนินงานลดก๊าซเรือนกระจกด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์ประเมิน 5 หมวด ได้แก่ 1) การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก 2) การประเมินความเสี่ยงและโอกาสที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) การจัดทำรายงานการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 4) ผลการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

5) การมีส่วนร่วมและการสื่อสารที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

3.4 ผลการสำรวจข้อมูลเทคโนโลยีของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมายเป็นขั้นตอนในการดำเนินการสำรวจโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมายทั้งหมด ทั้งนี้ โรงงานอุตสาหกรรมจึงจำเป็นต้องมีการตรวจวัด บำรุงรักษา เพื่อให้เครื่องจักรและอุปกรณ์มีประสิทธิภาพคงเดิม

เอกสารอ้างอิง

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม, กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2565). แผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2566). แผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.
- ปิยะบุตร วานิชพงษ์พันธุ์. (2566). เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วปอ. รุ่นที่ 65 เรื่อง แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของเศรษฐกิจรวมของประเทศไทยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่เป็นกลางทางคาร์บอนอย่างยั่งยืน. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก.
- สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (2560). เอกสาร วปอ. คำแนะนำการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม. (2565). แผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 ของกระทรวงอุตสาหกรรม.
- สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570.
- องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน). (2564). รายงานวิกฤติภูมิอากาศโดย IPCC ระบุ โลกร้อนที่สุดในรอบ 125,000 ปี. <https://www.tgo.or.th/2023/index.php/th/post/รายงานวิกฤติ>
- องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน), สำนักส่งเสริมเมืองและสังคมคาร์บอนต่ำ. (ม.ป.ป.). โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมคาร์บอนต่ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน. <https://www.lowcarboneec.tgo.or.th>
- อภิญา เจนธัญญารักษ์ และ ภณิดา ปรัชญกุล. (2565). การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net-Zero Emissions): มุมมองของอาเซียนและบทบาทของธนาคารเพื่อการพัฒนาพหุภาคี. วารสารการเงินการคลัง, 34(109), 61-83. <https://www.fpojourn.com/net-zero-emissions/>
- Green Network. (2564, 11 สิงหาคม). ปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนของสังคมไทย. <https://www.greennetworkthailand.com/ความเป็นกลางทางคาร์บอน/>
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (2019). *Global Warming of 1.5°C*. <https://www.ipcc.ch/sr15/>
- Rivera, A., Movalia, S., Pitt, H., & Larsen, K. (2022, December 19). *Global Greenhouse Gas Emissions: 1990-2020 and Preliminary 2021 Estimates*. <https://rhg.com/research/global-greenhouse-gas-emissions-2021/>
- Rivera, A., Movalia, S., & Rutkowski, E. (2024, November 26). *Global Greenhouse Gas Emissions: 1990-2022 and Preliminary 2023 Estimates*. <https://rhg.com/research/global-greenhouse-gas-emissions-1990-2022-and-preliminary-2023-estimates/>
- SDG Move Team. (2567). ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs. <https://www.sdgmovement.com/intro-to-sdgs/>
- United Nations. (n.d.). COP26: *Together for our planet*. <https://www.un.org/en/climatechange/cop26>

แนวทางการขับเคลื่อนขีดความสามารถ การปฏิบัติการร่วมของกองทัพไทยด้วยระบบสื่อสารเชื่อมโยง Unleashing the Thai Military's Joint Operations Capabilities through an Integrated Communications Nexus

บทความวิชาการ

นภาพรณ จันทรวัดน์,¹ อรณิชา คงวุฒิ,² พัทสนศรีญ์ เลหาไพบุลย์³ และ วุฒิรงค์ คงวุฒิ⁴

Napawan Juntawat, Ornnicha Kongwut, Phatsaran Laohhapaibon and Wuttirong Kongwut

สำนักงานสนับสนุน สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10800¹

Office of Defence Logistics, Bangkok, Thailand 10800

สาขาวิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี ประเทศไทย 71190²

Department of Physics Faculty of Science and Technology,

Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi, Thailand 71190

หจก.บุญพาวาสนาสง กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10160³

Boonpawassanasong Partnership, Bangkok, Thailand 10160

กองบิน 2 กองทัพอากาศไทย ลพบุรี ประเทศไทย 15160⁴

Wing 2 Royal Thai Air Force, Lopburi, Thailand 15160

E-mail: napawan.wawaa@gmail.com¹, ornnicha.k@kru.ac.th²,

wirinwinu4289@gmail.com³ and wuttirong_k@rtaf.mi.th⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาตัวอย่างการพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพของประเทศชั้นนำเมื่อนำมาทำ Gap Analysis เปรียบเทียบกับสภาพปัจจุบันของกองทัพไทยพบว่า ยังมีช่องว่าง (Gaps) ที่ต้องพัฒนาในหลายด้าน ได้แก่ การบูรณาการเครือข่ายระหว่างเหล่าทัพ, การจัดโครงสร้างระบบให้สอดคล้องกับระดับบังคับบัญชา, การเพิ่มความยืดหยุ่นและความสามารถในการฟื้นฟูระบบ, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการเพิ่มความสามารถในการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น การวิเคราะห์ SWOT ระบุจุดแข็งของกองทัพไทย ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรที่มีประสบการณ์ แต่ยังมีจุดอ่อนคือการขาดการบูรณาการระหว่างเหล่าทัพและข้อจำกัดด้านงบประมาณ นอกจากนี้ยังมีโอกาสจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความร่วมมือระหว่างประเทศ แต่ต้องเผชิญอุปสรรคจากภัยคุกคามไซเบอร์และข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ ผลจาก Gap Analysis และการวิเคราะห์ SWOT นำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งด้านเทคโนโลยีและมาตรฐานการฝึกบุคลากร โครงสร้างการบังคับบัญชา และงบประมาณการจัดหา พร้อมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการรับมือความท้าทาย เช่น การสร้างความร่วมมือระหว่างเหล่าทัพ, การรักษาความมั่นคงไซเบอร์, การจัดการการเปลี่ยนแปลง และการบริหารความเสี่ยง เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จและเสริมสร้างขีดความสามารถของกองทัพไทยในการปฏิบัติภารกิจด้านความมั่นคง

คำสำคัญ : กองทัพไทย, กองบังคับบัญชา, เทคโนโลยีสื่อสาร

Abstract

By studying examples of joint forces communication system development from leading military nations, and conducting a Gap Analysis comparing them with the current state of the Thai military, several gaps were identified that require improvement. These include integrating networks across forces, aligning system structures with command levels, enhancing system flexibility and recoverability, leveraging modern technologies, and increasing interoperability with other agencies. A SWOT analysis highlighted the strengths of the Thai military, such as existing infrastructure and experienced personnel, but also weaknesses like the lack of integration across forces and budget

constraints. Additionally, opportunities arise from technological advancements and international cooperation, though threats from cyber threats and regulatory limitations exist. The Gap Analysis and SWOT findings led to recommendations for development across multiple dimensions, spanning technology and standards, personnel training, command structures, and procurement budgets. Simultaneously, addressing key challenges such as fostering inter-force collaboration, maintaining cybersecurity, managing change, and mitigating risks is crucial for successful implementation and enhancing the Thai military's capability in executing security missions effectively.

Keywords : Thai Military, Command and Control, Communications Technology

บทนำ

ความสำคัญของระบบสื่อสารต่อการปฏิบัติการทางทหาร

ในยุคปัจจุบันที่สภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปฏิบัติการร่วมระหว่างเหล่าทัพต่าง ๆ กลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของภารกิจทางทหาร ระบบสื่อสารที่เชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้การประสานการปฏิบัติ การควบคุมกำลัง และการส่งกำลังบำรุงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง นำไปสู่ความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์และการลดการสูญเสีย (Cossart, 2021)

อย่างไรก็ดีระบบสื่อสารของกองทัพไทยในปัจจุบันยังคงมีลักษณะแยกส่วนตามเหล่าทัพ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความไม่สอดคล้องของเทคโนโลยีและมาตรฐาน ตลอดจนความซ้ำซ้อนในการลงทุนและการบริหารจัดการ ส่งผลให้

ขาดการบูรณาการขีดความสามารถอย่างแท้จริง และเกิดข้อจำกัดในการปฏิบัติการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Wilmelius, 2007)

ด้วยเหตุนี้บทความชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนา “ระบบสื่อสารโครงข่ายรวมเหล่าทัพ” ของกองทัพไทย ที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกันให้สอดคล้องกับแนวโน้มของสงครามยุคใหม่และเทียบเท่ามาตรฐานสากล โดยได้ทำการศึกษาตัวอย่างความสำเร็จจากประเทศชั้นนำ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของกองทัพไทย และนำเสนอข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ ทั้งเทคโนโลยี บุคลากร โครงสร้างงบประมาณ ตลอดจนแนวทางการรับมือกับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้น (Coticchia et al., 2023; Ökten, 2022)

ปัญหาของระบบสื่อสารแยกส่วนในปัจจุบันของกองทัพไทย

สำหรับกองทัพไทยในปัจจุบันนั้น แม้จะมีการปรับปรุงพัฒนาระบบสื่อสารมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีลักษณะที่แยกส่วนกันไปตามเหล่าทัพ กล่าวคือ กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ต่างก็มีการพัฒนาระบบสื่อสารของตนเองขึ้นมาแยกจากกัน ทำให้เกิดปัญหาและข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถโดยรวมในการปฏิบัติการร่วมทางทหาร (สุทัศน์ จารุมณี, 2561)

ประการแรกการแยกส่วนของระบบสื่อสารของเหล่าทัพ มีผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ไม่สอดคล้องกันของโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือ ICT (Information and Communications Technology) ไม่ว่าจะเป็นในด้านของอุปกรณ์ ช่างงาน ซอฟต์แวร์ และระบบรักษาความปลอดภัย ที่มีหลากหลายมาตรฐานและระดับเทคโนโลยี ก่อให้เกิดปัญหาในการเชื่อมต่อเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ทำให้การส่งเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชาทำได้ยาก ไม่ครบถ้วน ล่าช้า และมีความคลาดเคลื่อนสูง

วัตถุประสงค์และขอบเขตของบทความ

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการมีระบบสื่อสารที่เชื่อมโยงและบูรณาการขีดความสามารถของเหล่าทัพเข้าด้วยกัน บทความชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอแนวทางในการพัฒนา “ระบบสื่อสารโครงข่ายร่วมเหล่าทัพ” หรือ “Joint Forces Network” ของกองทัพไทย ที่มุ่งไปสู่การปรับปรุงขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกัน (Joint Operations) ระหว่างกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ให้สอดคล้องกับแนวโน้มของสงครามยุคใหม่ และทัดเทียมกับประเทศชั้นนำทางการทหารของโลก

ในการนี้ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างความสำเร็จของการพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพของกองทัพต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา จีน และรัสเซีย เพื่อถอดบทเรียนและแนวปฏิบัติที่ดีมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย นอกจากนี้จะได้มี

(สุทัศน์ ครำในเมือง และ มนวดี ตั้งตรงฤทัย, 2559; เนรมิต อัครมณีนันท์, 2561)

ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาความไม่เข้ากันได้ของมาตรฐานและขั้นตอนการปฏิบัติ หรือ Standard Operating Procedures (SOPs) ที่แตกต่างกันไปของแต่ละเหล่าทัพ ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการฝึกซ้อมและการฝึกกำลังเพื่อการปฏิบัติการในยามสงครามและในยามปกติ ไม่ว่าจะเป็นในการกิจการป้องกันประเทศ การต่อต้านการก่อการร้าย หรือการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่เหล่าทัพไม่สามารถประสานการปฏิบัติได้อย่างเป็นเอกภาพ นอกจากนี้ การที่ต่างเหล่าทัพต่างพัฒนาระบบสื่อสารของตนเอง ยังนำมาซึ่งความซ้ำซ้อน สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์ การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนงานวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาการสื่อสารและสารสนเทศที่ต่างก็ลงทุนลงแรงกันไปคนละทางทั้ง ๆ ที่หากมีการบูรณาการการพัฒนาเข้าด้วยกันก็จะช่วยประหยัดทรัพยากรได้มหาศาล (Killcross, 2021, p.155-164 ; Feng et al., 2021)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทายต่าง ๆ ของกองทัพไทย ในการพัฒนาระบบสื่อสารดังกล่าว เพื่อนำมาสรุปเป็นแนวทาง เป้าหมาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค การปรับมาตรฐานการปฏิบัติ การฝึกอบรมและพัฒนากำลังพล โครงสร้างการบังคับบัญชา การบูรณาการด้านงบประมาณ การจัดหาและวิจัยพัฒนา

ทั้งนี้ในการเสนอแนวทางพัฒนาข้างต้น ผู้เขียนได้คำนึงถึงความท้าทายหรืออุปสรรคสำคัญที่อาจเกิดขึ้นทั้งในด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างเหล่าทัพ การรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ การบริหารการเปลี่ยนแปลงและการต้านทานจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันจะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ในการรับมือที่เหมาะสมกับภูมิทัศน์ความมั่นคงในยุคปัจจุบันและอนาคต

กรณีศึกษาระบบสื่อสารรวมกองทัพของต่างประเทศ

สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศผู้นำในการพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพ หรือที่เรียกว่า Joint Communications System (JCS) มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการร่วมระหว่างกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และหน่วยงานความมั่นคงอื่น ๆ ให้เป็นไปอย่างไร้รอยต่อและมีประสิทธิภาพสูงสุด

โครงสร้างและสถาปัตยกรรมของระบบ

โครงสร้างพื้นฐานของระบบ JCS ของสหรัฐประกอบด้วยเครือข่ายสื่อสารหลัก 2 ส่วน ได้แก่ เครือข่ายข้อมูลร่วม (Joint Data Network - JDN) ซึ่งเป็นโครงข่ายแกนหลักความเร็วสูงที่เชื่อมโยงศูนย์บัญชาการและหน่วยทหารทั่วโลกเข้าด้วยกัน โดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านดาวเทียม (SATCOM) เป็นหลัก และเครือข่ายแทคติคอล (Tactical Network) ซึ่งเป็นโครงข่ายสำหรับเชื่อมต่อกำลังพลและยุทธโศปกรณ์ในพื้นที่ปฏิบัติการแบบเคลื่อนที่ โดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารแบบ Ad Hoc เช่น Mobile Ad Hoc Network (MANET) และ Airborne Network เป็นต้น โดยทั้งสองเครือข่ายจะถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันผ่านอุปกรณ์เกตเวย์ (Gateway) ที่ทำหน้าที่แปลงสัญญาณและโปรโตคอลให้สามารถสื่อสารกันได้ (Start & McMillan, 2013)

สถาปัตยกรรมของระบบ JCS จะเป็นแบบ Service Oriented Architecture (SOA) กล่าวคือ จะมี

การจัดบริการด้านสื่อสารและสารสนเทศต่าง ๆ เป็นชุดของบริการมาตรฐาน (Standard Services) ที่จะถูกนำมาประกอบกันขึ้นเป็นแอปพลิเคชันเฉพาะงานตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น บริการด้านการสนทนา (Voice Service) บริการด้านข้อความ (Messaging Service) บริการด้านภาพและวิดีโอ (Imaging/Video Service) บริการด้านแผนที่และภูมิสารสนเทศ (Mapping/GIS Service) เป็นต้น ซึ่งบริการเหล่านี้สามารถทำงานร่วมกันได้ผ่านมาตรฐานเปิด เช่น XML, SOAP และ Web Services เป็นต้น ทำให้ทุกเหล่าทัพสามารถพัฒนาแอปพลิเคชันของตนเองโดยอาศัยบริการพื้นฐานที่มีอยู่ร่วมกัน ไม่ต้องลงทุนสร้างใหม่ ประหยัดเวลาและงบประมาณ (Wang et al., 2023, p.1-7)

นอกจากนี้ ระบบ JCS ยังประกอบด้วยชุดเครื่องมือช่วยสนับสนุนการทำงานร่วมกัน (Collaboration Tools) เพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสาร ประชุม และทำงานข้ามหน่วยงาน โดยใช้เทคโนโลยีการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (Video Tele-Conference) การใช้งานเอกสารร่วมกัน (Document Collaboration) และระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Document Management) เป็นต้น ซึ่งช่วยให้ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายอำนาจการในระดับต่าง ๆ สามารถสั่งการ วางแผน และติดตามการปฏิบัติการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อดีและข้อจำกัดของระบบ

ระบบ JCS ของสหรัฐ มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติการร่วมและความท้าทายในการนำไปใช้ ดังตารางที่ 1 (Ashour et al., 2018, p.42-51; Upadhyay et al., 2022, p.1-6)

ตารางที่ 1 แสดงข้อดีและข้อจำกัดของระบบ JCS ของสหรัฐอเมริกา

ข้อดี	ข้อจำกัด
การบูรณาการและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างเหล่าทัพอย่างไร้รอยต่อ	ต้นทุนสูงในการจัดหาและดูแลรักษาเทคโนโลยีที่หลากหลายและซับซ้อน
ความรวดเร็ว แม่นยำ และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติการร่วม	การกำหนดมาตรฐานกลางที่เข้มงวดและใช้เวลาในการปรับเปลี่ยน
ความยืดหยุ่นในการพัฒนาแอปพลิเคชันตามมาตรฐานเดียวกัน	อาจไม่ครอบคลุมทุกกรณีการใช้งานจริงในสนามรบ
เครื่องมือช่วยการทำงานร่วมกันลดความผิดพลาดในการสื่อสารและสั่งการ	ความเสี่ยงสูงต่อการถูกโจมตีทางไซเบอร์และการรบกวนทางอิเล็กทรอนิกส์

สาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพ หรือที่เรียกว่า Integrated Command Platform (ICP) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมและการบัญชาการและควบคุมเชิงรุก (Active Command and Control) ของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน (People's Liberation Army - PLA) โดยเฉพาะในบริบทของการทำสงครามข้อมูลข่าวสาร (Information Warfare) (Zhen, 2020)

โครงสร้างและสถาปัตยกรรมของระบบ

โครงสร้างของระบบ ICP ของจีนจะประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่ 1) ระบบเครือข่ายแกนหลัก (Backbone Network) ซึ่งเป็นโครงข่ายสื่อสารความเร็วสูงที่เชื่อมโยงระหว่างศูนย์บัญชาการระดับภูมิภาค (Theater Command) และระดับยุทธบริเวณ (Strategic Region) เข้าด้วยกัน โดยอาศัยเครือข่ายเคเบิลใต้น้ำ (Submarine Cable Network) และเครือข่ายไฟเบอร์ออปติก (Fiber Optic Network) ที่ครอบคลุมทั่วประเทศเป็นหลัก 2) ระบบเครือข่ายยุทธวิธี (Tactical Network) ซึ่งเชื่อมโยงหน่วยรบและอาวุธยุทธโปกรณ์ต่าง ๆ ในระดับกองพันและกองร้อยเข้ากับระบบแกนหลัก ผ่านเครือข่ายสื่อสารวิทยุและดาวเทียมเคลื่อนที่แบบอัจฉริยะ (Cognitive Radio SATCOM) ที่สามารถปรับเปลี่ยนความถี่และรูปแบบการมอดูเลตได้เองตามสภาพแวดล้อมและการรบกวน และ 3) ศูนย์ปฏิบัติการเครือข่าย (Network Operations Center: NOC) ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลและบริหารจัดการทรัพยากรเครือข่ายทั้งหมดแบบรวมศูนย์ รวมถึงการป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ด้วย

ในส่วนของสถาปัตยกรรมของระบบนั้น จีนเลือกใช้สถาปัตยกรรมเครือข่ายหลายชั้น (Multi-Tiered Network Architecture) กล่าวคือ มีการแบ่งระบบออกเป็นชั้นต่าง ๆ ตามหน้าที่และความสำคัญ เช่น ชั้นเครือข่ายแกนหลัก ชั้นเครือข่ายบริการ ชั้นเครือข่ายยุทธวิธี และชั้นเครือข่ายเซ็นเซอร์ เป็นต้น โดยแต่ละชั้นจะมีโปรโตคอลการสื่อสารและการรักษาความปลอดภัยแตกต่างกันไป นอกจากนี้ จีนยังใช้หลักการออกแบบเครือข่ายที่เน้นความยืดหยุ่น (Resilience) ความอยู่รอด (Survivability) และความสามารถในการฟื้นฟู (Recoverability) กล่าวคือ หากเครือข่ายส่วนใดถูกโจมตีหรือชำรุดเสียหาย ก็สามารถเบี่ยงเบนกราฟฟิกไปใช้เส้นทางสำรองได้ทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับยุทธวิธีที่มีการใช้เทคโนโลยีเครือข่ายแบบกระจาย (Distributed Network) ที่ไม่มีจุดล้มเหลวที่เดียว (No Single Point of Failure)

นอกจากเทคโนโลยีการสื่อสารแล้ว ระบบ ICP ของจีนยังมีความโดดเด่นในแง่ของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา ผ่านการใช้ซอฟต์แวร์ช่วยวิเคราะห์และคาดการณ์สถานการณ์ การหาทางเลือกที่เหมาะสม และการจำลองผลลัพธ์ทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี เรียกว่า Decision Support System (DSS) ซึ่งจะเชื่อมโยงกับระบบบัญชาการและควบคุมอัตโนมัติ (Automated Command and Control System) ทำให้การประเมินสถานการณ์ การออกคำสั่ง และการกำกับการควบคุมสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ และทันการณ์ยิ่งขึ้น (Li, 2015)

ข้อดีและข้อจำกัดของระบบ

ระบบ ICP ของจีนมีจุดเด่นและข้อจำกัดที่สำคัญ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและความท้าทายในการใช้งาน ดังตารางที่ 2 (Institute of Electrical and Electronics Engineer [IEEE], 2018, 2023; Chang et al., 2021)

ตารางที่ 2 แสดงข้อดีและข้อจำกัดของระบบ ICP ของจีน

ข้อดี	ข้อจำกัด
เครือข่ายที่มีความยืดหยุ่นและฟื้นฟูได้ เหมาะกับสภาพแวดล้อมที่มีการโจมตีทางอิเล็กทรอนิกส์และไซเบอร์	ต้องพึ่งพาเครือข่ายสื่อสารที่ครอบคลุมพื้นที่กว้างและหนาแน่น ทำให้ต้องลงทุนสูงทั้งงบประมาณและกำลังพล
ใช้ AI สนับสนุนการตัดสินใจ เพิ่มความสามารถในการคาดการณ์และปรับตัวเปรียบในการรบเชิงรุก	ซอฟต์แวร์ AI ซับซ้อน มีความเสี่ยงต่อความผิดพลาด หากออกแบบหรือทดสอบไม่รัดกุม
เชื่อมโยงกับระบบอาวุธอัตโนมัติ เช่น โดรนติดอาวุธ และหุ่นยนต์สนามรบ	ต้องการนักปฏิบัติการที่มีความเชี่ยวชาญสูงในการควบคุมดูแลระบบ
	ใช้มาตรฐานเทคนิคเฉพาะของตนเอง ทำให้เกิดปัญหาความเข้ากันไม่ได้กับระบบสื่อสารของประเทศอื่น

สหพันธรัฐรัสเซีย

สหพันธรัฐรัสเซียเป็นอีกประเทศที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากการปฏิรูปกองทัพครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 2008 ที่มุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมและการบูรณาการระบบบัญชาการและควบคุม (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance : C4ISR) ของหน่วยงานความมั่นคงทั้งหมดเข้าด้วยกัน ภายใต้ชื่อ Integrated Military Communications System (IMCS) (Arifin et al., 2018, p.90-95)

โครงสร้างและสถาปัตยกรรมของระบบ

โครงสร้างของระบบ IMCS แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Level) ซึ่งเชื่อมโยงศูนย์บัญชาการส่วนกลางของกระทรวงกลาโหมและหน่วยข่าวกรองเข้าด้วยกัน ผ่านเครือข่ายสื่อสารผสมผสาน (Hybrid Network) ที่รวมการสื่อสารผ่านดาวเทียม เคเบิลใยแก้วนำแสง และการสื่อสารไร้สาย 2) ระดับปฏิบัติการ (Operational Level) ซึ่งเชื่อมโยงกองบัญชาการยุทธบริวาร (Regional Commands) 4 แห่ง ได้แก่ ทิศตะวันตก ทิศใต้ ทิศกลาง และทิศตะวันออก เข้ากับหน่วยเหนือและหน่วยรอง ผ่านเครือข่ายไมโครเวฟและดาวเทียม 3) ระดับ

ยุทธวิธี (Tactical Level) ซึ่งเชื่อมโยงกำลังพลและยุทธโธปกรณ์ในสนามรบเข้ากับโครงข่ายใหญ่ โดยใช้เครือข่ายวิทยุสื่อสารแบบ Frequency-Hopping Spread Spectrum (FHSS) ที่ทนทานต่อการรบกวนและดักฟัง และ 4) ระดับสนับสนุน (Supporting Level) ซึ่งเชื่อมโยงฐานทัพคลังสรรพาวุธ และสถานีสนับสนุนต่าง ๆ เข้ากับระบบหลักผ่านเครือข่ายภาคพื้นดินและเครือข่ายเฉพาะงาน (Dedicated Networks)

ในแง่ของสถาปัตยกรรมระบบ IMCS ของรัสเซียเน้นไปที่การสร้างเครือข่ายที่มีความยืดหยุ่นและปรับขนาดได้ (Scalable Network) กล่าวคือ สามารถปรับเพิ่มหรือลดจำนวนโหนดและทรัพยากรเครือข่ายได้ตามความจำเป็นของการปฏิบัติการ โดยใช้สถาปัตยกรรมแบบ Modular Architecture ที่ประกอบขึ้นจากส่วนย่อยต่าง ๆ ที่เชื่อมต่อกันได้อย่างอิสระ ผ่านอุปกรณ์สลับสัญญาณ (Switches) และเกตเวย์แบบอัจฉริยะ (Intelligent Gateways) นอกจากนี้ยังมีการใช้การสื่อสารแบบ Asynchronous Transfer Mode (ATM) และ Multiprotocol Label Switching (MPLS) ในการจัดการทราฟฟิกที่หนาแน่น ให้สามารถส่งข้อมูลได้หลายชนิด หลายระดับความสำคัญ ผ่านช่องสัญญาณเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Packer & Reeves, 2020, p.109-123)

จุดเด่นอีกประการของระบบ IMCS คือการบูรณาการระบบสงครามอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Warfare System) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติการ ทำให้สามารถรบกวน ปิดกั้น หรือทำลายเครือข่ายสื่อสารของฝ่ายตรงข้ามได้โดยตรง ในขณะที่ยังสามารถป้องกันตนเองจากการโจมตีทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วยเทคนิค Frequency

Agility กล่าวคือ สามารถปรับเปลี่ยนช่วงความถี่และรูปแบบการส่งสัญญาณได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อหลบหลีกการถูกรบกวนหรือสกัดกั้น นอกจากนี้ ในเครือข่ายภาคพื้นดินบางส่วนยังได้นำเทคโนโลยีสื่อสารควอนตัม (Quantum Communication) มาใช้ในการเข้ารหัส เพื่อป้องกันการดักฟังแบบสมบูรณ์อีกด้วย (Medhi & Ramasamy, 2018, p.734-764)

ข้อดีและข้อจำกัดของระบบ

ระบบ IMCS ของรัสเซียมีข้อดีและข้อจำกัดที่สำคัญ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและความท้าทายในการใช้งาน ดังตารางที่ 3 (Fathurrahmad & Yusuf, 2019, p.6504-6517; Chen et al., 2023)

ตารางที่ 3 แสดงข้อดีและข้อจำกัดของระบบ IMCS ของ สหพันธรัฐรัสเซีย

ข้อดี	ข้อจำกัด
ออกแบบเฉพาะสำหรับการปฏิบัติการทางทหาร โครงสร้างหลายระดับสอดคล้องกับการบังคับบัญชา	ความซับซ้อนสูงของเทคโนโลยี ต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางในการติดตั้งและดูแลรักษา
สถาปัตยกรรมแบบโมดูลาร์ปรับขยายได้ง่าย	มาตรฐานเทคนิคไม่เป็นสากล อาจมีปัญหาความเข้ากันได้กับระบบอื่น
เชื่อมโยงกับระบบสงครามอิเล็กทรอนิกส์ มีเทคนิคป้องกันการรบกวนหลากหลาย	เทคโนโลยีล้ำสมัยมีราคาแพง ต้องนำเข้า ทำให้มีข้อจำกัดในการจัดหาและซ่อมบำรุง
ใช้เทคโนโลยีควอนตัมในการเข้ารหัส ปลอดภัยสูงสำหรับข้อมูลยุทธศาสตร์	การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปอาจส่งผลเสียหากเกิดเหตุขัดข้องที่ควบคุมไม่ได้

สรุปบทเรียนและแนวปฏิบัติที่ดี

จากการศึกษาเปรียบเทียบระบบสื่อสารรวม ของระบบสื่อสารยุคใหม่ เปรียบเทียบกับสภาพปัจจุบัน เหล่าทัพของสหรัฐอเมริกา จีน และรัสเซีย สามารถสรุป (Current State) ของกองทัพไทย และนำไปสู่การระบุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Desired Characteristics) ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องดำเนินการพัฒนา ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ช่องว่างที่สมควรพัฒนาของกองทัพไทย

คุณลักษณะที่พึงประสงค์	สภาพปัจจุบันของกองทัพไทย	ช่องว่างที่ต้องพัฒนา
การบูรณาการเครือข่ายเหล่าทัพให้ทำงานร่วมกันได้ไร้รอยต่อ	ระบบสื่อสารของเหล่าทัพยังแยกส่วนและขาดมาตรฐานกลาง	- พัฒนามาตรฐานกลางด้านเทคนิคและขั้นตอนปฏิบัติ - จัดหาเทคโนโลยีที่ทำงานข้ามแพลตฟอร์มได้
การแบ่งโครงสร้างระบบเป็นระดับชั้นตามความสำคัญ	โครงสร้างระบบไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับระดับการบังคับบัญชา	- ออกแบบสถาปัตยกรรมระบบแบบลำดับชั้น - กำหนดนโยบายรักษาความปลอดภัยตามระดับชั้นข้อมูล
ความยืดหยุ่น ความสามารถฟื้นฟู และความอยู่รอดของเครือข่าย	ขาดมาตรการป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ที่เพียงพอ	- ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายที่ปรับขนาดและกำหนดเส้นทางได้ - วางมาตรการด้านการทำให้กลับมาใช้งานได้และการสำรองข้อมูล

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ	ยังไม่มีเมื่อนำเทคโนโลยี AI และคอมพิวเตอร์มาใช้อย่างจริงจัง	- วิจัยและพัฒนาการประยุกต์ใช้ AI ในระบบสื่อสารและบัญชาการ - ศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเข้ารหัส
ความเข้ากันได้กับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศ	ยังไม่มีความร่วมมือกับเหล่าทัพอื่น ๆ ในการพัฒนาระบบสื่อสารร่วม	- เลือกใช้มาตรฐานเปิดที่เป็นสากลเป็นหลัก - เสริมสร้างความร่วมมือกับมิตรประเทศในการพัฒนาขีดความสามารถ

นอกจากนี้บทเรียนสำคัญจากกรณีศึกษาข้างชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งด้านงบประมาณ เทคโนโลยี และบุคลากรอย่างเหมาะสม โดยต้องวางแผนในระยะยาว จัดลำดับความสำคัญ ตลอดจนเลือกรูปแบบการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทและข้อจำกัดของประเทศ เช่น การสร้างขีดความสามารถในการพัฒนา

เทคโนโลยีด้วยตนเองในบางส่วน ควบคู่ไปกับการจัดหาจากต่างประเทศ หรือการให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมกำลังพลเพื่อให้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้เต็มประสิทธิภาพ เป็นต้น ซึ่งกองทัพไทยจะต้องนำมาพิจารณาอย่างรอบคอบในการกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบสื่อสารร่วมเหล่าทัพต่อไป

การวิเคราะห์ SWOT ระบบสื่อสารปัจจุบันของกองทัพไทย

ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของระบบสื่อสารปัจจุบันของกองทัพไทย สามารถสรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ SWOT ของระบบกองทัพไทย

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
- มีโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารที่ครอบคลุมทั่วประเทศ - กำลังพลมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการใช้งานระบบ - มีหน่วยงานวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีสื่อสารในกองทัพ - ผู้บังคับบัญชาระดับสูงให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนาระบบ	- ขาดการบูรณาการและมาตรฐานกลางระหว่างเหล่าทัพ - อุปกรณ์และเทคโนโลยีบางส่วนล้าสมัยและเสื่อมสภาพ - ขาดแคลนกำลังพลที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ - งบประมาณในการจัดหาและพัฒนาระบบมีจำกัด
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศในปัจจุบัน - แนวโน้มราคาอุปกรณ์และบริการสื่อสารที่ถูกลง - ความร่วมมือด้านความมั่นคงและการฝึก ร่วมกับมิตรประเทศ - นโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม	- ภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น - การพึ่งพาเทคโนโลยีและอุปกรณ์จากต่างประเทศ - ข้อจำกัดด้านกฎหมายและข้อบังคับในการจัดหาและใช้งานเทคโนโลยี - การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคง

สรุปผลการวิเคราะห์ SWOT

จากการวิเคราะห์ SWOT ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ระบบสื่อสารของกองทัพไทยในปัจจุบันมีจุดแข็งที่สำคัญคือการมีโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในกองทัพ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการต่อยอดเพื่อพัฒนาขีดความสามารถต่อไป

อย่างไรก็ดีจุดอ่อนที่สำคัญคือการขาดการบูรณาการและมาตรฐานกลางระหว่างเหล่าทัพ ตลอดจนข้อจำกัดด้านงบประมาณและความล้าสมัยของอุปกรณ์บางส่วน ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน

ในขณะที่ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความร่วมมือระหว่างประเทศก็นับเป็นโอกาสสำคัญที่จะช่วยให้กองทัพไทยสามารถพัฒนาขีดความสามารถด้านการสื่อสารได้อย่างก้าวกระโดด ผ่านการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีราคาถูกลง ตลอดจนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์จากมิตรประเทศ

อย่างไรก็ตามภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ทวีความรุนแรง ข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อมความมั่นคง ก็เป็นความท้าทายที่สำคัญ ซึ่งกองทัพไทยจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเตรียมแนวทางในการรับมืออย่างเหมาะสม ผ่านการพัฒนาขีดความสามารถในการป้องกันทางไซเบอร์ การปรับปรุงกฎระเบียบให้ทันสมัย ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกประเทศ

โดยสรุปแม้ระบบสื่อสารของกองทัพไทยในปัจจุบันจะยังมีข้อจำกัดที่ต้องได้รับการแก้ไขอยู่บ้าง แต่ก็มีศักยภาพและโอกาสที่จะพัฒนาไปสู่ระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพได้ หากได้รับการสนับสนุนและการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการผนึกกำลังและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพของกองทัพไทย

ด้านเทคโนโลยีและมาตรฐานเทคนิค

การกำหนดสถาปัตยกรรมและมาตรฐานกลาง

- พัฒนาสถาปัตยกรรมอ้างอิงของระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพ (Joint Communications System Architecture - JCSA) ที่กำหนดองค์ประกอบ อินเทอร์เน็ต และมาตรฐานต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน

- กำหนดมาตรฐานข้อมูล (Data Standards) เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนและประมวลผลข้อมูลร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น Tactical Data Link (TDL), Cursor on Target (CoT) เป็นต้น (Yang et al., 2020; Anca et al., 2016)

- เลือกใช้มาตรฐานเทคนิคที่เป็นสากล เช่น IP, ATM, MPLS เพื่อให้สามารถเชื่อมต่อกับระบบอื่น ๆ ได้ง่าย และลดความเสี่ยงจากการล็อกอินกับเทคโนโลยีใดเทคโนโลยีหนึ่ง

การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์

- ปรับปรุงและขยายโครงข่ายสื่อสารความเร็วสูงให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ปฏิบัติการสำคัญ ทั้งระบบเคเบิลใยแก้วนำแสง ไมโครเวฟ ดาวเทียม และสื่อสารไร้สาย

- จัดหาอุปกรณ์สื่อสารที่ทันสมัย เช่น Software Defined Radios (SDR) ที่สามารถปรับเปลี่ยนความถี่และรูปแบบสัญญาณได้ตามความต้องการ เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการใช้งาน

- พัฒนาระบบสำรองและทำให้กลับมาใช้งานได้ (Backup & Recovery) สำหรับโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องแม้ในภาวะวิกฤต (Nelson, 2011)

ด้านการฝึกและพัฒนาบุคลากร

การจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมร่วม

- พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพ โดยเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในสถาปัตยกรรมมาตรฐาน และขั้นตอนปฏิบัติที่เป็นแบบเดียวกัน

- จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้กำลังพลมีความคุ้นเคยกับการใช้งานอุปกรณ์และระบบต่าง ๆ รวมถึงการแก้ไขปัญหาเบื้องต้น

- บูรณาการหลักสูตรเข้ากับการฝึกผสมผสมผสานกำลัง (Joint Training) และการฝึกร่วม/ผสม (Combined/Multinational Training) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจริง (Wood et al., 2017)

การแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างเหล่าทัพ

- จัดให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยสื่อสารของเหล่าทัพ เพื่อให้มีความเข้าใจในภารกิจ ชัดความสามารถ และข้อจำกัดของกันและกัน
- ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในลักษณะทีมข้ามสายงาน (Cross-Functional Team) ในการพัฒนา ทดสอบ และแก้ไขปัญหาระบบสื่อสาร
- สร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารในกองทัพ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง (อนันต์ ชูยิ่งสุภกิจ, 2561)

ด้านโครงสร้างการบังคับบัญชาและอำนาจหน้าที่

การจัดตั้งหน่วยงานกลางด้าน C4ISR (Ferris, 2019)

- จัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบการวางแผนนโยบาย มาตรฐาน และกำกับดูแลการพัฒนาระบบ C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) ในภาพรวมของกองทัพ
- กำหนดโครงสร้างการบังคับบัญชาและการประสานงานที่ชัดเจน ระหว่างหน่วยงานกลาง หน่วยเหล่าทัพ และหน่วยงานวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ
- จัดสรรอำนาจหน้าที่ในการจัดหา ติดตั้ง ดูแลรักษา และบริหารจัดการทรัพยากรสื่อสารให้มีความชัดเจน และลดความซ้ำซ้อน

การกำหนดกลไกประสานงานระหว่างเหล่าทัพ

- จัดทำ Joint Communications Doctrine ที่กำหนดแนวทางการใช้งานและประสานระบบสื่อสารร่วมระหว่างเหล่าทัพในการปฏิบัติการต่าง ๆ
- จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการสื่อสารร่วม (Joint Communications Operations Center - JCOC) เพื่อวางแผน อำนาจการ และกำกับดูแลการใช้งานระบบสื่อสารร่วมในการปฏิบัติการ
- พัฒนาระบบการและระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการประสานงานด้านสื่อสารระหว่างเหล่าทัพ เช่น ฐานข้อมูลทรัพยากรสื่อสาร ระบบจัดการเหตุการณ์ เป็นต้น

ด้านงบประมาณและการจัดหาอุปกรณ์

การจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการ

- จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพ 10 - 20 ปี ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายความมั่นคง และแผนพัฒนากองทัพในภาพรวม
- กำหนดแผนปฏิบัติการและโครงการย่อยตามลำดับความสำคัญและความเร่งด่วน โดยแบ่งเป็นระยะสั้น กลาง และยาว ที่สามารถวัดผลสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม
- วางแผนความต้องการงบประมาณและทรัพยากรให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน โดยพิจารณาสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างการจัดหา การวิจัยและพัฒนา และการบำรุงรักษาระบบ

การบูรณาการงบประมาณจัดหาอุปกรณ์

- จัดตั้งคณะกรรมการจัดหายุทธโศปกรณ์สื่อสารระดับกองทัพ เพื่อวิเคราะห์ความต้องการและจัดลำดับความสำคัญในการจัดหาอุปกรณ์ของเหล่าทัพต่าง ๆ
- จัดทำแผนการจัดซื้อจัดจ้างร่วม (Joint Procurement) เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด และการบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพ
- กำหนดแผนการผลิตหรือจัดหาอะไหล่และชิ้นส่วนภายในประเทศ เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้า และสร้างขีดความสามารถในการซ่อมบำรุงระยะยาว

กรอบระยะเวลาการดำเนินการ

- ระยะเร่งด่วน (1-2 ปี) : จัดทำสถาปัตยกรรมอ้างอิงและมาตรฐานระบบ, จัดตั้งหน่วยงานกลาง, เริ่มโครงการนำร่อง, ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่
- ระยะกลาง (3-5 ปี) : ขยายผลการพัฒนาในโครงการนำร่อง, ปรับปรุงกฎระเบียบและมาตรฐานปฏิบัติ, จัดทำหลักสูตรฝึกอบรม, เพิ่มอัตรากำลังพลที่มีความเชี่ยวชาญ
- ระยะยาว (5-10 ปี) : บูรณาการระบบเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์, พัฒนาขีดความสามารถในการวิจัยและสร้างนวัตกรรม, สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ

โดยสรุปการพัฒนาพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพของกองทัพไทย จำเป็นต้องดำเนินการในหลายมิติอย่างบูรณาการ ทั้งด้านเทคโนโลยี กำลังพล กระบวนการทำงาน และการบริหารจัดการ โดยเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างเหล่าทัพ และการแสวงหาความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ

ทั้งนี้การดำเนินการควรยึดตามกรอบยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน และมีการทบทวนปรับปรุงตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างเป็น

ขั้นตอน มีความยั่งยืน และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อขีดความสามารถของกองทัพไทยในการปฏิบัติการกิจด้านความมั่นคงของชาติต่อไป

ความท้าทายและข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

การสร้างความร่วมมือระหว่างเหล่าทัพ (Ferreyra & Soeters, 2024)

ความท้าทาย

- ความแตกต่างของวัฒนธรรมองค์กรและกระบวนการทำงานของแต่ละเหล่าทัพ ทำให้การประสานงานและบูรณาการเป็นไปได้ยาก
- การแข่งขันชิงอำนาจและอิทธิพลระหว่างเหล่าทัพ อาจส่งผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและการแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากร
- ความเสี่ยงต่อการรั่วไหลของข้อมูลสำคัญระหว่างเหล่าทัพ ซึ่งอาจกระทบต่อประสิทธิภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติการ (Dan-ly & Ozgur, 2022)

ข้อเสนอแนะ

- พัฒนากลไกการกำกับดูแลและประสานงานในระดับยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการกำหนดทิศทางและความรับผิดชอบที่ชัดเจนร่วมกัน
- สร้างความไว้วางใจผ่านการฝึกซ้อม/ผสมและกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับซึ่งกันและกัน
- กำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลที่รัดกุม และสร้างความตระหนักรู้แก่กำลังพลในการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของระบบ (Siegel & Sweeney, 2020)

ความท้าทาย

- ภัยคุกคามทางไซเบอร์ในปัจจุบันมีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น ยากต่อการป้องกันและตรวจจับด้วยมาตรการแบบดั้งเดิม
- ข้อจำกัดด้านบุคลากรและเครื่องมือในการรับมือภัยคุกคามทางไซเบอร์ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการถูกโจมตีและเจาะระบบ
- การเชื่อมโยงระบบเข้าด้วยกันอาจสร้างช่องโหว่ใหม่ๆ และเพิ่มผลกระทบจากการโจมตีให้ขยายวงกว้างมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

- กำหนดนโยบายและมาตรฐานด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ที่เข้มงวด ครอบคลุมด้านกายภาพ เทคนิค และการบริหารจัดการ
- พัฒนาบุคลากร เครื่องมือ และกระบวนการเฝ้าระวัง ตรวจจับ และตอบสนองต่อเหตุการณ์ด้านไซเบอร์ที่ทันสมัยและพร้อมปฏิบัติงานได้ตลอด 24 ชม.
- จัดให้มีการซักซ้อมและทดสอบระบบอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการประเมินความเสี่ยงและจัดทำแผนความพร้อมใช้งานอย่างต่อเนื่อง

การจัดการความเปลี่ยนแปลงและการต้านทาน (Hughes, 2018)

ความท้าทาย

- การต้านทานการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะจากผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้ใช้งานเดิม ผู้พัฒนาระบบ ผู้บริหารระดับกลาง เป็นต้น
- ความยุ่งยากในการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน การฝึกอบรม และการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งต้องใช้เวลาและงบประมาณจำนวนมาก
- ความท้าทายในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจให้กับกำลังพลในทุกระดับ ถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงและ ‘ภาพใหญ่’ ของการพัฒนาาระบบ

ข้อเสนอแนะ

- จัดทำแผนการสื่อสารเพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงประโยชน์และความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงให้กับผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม
- สร้างการมีส่วนร่วมของผู้บังคับบัญชาทุกระดับในการผลักดันและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง
- จัดทำโครงการนำร่องขนาดเล็กที่มีผลสัมฤทธิ์ชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นก่อนขยายผลในวงกว้าง พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุง

แนวทางการบริหารความเสี่ยง

ประเภทของความเสี่ยง (Yilmaz & Flouris, 2019)

- ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ : การกำหนดทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ การขาดการสนับสนุนทางการเมือง
- ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ : การออกแบบระบบที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการผู้ใช้ การขาดการบำรุงรักษาที่เหมาะสม
- ความเสี่ยงด้านการเงิน : การจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ การบริหารสัญญาจัดหาไม่มีประสิทธิภาพ
- ความเสี่ยงด้านกฎหมาย : การละเมิดกฎหมายและกฎระเบียบ การใช้งานระบบในทางที่ผิด
- ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี : การเลือกใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม การพึ่งพาผู้ให้บริการรายเดียว
- ความเสี่ยงของระบบสื่อสารเชื่อมโยง : การถูกโจมตีทางไซเบอร์ ทำให้ระบบล่มหรือข้อมูลรั่วไหล

กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยง

- การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง (Risk Avoidance) : การปรับยุทธศาสตร์ การยกเลิก/เลื่อนโครงการที่มีความเสี่ยงสูง

- การลดความเสี่ยง (Risk Reduction) : การลดโอกาสเกิดหรือผลกระทบ เช่น การพัฒนาระบบอย่างค่อยเป็นค่อยไป การใช้ระบบสำรอง

- การถ่ายโอนความเสี่ยง (Risk Sharing) : การแบ่งความรับผิดชอบกับหน่วยงานอื่น เช่น การทำประกันภัย การจ้างที่ปรึกษา

- การยอมรับความเสี่ยง (Risk Acceptance) : การตระหนักและเตรียมแผนรับมือหากเกิดความเสี่ยงที่สามารถจัดการได้

ทั้งนี้การบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการระบุความเสี่ยงอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญตามโอกาสและผลกระทบ รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการติดตามและควบคุมความเสี่ยง และการทบทวนแผนการบริหารความเสี่ยงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และปัจจัยเสี่ยงที่เปลี่ยนแปลงไป อันจะช่วยให้การพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพเป็นไปอย่างราบรื่น และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ในที่สุด (Wang, 2023)

บทสรุป

การพัฒนาระบบสื่อสารรวมเหล่าทัพถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับกองทัพไทย หากต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติการร่วมให้มีประสิทธิภาพและทัดเทียมมาตรฐานสากล จากการศึกษาพบว่าระบบสื่อสารปัจจุบันยังขาดการบูรณาการระหว่างเหล่าทัพ มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและเทคโนโลยี ตลอดจนขาดนโยบายและแนวทางนำที่ชัดเจน

นอกจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันแล้ว บทความนี้ยังได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติสำหรับการพัฒนาระบบสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นไปที่การกำหนดสถาปัตยกรรมและมาตรฐานกลาง การให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การปรับโครงสร้างองค์กรและอำนาจการบังคับบัญชา

ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณและดำเนินการจัดท้าวอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

ทั้งนี้การนำเสนอแนะดังกล่าวไปปฏิบัติย่อมต้องเผชิญกับความท้าทายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการสร้างความร่วมมือระหว่างเหล่าทัพ การรักษาความปลอดภัยด้านไซเบอร์ การบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลง รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณและกฎระเบียบ ดังนั้นการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและนำแนวปฏิบัติที่ดีจากนานาประเทศมาประยุกต์ใช้จะเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อขีดความสามารถการปฏิบัติการร่วมของกองทัพไทย ในยุคปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- เนรมิตร อัมมอภินันท์. (2561). *การพัฒนาซอฟต์แวร์ตรวจสอบประวัติข้าราชการบนอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ของกองบัญชาการกองทัพไทย (ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์)* [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ]. คลังทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล มหาวิทยาลัยรังสิต. <https://rsuir-library.rsu.ac.th/bitstream/123456789/891/1/Neramit%20Archaapinun.pdf>
- สุทัศน์ ครำในเมือง และ มนวิดี ตั้งตรงฤทัย. (2559). การพัฒนาแนวทางการสื่อสารทางยุทธศาสตร์ (Strategic Communication: STRATCOM) ของกองบัญชาการกองทัพไทย. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*. 7(2), 62-74.
- สุทัศน์ จารุมณี. (2561). *การฝึกทักษะเพื่อปรับเปลี่ยนและพลิกแพลงเพื่อเอาชนะ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศูนย์พัฒนาหลักนิยมและยุทธศาสตร์ กรมยุทธศึกษาทหารบก.
- อนันต์ ชูยิ่งสุกุลทิพย์. (2561). *ระบบการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศ* [ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา. <https://buuir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/8714>
- Anca, S., Diana, M., Dan, M., & Alina, P. (2016). Tactical Data Link - from Link 1 to Link 22. *Scientific Bulletin "Mircecel Batran" Naval Academy; Constanta*. 19(2). 346.
- Arifin, M. S., Widyotriatmo, A., Sumari, A. D. W., & Julostuti, E. (2018). Opinion Formation for Decision Making Process in Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance. In *2018 5th Asian Conference on Defense Technology (ACDT)*. pp. 90-95. IEEE. <https://doi.org/10.1109/ACDT.2018.8592979>
- Ashour, O., St-Hilaire, M., & Kunz, T. (2018). Multicasting in Tactical Networks: Forwarding Versus Network Coding. In *Proceedings of the 15th International Joint Conference on e-Business and Telecommunications*. pp. 42-51. <https://doi.org/10.5220/0006907902080217>
- Chang, Z., Piurkowsky, S., Huang, S., & Kirschbaum, M., (2021). Applications of triple quadrupole ICP-MS (ICP-MS/MS, or ICP-MS QQQ) in economic geology. In *Proceeding Article published 2021 in Goldschmidt 2021 abstracts*. Goldschmidt <https://doi.org/10.7185/gold2021.8289>
- Chen, X., Feng, Z., Wei, Z., Yuan, X., & Zhang, P. (2023). Multiple signal classification based joint communication and sensing system. *IEEE Transactions on Wireless Communications*, 22(10), 6504-6517, <https://doi.org/10.1109/TWC.2023.3244195>
- Cossart, B. (2021). Transformation of military technology in Portugal. In H. Carvalhal, A. Murteira, & R. Lee de Jesus (Eds.). *The First World Empire: Portugal, War and Military Revolution*. Routledge.
- Coticchia, F., Dian, M., & Moro, F. N. (2023). *Reluctant Remilitarisation: Transforming the Armed Forces in Germany, Italy and Japan After the Cold War*. Edinburgh University Press. <https://doi.org/10.3366/edinburgh/9781474467278.003.0003>
- Dan-lya, B. I., & Ozgur, C. (2022). Efficiency vs Inefficiency in Operations Management: The Singapore Armed Forces (SAF) vs. the Malaysian Armed Forces (MAF) in Southeast Asia?. In *Conference: Efficiencies and Inefficiencies in Operations Management Resiliency*.

- Fathurrahmad, F., & Yusuf, S. (2019). Implementasi Jaringan VPN dengan Routing Protocol terhadap Jaringan Multiprotocol Label Switching (MPLS). *Jurnal JTIK (Jurnal Teknologi Informasi dan Komunikasi)*, 3(1), 29-33. <https://doi.org/10.35870/jtik.v3i1.83>
- Feng, Z., Wei, Z., Chen, X., Yang, H., Zhang, Q., & Zhang, P. (2021). Joint Communication, Sensing, and Computation Enabled 6G Intelligent Machine System. *IEEE Network*, 35(6), 34-42. <https://doi.org/10.1109/MNET.121.2100320>
- Ferreya, M., & Soeters, J. (2024). Multinational Military Cooperation in the Global South. *Armed Forces & Society*, 50(1), 25-54. <https://doi.org/10.1177/0095327X221114928>
- Ferris, J. (2019). *Netcentric warfare, C4ISR and information operations Towards a revolution in military intelligence?* (2nd ed.). Routledge.
- Hughes, M. (2018). *Resistance and organizational change readiness*. Routledge.
- Institute of Electrical and Electronics Engineers. (2018). *2018 IEEE 7th International Conference on Photonics (ICP)*. IEEE. <https://doi.org/10.1109/ICP41633.2018>
- Institute of Electrical and Electronics Engineers. (2023). *2023 Seminar on Information Computing and Processing (ICP)*. IEEE. <https://doi.org/10.1109/ICP60417.2023>
- Killcross, M. (2021). 18-Develop Standard Operating Procedures (SOPs). In *Chemical and Process Plant Commissioning Handbook* (pp.155-164). Butterworth-Heinemann. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-824049-6.00007-X>
- Li, H. Y. (2015). Design and management of intelligent transportation integrated command platform. In *Information, Computer and Application Engineering*. CRC Press.
- Medhi, D., & Ramasamy, K. (2018). Chapter 22 - MultiProtocol Label Switching (MPLS). In *Network Routing* (pp. 734-764). Morgan Kaufmann. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-800737-2.00026-0>
- Nelson, S. (2011). *Pro Data Backup and Recovery*. Apress.
- Ökten, T. (2022). *The Transformation of the Turkish Armed Forces*. Routledge.
- Packer, J., & Reeves, J. (2020). 5. Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance (DoD). In *Killer Apps: War, Media, Machine* (pp. 109-123). Duke University Press. <https://doi.org/10.1515/9781478007272-008>
- Siegel, C. A., & Sweeney, M. (2020). *The 6 STEPs in Developing and Maintaining a Cybersecurity and Cyber Resiliency Strategy*. Auerbach Publications.
- Start, A., & McMilan, G. (2013). The critical role of tactical Satcom in deployed operations. In *IET Seminar on Military Satellite Communications 2013 (Milsatcoms 2013)*. IET. <https://doi.org/10.1049/ic.2013.0105>
- Upadhyay, D., Mohd, N., Tiwari, P., & Singh, A. (2022). Methodology for SNR Improvement on SatCom Network From orbiting Satellites. In *Proceeding of the 2022 OPJU International Technology Conference on Emerging Technologies for Sustainable Development (OTCON)*. pp. 1-6. IEEE. <https://doi.org/10.1109/otcon56053.2023.10113993>
- Wang, J., Richards, T., & Narula-Tam, A. (2023). Application of recent reliable transport layer advancements to DoD SATCOM network challenges. In *2023 IEEE Aerospace Conference*. pp 1-7. IEEE. <https://doi.org/10.1109/aero55745.2023.10115799>

- Wang, W. (2023). Leverage effect in options trading risk management strategy research. *Financial Engineering and Risk Management*, 6(10), 87-91. <https://dx.doi.org/10.23977/ferm.2023.061012>
- Wilmelius, M. E. (2007). The Future of Military Interventions in International Relations. In H. Edström & Å. Wiss (Eds.). *International Trends Analysis: Yearbook 2007 with an Introduction to the ART Model* (pp.117-138). Swedish Defence Research Agency. <https://doi.org/10.21557/mth.82119910>
- Wood, P. S., Grant, C. C., Toit, P. J., & Fletcher, L. (2017). Effect of Mixed Basic Military Training on the Physical Fitness of Male and Female Soldiers. *Military Medicine*, 182(7), pp. e1771-e1779. <https://doi.org/10.7205/MILMED-D-16-00218>
- Yang, X., Li, Y., Chen, L., Feng, W., & Yan, Z. (2020). TDL-Chain: An Intelligent Data Transmission Control System in Tactical Data Link Based on Blockchain. In *Proceeding article in 2020 IEEE International Conference on Blockchain (Blockchain)*. pp. 305-312. <https://doi.org/10.1109/Blockchain50366.2020.00045>
- Yilmaz, A. K., & Flouris, T. G. (2019). Enterprise Risk Management in Aviation Management and Strategy. In *Values, Ergonomics and Risk Management in Aviation Business Strategy*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-15-1006-9_4
- Zhen, Z. (2020). Research on Army and Local Government Integrated Joint Command Information Platform. *Journal of Physics: Conference Series*. 1607(1), Article 012117. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1607/1/012117>

ทางเลือก ทางรอด : การผลิตพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี) เพื่อการบริการด้านสุขภาพในยุคขาดแคลนพยาบาล Options for Survival: A 2.5-Year Nursing Program for Healthcare Services in the Era of Nursing Shortages

บทความวิชาการ

จารีศรี กุลศิริปัญญา¹ และ โชติกา จันทร์หนองแขวง²

Jareesri Kunsiripunyo and Chotika Channongwaeng

คณะพยาบาลศาสตร สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย 11120¹⁻²

School of Nursing, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand 11120

Email: jareesrikun@pim.ac.th¹ and chotikacha@pim.ac.th²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการผลิตพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี) สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีในสาขาอื่นมาแล้ว เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคาดแคลนพยาบาลอย่างรุนแรง โดยสามารถสำเร็จการศึกษาในระยะเวลาที่สั้นลงและรองรับการบริการด้านสุขภาพที่เพิ่มขึ้นจากโครงสร้างประชากรที่มีจำนวนผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรังมากขึ้น รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีคุณสมบัติที่จบปริญญาตรีจากสาขาอื่น ๆ เข้าศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มใหม่ในระบบการศึกษา ที่มุ่งเน้นไปที่ผู้อยู่ในวัยทำงานมาศึกษาต่อ เป็นโอกาสที่ประชาชนจะได้รับการดูแลจากพยาบาลมากขึ้น พร้อมทั้งได้รับการบริการจากพยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย

คำสำคัญ : ทางเลือก ทางรอด, หลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี), ยุคขาดแคลนพยาบาล

Abstract

This article aims to examine the feasibility of implementing an accelerated 2.5-year Bachelor of Nursing Science program designed for individuals holding a bachelor's degree in a non-nursing discipline. The proposed program is expected to mitigate the critical shortage of nursing professionals by allowing non-nursing degree-holding candidates to obtain nursing qualifications within a reduced timeframe. The program is particularly initiated in the context of increasing healthcare demands driven by an aging population and a growing prevalence of chronic illnesses. Additionally, this initiative provides an opportunity for individuals with diverse academic backgrounds to enter the nursing profession, aligning with emerging trends in the education system that emphasize lifelong learning for working adults. The program would ultimately enhance the accessibility of nursing care and integrate expertise from various disciplines into the healthcare sector.

Keywords: Options for Survival, 2.5-year Nursing Program, Nursing Shortage Era

บทนำ

สุขภาพเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในระดับมหภาค ประชากรที่มีสุขภาพดีจะสามารถประกอบอาชีพ สร้างรายได้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน ปัญหาด้านสุขภาพสามารถเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ และก่อให้เกิดภาระต่อระบบสาธารณสุข ปัจจุบันแนวโน้มของโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุและจำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ส่งผลให้ความต้องการบริการสุขภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ระบบสาธารณสุขจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการให้บริการที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรวมถึงการพัฒนาและเพิ่มจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะพยาบาลวิชาชีพมีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพของประชาชน เป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่มีบทบาทสำคัญมากในการให้บริการสุขภาพ (อริวรณ กลั่นกลิ่น และ วาสนา อุบ่อ, 2564) ทั้งในระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ตามมาตรฐานการพยาบาลและแนวปฏิบัติที่กำหนดครอบคลุมทั้ง 4 มิติ คือ 1) การส่งเสริมสุขภาพ 2) การป้องกันโรค 3) การรักษาพยาบาล และ 4) การฟื้นฟูสมรรถภาพ (ไพลิน ถึงถิ่น และคณะ, 2566; ดวงเนตร ธรรมกุล และ กัลยารัตน์ อนันต์รัตน์, 2564; Goodwin University, 2023; American Nurse Association, n.d.) นอกจากนี้ พยาบาลยังเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนทางอารมณ์และจิตใจแก่ผู้ป่วยและครอบครัว ซึ่งเป็น

องค์ประกอบสำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านสุขภาพที่สำคัญหลายประการ จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ แนวโน้มความต้องการอัตราค่าเลี้ยงชีพในอนาคตจะมากขึ้นตามสภาพสังคมที่มีผู้ป่วยเรื้อรังและผู้สูงอายุมากขึ้น ผู้ป่วยกลุ่มนี้ต้องการการดูแลระยะยาว ดูแลที่บ้าน มากกว่าการรักษา (จรรยาผล แสงสิริโพนุลย์, 2565) ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ (Aged Society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 มาถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2567 มีสัดส่วนประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 13 ล้านคน หรือร้อยละ 20 ของประชากรเข้าสู่สังคมสูงอายุแบบสมบูรณ์ (Complete Aged Society) ขณะที่อัตราการเกิดของคนไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง คาดว่า จะขยับเป็นสังคมสูงอายุแบบสุดยอด (Super Aged Society) หรือมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 30 ในปี พ.ศ. 2576 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ทำให้มีความต้องการพยาบาลที่เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้สูงอายุและการบริหารจัดการโรคเรื้อรังมากขึ้น ระบบสาธารณสุขไทยมีแนวโน้มต้องเพิ่มศักยภาพในการดูแลผู้ป่วยนอกโรงพยาบาล เช่น การดูแลที่บ้าน (Home Care) และ การแพทย์ทางไกล (Telemedicine) พยาบาลจะต้องมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการให้คำปรึกษา ติดตามอาการ และให้การดูแลผ่านระบบดิจิทัล (กรมการแพทย์, 2567, วนิดา ดรungskฤทธิชัย และคณะ, 2566; กฤษฎา แสงวดี, 2566)

ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลในประเทศไทย

การขาดแคลนพยาบาลปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องสะสม (American Association of Colleges of Nursing, 2024; Haddad et al., 2023) และทวีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน คาดว่าปัญหาการขาดแคลนพยาบาลภายในปี พ.ศ. 2578 ทั่วโลกจะเผชิญกับสภาวะการขาดแคลนพยาบาลสูงถึง 12.9 ล้านคน (World Health Organization [WHO], 2016) นอกจากนี้องค์การอนามัยโลกได้มีการคาดการณ์ไว้ว่า ภายในระยะเวลา 10 ปี จะมีพยาบาล

ลาออกจากงานสูงถึงร้อยละ 40.0 (WHO, 2013) นายกสกร พยาบาลได้กล่าวต่อประชุมคณะกรรมการสภาการพยาบาลเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2567 ว่าสาเหตุหลักของการขาดแคลนพยาบาลในประเทศไทย เกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้ (“สภาการพยาบาล แจงชัด!”, 2567)

1. จำนวนพยาบาลที่ผลิตได้น้อยกว่าความต้องการ ความต้องการบุคลากรพยาบาลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากประชากรสูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น

แต่จำนวนพยาบาลที่จบการศึกษาต่อปีไม่เพียงพอ การรับนักศึกษาพยาบาลมีข้อจำกัดด้านอาจารย์ผู้สอนและสถานที่ฝึกปฏิบัติ ทำให้การขยายการผลิตพยาบาลทำได้ยากขึ้น

2. อัตราการลาออกสูง พยาบาลจำนวนมากลาออกจากงานภาครัฐไปทำงานในโรงพยาบาลเอกชน หรือย้ายไปทำงานในต่างประเทศที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่าสภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่ปลอดภัย งานหนักเกินไป เช่น การทำงานกะกลางคืนที่ต่อเนื่อง ชั่วโมงทำงานที่ยาวนาน และภาระงานที่มากเกินไป ส่งผลให้พยาบาลเกิดความเครียดและหมดไฟในการทำงาน (Burnout)

3. อัตราการเกษียณอายุของพยาบาลเพิ่มขึ้น พยาบาลรุ่นเก่าที่เข้าทำงานในระบบสาธารณสุขกำลังทยอยเกษียณอายุ ส่งผลให้จำนวนพยาบาลลดลง ในขณะที่อัตราทดแทนยังไม่ทันต่อความต้องการ

4. ข้อจำกัดด้านงบประมาณและนโยบายรัฐบาล งบประมาณของภาครัฐที่ใช้จ้างพยาบาลมีจำกัด ทำให้โรงพยาบาลของรัฐไม่สามารถบรรจุพยาบาลตามจำนวนที่ต้องการได้ มีพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่ในระบบ แต่ยังไม่ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการ ทำให้ขาดความมั่นคงในอาชีพ

5. ความก้าวหน้าในสายงาน ความเหลื่อมล้ำเรื่องค่าตอบแทน การส่งเสริมโอกาสในการศึกษาต่อและการเลื่อนตำแหน่ง ค่าตอบแทนระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมถึงค่าตอบแทนในพื้นที่ห่างไกล

จากสาเหตุข้างต้นปัญหาการขาดแคลนพยาบาลควรต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมเพื่อให้จำนวนพยาบาลกับผู้รับบริการมีสัดส่วนที่เหมาะสมและมีคุณภาพในการบริการ

การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาล

ที่ผ่านมารัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินมาตรการหลายประการเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาล โดยมีทั้งมาตรการที่ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งและมาตรการที่ยังคงเผชิญกับอุปสรรค ได้แก่

1. การเพิ่มโควตาการผลิตพยาบาล มีการเพิ่มจำนวนนักศึกษาพยาบาลในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมถึงขยายหลักสูตรพยาบาลในบางพื้นที่ อย่างไรก็ตามวิธีนี้ใช้เวลานานกว่า 4 ปี จึงจะผลิตบัณฑิตได้ และยังติดปัญหาด้านคุณภาพการเรียนการสอนและอาจารย์ไม่เพียงพอ

2. การบรรจุพยาบาลเข้าสู่ตำแหน่งข้าราชการเพิ่มขึ้น ภาครัฐได้มีการอนุมัติให้พยาบาลที่ทำงานในโรงพยาบาลของรัฐได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการเพิ่มขึ้น เพื่อให้มีความมั่นคงในอาชีพแต่ยังคงมีพยาบาลจำนวนมากที่รอการบรรจุ ทำให้เกิดความไม่พอใจและการลาออกยังคงเกิดขึ้น

3. การปรับปรุงสวัสดิการและค่าตอบแทน มีการเพิ่มค่าตอบแทนให้กับพยาบาลบางส่วน เช่น ค่าตอบแทนในพื้นที่ห่างไกลหรือค่าตอบแทนการทำงานล่วงเวลา อย่างไรก็ตาม ค่าตอบแทนยังต่ำกว่าที่พยาบาลได้รับจากภาคเอกชนหรือการทำงานในต่างประเทศ ทำให้ปัญหาการย้ายงานยังคงเกิดขึ้น

4. การพัฒนาหลักสูตรพยาบาลแบบเร่งรัด มีการเปิดหลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี) สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสาขาอื่น เพื่อผลิตพยาบาลให้ทันต่อความต้องการ วิธีนี้เป็นแนวทางใหม่ที่เริ่มนำมาใช้ และยังคงรอดูผลในระยะยาวว่าจะช่วยบรรเทาปัญหาได้มากน้อยเพียงใด

หากปัญหาการขาดแคลนพยาบาลไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง จะส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขของไทยในหลายด้าน (อัญชลี แสงชาญชัย, 2567; “สถานการณ์พยาบาล แรงซัด!”, 2567) ได้แก่

1. คุณภาพการบริการทางการแพทย์ลดลง พยาบาลที่มีอยู่ต้องรับภาระงานมากขึ้น ทำให้คุณภาพการดูแลผู้ป่วยลดลง อัตราความผิดพลาดในการรักษาอาจเพิ่มขึ้น เนื่องจากพยาบาลต้องดูแลผู้ป่วยจำนวนมากเกินไป

2. ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพได้ยากขึ้น โรงพยาบาลหลายแห่งอาจต้องลดจำนวนเตียงหรือปิดบางแผนกเนื่องจากไม่มีพยาบาลเพียงพอในการดูแล ผู้ป่วยอาจต้องรอรับการรักษานานขึ้น ทำให้เกิดความล่าช้าในการดูแลสุขภาพ

3. พยาบาลที่ยังทำงานอยู่เสี่ยงต่อภาวะหมดไฟ ภาระงานที่หนักขึ้นอาจทำให้พยาบาลหมดกำลังใจและลาออกมากขึ้น ซึ่งจะยิ่งทำให้ปัญหาการขาดแคลนรุนแรงขึ้น

4. การสาธารณสุขของไทยอาจเผชิญกับวิกฤตในระยะยาว ประเทศอาจต้องพึ่งพาศูนย์กลางพยาบาลจากต่างประเทศ หรือพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและระบบสาธารณสุขในระยะยาว

จะเห็นได้ว่าปัญหาการขาดแคลนพยาบาลในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อการศึกษาของประชาชนอย่างยิ่ง หากไม่มีมาตรการเร่งด่วนในการเพิ่มจำนวนพยาบาล ประเทศไทยอาจเผชิญกับวิกฤตขาดแคลนพยาบาลอย่างรุนแรง การเปิดโอกาสให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากสาขาอื่นเข้ามาศึกษาต่อในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ (2.5 ปี) จะเป็นแนวทางสำคัญในการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้น

แนวคิดในการปรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ 2.5 ปี

จากปัญหาการขาดแคลนพยาบาลและความต้องการบุคลากรทางการพยาบาลที่เพิ่มขึ้น การออกแบบหลักสูตรพยาบาลศาสตร์สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาอื่นภายในระยะเวลา 2.5 ปี จึงเป็นแนวทางที่ได้รับการพิจารณาเพื่อลดระยะเวลาการศึกษาระยะยังคกรักษาคุณภาพและมาตรฐานของพยาบาลที่จบออกมา โดยมีแนวคิดสำคัญดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม

หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ 2.5 ปี ควรออกแบบโดยเน้น การเรียนการสอนแบบเข้มข้น โดยครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการปฏิบัติงานจริง โครงสร้างหลักสูตรอาจแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ปีที่ 1 เป็นการปูพื้นฐานด้านพยาบาลศาสตร์และการเรียนวิชาชีพที่สำคัญ เช่น กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา เภสัชวิทยา และทักษะทางคลินิกเบื้องต้น ปีที่ 2 เป็นการฝึกปฏิบัติทางคลินิกอย่างเข้มข้นในโรงพยาบาลและสถานพยาบาลในสาขาต่าง ๆ เช่น การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ การพยาบาลเด็กและวัยรุ่น การพยาบาลมารดา ทารกและการผดุงครรภ์ การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช และการพยาบาลชุมชน ปีที่ 3 (0.5 ปี สุดท้าย) เป็นการฝึกปฏิบัติจริงในฐานะพยาบาลฝึกหัดเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนออกปฏิบัติงานจริง

2. การรับรองคุณภาพและมาตรฐานของหลักสูตร

เพื่อให้หลักสูตรได้รับการยอมรับและมั่นใจว่าผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติพร้อมสำหรับการปฏิบัติงาน แนวทางการรับรองคุณภาพและมาตรฐานควรครอบคลุมประเด็นสำคัญดังนี้

2.1 การรับรองหลักสูตรโดยหน่วยงานกำกับดูแล

2.1.1 หลักสูตรต้องได้รับการรับรองจากสภาการพยาบาลแห่งประเทศไทย ตามข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยหลักเกณฑ์การรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2567 (ข้อบังคับสภาการพยาบาลตามข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยหลักเกณฑ์การรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2567, 2567, เล่ม 141) เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นไปตามมาตรฐาน

2.1.2 มีการปรับปรุงและประเมินหลักสูตรเป็นระยะ ๆ ภายหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วจำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพราะการประเมินหลักสูตรเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนคุณภาพของหลักสูตรและการเรียนการสอน เป็นกระบวนการในการจัดเตรียมสารสนเทศสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงการบริหารหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ที่สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองในปัจจุบัน (ณรงค์กร ชัยวงศ์ และคณะ, 2566) และให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล (แพทยา แก้วสาร และคณะ, 2564) เช่น ICN (International Council of Nurses) หรือแนวทางจาก WHO

2.2 การควบคุมคุณภาพการเรียนการสอน

2.2.1. มีการควบคุมคุณภาพการเรียนการสอน ภายใต้งานกำกับงานของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สป.อว.) และสภาการพยาบาลแห่งประเทศไทย (จิราวรรณ กล่อมเมฆ และคณะ, 2564)

2.2.2. มีการกำหนดมาตรฐานอาจารย์ผู้สอน เช่น อาจารย์ประจำ อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอน ตามข้อบังคับสภาการพยาบาลตามข้อบังคับสภาการพยาบาลว่าด้วยหลักเกณฑ์การรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2567 (ข้อบังคับสภาการพยาบาลตามข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยหลักเกณฑ์การรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2567, 2567, เล่ม 141)

2.2.3 มีการประเมินผลการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (รุ่งทิวา หวังเรืองสถิตย์ และ อัญชลี แก้วสระศรี, 2566)

2.3 การรับรองคุณภาพของแหล่งฝึกปฏิบัติ

2.3.1 โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่ใช้เป็นสถานที่ฝึกต้องมีมาตรฐานรองรับนักศึกษาพยาบาล

2.3.2 คุณสมบัติของอาจารย์พี่เลี้ยง และอัตราส่วนของอาจารย์พี่เลี้ยงต่อผู้เรียนต้องเหมาะสม เพื่อให้สามารถให้คำแนะนำผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง

3. กลุ่มเป้าหมายของหลักสูตร

หลักสูตรพยาบาลศาสตร 2.5 ปี มุ่งเน้นไปที่ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสาขาอื่น โดยต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้นและการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาอาจใช้วิธีการสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์ หรือการประเมินทักษะพื้นฐานด้านสุขภาพ แล้วแต่สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งจะกำหนด เช่น

3.1.1 สำเร็จการศึกษาจากสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยาศาสตร์ ชีววิทยา สาธารณสุขศาสตร์ หรือจิตวิทยา

3.1.2 มีแรงจูงใจในการเข้าสู่สายอาชีพพยาบาลและสามารถรับมือกับการเรียนการสอนที่เข้มข้น

หลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี) ได้ดำเนินการไปแล้วในคณะพยาบาลศาสตร สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ซึ่งปัจจุบันมีผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว 1 รุ่น (“The Bachelor degree in Nursing (2.5 year)”, n.d.) คณะพยาบาลศาสตร มหาวิทยาลัยรังสิต, คณะพยาบาลศาสตร มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต, คณะพยาบาลศาสตร วิทยาลัยวิทยาศาสตร์การแพทย์เจ้าฟ้าจุฬาภรณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, โรงเรียนพยาบาลรามธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น และมีแนวโน้มที่จะเปิดสอนโดยสถาบันพระบรมราชชนก ในปีการศึกษา 2568 เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนพยาบาล ตามที่ นพ.วิชัย เทียนถาวร อธิการบดีสถาบันพระบรมราชชนก ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้เมื่อ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2567 (“สภาการพยาบาลหรือ สส.”, 2567)

สำหรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประเมินผลและความพึงพอใจของผู้เรียนในหลักสูตรเหล่านี้ยังมีจำกัด เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่เปิดสอนในระยะเวลาไม่นาน อย่างไรก็ตาม สถาบันการศึกษามีการประเมินผลการเรียนการสอนและความพึงพอใจของนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เนื่องจากหลักสูตรนี้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลและความพึงพอใจของผู้เรียนหรือผู้ใช้บัณฑิตยังมีจำกัด อย่างไรก็ตาม สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรจะมีการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการเรียนการสอนในปีการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะทางแก่วิฤตพยาบาลขาดแคลน

ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาด้านขาดแคลนพยาบาลอย่างต่อเนื่องในหลาย ๆ มาตรการและเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างบูรณาการโดยใช้นโยบายหลายรูปแบบ มาผสมผสาน (Bundle or Mix Policy Tools) ดังนี้ (“สภาการพยาบาลเสนอแนะทางการแก้ปัญหา”, ม.ป.ป.; “สภาการพยาบาลหรือ สส.”, 2567)

มาตรการระยะ 1-2 ปี

ข้อเสนอมาตรการระยะสั้นในระยะ 1-2 ปี เร่งรัดการเติมกำลังคนเข้าสู่ระบบการทำงาน โดยมีมาตรการเพื่อเพิ่มกำลังคนพยาบาลในระบบ ดังนี้

1 พัฒนาตำแหน่งงานที่มีคุณค่า (Decent Job) และระบบการจ้างงานพยาบาลอาวุโสที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ ร่วมกับการฝึกอบรมเพื่อให้มีทักษะใหม่ (Re-skill) หรือเพิ่มทักษะที่จำเป็น (Up-skill) ให้พร้อมที่จะทำงานในตำแหน่งดังกล่าว เช่น ตำแหน่งผู้จัดการคุณภาพโรงพยาบาล ผู้ประสานคุณภาพ ผู้จัดการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง (Case Manager) พยาบาลผู้บริหารทรัพยากรในระบบประกันสุขภาพ (Utilization Management Nurse) เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะได้กำลังคนเพิ่มในระยะสั้นแล้ว ยังช่วยลดภาระงานของพยาบาลที่ปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยโดยตรงอีกด้วย

2. ส่งเสริมระบบการจ้างงานแบบบางเวลา (Part Time Employment) ในภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและจุใจพยาบาลวิชาชีพที่ออกจากงานไปแล้วสามารถเลือกเวลาที่จะกลับเข้ามาทำงานได้ โดยมีกระบวนการประกันคุณภาพและกำกับวิชาชีพอย่างเป็นระบบ

มาตรการระยะ 1-5 ปี

ข้อเสนอมาตรการที่ควรดำเนินการในระยะ 1-5 ปี โดยมีมาตรการ ดังนี้

1. ผลักดันการผลิตพยาบาลเพื่อเพิ่มศักยภาพบริการสุขภาพของประเทศ

1.1 ดำเนินการวางแผนกำลังคนทางการพยาบาลในภาพรวมของประเทศ ซึ่งปัจจุบันสภาการพยาบาลเป็นกลไกประสานและขับเคลื่อนแผนการผลิตกำลังคนทางการพยาบาลของประเทศให้สอดคล้องกับศักยภาพการผลิตของแต่ละสถาบันการศึกษา

1.2 เร่งรัดจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพการผลิตกำลังคนทางการพยาบาลในภาพรวมของประเทศ ทั้งแผนพัฒนาอาจารย์พยาบาลในระยะ 10 ปี แผนการสรรหาและการดำรงรักษา และสร้างแรงจูงใจในการเพิ่มอาจารย์ใหม่โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมทั้งสถาบันการศึกษาพยาบาล

1.3 ส่งเสริมและผลักดันการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการผลิตพยาบาลที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

2. เพิ่มประสิทธิภาพการกระจาย การใช้ประโยชน์ และการดำรงรักษากำลังคนไว้ในระบบบริการสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข

เนื่องจากประเด็นการกระจาย การใช้ประโยชน์ และการดำรงรักษา เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความขาดแคลนพยาบาลในหน่วยบริการของกระทรวงสาธารณสุข ดังนั้นจึงขอเสนอมาตรการแก้ปัญหาที่กระทรวงสาธารณสุขควรดำเนินการ ดังนี้

2.1 บริหารจัดการประสิทธิภาพการโยกย้าย หรือหมุนเวียนงาน (Job Rotation) ของพยาบาลให้เป็นไปในทิศทางส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากร พร้อม ๆ กับการเติบโตขององค์กร และสร้างความสมดุลในการกระจาย และการใช้ประโยชน์กำลังคน (Managed Distribution and Utilization)

2.2 เพิ่มแรงจูงใจพยาบาลวิชาชีพที่ให้บริการสุขภาพในระดับปฐมภูมิ ซึ่งเป็นบริการหลักด้านแรกที่อยู่ใกล้ชีวิตประชาชน ที่จะแก้ปัญหาดความแออัดเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชน ให้ได้รับความก้าวหน้า ค่าตอบแทน และโอกาสการพัฒนาตนเอง ทัดเทียมกับพยาบาลที่ทำงานในโรงพยาบาลทุติยภูมิและตติยภูมิ

2.3 จัดระบบเพิ่มพูนทักษะพยาบาลจบใหม่ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะวิชาชีพ และประสบการณ์ก่อนออกไปทำงานในหน่วยงานต้นสังกัดที่ให้ทุนการศึกษา โดยมอบหมายให้โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปเป็นหน่วยฝึกเพิ่มพูนทักษะ และสภาการพยาบาลวางแผนทางการเพิ่มพูนทักษะ และสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมสำหรับพยาบาลวิชาชีพ ทั้งที่เป็นผู้สอนระหว่างเพิ่มพูนทักษะและผ่านการเพิ่มพูนทักษะ

2.4 สนับสนุนการเชิดชูเกียรติพยาบาลวิชาชีพ (Recognition Initiatives) ซึ่งทำหน้าที่ครูพี่เลี้ยง หรืออาจารย์ร่วมผลิต เช่น การให้ตำแหน่งทางวิชาการในฐานะอาจารย์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเพิ่มการผลิตพยาบาลให้สอดคล้องกับความต้องการของระบบบริการสุขภาพ และประชาชนในแต่ละพื้นที่

2.5 ลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของพยาบาล สนับสนุนการบริหารจัดการของหน่วยบริการในการส่งเสริมการขยายบทบาทการทำงานของบุคลากรวิชาชีพสาขาอื่น ๆ ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม

2.6 ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมด้านการบริหารงานบุคคล เช่น ยุทธศาสตร์การคัดเลือกบุคคลวัยกลางของวิชาชีพ (Mid-Career Recruitment Strategy) เพื่อให้หน่วยบริการได้ใช้ประโยชน์จากบุคลากรจากหน่วยบริการอื่นต่างสังกัด ซึ่งมีทักษะ ความรู้ความเชี่ยวชาญสูง มีความพร้อมปฏิบัติงานได้ทันที ไม่ต้องรอการส่งเรียนหรือฝึกอบรมเพิ่มเติม เช่น การเตรียมตำแหน่งข้าราชการรองรับการโอน ย้าย หรือบรรจุเข้ารับราชการใหม่ ของพยาบาลวิชาชีพผู้มีความรู้ ความชำนาญสูง ในระดับชำนาญการและชำนาญการพิเศษ โดยไม่ต้องเริ่มทำงานในระดับปฏิบัติการ

2.7 สร้างแรงจูงใจและความผูกพันองค์กร ดังนี้

2.7.1 เร่งรัดมาตรการสร้างความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากร ส่งเสริมการนำแนวคิดการออกแบบการวางระบบในการปฏิบัติงานเพื่อลดความผิดพลาดที่เกิดจากคน (Human Factor Engineering) มาใช้ในการออกแบบกระบวนการทำงานเพื่อให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องปลอดภัย

2.7.2 สนับสนุนความก้าวหน้าในการทำงานอย่างเป็นธรรม เช่น ปรับปรุง กำหนดหลักเกณฑ์และส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพสามารถเลื่อนไหลขึ้นสู่ตำแหน่งระดับที่สูงขึ้น ตามความรู้ความสามารถและบทบาทความรับผิดชอบ

2.7.3 ปรับปรุงค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ ให้สามารถสร้างแรงจูงใจในการคงอยู่และทุ่มเททำงานที่มีคุณภาพ

2.7.4 สนับสนุนการศึกษาต่อเนื่อง หลังปริญญา ที่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน

ง่ายต่อการเข้าถึงการเรียนรู้จากพื้นที่ทำงานหรือการใช้ชีวิตระหว่างการเรียนกับการทำงาน

2.7.5 ส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายวิชาชีพในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดกิจกรรมเชิงรุกเกื้อหนุนโอกาสต่าง ๆ

มาตรการทั้ง 2 ระยะที่เสนอข้างต้นเป็นความท้าทายที่ผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อระบบสาธารณสุขของประเทศในภาพรวม

บทวิเคราะห์

ผู้เขียนขอวิเคราะห์ประเด็นหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลและมาตรการของสภาการพยาบาลที่เสนอเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาลด้วยการผลิตพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี) ดังนี้ **วิเคราะห์การผลิตพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี) เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาล**

ข้อดี เพิ่มจำนวนพยาบาลได้เร็วขึ้น ใช้ระยะเวลาเรียนสั้นกว่าหลักสูตรปกติ (4 ปี) ทำให้สามารถผลิตพยาบาลเข้าสู่ระบบสุขภาพได้เร็วขึ้น ลดภาระงานของพยาบาลเมื่อมีพยาบาลเพิ่มขึ้นจะช่วยลดภาระของพยาบาลที่ทำงานหนักเกินไปในปัจจุบัน ตอบสนองความต้องการเร่งด่วนของระบบสาธารณสุข ช่วยเติมเต็มช่องว่างในสถานพยาบาลที่ขาดแคลนพยาบาล โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการศึกษา ใช้เวลาสั้นลง ทำให้ผู้เรียนมีค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาและค่าครองชีพน้อยลง เปิดโอกาสให้ผู้มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สุขภาพหรือสาขาอื่นตามที่แต่ละสถาบันกำหนด พัฒนาหรือเป็นพยาบาลได้เร็วขึ้น เช่น บุคลากรสาธารณสุขที่มีประสบการณ์สามารถต่อยอดได้โดยเทียบโอนหน่วยกิตได้

ข้อเสีย อาจมีช่องว่างด้านทักษะและประสบการณ์ เนื่องจากหลักสูตรมีระยะเวลาที่สั้นลง อาจทำให้พยาบาลขาดโอกาสฝึกฝนทักษะที่จำเป็นอย่างเพียงพอ ภาระงาน

และความเครียดสูงขึ้นระหว่างการเรียน อาจได้รับการยอมรับในวิชาชีพน้อยกว่าหลักสูตร 4 ปี ในบางประเทศหรือสถานพยาบาล อาจมีข้อจำกัดในการรับรองคุณวุฒิพยาบาลที่จบจากหลักสูตรเร่งรัด เกิดความเสี่ยงด้านคุณภาพของการพยาบาลหากการฝึกอบรมไม่เข้มข้นพอ อาจทำให้พยาบาลที่จบใหม่มีความพร้อมในงานจริงน้อยกว่าผู้ที่เรียนหลักสูตร 4 ปี และมีข้อจำกัดในการศึกษาต่อพยาบาลที่จบจากหลักสูตรเร่งรัด อาจมีข้อจำกัดหากต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น ปริญญาโทหรือเอก

ข้อจำกัด ต้องมีมาตรฐานการรับรองที่ชัดเจน เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ที่จบหลักสูตรมีความสามารถเทียบเท่าหลักสูตร 4 ปี แหล่งฝึกภาคปฏิบัติต้องเพียงพอและมีคุณภาพ ต้องมีอาจารย์และบุคลากรที่เพียงพอ หลักสูตรเร่งรัดต้องการอาจารย์และพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ต้องได้รับการรับรองจากสภาการพยาบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้พยาบาลที่จบหลักสูตรสามารถปฏิบัติงานได้จริง

หลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี) อาจเป็นทางออกหนึ่งในการแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาล แต่ต้องมีการออกแบบให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน เพื่อให้มั่นใจว่าพยาบาลที่จบมาจะสามารถให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน

วิเคราะห์ มาตรการของสภากาชาดที่เสนอเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาลอย่างเป็นระบบและบูรณาการ

มาตรการระยะ 1-2 ปี

มาตรการในช่วง 1-2 ปีนี้เน้นการเพิ่มกำลังคนเข้าสู่ระบบโดยไม่ต้องรอการผลิตพยาบาลใหม่ โดยมี 2 มาตรการสำคัญ ดังนี้

1. พัฒนาคำแนะนำงานที่มีคุณค่า (Decent Job) และระบบการจ้างงานพยาบาลอาวุโสที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ ร่วมกับการฝึกอบรมเพื่อให้มีทักษะใหม่ (Re-skill) หรือเพิ่มทักษะที่จำเป็น (Up-skill) มีข้อดี ได้แก่ ทำให้พยาบาลอาวุโสที่มีประสบการณ์สูงยังสามารถทำงานได้ในตำแหน่งที่เหมาะสม ลดภาระงานของพยาบาลที่ให้บริการโดยตรงเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพโดยการปรับบทบาทให้สอดคล้องกับความสามารถที่มีอยู่และตอบโจทย์แนวคิดส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัยเชิงรุกโดยให้พยาบาลสูงวัยมีโอกาสดำรงตำแหน่งที่เหมาะสมกับวัยและศักยภาพ **ข้อจำกัด** คือ อาจต้องมีการออกแบบหลักสูตรสร้างทักษะใหม่ (Re-skill) หรือเพิ่มทักษะที่จำเป็น (Up-skill) ที่เหมาะสมและมีมาตรฐานรองรับ อาจมีพยาบาลบางส่วนที่ไม่ต้องการปรับบทบาทหรือมีข้อจำกัดด้านสุขภาพ

2. ส่งเสริมระบบการจ้างงานแบบบางเวลา (Part Time Employment) ในภาครัฐ มีข้อดี ได้แก่ เปิดโอกาสให้พยาบาลที่ออกจากระบบงานไปแล้วสามารถกลับเข้ามาทำงานได้แบบยืดหยุ่น ช่วยเพิ่มจำนวนพยาบาลในระบบโดยไม่ต้องรอการผลิตพยาบาลใหม่ และตอบโจทย์แนวโน้มการทำงานที่ยืดหยุ่น (Flexible Work) ซึ่งเป็นที่ต้องการของบุคลากรในปัจจุบัน **ข้อจำกัด** คืออาจต้องมีระบบกำกับคุณภาพที่เข้มแข็งเพื่อให้มั่นใจว่าพยาบาลที่กลับมาทำงานมีความสามารถและปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและอัตราค่าตอบแทนและสวัสดิการต้องมีความเหมาะสมเพื่อให้เกิดแรงจูงใจ **ข้อเสนอเพิ่มเติม** การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการบุคลากร ใช้ระบบจัดตารางเวรอัจฉริยะ (AI-based Scheduling) เพื่อช่วยให้พยาบาลสามารถเลือกเวลาทำงานที่เหมาะสมได้ การใช้การแพทย์ทางไกล (Telemedicine) และระบบพยาบาลทางไกล (Remote Nursing) ให้พยาบาลอาวุโสสามารถให้คำปรึกษา

ทางการแพทย์โดยไม่ต้องปฏิบัติงานในโรงพยาบาลโดยตรง ออกแบบแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ เสนอค่าตอบแทนพิเศษสำหรับพยาบาลที่ทำงานไม่เต็มเวลา (Part-time) ในภาครัฐ เพื่อให้แข่งขันได้กับภาคเอกชน และให้สวัสดิการด้านประกันสุขภาพและการจ้างงานที่เหมาะสมสำหรับพยาบาลอาวุโสที่กลับเข้าสู่ระบบ

มาตรการที่เสนอโดยสภากาชาดมีแนวทางที่เป็นรูปธรรมและสามารถดำเนินการได้ในระยะสั้นเพื่อเพิ่มจำนวนพยาบาลเข้าสู่ระบบอย่างรวดเร็ว ทั้งการใช้พยาบาลอาวุโสที่ผ่านการสร้างทักษะใหม่หรือเพิ่มทักษะที่จำเป็น และการส่งเสริมการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องมีการกำกับคุณภาพที่เข้มงวดและปรับระบบแรงจูงใจเพื่อให้มั่นใจว่ามาตรการเหล่านี้สามารถใช้งานได้อย่างจริงและเกิดผลลัพธ์ตามที่ต้องการ

มาตรการระยะ 1-5 ปี

มาตรการในช่วง 1-5 ปี ควรเน้นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาลในระดับโครงสร้าง โดยมุ่งเน้น 2 แนวทางหลัก ได้แก่ ผลักดันการผลิตพยาบาลเพื่อเพิ่มศักยภาพบริการสุขภาพของประเทศและการพัฒนาระบบบริหารจัดการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1. การเพิ่มกำลังการผลิตพยาบาลเพื่อรองรับความต้องการของประเทศ มีแนวทางดังต่อไปนี้

การผลักดันการผลิตพยาบาลเพื่อเพิ่มศักยภาพบริการสุขภาพของประเทศ **ข้อดี** ได้แก่ ตอบโจทย์ปัญหาขาดแคลนพยาบาลในระยะยาว ผ่านการวางแผนกำลังคนเชิงยุทธศาสตร์ สร้างเสถียรภาพด้านบุคลากรทางการพยาบาลโดยการเชื่อมโยงสร้างเครือข่ายระหว่างภาคการศึกษาและภาคบริการสุขภาพ ผลักดันนวัตกรรมการผลิตพยาบาล ทำให้สามารถผลิตพยาบาลที่มีทักษะตรงกับความต้องการของระบบบริการสุขภาพ และเพิ่มจำนวนอาจารย์พยาบาล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพของการศึกษา **ข้อจำกัด** คือ ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาระบบการศึกษาและขยายศักยภาพของสถาบันการศึกษา การพัฒนานวัตกรรมในการผลิตพยาบาลต้องอาศัย

การพัฒนาหลักสูตรซึ่งอาจใช้เวลานาน **ข้อเสนอเพิ่มเติม** ได้แก่ การส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Public-Private Partnership) ในการลงทุนด้านการศึกษา และการฝึกอบรม นำระบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation-based Learning) มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมพยาบาลก่อนเข้าระบบบริการสุขภาพ สนับสนุนทุนการศึกษาแบบมีข้อผูกมัด เพื่อให้พยาบาลที่สำเร็จการศึกษาใหม่ทำงานในพื้นที่ขาดแคลน

2. การเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายอัตรากำลัง การใช้ประโยชน์ และการธำรงรักษากำลังคนพยาบาล มีแนวทางดังนี้ 1) บริหารจัดการประสิทธิภาพการโยกย้ายหรือหมุนเวียนงาน (Job Rotation) **ข้อดี** ได้แก่ การลดปัญหาการกระจุกตัวของพยาบาลในโรงพยาบาลขนาดใหญ่และส่งเสริมการพัฒนาทักษะของพยาบาลจากการโยกย้าย หมุนเวียนงาน **ข้อจำกัด** คือ อาจมีแรงต่อต้านจากพยาบาลที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงสถานที่หรือหน้าที่ยานการหมุนเวียน โยกย้ายต้องมีแรงจูงใจที่เหมาะสม เช่น ค่าตอบแทนหรือโอกาสก้าวหน้า 2) เพิ่มแรงจูงใจพยาบาลวิชาชีพ ที่ให้บริการสุขภาพในระดับปฐมภูมิ **ข้อดี** ได้แก่ ลดภาระของโรงพยาบาลขนาดใหญ่และกระจายบริการสุขภาพให้เข้าถึงประชาชนมากขึ้นและส่งเสริมระบบสุขภาพเชิงป้องกัน ลดอัตราการนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล **ข้อจำกัด** คือ หากไม่มีแรงจูงใจที่เพียงพอ เช่น ค่าตอบแทนและโอกาสก้าวหน้า อาจทำให้พยาบาลยังคงเลือกทำงานในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ 3) จัดระบบเพิ่มพูนทักษะพยาบาลจบใหม่ **ข้อดี** ได้แก่ ลดอัตราการลาออกของพยาบาลจบใหม่ที่ยังไม่มีประสบการณ์และเพิ่มคุณภาพของพยาบาลก่อนเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพ **ข้อจำกัด** คือ ต้องใช้งบประมาณสูงและต้องมีอาจารย์ที่มีคุณภาพ 4) สนับสนุนการเชิดชูเกียรติพยาบาลวิชาชีพ (Recognition Initiatives) **ข้อดี** ได้แก่ สร้างแรงจูงใจให้พยาบาลที่มีบทบาทในการฝึกอบรมหรือเป็นที่เลี้ยงให้พยาบาลใหม่และช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาจารย์พยาบาล **ข้อจำกัด** คือการให้ตำแหน่งทางวิชาการต้องอาศัยกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา 5) การลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของ

พยาบาล **ข้อดี** ได้แก่ ลดภาระงานเอกสารและให้พยาบาลสามารถมุ่งเน้นกับงานบริการสุขภาพมากขึ้นและส่งเสริมการใช้บุคลากรสนับสนุน เช่น ผู้ช่วยพยาบาลเพื่อลดงานบางอย่างให้พยาบาลจัดสรรเวลาไปให้การพยาบาลได้อย่างเต็มที่ **ข้อจำกัด** คือ ต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่อให้สามารถกระจายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมด้านการบริหารงานบุคคล เช่น การใช้กลยุทธ์การเติบโตในสายงาน (Mid-Career Recruitment) **ข้อดี** ได้แก่ สามารถดึงพยาบาลที่มีประสบการณ์สูงกลับเข้าสู่ระบบโดยไม่ต้องฝึกอบรมใหม่และช่วยลดปัญหาการขาดแคลนพยาบาลระดับชำนาญการ **ข้อจำกัด** คือ ต้องมีระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เพียงพอเพื่อดึงดูดบุคลากร 7) การสร้างแรงจูงใจและความผูกพันองค์กร **ข้อดี** ได้แก่ ลดอัตราการลาออกของพยาบาลและเพิ่มขวัญกำลังใจและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพบริการทางการพยาบาล **ข้อจำกัด** คือ ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการเพิ่มงบประมาณและสิทธิประโยชน์ **ข้อเสนอเพิ่มเติมในภาพรวม** ควรมีการนำระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) มาช่วยวางแผนกระจายกำลังคนพยาบาลให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละพื้นที่ใช้แนวคิกระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น (Flexible Work Arrangement) เช่น การทำงานแบบลูกผสม (Hybrid) หรือการพยาบาลทางไกล (Telehealth Nursing) ในบางกรณีเพื่อลดภาระงานของพยาบาลในโรงพยาบาล พัฒนาระบบการเป็นพี่เลี้ยงในการทำงาน (Mentorship Program) สำหรับพยาบาลใหม่ให้มีพี่เลี้ยงช่วยแนะแนวทางการทำงาน

มาตรการระยะ 1-5 ปี ของสภาการพยาบาล มีแนวทางที่ครอบคลุมทั้งการเพิ่มกำลังการผลิตพยาบาลและการพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการบุคลากรเพื่อให้เกิดการกระจายตัวที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม เพื่อให้มาตรการเหล่านี้ประสบความสำเร็จ ควรมีแรงจูงใจที่เพียงพอทั้งในแง่ค่าตอบแทนและโอกาสก้าวหน้าการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ในการบริหารกำลังคน การบูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการผลิตและรักษากำลังคนพยาบาลในระบบ

สรุป

หลักสูตรพยาบาลศาสตร 2.5 ปี มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากตอบสนองความต้องการของประเทศที่ต้องการพยาบาลที่มีทักษะพร้อมทำงานในระยะเวลาอันสั้น ลดระยะเวลาการศึกษา แต่ยังคงรักษาคุณภาพของการศึกษาพยาบาล และเพิ่มโอกาสให้บุคคลที่มีความมุ่งมั่น มีเวลาจำกัดในการเรียน สามารถเข้ามาทำงานในสายงานพยาบาลได้เร็วขึ้น โดยหลักสูตรได้รับการรับรองคุณภาพและมาตรฐาน จากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและสภาการพยาบาล แห่งประเทศไทย มีการกำกับติดตามรักษามาตรฐานการศึกษา และการปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยมีการประเมินผลและการตรวจสอบคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

ภาพ

ทางเลือกทางรอด : การผลิตพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตร (2.5 ปี) เพื่อการบริการด้านสุขภาพในยุคขาดแคลนพยาบาล

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์. (2567, 9 กรกฎาคม). แนวทางและมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยในบ้าน (Home ward) ฉบับที่ 2. [https://www.dms.go.th/backend//Content/Content_File/Publication/Attach/25670709181519PM_แนวทางและมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยในบ้าน%20\(.pdf](https://www.dms.go.th/backend//Content/Content_File/Publication/Attach/25670709181519PM_แนวทางและมาตรฐานการดูแลผู้ป่วยในบ้าน%20(.pdf)
- กฤษดา แสงดี. (2566, 16 กรกฎาคม). การเปลี่ยนแปลงของสังคมกับแนวโน้มวิชาชีพการพยาบาล. [Powerpoint Presentation]. https://www.tonsa.net/1st/document/%E0%B8%81%E0%B8%A4%E0%B8%A9%E0%B8%94%E0%B8%B2%20%E0%B9%81%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%87%E0%B8%94_20%E0%B8%81%E0%B8%8466.pdf
- ข้อบังคับสภาการพยาบาลตามข้อบังคับสภาการพยาบาลว่าด้วยหลักเกณฑ์การรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาล และการผดุงครรภ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2567. (2567, 9 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 246 ง.
- จิราวรรณ กล่อมเมฆ, จันทนา หล่อตะกุล, เพชรรัตน์ เอี่ยมละออ, และ เจตนา วงษาสูง. (2564). การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560) คณะพยาบาลศาสตรมิชชั่น มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ สสอท*, 3(1), 16-31. <https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/ajnh/article/view/2129>
- จรรยาผล แสงสิริโพบูลย์. (2565). การศึกษาระงานเพื่อกำหนดอัตรากำลังบุคลากรทางการพยาบาลของกลุ่มการพยาบาล โรงพยาบาลกระบี่. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ*, 5(2), 179-188.
- ณรงค์กร ชัยวงศ์, นิชาภัทร มณีพันธ์, และ นธกร วิโสรัมย์. (2566). การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรใหม่ 2561) คณะพยาบาลศาสตรมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 15 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*. <https://publication.npru.ac.th/jspui/bitstream/123456789/1973/1/099.pdf>
- ดวงเนตร ธรรมกุล และ กัลยารัตน์ อนนทร์รัตน์. (2564). การพยาบาลโดยใช้ผู้ป่วยและครอบครัวเป็นศูนย์กลาง: มิติสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 37(1), 14-24.
- เปิดข้อเสนอ สภาการพยาบาล ต่อ “หมอชลด่าน” แก้วกัญญาพยาบาลขาดแคลน ‘ความก้าวหน้า ค่าตอบแทน ภาระงาน’. (2567, 29 กุมภาพันธ์). สำนักข่าว Hfocus. <https://www.hfocus.org/content/2024/02/29878>
- พัทธยา แก้วสาร, เปรมฤทัย น้อยหมื่นไวย, อารี ชิวเกษมสุข, และ สุปัตรา ช่างสุพรรณ. (2564). การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทางการพยาบาล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. <http://prpl.stou.ac.th/IRMS/UploadedFiles/Rn1126.pdf>
- ไพลิน ถึงถิ่น, รพีพรรณ นาคบุผา, วาสนา ชูณรงค์, และ สิริณกร ศุภวรรณ. (2566). บทบาทพยาบาลในการพัฒนาความรู้สุขภาพทางเพศสำหรับมารดาวัยรุ่น. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*, 6(3), 141-152.
- รุ่งทิวา หวังเรืองสถิตย์ และ อัญชลี แก้วสระศรี. (2566). การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนพรัตนราชธานี. *วารสารวิจัยการพยาบาลและวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 15(1), 237-253.
- วนิดา ตุงครักษ์พิชัย, กิตติศักดิ์ รุจิกาญจนรัตน์, ณฐกร นิลเนตร, รัชดาวัลย์ จิตรพรกุลวสิน, สันฐิตาพร กลิ่นทอง, เบญจวรรณ ดุนขุนทด, และ พรณิ คอนจจอหอ. (2566). การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลนวัตกรรมการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ คนไม่เมา Diamond พื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารสุขภาพกับการจัดการสุขภาพ*, 9(2). 127-139. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/slc/article/view/265442/180516>

- สภาการพยาบาล แจงชัด! หลักสูตรพยาบาล 2 ปีครึ่ง ไม่แตกต่าง 4 ปี ใช้เทียบโอน มีฝึกปฏิบัติเหมือนกัน. (2567, 28 กุมภาพันธ์). สำนักข่าว Hfocus, <https://www.hfocus.org/content/2024/02/29866>
- สภาการพยาบาลเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลในประเทศไทยอย่างเป็นระบบต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ฝ่าปัดกระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). สภาการพยาบาล. <https://www.tnmc.or.th/news/1155>
- สภาการพยาบาล หารือสร. เสนอแก้ปัญหา ‘พยาบาลขาดแคลน’ ถูกจุดเน้นคงอยู่ในระบบมากที่สุด. (2567, 29 กุมภาพันธ์). สำนักข่าว Hfocus, <https://www.hfocus.org/content/2024/02/29873>
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สังคมสูงวัย ‘วิกฤต’ หรือ ‘โอกาส’ ของประเทศไทย. <https://old.nationalhealth.or.th/th/node/4901>
- อริวรรณ กลั่นกลิน และ วาสนา อุปป้อ. (2564). พยาบาลวิชาชีพกับการเป็นผู้ประกอบการในศตวรรษที่ 21. *วารสารราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์*, 3(1), 8-18.
- อัญชลี แสงชาญชัย. (2567). การขาดแคลนพยาบาล : ปัญหาสาธารณสุขไทยและข้อเสนอเชิงนโยบาย. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(2), 26-36.
- American Association of Colleges of Nursing. (2024). *Nursing Shortage Fact Sheet*. <https://www.aacn-nursing.org/news-data/fact-sheets/nursing-shortage>
- American Nurse association. (n.d.). *What is Nursing?*. <https://www.nursingworld.org/practice-policy/workforce/what-is-nursing/>
- Goodwin University. (2023, May 1). *11 Nursing Responsibilities that Every RN Should Know*. <https://www.goodwin.edu/enews/nursing-responsibilities/>
- Haddad, L. M., Annamaraju, P., & Toney-Butler, T. J. (2023, February 13). *Nursing Shortage*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK493175/>
- The Bachelor degree in Nursing (2.5 years)*. (n.d.). School of Nursing, Panyapiwat Institute of Management. <https://ns.pim.ac.th/ns2-5y?lang=en>
- World Health Organization. (2013). *A Universal Truth: No Health Without A Workforce*. [Powerpoint Presentation]. https://cdn.who.int/media/docs/default-source/health-workforce/ghwn/ghwa/ghwa_auniversaltruthreport.pdf?sfvrsn=966aa7ab_7&download=true
- World Health Organization. (2016). *Global strategy on human resources for health: Workforce 2030*. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/250368/9789241511131-eng.pdf>

ขบวนการอิสลามเตอร์กีสถานตะวันออก (ETIM) กับสถานะกลุ่มก่อการร้าย East Turkistan Islamic Movement (ETIM) and The Status of Terrorist Group

บทความวิจัย

อัคพงษ์ สิทธิวงศ์¹

Akkapong Sitthiwong

กองวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กองการศึกษา

โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช สระบุรี ประเทศไทย 18180

Humanities and Social Sciences Division, Academic Faculty,

Navamindra Kasatriyadhiraj Royal Air Force Academy, Saraburi, Thailand 18180

E-mail: akkapong.rtaf@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องขบวนการอิสลามเตอร์กีสถานตะวันออก (ETIM) กับสถานะกลุ่มก่อการร้าย มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความเป็นมาของขบวนการอิสลามเตอร์กีสถานตะวันออก และ 2) สถานะการเป็นกลุ่มก่อการร้าย โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบคุณภาพ ผ่านการเก็บข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารจากทางการและข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ศึกษาานิยามของกลุ่มก่อการร้ายโดยใช้กรอบแนวคิดจิตวิทยาการก่อการร้าย นิยามขององค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ และการขึ้นบัญชีกลุ่มก่อการร้ายของประเทศมหาอำนาจ

ผลการศึกษาพบว่า ขบวนการอิสลามเตอร์กีสถานตะวันออกเป็นกลุ่มติดอาวุธของกลุ่มชาติพันธุ์อุยกูร์ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ของจีน ขบวนการดังกล่าวเริ่มต้นด้วยการติดอาวุธจากสหภาพโซเวียต และก่อตั้งเป็นขบวนการ ในปี ค.ศ. 1993 ต่อมาได้พบความเชื่อมโยงกับกลุ่มก่อการร้ายสากลและได้ก่อเหตุวินาศกรรมในหลายพื้นที่ของจีน การกระทำและพฤติกรรมเข้าข่ายเป็นกลุ่มการร้ายตามแนวคิดจิตวิทยาการก่อการร้าย และได้รับการขึ้นบัญชีเป็นกลุ่มก่อการร้ายจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ แต่สหรัฐอเมริกาได้ถอนชื่อขบวนการดังกล่าวออกจากบัญชีกลุ่มก่อการร้ายสากล โดยถือเป็นอำนาจอันชอบธรรมของสหรัฐอเมริกา เพราะการก่อการร้ายหรือกลุ่มก่อการร้ายไม่มีนิยามที่เป็นสากล อย่างไรก็ตามจีนและอีกหลายประเทศยังคงให้สถานะขบวนการอิสลามเตอร์กีสถานตะวันออก ว่าเป็นกลุ่มก่อการร้าย

คำสำคัญ : ขบวนการอิสลามเตอร์กีสถานตะวันออก, อุยกูร์, การก่อการร้าย, จีน, สหรัฐอเมริกา

¹ อาจารย์ กองการศึกษา โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช

Lecturer of Academic Faculty, Navamindra Kasatriyadhiraj Royal Air Force Academy

Abstract

This research examines the East Turkistan Islamic Movement (ETIM) and its designation as a terrorist organization. The objectives of the study are: 1) To analyze the development of the East Turkistan Islamic Movement. 2) To assess the terrorist status of ETIM. The study employs qualitative research methods, gathering information from academic papers, official documents, and related news sources. The definition of terrorism is explored through psychological perspectives on terrorism, as well as international organizational frameworks, such as those of the United Nations, and terrorist designations by major global powers.

The findings indicate that ETIM is an armed group led by Uyghur militants based in the Xinjiang Autonomous Region. The Soviet Union

supported the group by providing training and weapons. ETIM was officially established in 1993 and later formed connections with international terrorist organizations. The group has carried out acts of sabotage in various parts of China. Based on psychological concepts of terrorism, ETIM's activities and behaviors align with terrorist actions. The United Nations Security Council has officially listed ETIM as a terrorist organization. However, the United States removed ETIM from its list of foreign terrorist organizations through its own authority, highlighting the absence of a universally agreed-upon definition of terrorism. China still insists that ETIM is a terrorist group, along with many other countries that agree with this designation.

Keywords: East Turkistan Islamic Movement (ETIM), Uyghur, Terrorism, China, USA

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การก่อการร้ายเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงและมีหลายประเทศได้รับผลกระทบ รวมทั้งประเทศไทย เหตุการณ์การก่อการร้ายครั้งล่าสุดกลางกรุงเทพฯ เกิดขึ้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2558 มีเหตุระเบิดเกิดขึ้นบริเวณแยกราชประสงค์ใจกลางย่านเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีผู้เสียชีวิตมากถึง 20 คน ต่อมาผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมได้มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวอุยกูร์ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ (กุลธิดา สามะพุทธิ, 2563)

สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยได้ลงข้อความเมื่อ 10 ธันวาคม 2562 ว่า “ขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก East Turkistan Islamic Movement: ETIM” เป็นองค์กรที่ได้รับการยืนยันจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติแล้วว่าเป็น “องค์กรการก่อการร้าย” ได้ก่อการร้ายในหลายพื้นที่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแยกซินเจียงออกจากประเทศจีน องค์กร

ดังกล่าวยังวางแผนก่อการร้ายในต่างประเทศ ซึ่งเป็นภัยคุกคามร้ายแรงต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศ (สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทย, 2562) แต่ในปี พ.ศ. 2563 ทางการสหรัฐอเมริกาได้ลบรายชื่อของกลุ่ม ETIM ออกจากบัญชีกลุ่มก่อการร้าย โดยสหรัฐอเมริการะบุว่าไม่มีหลักฐานการปฏิบัติการของกลุ่ม ETIM ที่น่าเชื่อถือได้ จึงได้ลบกลุ่มดังกล่าวออกจากบัญชีกลุ่มก่อการร้าย จากที่เคยจัดให้กลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มก่อการร้ายในปี พ.ศ. 2547 สมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู.บุช (“US removes group”, 2020) ซึ่งประกาศของสหรัฐอเมริกาสร้างความไม่พอใจกับรัฐบาลจีนเป็นอย่างมาก ทางจีนไม่พอใจในการตัดสินใจของสหรัฐอเมริกาเพราะกลุ่ม ETIM เป็นกลุ่มก่อการร้ายสากลที่เป็นอันตรายต่อจีนและประชาคมโลก สหรัฐอเมริกาใช้สองมาตรฐานในการตัดสินใจเรื่องดังกล่าวและใช้กลุ่ม ETIM เป็นเครื่องมือในแสวงหาประโยชน์และเป็นการ

ลดความสำคัญของความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายในระดับนานาชาติ (Liu, 2020)

ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวอุยกูร์แม้จะเป็นปัญหาภายในของจีน แต่เคยสร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยอย่างรุนแรง สำหรับองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชาวอุยกูร์

หรือกลุ่มก่อการร้ายชาวอุยกูร์ยังคงมีจำกัดในประเทศไทย ดังนั้นการทำความเข้าใจหรือเพิ่มองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวจะยังประโยชน์ให้กับวงการวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านความมั่นคงศึกษา เพื่อเตรียมพร้อมกับการรับมือกับปัญหาในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและบทบาทของขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก (ETIM)

2. เพื่อศึกษาสถานะของขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก (ETIM) กับสถานะการเป็นกลุ่มก่อการร้ายในระดับสากล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

องค์ประกอบของกลุ่มก่อการร้ายตามแนวคิดทางจิตวิทยา (Psychology of Terrorism) (Borum, 2004 p.56-63)

1. การคัดเลือกสมาชิก (Recruitment) การคัดเลือกสมาชิกใหม่เป็นสิ่งสำคัญสำหรับกลุ่มก่อการร้าย กลุ่มก่อการร้ายใดที่สามารถหาแนวร่วมเป็นสมาชิกใหม่ได้จะประสบความสำเร็จในระยะยาว เพราะงานของกลุ่มก่อการร้ายมีความเสี่ยงถึงชีวิตการหาแนวร่วมจึงต้องใช้อุดมการณ์หรือแนวคิดในการโน้มน้าวให้เข้าร่วมปฏิบัติการ อย่างเช่นแนวคิดญิฮาด (Jihad) และช่องทางในการติดต่อสื่อสารในปัจจุบันคือการใช้สื่อสังคมออนไลน์

2. มีการพึ่งพาตนเอง (Self-Sustainable Function) การทำให้องค์กรสามารถคงอยู่ได้ในระยะยาวโดยอาศัยเป้าหมายเพื่อให้บรรลุผลตามที่ต้องการ การอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีและการจงรักภักดีต่อองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญ การสร้างความสามัคคีของกลุ่มก่อการร้าย คือการสร้างศรัทธาร่วมเพื่อให้เกิดแนวทางในการต่อสู้ที่ชัดเจน

3. บทบาทของความเป็นผู้นำ (Role of Leadership) คุณลักษณะของผู้นำกลุ่มก่อการร้ายจะมีความเป็นผู้นำมีทักษะในการกระตุ้นให้สมาชิกลงมือปฏิบัติการ มักเป็นคนที่มีความปรารถนา มีความรู้ และเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ตลอดจนสมาชิกมีความจงรักภักดี ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการกล่อมเกลาสมาชิกที่เข้ามาให้ดำเนินรอยตาม รวมทั้ง

จัดการควบคุมการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มให้อยู่ภายใต้ผู้นำ นอกจากนี้ผู้นำยังมีบทบาทสำคัญในการมอบผลตอบแทนให้กับสมาชิกเพื่อเป็นแรงจูงใจ

4. การเสื่อมถอยขององค์กร (Decline of Organizations) ไม่มีกลุ่มก่อการร้ายใดสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างถาวรเพราะด้วยปฏิบัติการที่มีการสร้างศัตรูที่ชัดเจนจึงทำให้การคงอยู่ขององค์กรเหล่านี้ทำได้ยากลำบาก การเสื่อมถอยของกลุ่มก่อการร้ายเกิดขึ้นได้จาก การยอมแพ้ การเปลี่ยนแนวทางในการเคลื่อนไหว ปัญหาภายในองค์กร เช่น ความขัดแย้งระหว่างสมาชิก

นิยามตามกรอบแนวคิดของสหประชาชาติ

สหประชาชาติไม่ได้มีกรอบแนวคิดหรือนิยามของคำว่าก่อการร้ายอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามข้อมติของสหประชาชาติหลายข้อสามารถนำมาอธิบายหรือให้นิยามความหมายของการก่อการร้ายได้ (United Nations Office on Drugs and Crimes, 2018)

ข้อมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 49/60 ที่มีเป้าหมายเพื่อที่จะอธิบายพฤติกรรมการใช้อาวุธที่เข้าข่ายการกระทำที่เป็นการก่อการร้าย ระบุว่า การกระทำหรือความตั้งใจที่จะก่อเหตุร้ายในที่สาธารณะ โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อเป้าหมายทางการเมือง ซึ่งการกระทำดังกล่าวไม่สามารถถือเป็นความชอบธรรมได้ ไม่ว่าจะอ้างเหตุผลทางการเมือง ปรัชญา อุดมการณ์ เชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์

ข้อมติสหประชาชาติที่ 1566 (2004) ซึ่งช่วยขยายความหมายของข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1373 (2001) โดยนิยามความหมายของการก่อการร้าย คือ การกระทำอาชญากรรมต่อพลเรือน โดยทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตหรือให้ได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรง รวมถึงการจับตัวประกัน เป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดความกลัวต่อสาธารณชน กลุ่มคน บุคคล บัณฑิต บัณฑิตให้รัฐบาลหรือองค์การระหว่างประเทศทำในสิ่งใดหรือขัดขวางการกระทำในสิ่งใด ซึ่งถือเป็นความผิดตามขอบเขตและคำจำกัดความที่ระบุไว้ในอนุสัญญาและพิธีสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย ไม่สามารถถือว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรมได้ในทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลการเมือง ปรัชญา อุดมการณ์ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือเหตุผลอื่นที่คล้ายคลึงกัน และขอให้รัฐทุกรัฐป้องกันการกระทำดังกล่าว และหากไม่สามารถป้องกันได้ ต้องดำเนินการลงโทษการกระทำเหล่านั้น ด้วยบทลงโทษที่สอดคล้องกับความรุนแรงของการกระทำดังกล่าว (United Nations on Drugs and Crime, 2018)

นิยามของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ

1. สหรัฐอเมริกา กำหนดนิยามของกลุ่มก่อการร้ายต่างชาติ (Foreign Terrorist Organizations) โดยให้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (Secretary of State) และมีสำนักงานต่อต้านการก่อการร้าย (Bureau of Counterterrorism) กระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการจัดทำบัญชีกลุ่มก่อการร้ายต่างชาติ สำหรับนิยามของการก่อการร้ายมีการระบุไว้ในกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองและสัญชาติ (Immigration and Nationality Act) มาตราที่ 212 นิยามกิจกรรมการก่อการร้าย (Terrorist Activity) คือ การกระทำที่ผิดกฎหมายซึ่งเกิดขึ้นทั้งในดินแดนของสหรัฐอเมริกา หรือขัดต่อกฎหมายของพื้นที่อื่น ๆ สำหรับการกระทำที่เข้าข่ายการก่อการร้าย ได้แก่ การจี้เครื่องบินหรือเรือโดยสาร การกักขังหน่วงเหนี่ยวและข่มขู่เอาชีวิต การใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศ การลอบสังหาร การใช้อาวุธเคมี อาวุธนิวเคลียร์ อาวุธหรือระเบิดที่ทำให้เกิดอันตราย นอกจากนั้นกฎหมายยังระบุถึงการมีส่วนร่วมในการก่อการร้าย

(Engaging in Terrorist Activity) ว่าการมีส่วนร่วมต่อการกระทำที่อาจนำไปสู่การเสียชีวิตหรือบาดเจ็บรุนแรง วางแผนหรือเตรียมการในการก่อการร้าย รวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการก่อการร้าย เป็นต้น (U.S. Department of State, Office of the Coordinator for Counter Terrorism, 2008)

สำหรับการพิจารณากลุ่มก่อการร้ายต่างชาติจะมีการทบทวนทุก 2 ปี โดยจะมีการทบทวนข้อมูลกิจกรรมของกลุ่มก่อการร้าย และให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในการพิจารณาสถานะการเป็นกลุ่มก่อการร้ายต่างชาติ ซึ่งรัฐมนตรีอาจจะเห็นด้วยหรือไม่ (U.S. Department of State, n.d.)

2. สหราชอาณาจักร รัฐบาลได้นิยามความหมายของกลุ่มก่อการร้ายว่าเป็นการกระทำหรือวิธีการในการใช้กำลังความรุนแรงต่อบุคคล รวมไปถึงการทำลายทรัพย์สิน การกระทำที่เป็นอันตรายต่อชีวิตหรือมีความเสี่ยงต่อสุขภาพและความปลอดภัยของสาธารณชน การกระทำดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสร้างอิทธิพลต่อรัฐบาล องค์การระหว่างประเทศ เพื่อเป้าหมายในด้านการเมือง ศาสนา และแนวคิดสุดโต่ง สำหรับการขึ้นบัญชีกลุ่มก่อการร้ายอังกฤษใช้หลักเกณฑ์ 4 หลัก ได้แก่ 1) ก่อเหตุหรือเข้าร่วมในการก่อการร้าย 2) เตรียมการเพื่อก่อการร้าย 3) สนับสนุนหรือช่วยเหลือให้เกิดการก่อการร้าย และ 4) การกระทำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย (Government of the United Kingdom, 2025)

3. ไทย มี พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559 (2559) มีการนิยามของการก่อการร้ายว่า การกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา หรือการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายซึ่งอยู่ภายใต้ขอบเขตของอนุสัญญาและพิธีสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับการก่อการร้าย ที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือรับรอง ทั้งนี้ ไม่ว่าการกระทำที่เป็นความผิดนั้นได้กระทำขึ้นในราชอาณาจักรหรือนอกราชอาณาจักร

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (Case Study Research Method) เพื่อแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับการถือกำเนิดของกลุ่มอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก และนิยามการกำหนดสถานะการเป็นกลุ่มก่อการร้ายของกลุ่มอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก โดยพิจารณาแนวคิดและคำนิยามของกลุ่มก่อการร้ายจากนักวิชาการองค์การระหว่างประเทศ เอกสารจากหน่วยงานรัฐบาลที่ระบุถึงกลุ่มดังกล่าว ซึ่งแต่ละหน่วยงานหรือรัฐบาลย่อมให้เหตุผลในการนิยามกลุ่มก่อการร้ายที่แตกต่างกัน เพื่อหาข้อสรุปว่ากลุ่มอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออกเข้าข่ายการเป็นกลุ่มก่อการร้ายหรือไม่

เครื่องมือในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์และข้อมูลจากหนังสือ จำนวน 8 บทความ และข้อมูลจากเว็บไซต์ของหน่วยงานรัฐบาลและองค์การระหว่างประเทศ จำนวน 12 ชิ้น ข่าวสารจากสำนักข่าวที่มีชื่อเสียง จำนวน 7 ข่าว ทำให้ข้อมูลมีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและบทบาทของขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก การถือกำเนิดของขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออกมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในพื้นที่เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ (Uyghur Autonomous Region) ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของจีนมีพรมแดนติดกับหลายประเทศในเอเชียกลาง² ชาวอุยกูร์มีความคล้ายคลึงกับชาวเติร์กและนับถือศาสนาอิสลาม ชาวอุยกูร์อ้างถึงประวัติศาสตร์ในสมัยก่อนว่ามีดินแดนของตนเองชื่อเตอร์กิสถานตะวันออก (Eastern Turkistan) ก่อนถูกยึดครองโดยจีน ภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อปี ค.ศ. 1949 ชาวจีนซึ่งเป็นชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ของจีนได้เริ่มเข้ามาในซินเจียงมากขึ้น และเข้ายึดครองพื้นที่ในเขตเศรษฐกิจของเมือง ซึ่งซินเจียงเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วย

ทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ก๊าซธรรมชาติ น้ำมัน การไหลบ่าเข้ามาของชาวจีนที่มีศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากอุยกูร์ทำให้เกิดกระแสต่อต้านและก่อให้เกิดความเป็นชาตินิยมมาก ซึ่งทางรัฐบาลพยายามควบคุมสถานการณ์อย่างเข้มงวดมีชาวอุยกูร์บางส่วนเริ่มอพยพออกจากซินเจียงเพื่อไปตั้งองค์กรผลิตดินเพื่อหาทางเรียกร้องการปกครองจากรัฐบาลจีน (Wu, 2013, p.154-162)

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1991 กลุ่มประเทศในเอเชียกลางซึ่งมีความคล้ายคลึงทางภาษาและชาติพันธุ์กับชาวอุยกูร์ได้รับเอกราชทำให้เกิดกระแสการเรียกร้องเอกราชของชาวอุยกูร์ต่อมาในปี ค.ศ. 1992 กลุ่มชาวอุยกูร์ผลิตดินทั่วโลกได้เดินทางไปประชุมที่นครอิสตันบูลของตุรกีเพื่อจัดตั้ง Eastern Turkistan World National Congress และในปี ค.ศ. 1997 เริ่มพบแนวทางการใช้ญิฮาด³ ในความเคลื่อนไหวของกลุ่มอุยกูร์โดยเฉพาะการเผยแพร่หนังสือการต่อสู้เพื่อเอกราช (The Struggle for Independence) ที่เนื้อหาระบุว่า น้ำตาและความเจ็บปวดจะไม่สามารถนำไปสู่หนทางเอกราชได้ (Bovingdon, 2010, p.135 -139)

ขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก (ETIM) มีการก่อตั้งประมาณช่วงปี ค.ศ. 1993 โดยนาย Hasan Mahsuma ผู้มีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองคัชการ์ (Kashgar) เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ รัฐบาลจีนมองว่า ETIM เป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงและพยายามโน้มน้าวให้หลายประเทศตระหนักถึงภัยก่อการร้ายจากกลุ่มดังกล่าว โดยจีนพยายามบอกสหรัฐอเมริกาว่า ETIM เชื่อมโยงกับอัลกออิดะห์และบิน ลาดิน อย่างไรก็ตามผู้นำ ETIM ปฏิเสธความเชื่อมโยงกับอัลกออิดะห์และตาลิบัน หลังการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ 911 ใน ค.ศ. 2001 ที่มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ต่อมาในปี ค.ศ. 2002 รัฐบาลของจอร์จ ดับเบิลยู บุช ให้ ETIM อยู่ในบัญชีกลุ่มก่อการร้ายและทำการยึดทรัพย์สินที่เชื่อมโยงกับกลุ่มดังกล่าวในสหรัฐอเมริกา (Xu et al., 2014)

² เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์มีพรมแดนติดต่อกับมองโกเลีย รัสเซีย คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อัฟกานิสถาน ปากีสถาน และอินเดีย

³ สำนักจุฬาราชมนตรีให้คำนิยามของญิฮาดว่าการใช้กำลังความสามารถทั้งหมดที่มีอยู่ทุกด้าน การเคลื่อนไปยังเป้าหมายข้างหน้าด้วยกำลังและความเข้มแข็งของเราทั้งหมดและต่อสู้ความยากลำบากทุกอย่าง

2. ขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออกเป็นกลุ่มก่อการร้ายตามแนวคิดทางจิตวิทยา จากการศึกษาพบว่า ขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออกเป็นกลุ่มก่อการร้ายสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทางจิตวิทยา ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ 1) การคัดเลือกสมาชิก (Recruiter) 2) การพึ่งตนเอง (Self -Sustainable Function) 3) บทบาทของความเป็นผู้นำ (Role of Leadership) และ 4) การเสื่อมถอยขององค์กร (Decline of Organizations)

2.1 การคัดเลือกสมาชิก ชาวอุยกูร์ส่วนหนึ่งมีแนวคิดใช้ความรุนแรงในการต่อต้านการปกครองจากรัฐบาลปักกิ่ง พบหลักฐานการคัดเลือกสมาชิกเข้ากลุ่มและการใช้ความรุนแรงซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต โดยมีคำกล่าวอ้างว่าสหภาพโซเวียตได้สร้างโรงเรียนฝึกวิชาทหารให้กับคนอุยกูร์ในเอเชียกลาง มีการสอนเรื่องการทำสงครามกองโจรและเทคนิคการรบ สหภาพโซเวียตใช้กลุ่มอุยกูร์เป็นเครื่องมือทางการเมือง ภายหลังการแตกหักระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต⁴ (Shichor, 2018, p.122-125) ข้อมูลของทางการจีนในสารคดี The back hand ETIM and terrorism in Xinjiang ที่เผยแพร่ในปี ค.ศ. 2019 ระบุว่า มีสมาชิก ETIM ที่ได้รับการฝึกจากต่างประเทศและมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มก่อการร้ายสากล มีบทสัมภาษณ์ของผู้ต้องหาในคดีก่อการร้ายซึ่งเป็นชาวอุยกูร์ ตลอดจนหลักฐานคลิปวิดีโอเกี่ยวกับฝึกอาวุธให้กับเยาวชน (China Global Television Network [CGTN], 2019) นอกจากนี้ ทหารสหรัฐอเมริกาเคยจับกุมชาวอุยกูร์ 2 คน ได้อัฟกานิสถาน ต่อมาได้คุมตัวทั้ง 2 คน ไปยังเรือนจำอ่าวกวนตานาโม (Guantanamo) ในคิวบา⁵ อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 คนได้รับการปล่อยตัวในเวลาต่อมาและถูกส่งตัวไปยังประเทศต่าง ๆ ก่อนไปตั้งถิ่นฐานในปากีสถาน (Xu et al., 2014) การจับกุมชาวอุยกูร์ได้อัฟกานิสถานแสดงให้เห็น

ถึงความเป็นไปได้ที่สมาชิกของกลุ่มได้เข้าไปมีส่วนร่วม กับกลุ่มก่อการร้ายสากลอย่างอัลกออิดะห์

2.2 การพึ่งตนเอง (Self-Sustainable Function) การทำให้องค์กรสามารถคงอยู่ได้ในระยะยาว โดยอาศัยเป้าหมายเพื่อให้บรรลุผลตามที่ต้องการ การศึกษาพบว่า ชาวอุยกูร์บางส่วนใช้แนวทางการญิฮาด ในความเคลื่อนไหวโดยเฉพาะการเผยแพร่หนังสือการต่อสู้เพื่อเอกราช (The Struggle for Independence) (Bovingdon, 2010, p.135-139) ทางการจีนระบุว่า ETIM มีความเชื่อมโยงกับอัลกออิดะห์ โดย ETIM ได้รับเงินสนับสนุนจากอุซามะฮ์ บิน ลาดิน และยังมีกลุ่ม The Islamic Movement of Uzbekistan (IMU) ให้การสนับสนุนการฝึกของ ETIM ในปากีสถาน โดยมีผู้นำคือนาย Mufti Abu Zaral-Burmi เป็นผู้นำและเป็นมุสลิมโรฮิงญาจากเมียนมาร์ พยายามพำนักรบของ ETIM ร่วมต่อสู้กับอัลกออิดะห์ในการต่อสู้ที่เรียกว่าญิฮัดระดับโลก (Rehman, 2014, p.1-2)

2.3 บทบาทของความเป็นผู้นำ (Role of Leadership) ขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก (ETIM) มีการก่อตั้งประมาณช่วงปี ค.ศ. 1993 โดยนาย Hasan Mahsuma ผู้มีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองคัชการ์ (Kashgar) เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ เป็นผู้นำคนแรก ซึ่งต่อมาถูกสังหารโดยทหารปากีสถานในปี ค.ศ. 2003 และได้มีการเลือกผู้นำคนใหม่คือนาย Abdul Haq และถูกสังหารโดยทหารปากีสถานในปี ค.ศ. 2010 ผู้นำคนต่อมาคือนาย Abdul Shakoor ถูกสังหารในปี ค.ศ. 2012 และมีนาย Abdullah Mansour รับช่วงต่อ (Dutkiewicz, 2020, p.105) จะเห็นได้ว่าขบวนการ ETIM สามารถส่งต่อความเป็นผู้นำได้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าผู้นำคนเก่าจะถูกสังหาร แต่ยังคงมีคนที่ต้องการนำพาให้องค์กรอยู่รอดเข้ามารับหน้าที่อย่างต่อเนื่อง

⁴ ความขัดแย้งระหว่างจีนกับโซเวียตเกิดขึ้นหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สตาลินที่เหมา เจ๋อตงนับถือ นิกิตา ครุสชอฟ ผู้นำโซเวียตคนใหม่ได้กล่าวโจมตี สตาลิน และมีแนวนโยบายที่เป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกาสร้างความไม่พอใจแก่ เหมา เจ๋อตงเป็นอย่างมากและกล่าวหาว่าครุสชอฟทำลายอุดมการณ์ของโลกสังคมนิยม โดยทั้งสองประเทศยุติความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในปี ค.ศ. 1962

⁵ เรือนจำอ่าวกวนตานาโม เป็นที่คุมขังผู้ต้องสงสัยว่าเป็นสมาชิกกลุ่มก่อการร้ายในช่วงที่สหรัฐอเมริกาประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้าย War Against Terror

2.4 การเสื่อมถอยขององค์กร (Decline of Organizations) ไม่มีกลุ่มก่อการร้ายใดสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างถาวรเพราะด้วยปฏิบัติการที่มีการสร้างศัตรูที่ชัดเจนจึงทำให้การคงอยู่ขององค์กรเหล่านี้ทำได้ยากลำบาก ขบวนการ ETIM เป็นศัตรูสำคัญในมุมมองของรัฐบาลจีน ในปี ค.ศ. 2017 รัฐบาลจีนได้เพิ่มมาตรการควบคุมความมั่นคงในพื้นที่เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ จากรายงานคณะกรรมการการวุฒิสภาสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2018 ระบุว่า รัฐบาลจีนได้คุมตัวประชาชนชาวอุยกูร์รวมถึงชาติพันธุ์ที่ใกล้เคียงประมาณ 7 หมื่นหรืออาจถึง 2 ล้านคน โดยทางการจีนระบุว่านี่คือศูนย์ฝึกอาชีพ (Vocational Education Centers) เพื่อช่วยพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ แต่รายงานของสหรัฐอเมริการะบุว่าสถานควบคุมดังกล่าวทำหน้าที่ลี้ลับมองให้ประชาชนเคารพในพรรคคอมมิวนิสต์และไม่ให้ปฏิบัติศาสนิก (Foreign Relations Committee, 2018) นอกจากมาตรการในประเทศแล้วจีนยังเดินทางจัดการกับขบวนการ ETIM ในประเทศอัฟกานิสถานอีกด้วย ผู้นำกลุ่มตอลิบานซึ่งครองอำนาจในอัฟกานิสถานหลังจากการถอนกำลังของกองทัพสหรัฐอเมริกา ให้ข้อมูลกับผู้นำรัฐบาลจีนว่าสมาชิกขบวนการ ETIM ได้ออกจากอัฟกานิสถานหมดแล้ว โดยรัฐบาลตอลิบานไม่อนุญาตให้กลุ่มใด ๆ ใช้พื้นที่ของประเทศในการโจมตีประเทศอื่น (“ETIM militants left”, 2021)

ในปี พ.ศ. 2568 สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์เพื่อตอบโต้สื่อตะวันตก และชี้แจงมาตรการในการจัดการปัญหาความไม่สงบในซินเจียง โดยระบุถึงชื่อขบวนการ ETIM อย่างชัดเจน ว่ารัฐบาลเขตปกครองตนเองซินเจียงของจีนได้ส่งเสริมการทำงานป้องกันการก่อการร้ายและต่อต้านลัทธิหัวรุนแรงอย่างเข้มข้นตามกฎหมาย และได้ทำงานร่วมกับสังคมโลกเพื่อปราบปรามกลุ่มก่อการร้าย The Eastern Turkistan Islamic Movement (ETIM) อย่างเด็ดขาด โดยมุ่งเน้นการจัดแนวความคิดพื้นฐานที่ทำให้การก่อการร้ายและลัทธิหัวรุนแรงทางศาสนาเกิดขึ้นและแพร่กระจาย ซึ่งประสบผลสำเร็จในช่วง 9 ปีที่ผ่านมา ซินเจียงไม่พบเหตุการณ์ก่อการร้ายรุนแรงใด ๆ สังคมมีระเบียบ สงบเรียบร้อยและมีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่อง

ส่งผลให้ประชาชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในซินเจียง 25 ล้านคนสามารถดำรงชีวิตและทำงานได้อย่างสงบสุข (สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทย, 2568)

3. กิจกรรมของกลุ่ม ETIM เข้าข่ายการกระทำผิดและลักษณะการก่อการร้ายตามข้อมติของสหประชาชาติ

รัฐบาลจีนพบว่าการก่อความไม่สงบหลายครั้งที่เกิดขึ้นมีสมาชิกกลุ่ม ETIM เกี่ยวข้อง ได้แก่ การก่อเหตุในซินเจียงมากกว่า 200 ครั้ง ช่วงปี ค.ศ. 1990-2001 การปฏิบัติการโจมตีผลประโยชน์ของจีนในต่างประเทศ เช่น การโจมตีสถานทูตจีนในตุรกีช่วงปี ค.ศ. 1990 ในปี ค.ศ. 2008 ได้เกิดเหตุระเบิดรถบัสในนครคุนหมิง มณฑลยูนนาน โดย ETIM ประกาศความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ดังกล่าว และในปี ค.ศ. 2013 เกิดเหตุระเบิดที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ทำให้มีผู้เสียชีวิต 5 ราย ซึ่งทางการจีนระบุว่าเป็นฝีมือของ ETIM แต่กลุ่มนักเคลื่อนไหวชาวอุยกูร์ปฏิเสธความเกี่ยวข้อง (Xu et al., 2014)

เหตุการณ์โจมตีที่จัตุรัสเทียนอันเหมินเป็นการระเบิดพลีชีพ ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่เกิดขึ้นในกรุงปักกิ่งและเป็นสถานที่สำคัญของประเทศอีกด้วย จากรายงานข่าวของ The Guardian มีการกล่าวอ้างว่าเป็นปฏิบัติการของนักรบอุยกูร์โดยมีนาย Abdullah Mansour เป็นหัวหน้ากลุ่ม Turkish Islamic Party -TIP และได้มีคำเตือนไปยังทางการจีนว่ามหาศาลาประชาชน หรือที่ประชุมของสภาและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะเป็นเป้าหมายต่อไป ทางกรจีนประกาศว่า TIP คือ กลุ่ม ETIM ชาวอุยกูร์บางส่วนกล่าวว่าการกระทำดังกล่าวอาจจะมาจากผู้ที่ไม่พอใจนโยบายของทางการจีนที่กดดันในเรื่องของศาสนาและส่งผลกระทบต่อกรอบศาสนิก และตั้งข้อสงสัยว่า ETIM จะสามารถปฏิบัติการได้หรือไม่ในพื้นที่ที่มีความเข้มงวดสูงสุดของจีนและเป็นการระเบิดพลีชีพอีกด้วย (Kaiman, 2013)

Micheal Clarke ได้รวบรวมสถิติการก่อเหตุที่เกี่ยวข้องกับกองกำลังเตอร์กิสถานตะวันออก ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990-2001 พบข้อมูลว่า มีการก่อเหตุด้วยระเบิดประมาณ 4 ครั้ง มีผู้เสียชีวิต 15 ราย บาดเจ็บ 151 ราย การลอบสังหารเกิดขึ้นมากกว่า 11 ครั้ง โดยเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ทางการจีนที่ถูกส่งไปประจำการที่เขตปกครอง

ตนเองชินเจียง รวมถึงชาวมุสลิมบางส่วนที่มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองหรืออาจจะร่วมมือกับรัฐบาลจีนยังมีการโจมตีตำรวจและสถานที่ราชการ การวางยาพิษ การลอบวางเพลิง รวมถึงสถานที่ฝึกอบรมการใช้อาวุธ การก่อจลาจล และการโจมตีภายนอกอีก 5 ครั้ง ในตุรกีและคาซัคสถาน (Clarke, 2007) เห็นได้ว่าการกระทำหรือการใช้ความรุนแรงที่ขบวนการ ETIM ได้ก่อเหตุขึ้น คือ การกระทำอาชญากรรมต่อพลเรือน โดยทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตหรือให้ได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรง ประกันเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดความกลัวต่อสาธารณชน กลุ่มคน บุคคล บิบบังคับให้รัฐบาลหรือองค์การระหว่างประเทศทำในสิ่งใดหรือขัดขวางการกระทำในสิ่งใด ซึ่งสอดคล้องกับข้อมติของสหประชาชาติ ดังนั้น ขบวนการ ETIM จึงถือเป็นกลุ่มก่อการร้ายตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ ข้อมูลจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติระบุว่า ETIM ถูกจัดให้เป็นกลุ่มก่อการร้ายตั้งแต่ 11 กันยายน 2002 เพราะความเชื่อมโยงกับกลุ่มอัลกออิดะห์และบิน ลาดิน นอกจากนี้ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้ง ETIM การปฏิบัติการตลอดจนความเคลื่อนไหวในปัจจุบันที่ส่วนใหญ่อยู่ในเอเชียใต้ เอเชียกลาง และเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ (United Nations, Security Council, 2011)

4. การยอมรับสถานะการเป็นกลุ่มการร้ายของขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออกของประเทศต่าง ๆ

4.1 สหรัฐอเมริกาเคยให้ ETIM มีสถานะเป็นกลุ่มก่อการร้ายหลังเหตุการณ์ 911 และยังอนุญาตให้จีนเข้าทำการสอบปากคำชาวอุยกูร์ที่ถูกคุมขังในเรือนจำอ่าวกวนตานาโม อย่างไรก็ตามภายใต้การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจจีนกับสหรัฐอเมริกา ทำให้ความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายมีอุปสรรค (Wu, 2013) สำหรับสหรัฐอเมริกาการนิยามกลุ่มก่อการร้ายต่างชาติ (Foreign Terrorist Organizations หรือ FTO) เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สำหรับลักษณะสำคัญของ FTO จะต้องเป็นองค์กรต่างประเทศ และต้องมีพฤติกรรมเข้าข่ายตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย ตลอดจนเป็นภัย

คุกคามความมั่นคงและผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในด้านป้องกันประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา (U.S. Department of State, n.d.) จากข้อมูลของกระทรวงการต่างประเทศ ของสหรัฐอเมริการะบุว่าสหรัฐอเมริกาไม่พบหลักฐานการมีอยู่ของ ETIM⁶ จึงนำไปสู่การถอด ETIM ออกจากสถานะการเป็นกลุ่มก่อการร้ายต่างชาติเมื่อ 20 ตุลาคม 2020

4.2 สำหรับ ETIM อังกฤษได้ขึ้นบัญชีให้เป็นกลุ่มก่อการร้าย เมื่อ ก.ค. 2016 โดยระบุชื่อเป็น Turkestan Islamic Party (TIP) หรือที่รู้จักในนาม East Turkestan Islamic Party (ETIP), East Turkestan Islamic Movement (ETIM) และ Hizb al-Islami al-Turkistani (HAAT) โดยระบุว่า TIP หรือ ETIM เป็นกลุ่มที่ต้องการสร้างรัฐอิสลามในซินเจียง และมีปฏิบัติการการก่อการร้ายในประเทศจีนตลอดจนมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มก่อการร้ายสากล ประเด็นที่น่าสนใจคืออังกฤษระบุว่า TIP เข้าร่วมในสงครามกลางเมืองซีเรีย และยังถูกขึ้นบัญชีจากสหประชาชาติและสหรัฐอเมริกาอีกด้วย (Government of the United Kingdom, 2025)

4.3 ในไทยปรากฏชื่อ ETIM ในฐานะข้อมูลของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าเป็นรายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดแห่ง พรบ. ป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559 จัดอยู่ในกลุ่มรัฐอิสลามอิรักและเลแวนต์ (ISIL) และอัลกออิดะห์ โดยบัญชีดังกล่าวได้มาจาก รายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดตามมาตรา 6 และมาตรา 15 ของสหประชาชาติ (United Nations Sanction List) (สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, 2568)

สำหรับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559 (2559) มีการให้นิยามของการก่อการร้ายว่า การกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา หรือการกระทำ

⁶ In the Matter of the Designation of the Eastern Turkistan Islamic Movement Also Know as ETIM as a Terrorist Organization Pursuant to Section 212(a)(3)(B)(vi)(II) of the Immigration and Nationality Act, as Amended.

ที่เป็นความผิดตามกฎหมายซึ่งอยู่ภายใต้ขอบเขตของอนุสัญญาและพิธีสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับการก่อการร้ายที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือรับรอง ทั้งนี้ ไม่ว่าการกระทำที่เป็นความผิดนั้นได้กระทำให้ขึ้นในราชอาณาจักรหรือนอกราชอาณาจักร

สำหรับเหตุระเบิดที่ราชประสงค์ ส่วนใหญ่ไม่พบข่าวสารที่ระบุว่า ETIM เกี่ยวข้องกับเหตุระเบิดดังกล่าว โดยรายงานข่าวจากสำนักข่าวอิสราเอลว่าฝ่ายความมั่นคงของไทยไม่พบการเข้าออกของกลุ่มอุยกูร์หัวรุนแรงและชาวอุยกูร์ที่ก่อเหตุน่าจะมาจากชาวอุยกูร์ที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าสนใจคือ ศักยภาพในการประกอบระเบิดหรือการวางแผนในการก่อเหตุ หากเป็นชนหลบหนีเข้าเมืองโดยปกติไม่น่าจะมีความสามารถถึงขั้น

ดังกล่าวได้ (ทีมข่าวอิสรา, 2558) สำนักข่าวผู้จัดการอ้างอิงข่าวสารของทางการจีน Global Times ได้เผยแพร่รายงานที่น่าสนใจ เมื่อ 9 ก.ย. 2558 ว่า เหตุระเบิดที่แยกราชประสงค์อาจเป็นแผนการของ ETIM ที่ต้องการตอบโต้ทางการไทยที่ส่งชาวอุยกูร์จำนวนหนึ่งกลับไปยังประเทศจีนและทางการจีนไม่ต้องการให้พื้นที่ชาวเร่ิงเหตุระเบิดราชประสงค์ในสื่อของจีนเพราะเป็นเรื่องอ่อนไหวเกี่ยวกับชาวอุยกูร์ โดยนักวิชาการจีนระบุว่า การเชื่อมโยงเหตุระเบิดเข้ากับมาตรการของรัฐบาลจีนต่อชาวอุยกูร์จะสร้างปัญหากับพรรคคอมมิวนิสต์เพราะชาวจีนถูกตกเป็นเป้าการโจมตีจากนโยบายของรัฐบาลจีนเอง (สำนักข่าวผู้จัดการออนไลน์, 2558)

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าการกระทำของ ETIM สอดคล้องกับองค์ประกอบของกลุ่มก่อการร้ายตามแนวคิดทางจิตวิทยา (Borum, 2004, p.56-63) ได้แก่ การคัดเลือกสมาชิกผ่านทางช่องทางต่าง ๆ มีการพึ่งพาตนเองโดยสร้างอุดมการณ์ให้เข้มแข็งผ่านอุดมการณ์ญิฮัด และได้รับเงินสนับสนุนจากกลุ่มก่อการร้ายสากล เช่น อัลกออิดะห์ มีผู้นำองค์กรที่ชัดเจน และเข้าสู่อุปกรณ์จากการปราบปรามของรัฐบาลจีน นอกจากนี้พฤติกรรมยังสอดคล้องกับคำอธิบายในข้อคิดของสหประชาชาติ คือการกระทำอาชญากรรมต่อพลเรือน โดยทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตหรือให้ได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรง ประกันเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดความกลัวต่อสาธารณชน กลุ่มคน บุคคล ปีบบังคับให้รัฐบาลหรือองค์การระหว่างประเทศทำในสิ่งใดหรือขัดขวางการกระทำในสิ่งใด รวมทั้งกลุ่มดังกล่าวอยู่ในบัญชีกลุ่มก่อการร้ายที่กำหนดโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations, Security Council, 2011) แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองและการไม่มีนิยามสากลของกลุ่มก่อการร้ายเปิดโอกาสให้ประเทศต่าง ๆ สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ได้ด้วยตนเอง การที่สหรัฐอเมริกาไม่นับว่า ETIM เป็นกลุ่มก่อการร้ายย่อมทำได้เพราะถือเป็นอำนาจอธิปไตยของสหรัฐอเมริกา ตลอดจน ETIM ไม่ได้สร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาเพราะเป้าหมายของการโจมตี

พุ่งเป้าไปยังจีน และสถานการณ์การก่อการร้ายพร้อมด้วยภัยคุกคามจากกลุ่มอัลกออิดะห์ลดลง สหรัฐอเมริกาจึงไม่มีความจำเป็นที่จะให้ ETIM เป็นกลุ่มก่อการร้ายอีกต่อไป เพราะไม่ส่งผลกระทบในด้านใดต่อผลประโยชน์แห่งชาติ เพราะค่านิยมของกลุ่มก่อการร้ายของสหรัฐอเมริการะบุว่า จะต้องเป็นองค์กรต่างประเทศ และต้องมีพฤติกรรมเข้าข่ายตามที่ระบุไว้ในกฎหมายตลอดจนเป็นภัยคุกคามความมั่นคงและผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา (U.S. Department of State, n.d.) ดังนั้นแม้ว่าสหประชาชาติหรือชาติอื่น ๆ เห็นว่า ETIM เป็นภัยคุกคามและเป็นกลุ่มก่อการร้าย แต่สหรัฐฯ ย่อมมีสิทธิที่จะเห็นต่าง การสร้างนิยามที่เป็นสากลของกลุ่มก่อการร้ายจะทำให้ปัญหาความคลุมเครือของการก่อการร้ายลดลง และความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศจะเพิ่มมากขึ้น

ตามหลักการการกระทำของ ETIM คือ เป็นกลุ่มก่อการร้ายตามแนวคิดทางจิตวิทยา และสอดคล้องกับคำอธิบายในข้อคิดของสหประชาชาติ รวมทั้งได้ขึ้นบัญชีให้เป็นกลุ่มก่อการร้ายโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติอีกด้วย แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองและการไม่มีนิยามสากลของกลุ่มก่อการร้ายเปิดโอกาสให้ประเทศต่าง ๆ สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ได้ด้วยตนเอง การที่สหรัฐฯ จะไม่นับว่า ETIM เป็นกลุ่มก่อการร้ายย่อมทำได้

เพราะถือเป็นอำนาจอธิปไตยของสหรัฐฯ ตลอดจน ETIM ไม่ได้สร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ เพราะเป้าหมายของการโจมตีพุ่งเป้าไปยังจีน และสถานการณ์การก่อการร้ายพร้อมด้วยภัยคุกคามจากกลุ่มอัลกออิดะห์ลดลง สหรัฐฯ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะให้ ETIM เป็นกลุ่มก่อการร้ายอีกต่อไปเพราะไม่ส่งผลกระทบในด้านใดต่อ

ผลประโยชน์แห่งชาติ ดังนั้นแม้ว่าสหประชาชาติหรือชาติอื่น ๆ เห็นว่า ETIM เป็นภัยคุกคามและเป็นกลุ่มก่อการร้าย แต่สหรัฐฯ ย่อมมีสิทธิที่จะเห็นต่าง การสร้างนิยามที่เป็นสากลของกลุ่มก่อการร้ายจะทำให้ปัญหาความคลุมเครือของการก่อการร้ายลดลง และความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศจะเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชี้ให้เห็นถึงปัญหาของกลุ่มบุคคลที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย โดยกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีความละเอียดอ่อนด้านความมั่นคงตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผู้กำหนดนโยบายควรศึกษาสถานะและที่มาของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ เพราะการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา ย่อมต้องอยู่บนหลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักสิทธิมนุษยชนที่ทั่วโลกให้การยอมรับ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงงานวิจัยพื้นฐานเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจการนิยามกลุ่มก่อการร้าย

และปัญหาของการขาดคำนิยามที่เป็นสากล ตลอดจนทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์อุยกูร์ หนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศจีน ซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวในไทยยังคงมีจำกัด สามารถศึกษาเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์หรือกลไกที่รัฐบาลใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สงบภายในประเทศ อาจจะทำให้เกิดต้นแบบเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการปัญหาความมั่นคงภายในของไทยต่อไปได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา สามะพุทช. (2563, 2 มีนาคม). ระเบิดราชประสงค์ : ทนายซีไอเคตีจากศาลทหารมาศาลยุติธรรม “เป็นผลดี” ต่อสองจำเลยชาวยูยกูร์. *BBC NEWS ไทย*, <https://www.bbc.com/thai/thailand-51669393>
- ทีมข่าวอิสรา. (2558, 3 กันยายน). เบื้องหลังปฏิบัติการจับแก๊งบั้งกรุง จับดาบดเคมแค่แก๊งปลอมพาสปอร์ต. *สำนักข่าวอิสรา*, https://www.isranews.org/content-page/item/41104-close_41104.html
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย และการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559. (2559, 30 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนที่ 114 ก. หน้า 11.
- สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทย. (2562, 10 ธันวาคม). *ขบวนการอิสลามเตอร์กิสถานตะวันออก*. [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/15JJpq3JfZ/>
- สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทย. (2568, 13 มกราคม). *โฆษกสถานทูตจีนประจำประเทศไทยตอบโต้ข้อกล่าวหาเท็จเกี่ยวกับประเด็นซินเจียง*. [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/share/p/15NopCGMWw/>
- สำนักข่าวผู้จัดการออนไลน์. (2558, 11 กันยายน). สื่อจีนยอมยกประเด็น ‘ยูยกูร์’ เอี่ยวระเบิดฯ ชี้แก้แคนไทยส่งตัวกลับแผ่นดินใหญ่. *สำนักข่าวผู้จัดการออนไลน์*, <https://mgronline.com/china/detail/9580000102954>
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน. (2568, 5 พฤษภาคม). *รายชื่อบุคคลที่ถูกกำหนดแห่ง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง พ.ศ. 2559*. <https://aps.amlo.go.th/aps/public/dplun/detail/46534>
- Borum, R. (2004). *Psychology of terrorism*. University of South Florida.
- Bovingdon, G. (2010). *The Uyghurs: Strangers in Their Own Land*. Columbia University Press.
- China Global Television Network. (2019, December 14). The Back hand - ETIM and terrorism in Xinjiang. CGTN.
- Clarke, M. (2007). *China's War on Terror in Xinjiang: Human Security and the Causes of Violent Uighur Separatism*. Griffith Asia Institute.
- Dutkiewicz, P. (2020). The Islamic Movement of East Turkestan and the Unity of China. In Ö. Öztürk (Ed.), *Social Science Conference 2020 Spring*. (pp.103-111).
- ETIM militant left Afghanistan; Taliban Tell China. (2021, September 10). *The Times of India*, <https://timesofindia.indiatimes.com/world/south-asia/etim-militants-left-afghanistan-taliban-tells-china/articleshow/86095526.cms>
- Foreign Relations Committee. (2018, December 4). *Testimony of Deputy Assistant Secretary Scott Busby Senate Foreign Relations Committee Subcommittee On East Asia, The Pacific, And International Cybersecurity Policy December 4, 2018*. https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/120418_Busby_Testimony.pdf
- Government of the United Kingdom. (2025, February 27). *Proscribed terrorist groups or organisations*. <https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version>

- Human Rights Watch. (2009, October 20). *We are afraid to even look for them enforced dissappearances in the wake of Xinjiang's protests*. <https://www.hrw.org/report/2009/10/20/we-are-afraid-even-look-them/enforced-disappearances-wake-xinjiangs-protests>
- Kaiman, J. (2013, November 25). Islamist Group claims responsibility for attack on China's Tiananmen Square. *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2013/nov/25/islamist-china-tiananmen-beijing-attack>
- Liu, Z. (2020, November 7). China accuses US of double standards as it drops ETIM from terrorism List. *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3108846/china-accuses-us-double-standards-it-drops-etim-terrorism-list>
- Rehman, Z. U. (2014). *ETIM's presence in Pakistan and China's growing pressure*. Norwegian Peacebuilding Resource Centre.
- Shichor, Y. (2018). Dialogue of the Deaf: The Role of Uyghur Diaspora Organizations Versus Beijing. In G. K. Ercilasun & K. Ercilasun (Eds), *The Uyghur Community: Diaspora, Identity and Geopolitics (Politics and History in Central Asia)*. (pp.121-134). Palgrave Macmillan.
- United Nations on Drugs and Crime. (2018, July). *Defining Terrorist*. <https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-4/key-issues/defining-terrorism.html>
- United Nations, Security Council. (2011, April 7). *Eastern Turkistan Islamic Movement*. https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/eastern-turkistan-islamic-movement
- US removes group condemned by China from 'terror' list. (2020, November 7). *Aljazeera*, <https://www.aljazeera.com/news/2020/11/7/us-removes-group-condemned-by-china-from-terror-list>
- U.S. Department of State. (n.d.). *Foreign Terrorist Organization*. <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/>
- U.S. Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism. (2008, April 8). *Immigration and Nationality Act Section 212*. <https://2001-2009.state.gov/s/ct/rls/fs/08/103399.htm>
- Wu, S. J. (2013). Is the Global Counter-Terrorism a Complex or a Paradox? Inspirations from the ETIM issue in China. In R. Rainer & J. Yakuba (Eds.) *The Political Geography of Religious Radicalism*. (pp.154-162). University of Tubingen.
- Xu, B., Fletcher, H., & Bajoria, J. (2014, September 4). The East Turkestan Islamic Movement (ETIM). *Council on Foreign Relations*, <https://www.cfr.org/backgrounder/east-turkestan-islamic-movement-etim>

เสปียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทานจากผลผลิตในหน่วยทหาร เพื่อความมั่นคงของกองทัพ

Meal, Ready-to-Eat Retort Pouch Ration from Agricultural Products in Military Units for the Security of the Royal Thai Armed Forces

บทความวิจัย

ปัญญวุฒิ จันทรธนามสุข¹ และ จินตนา แสนวงศ์²

Panyawut Janthanomsuk and Chintana Sanvong

กองวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นครนายก ประเทศไทย 26001¹⁻²

Department of Environmental Science, Academic Division,

Chulachomklao Military Academy, Nakhon Nayok, Thailand 26001

E-mail: panyavutmai@hotmail.com¹ andchintanamongkholtam@gmail.com² (Corresponding author)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาต้นแบบเสปียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทาน (MRE) สำหรับใช้ในราชการสนามของกองทัพบก และประเมินความพึงพอใจด้านรสสัมผัสและความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติราชการสนาม ผลิตภัณฑ์เสปียงผลิตโดยใช้วัตถุดิบทางการเกษตรจากโครงการทหารพันธุ์ดี โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (รร.จปร.) ทำการปรุงตามสัดส่วนปริมาณอาหารต่อ 1 มื้อที่กำหนดโดยกรมพลธิการทหารบก จากนั้นทำการบรรจุลงในถุงรีทอร์ทแล้วนำไปผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อแบบสเตอริไลซ์ เมนูอาหาร ที่นำเสนอ ได้แก่ แกงเผ็ดไก่กับผัก (สูตร ผ.7), ผัดเผ็ดมะเขือเปราะกับหมู (สูตร ผผ.17) และ ผัดกระเพราพริกสดใส่ไก่ (สูตร ผผ.12) ใช้การประเมินทางประสาทสัมผัสเป็นเครื่องมือในการศึกษาคุณภาพด้านรสสัมผัส กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนนายร้อย รร.จปร. 93 นาย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Taro Yamane

ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์เสปียงที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในราชการ กล่าวคือสามารถเก็บได้ที่อุณหภูมิปกตินานประมาณ 1 ปี มีคุณค่าทางโภชนาการเพียงพอตามข้อกำหนดของกองทัพบก โดยผลิตภัณฑ์สูตร ผ.7, ผผ.17 และ ผผ.12 ให้พลังงาน 445, 294 และ 423 กิโลแคลลอรี่ต่อถุง ตามลำดับ เมื่อทหารบริโภคผลิตภัณฑ์เหล่านี้ร่วมกับข้าวหอมมะลิ 3 มื้อต่อวันจะได้รับพลังงานทั้งหมดประมาณ 2,764 กิโลแคลลอรี่ อีกทั้งให้โปรตีนในปริมาณที่เหมาะสมต่อวัน ต้นทุนในการผลิตเสปียงอาหารจะอยู่ที่ประมาณ 34 บาทต่อมื้อ เทียบกับ MRE ที่กองทัพบกจัดซื้อปัจจุบันในราคา 95 บาทต่อมื้อ จากการประเมินด้านรสสัมผัสพบว่า คะแนนความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 สูตร ในระดับ “ชอบ” ถึง “ชอบมาก” โดยคะแนนด้านรสชาติ และเนื้อสัมผัสที่ได้รับสูงกว่า MRE ที่กองทัพบกใช้ในปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ยังได้รับการประเมินในระดับ “พอใจมาก” ต่อการนำไปใช้ในการฝึกภาคสนามของนักเรียนนายร้อย

คำสำคัญ : เสปียงอาหารพร้อมรับประทาน, รีทอร์ทแพช, โครงการทหารพันธุ์ดี, สูตรอาหารของกรมพลธิการทหารบก

วันที่รับบทความ : 17 ต.ค. 67

วันที่แก้ไขบทความ : 25 ก.พ. 68

วันที่ตอบรับบทความ : 26 มี.ค. 68

Abstract

The propose of this research is to developed a prototype of retort pouch Meals Ready-to-Eat (MRE) for use in Royal Thai Army (RTA) field service and to evaluate its quality and suitability for use in the battlefield. The MRE product was produced using agricultural raw materials sourced from the Thaham Phandee (Good Soldier) Project at Chulachomklao Royal Military Academy (CRMA) and cooked according to recipes provided by the Quartermaster Department. The prepared meals were then packed into retort pouches and subjected to a sterilization process. Three MRE menus were proposed: red curry with chicken, stir-fried eggplant with pork, and stir-fried basil with chicken. Sensory evaluation was used as a tool to study the product's quality. The sample was 93 cadets from Chulachomklao Royal Military Academy, selected by random sampling according to Taro Yamane's method.

The results showed that our developed products were suitable for use in RTA field service.

The products could be stored at normal temperature for approximately one year and had nutritional value meeting RTA's nutritional requirements. Each MRE menu, i.e., red curry with chicken, stir-fried eggplant with pork, and stir-fried basil with chicken, provide energy value of 445, 294 and 423 kcal per pouch, respectively. When soldiers consumed the MREs with white rice three times a day, they received a total energy intake of 2,764 kcal a day, with an adequate daily protein intake. The average production cost of one set meal was 34 Baht, significantly lower than the current RTA's MRE cost of 95 Baht. From the sensory evaluation, the result showed overall satisfaction with all three MRE menu option, with rating ranging from "like" to "like very much". The MREs received significantly higher scores in term of taste and texture compared to the RTA's current MREs ($p \leq 0.05$). Furthermore, the cadets expressed satisfaction with the product's suitability for field training.

Keywords: Meal Ready-to-Eat, Retort Pouch, Thaham Phandee Project, Quartermaster Department's Recipes

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความพร้อมทางด้านสุขภาพและโภชนาการของทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่กดดัน, สถานะสงคราม, ลาดตระเวนตามแนวชายแดน, ราชการสนาม หรือในช่วงเกิดภัยพิบัติ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้มั่นใจในการบรรลุภารกิจ การส่งกำลังบำรุงและการประกอบเลี้ยงทหาร จึงต้องคำนึงถึงหลักโภชนาการ, คุณค่าทางอาหาร, รสชาติ, ความพึงพอใจ ตลอดจนความสะดวกรวดเร็ว พร้อมทั้งรับประทานได้ทันที (กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก, 2549)

การเลี้ยงดูทหารของหน่วยปฏิบัติหน้าที่ในสนามกองทัพบก (ทบ.) ได้มีการจัดหาเสบียงรบประจำบุคคลประกอบไปด้วยเสบียงอาหารแห้งหรืออาหารกึ่งสำเร็จรูป (เสบียง ข.) และเสบียงอาหารพร้อมรับประทาน (เสบียง ค.) หรือ Meal Ready-to-eat (MRE) โดยเสบียงรบประจำ

บุคคลเหล่านี้มีความมุ่งหมายเพื่อใช้แทนเสบียงอาหารสด (เสบียง ก.) เมื่อไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเก็บเย็นใช้ในกรณีรบติดพันหรือลาดตระเวนในสนามที่ครัวของหน่วยไม่สามารถจะทำการหุงต้มได้ เเสบียง ข. และ ค. นี้สามารถเก็บไว้ได้นานที่อุณหภูมิปกติ อายุการเก็บรักษาประมาณ 1-2 ปี สามารถใช้บริโภคได้ทันที หรือต้องการการเตรียมเพียงเล็กน้อย เช่น การอุ่นหรือเติมน้ำร้อนเพื่อให้ได้รสชาติที่ดีขึ้น เเสบียงรบประจำบุคคลเหล่านี้จึงจัดเป็นเสบียงที่สำคัญอย่างยิ่งในการรบ การฝึกซ้อมรบ หรือสำหรับหน่วยที่ต้องมีการลาดตระเวนตามแนวชายแดน (กรมพลธิการทหารบก, 2563)

ตามระเบียบการส่งกำลังสิ่งอุปโภคประเภท 1 ในสนาม หากการส่งกำลังเสบียงรบประจำบุคคลจากส่วนกลาง

มีไม่เพียงพอหรือล่าช้า หน่วยในพื้นที่สามารถจัดซื้ออาหารเองในพื้นที่ที่ไปปฏิบัติการได้ (กรมพลธิการทหารบก, 2535) อย่างไรก็ตามอาหารที่จัดซื้อจัดเป็นเสบียง ก. ที่ต้องตั้งเตาประกอบทำให้ไม่สะดวกรวดเร็วต่อการรับประทาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีรบติดพันหรือภารกิจที่เร่งรีบ อีกทั้งไม่สะดวกต่อการพกพาในกรณีที่ต้องมีการลาดตระเวนระยะไกล หรืออาจเน่าเสียในระหว่างการขนส่ง นอกจากนี้หน่วยทหารยังอาจไม่สามารถจัดซื้อวัตถุดิบบางชนิดได้ ทำให้ทหารได้รับโภชนาการไม่ครบถ้วน ดังนั้นการจัดหาและส่งกำลังเสบียง ข. และเสบียง ค. (MRE) จากส่วนกลางให้ทั่วถึงเพียงพอ และต่อเนื่องแก่หน่วยที่ปฏิบัติงานเพื่อให้ทหารได้รับเสบียงอาหารที่ดี มีคุณค่าสารอาหารและพกพาไปใช้ได้สะดวกจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง (กรมพลธิการทหารบก, 2563)

MRE นั้นถูกพัฒนาขึ้นโดยกองทัพสหรัฐอเมริกาสำหรับกองกำลังพิเศษและหน่วยลาดตระเวนในสงครามเวียดนาม และใช้แจกจ่ายให้กับพลเรือนในช่วงที่เกิดภัยธรรมชาติ เป็นอาหารที่ผ่านกระบวนการผลิตพร้อมบริโภคในภาชนะบรรจุปิดสนิท สามารถบริโภคได้ทันทีโดยไม่ต้องอุ่นร้อนหรือปรุงสุกเพิ่มเติม (McClung et al., 2020) โดยบรรจุอยู่ในถุงรีทอร์ทแพช (Retort Pouch) ซึ่งจัดเป็นบรรจุภัณฑ์ชนิดอ่อนตัว ทำจากวัสดุหลายชนิดมาเชื่อมประสานขึ้นรูปเป็นถุง แข็งแรง ทนต่อความร้อนและความดันสูงได้ สามารถบรรจุอาหารแล้วปิดผนึกให้สนิท (ไม่แดง ขวัญใจ และคณะ, 2566) แล้วนำไปผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อด้วยความร้อนสูงระดับสเตอริไลซ์ (Sterilization) โดยฆ่าเชื้อในหม้อฆ่าเชื้อภายใต้แรงดัน (Retort) อาหารจึงปลอดเชื้อจุลินทรีย์ก่อโรค (Pathogen) และสามารถเก็บที่อุณหภูมิปกติได้นานประมาณ 1 ปีโดยไม่ต้องใส่สารกันบูด (วรรณดี มหรรณพกุล และคณะ, 2552)

ในปัจจุบัน ทบ. มีการผลิตเสบียงประเภทเนื้อกระเทียมพริกไทยกระป๋อง (เนื้อวัว หรือ เนื้อไก่) ผลิตโดยแผนกส่งกำลังเสบียง กองเกียกกาย กรมพลธิการทหารบก (พธ.ทบ.) เป็นเสบียงในรูปแบบบรรจุกระป๋อง อย่างไรก็ตามเสบียงชนิดนี้มีน้ำหนักมาก ไม่สะดวกต่อการพกพา (กรมพลธิการทหารบก, 2563) ทบ. จึงต้องจัดหา MRE ซึ่งมีลักษณะเป็นอาหารชุดบรรจุถุง มีน้ำหนักเบา สะดวกต่อการพกพาด้วยการจ้างผลิตและจัดซื้อแบบเฉพาะเจาะจงจากบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CPF) ในราคา 95 บาท

ต่อบรรจุภัณฑ์ (บริโภคได้ต่อ 1 มื้อ) (ตามใบสั่งให้ส่งของตามหนังสือสัญญาขายที่ 5/2566 วันที่ 16 มกราคม 2566 ของกองจัดหา กรมพลธิการทหารบก) ซึ่งมีราคาสูงเมื่อเทียบกับการประกอบเลี้ยงทหารด้วยเสบียง ก.

ทบ. มีการพัฒนาสูตรอาหาร กรรมวิธี และเทคนิคการประกอบอาหารเป็นของตนเอง คือ สูตรอาหารของกรมพลธิการทหารบก (พธ.ทบ.) เป็นสูตรอาหารที่พัฒนาให้เหมาะสมกับการประกอบเลี้ยงกำลังพลจำนวนมากในช่วงยามสงครามโดยออกแบบให้มีปริมาณและคุณค่าสารอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของทหาร ซึ่งต่างจากบุคคลทั่วไป เจ้าหน้าที่ประกอบเลี้ยงในหน่วยทหารส่วนใหญ่มักใช้อ้างอิงเป็นสูตรมาตรฐานในการประกอบเลี้ยงโดยสูตรอาหารนี้แบ่งเป็น 4 เล่ม รวบรวมสูตรอาหารท้องถิ่นของทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้กว่า 600 รายการ (กรมพลธิการทหารบก, 2559) นอกจากนี้ยังมี “โครงการทหารพันธุ์ดี” ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หน่วยทหารของ ทบ. เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่ส่งเสริมให้กำลังพลและครอบครัวผลิตอาหารที่ปลอดภัยสำหรับบริโภคในครัวเรือนเพาะปลูกด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นแหล่งวัตถุดิบอย่างดีในหน่วยทหารที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นเสบียงรบที่มีคุณภาพและมีราคาถูกกว่าการจัดซื้อจากบริษัทภายนอกได้ (Janthanomsuk et al., 2024)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาต้นแบบเสบียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทาน สำหรับใช้ในราชการสนามของ ทบ. หรืออาจแจกจ่ายให้แก่ประชาชนในช่วงเกิดภัยพิบัติ ผลิตโดยใช้วัตถุดิบทางการเกษตรจากโครงการทหารพันธุ์ดี หน่วยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (รร.จปร.) เช่น พักเปีย มะเขือเปราะ ใบกะเพรา พริกชี้ฟ้า ใบโหระพา และใบมะกรูด เป็นการลดต้นทุนในการผลิต ทำให้เสบียงที่นำเสนอมีราคาถูกกว่าเสบียงที่ ทบ. จัดซื้อในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของ ทบ. ด้านคุณค่าสารอาหารและพลังงานที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สูตรอาหารของ พธ.ทบ. ในการปรุง (กรมพลธิการทหารบก, 2559) โดยคัดเลือกเมนูจากวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในหน่วยทหาร 3 เมนู ได้แก่ แกงเผ็ดไก่กับผัก (สูตร ผ.7), ผัดเผ็ดมะเขือเปราะกับหมู (สูตร ผผ.17) และผัดกระเพราพริกสดใส่ไก่ (สูตร ผผ.12)

จากนั้น นำมาจัดเป็นอาหารชุดสำหรับ 1 มื้อ ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์เสปียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทาน (กับข้าว) 1 ถูง คู่กับ 2) เสปียงข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป 1 ถูง ผลิตจากข้าวหอมมะลิสุนทร (ขาวดอกมะลิ 105) จาก โรงสีข้าวพระราชทาน รร.จปร. ตามวิธีการผลิตของ

ปัญญาภูมิ จันทร์ถนอมสุข และคณะ (2566) งานวิจัยนี้จึง เป็นการนำเสนอแนวทางในการพัฒนาและการสร้าง องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร MRE ของ ทบ. โดยใช้วัตถุดิบที่มีในหน่วยทหารและเทคโนโลยีการผลิตที่ไม่ ยุ่งยากซับซ้อนเกินขีดความสามารถในการผลิตของ ทบ.

วัตถุประสงค์การวิจัย

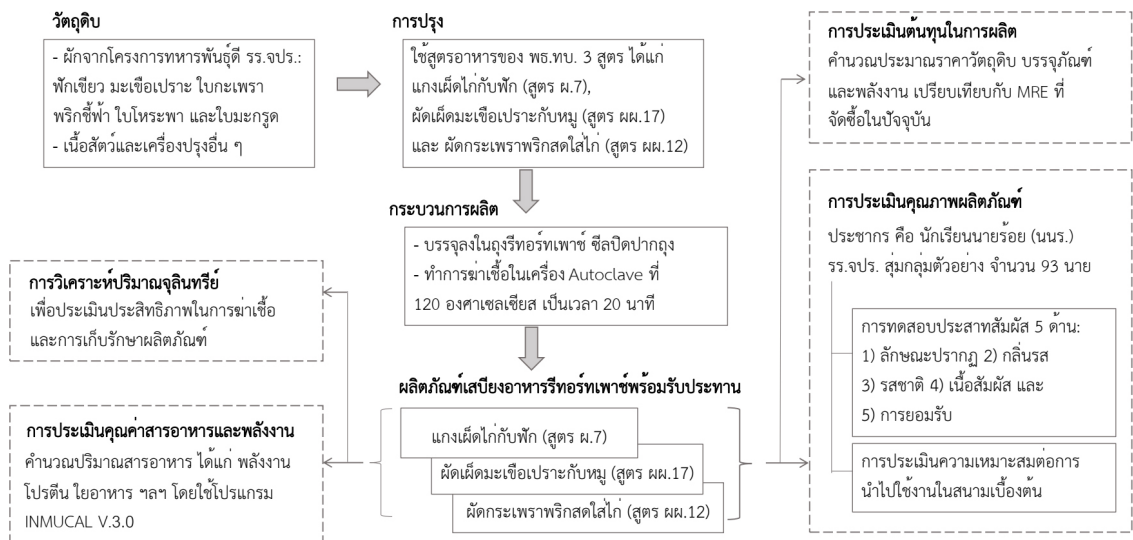
1. เพื่อพัฒนาต้นแบบเสปียงอาหารรีทอร์ทแพช พร้อมรับประทานสำหรับใช้ในราชการสนามที่มีคุณภาพและ คุณค่าทางโภชนาการเพียงพอตามข้อกำหนดของ ทบ. และ มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า MRE ที่ ทบ. จัดซื้อในปัจจุบัน

2. เพื่อประเมินความพึงพอใจด้านรสสัมผัสของ ผลิตภัณฑ์เสปียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทาน และ ความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติราชการสนาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดและกระบวนการในการวิจัยพัฒนา และประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์เสปียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อม รับประทาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วัตถุดิบในการผลิต

ผลิตภัณฑ์เสปียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อม รับประทาน เป็นอาหารหรือกับข้าวพร้อมรับประทานบรรจุ ในถุงรีทอร์ทแพช ปรุงโดยใช้วัตถุดิบทางการเกษตรจาก โครงการทหารพันธุ์ดี กองพันทหารราบ รร.จปร. ได้แก่

ผักเขียว มะเขือเปราะ ใบกะเพรา พริกชี้ฟ้า ใบโหระพา และ ใบมะกรูด สำหรับเนื้อสัตว์และเครื่องปรุงรส จัดซื้อจากตลาด รร.จปร.

2. สูตรอาหารที่นำมาใช้ในการปรุง

ผลิตภัณฑ์เสปียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อม

รับประทานปรุงโดยใช้สูตรอาหารของ พท.ทบ. (กรมพลธิการ ทหารบก, 2559) เลือกใช้ จำนวน 3 สูตร ได้แก่ แกงเผ็ดไก่ กับผัก (สูตร ผ.7), ผัดเผ็ดมะเขือเปราะกับหมู (สูตร ผผ.17) และ ผัดกระเพราพริกสดใส่ไก่ (สูตร ผผ.12) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

สูตรอาหารของ พท.ทบ. ในปริมาณต่อ 1 ถ้วย สำหรับ 1 คน บริโภคต่อ 1 มื้อ

สูตรอาหาร	ส่วนผสม	ปริมาณ ต่อ 1 ถ้วย	หน่วยนับ
แกงเผ็ดไก่กับผัก (สูตร ผ.7)	ไก่สด	70	กรัม
	ผัก	200	กรัม
	น้ำพริกแกงเผ็ด	15	กรัม
	มะพร้าวขูด	60	กรัม
	น้ำตาลปีบ	5	กรัม
	พริกชี้ฟ้าสด	5	กรัม
	ใบโหระพา	5	กรัม
	ใบมะกรูด	1	กรัม
	น้ำปลา	100	มิลลิกรัม
ผัดเผ็ดมะเขือเปราะกับหมู (สูตร ผผ.17)	หมูสด	50	กรัม
	มะเขือเปราะ	150	กรัม
	น้ำพริกแกงเผ็ด	15	กรัม
	ใบโหระพา	5	กรัม
	น้ำตาลปีบ	5	กรัม
	น้ำมันพืช	1	กรัม
	น้ำปลา	100	มิลลิกรัม
ผัดกระเพราพริกสดใส่ไก่ (สูตร ผผ.12)	ไก่สด	100	กรัม
	ใบกะเพรา	10	กรัม
	พริกชี้ฟ้าสด	30	กรัม
	น้ำมันพืช	1	กรัม
	กระเทียม	1.5	กรัม
	น้ำตาลปีบ	2	กรัม
	น้ำปลา	150	มิลลิกรัม

3. กระบวนการผลิตและฆ่าเชื้อแบบสเตอริไลซ์

นำอาหารที่ปรุงสุกเสร็จแล้วตามสูตรในข้อ 3.2 มาบรรจุลงในถุงรีทอร์ทเพาซ์ วัสดุ RCPP, PA, อะลูมิเนียม, PET หน้า 4 ชั้น (0.22 มม.) ขนาด 20*30 ซม. นำไปซีลด้วยเครื่องซีลปิดปากถุง นำถุงที่ซีลปิดแล้วมาทำการฆ่าเชื้อในเครื่อง Autoclave (Tomy ES215, 1500 W) ที่ 120 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 20 นาที ตรวจสอบการรั่วซึมของถุงรีทอร์ทที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้ว และติดฉลาก

4. การคำนวณคุณค่าสารอาหารและพลังงาน

คำนวณคุณค่าสารอาหารและพลังงานของผลิตภัณฑ์ โดยใช้โปรแกรมคำนวณคุณค่าสารอาหารของอาหารไทย INMUCAL V.3.0 ของสถาบันโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดล

5. การวิเคราะห์ปริมาณจุลินทรีย์ทั้งหมด

ทำการตรวจวัดปริมาณจุลินทรีย์ทั้งหมดหลังจากเก็บผลิตภัณฑ์ที่อุณหภูมิปกติ เป็นเวลา 4 สัปดาห์ด้วยวิธีการตาม Bacteriological Analytical Manual (U.S. Food and drug Administration [U.S. FDA], 2001)

6. การจัดเสิร์ฟอาหารชุดสำหรับ 1 มือ

นำผลิตภัณฑ์เสิร์ฟอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทานมาจัดเป็นอาหารชุดให้สามารถรับประทานสำหรับ 1 มือ โดยเสิร์ฟอาหารชุด จะประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์เสิร์ฟอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทาน (กับข้าว) 1 ถ้วย และ 2) เสิร์ฟข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป 1 ถ้วย ผลิตจากข้าวหอมมะลิสุรินทร์ (ขาวดอกมะลิ 105) จากโรงสีข้าวพระราชทาน รร.จปร. ตามกระบวนการของ ปัญญวุฒิ จันทรถนอมสุข และคณะ (2566)

7. การประเมินราคาวัตถุดิบและการคำนวณประมาณการต้นทุนในการผลิต

ราคาของวัตถุดิบ ได้แก่ เนื้อสัตว์และเครื่องปรุงใช้ในการสืบค้นจากราคาปัจจุบันในเว็บไซต์ตลาดไทย รวมกับต้นทุนในการผลิตอื่น ๆ ประเมินจาก ราคาของถุงรีทอร์ทพร้อมค่าพลังงานที่ใช้ในกระบวนการ

8. การประเมินคุณภาพด้านรสสัมผัสของผลิตภัณฑ์และความเหมาะสมต่อการนำไปใช้งานในสนาม

8.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนนายร้อย (นร.) รร.จปร. จำนวน 1,373 นาย ที่อยู่ระหว่างการออกฝึกภาคสนามเป็นตัวแทนทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการสนามของกองทัพบก ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างคำนวณตามวิธีของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 10 เพื่อให้ผลการทดสอบสามารถสะท้อนถึงความพึงพอใจโดยรวมของนักเรียนนายร้อยทั้งหมด มีสูตรการคำนวณดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้คือ

0.10

ดังนี้

เมื่อแทนค่าจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม

$$n = \frac{1373}{1 + 1373 (0.10)^2} = 93 \text{ นาย}$$

8.2 การประเมินคุณภาพด้านรสสัมผัส

ให้กลุ่มตัวอย่าง นร. จำนวน 93 นาย ทำการทดสอบรสสัมผัสผลิตภัณฑ์เสิร์ฟอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทาน 3 สูตร ได้แก่ ผ.7, ผ.17 และ ผ.12 ที่ผลิตมาแล้ว 4 สัปดาห์เปรียบเทียบกับ MRE ที่ ทบ. ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน (สูตร ผัดกระเพราไก่)

8.3 การประเมินความเหมาะสมต่อการนำไปใช้งานในสนามเบื้องต้น

ให้กลุ่มตัวอย่าง นร. จำนวน 93 นาย พกพาเสิร์ฟอาหารชุดคนละ 1 ชุด ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์เสิร์ฟอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทาน 1 ถ้วย และ 2) เสิร์ฟข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป 1 ถ้วย ไปใช้ในการฝึกภาคสนามแล้วประเมินคุณลักษณะโดยการตอบแบบสอบถาม

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ในการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนนายร้อย โดยมีการนำเสนอโครงสร้างชี้แจงรายละเอียดการทํารายงาน และทำหนังสือขออนุญาตในการดำเนินงานวิจัยผ่านคณะกรรมการด้านจริยธรรมการวิจัยและผู้บังคับบัญชาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินการวิจัยแล้วผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงต่อนักเรียนนายร้อยผู้เข้าร่วมวิจัยก่อนเริ่มดำเนินการวิจัยถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

และรายละเอียดส่วนประกอบ ตลอดจนกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เสบียงอาหาร การเข้าร่วมวิจัยของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปด้วยความสมัครใจ โดยสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมหรือปฏิเสธ และสามารถบอกเลิกหรือยุติการเข้าร่วมวิจัยได้โดยไม่มีผลกระทบต่อสถานภาพ ผลการเรียน หรือคะแนนความประพฤติใด ๆ ทั้งสิ้น ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจะถูกเก็บเป็นความลับและไม่ถูกเปิดเผยเป็นรายบุคคล

เครื่องมือในการวิจัย และคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้การประเมินทางประสาทสัมผัส (Sensory Evaluation) เป็นเครื่องมือในการประเมินคุณภาพด้านรสสัมผัสของผลิตภัณฑ์ โดยแบบสอบถามและกระบวนการในการประเมินด้วยวิธีนี้ เป็นเครื่องมือการประเมินที่มีการใช้อย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในการประเมินรสสัมผัสของผลิตภัณฑ์อาหาร (ไพโรจน์ วิริยจารี, 2561) โดยทำการวางแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Designed) ทดสอบคุณภาพด้านรสสัมผัส 5 ด้าน ได้แก่ 1) ลักษณะปรากฏ 2) กลิ่นรส 3) รสชาติ 4) เนื้อสัมผัส และ 5) การยอมรับ แต่ละด้านใช้สเกลระดับความชอบแบบ 5 Point Hedonic Scale คือ 1) ไม่ชอบมาก 2) ไม่ชอบ 3) เฉย ๆ 4) ชอบ และ 5) ชอบมาก ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของข้อมูลโดยใช้ F-test

(Analysis of Variance, ANOVA) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($p \leq 0.05$) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's New Multiple Range Test

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการประเมินเบื้องต้นเกี่ยวกับความเหมาะสมต่อการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้งานในสนาม โดยการใช้แบบสอบถามที่มีรายงานมาก่อนในงานวิจัยก่อนหน้านี้ (ปัญญวุฒิ จันทรัตนอมสุข และคณะ, 2566) ทำการประเมิน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ความเหมาะสมของปริมาณอาหาร 2) ความสะดวกในการพกพา 3) ความสะดวกในการรับประทาน และ 4) รูปแบบบรรจุภัณฑ์และความน่าใช้ ใช้การตอบแบบสอบถามให้คะแนนแบบ Scoring Rubric ระดับความชอบ 5 ระดับ คือ 1) ไม่พอใจมาก 2) ไม่พอใจ 3) เฉย ๆ 4) พอใจ และ 5) พอใจมาก

ผลการวิจัย

1. ผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทาน

ผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทานแสดงในภาพที่ 2 (ซ้าย) ออกแบบให้มีขนาดเล็กเบา สะดวกต่อการนำไปใช้บริโภคในสนาม งานวิจัยนี้นำเสนอผลิตภัณฑ์ 3 สูตร ได้แก่ สูตร ผ.7, ผ.17 และ ผ.12 มีน้ำหนักโดยเฉลี่ยต่อถุงอยู่ที่ 350, 250, และ 225 กรัม ตามลำดับ ในการรับประทานสามารถฝึกดูแล้วรับประทาน

ได้ทันที หรือใช้น้ำร้อนในการอุ่นโดยการแช่ถุงเพื่อให้มีรสชาติที่ดีขึ้น เเสบียงนี้ผ่านการฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 120 องศาเซลเซียสเป็นเวลา 20 นาที ซึ่งให้ความร้อนระดับสเตอริไลซ์ จึงสามารถเก็บรักษาไว้ที่อุณหภูมิห้องได้ยาวนานประมาณ 1 ปี (วรรณดี มหรรณพกุล และคณะ, 2552) ผู้วิจัยได้ทำการตรวจวัดปริมาณจุลินทรีย์ทั้งหมดหลังจากผลิตแล้วเก็บผลิตภัณฑ์ที่อุณหภูมิปกติ เป็นเวลา 4 สัปดาห์ พบว่ามีปริมาณจุลินทรีย์น้อยกว่า 10 CFU/ก. ในทุกตัวอย่างอาหาร

จึงสรุปได้ว่ากระบวนการที่ใช้ในการผลิตสามารถฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ได้ทั้งหมด (U.S. FDA, 2001)

ผู้วิจัยได้นำผลิตภัณฑ์นี้มาจัดเป็นอาหารชุดให้สามารถรับประทานสำหรับ 1 มื้อ โดยเสปียงอาหารชุดนี้ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์เสปียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์

พร้อมรับประทาน (กับข้าว) ที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้ และ 2) เสปียงข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป ที่ได้รับการพัฒนาในงานวิจัยก่อนหน้านี้ ของ ปัญญวุฒิ จันทรธนะอมสุข และคณะ (2566) (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2

เสปียงอาหารชุดประกอบด้วยผลิตภัณฑ์เสปียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทาน (ข้าว) และเสปียงข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป (ข้าว)

2. คุณค่าทางโภชนาการและพลังงานของผลิตภัณฑ์
คุณค่าทางโภชนาการและพลังงานของผลิตภัณฑ์เสปียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทาน ทั้ง 3 สูตร แสดงในตารางที่ 2 โดยสูตร ผ.7, ผผ.17 และ ผผ.12 ให้พลังงาน 445, 294 และ 423 กิโลแคลอรี ตามลำดับ

ให้โปรตีนเป็นอัตราส่วนร้อยละของปริมาณที่แนะนำต่อวันที่ 57 กรัม คิดเป็นร้อยละ 36.5, 29.4 และ 38.7 ตามลำดับ นอกจากนี้เสปียงทั้ง 3 สูตร ยังให้สารอาหารประเภทใยอาหาร รวมถึงวิตามินและแร่ธาตุที่จำเป็นต่อร่างกายหลายชนิด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2

คุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทาน 3 สูตร คำนวณโดยใช้โปรแกรม INMUCAL

ส่วนผสม	แกงเผ็ดไก่กับผัก (สูตร ผ.7)	ผัดเผ็ดมะเขือเปราะกับหมู (สูตร ผ.17)	ผัดกระเพราพริกสดใส่ไก่ (สูตร ผ.12)
พลังงาน (กิโลแคลลอรี่)	445	294	423
โปรตีน (กรัม)	20.8 (36.5%)	16.7 (29.4%)	22.1 (38.7%)
คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	37.3	20.7	13.8
ไขมัน (กรัม)	23.4	15.8	31.0
ใยอาหาร (กรัม)	3.5 (14.0%)	4.1 (16.4%)	2.0 (8.0%)
แคลเซียม (มิลลิกรัม)	63.6 (8.0%)	73.4 (9.2%)	33.8 (4.2%)
เหล็ก (มิลลิกรัม)	4.0 (38.1%)	3.6 (34.3%)	2.1 (20.4)%
วิตามิน เอ (มิลลิกรัม)	128.2 (18.3%)	25.0 (3.6%)	37.0 (5.3%)
วิตามิน ซี (มิลลิกรัม)	28.2 (31.4%)	16.8 (18.6%)	44.9 (49.9%)
ไทอะมิน (มิลลิกรัม)	0.2 (15.1%)	1.7 (97.7%)	0.1 (8.6%)
ไรโบเฟลวิน (มิลลิกรัม)	0.3 (20.3%)	0.2 (16.8%)	0.3 (24.7%)
ไนอะซิน (มิลลิกรัม)	6.1 (37.8%)	6.4 (40.2%)	1.4 (8.4%)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บแสดง ปริมาณสารอาหารในหน่วยร้อยละของความต้องการสารอาหารนั้นในแต่ละวัน

ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างการจัดรายการอาหารประจำวันของทหารโดยใช้เสบียงอาหารชุดที่นำเสนอ โดยจัด 3 มื้อ มื้อละ 1 ชุด พบว่า เมื่อบริโภคเสบียงอาหารชุดใน 1 วัน จะให้พลังงานรวมทั้ง 2,764 กิโลแคลลอรี่ ซึ่งถือว่าเพียงพอและเหมาะสมกับทหารตามข้อกำหนดของ ทบ. ตามหนังสือกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก ที่ กท. 0404/3970 ลง 30 พ.ย. 64 เรื่อง ขอบปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการประกอบ

เลี้ยงแก่ทหารกองประจำการ ที่ได้กำหนดปริมาณพลังงานที่ทหารควรได้รับต่อวันที่ 2,400-3,400 กิโลแคลลอรี่ต่อวัน ได้รับโปรตีนอยู่ที่ 64.1 กรัม โดยปริมาณนี้เพียงพอตามปริมาณที่แนะนำต่อวัน (Institute of Medicine, 2005) สำหรับใยอาหารจะให้อยู่ที่ 12.3 กรัม ซึ่งยังไม่เพียงพอตามปริมาณที่แนะนำที่ 25-30 กรัม ต่อวัน (McKeown et al., 2022)

ตารางที่ 3

พลังงานและคุณค่าทางโภชนาการที่ทหารได้รับเมื่อบริโภคเสบียงอาหารชุด 3 ชุด ใน 1 วัน

มื้ออาหาร	เสบียงอาหารชุด	พลังงาน (กิโลแคลลอรี่)	โปรตีน (กรัม)	ใยอาหาร (กรัม)
มื้อเช้า	เสบียงข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป	534	1.5	0.9
	ผลิตภัณฑ์ สูตร ผ.7	445	20.8	3.5
มื้อมกลางวัน	เสบียงข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป	534	1.5	0.9
	ผลิตภัณฑ์ สูตร ผ.12	423	22.1	2.0
มื้อเย็น	เสบียงข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป	534	1.5	0.9
	ผลิตภัณฑ์ สูตร ผ.17	294	16.7	4.1
รวม		2,764	64.1	12.3

3. การคำนวณต้นทุนในการผลิตเสบียงอาหารชุด
ราคาผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อม
รับประทาน 1 ถังจะอยู่ที่ 17.5-20.5 บาท ขึ้นกับสูตรอาหาร
โดยเมื่อจัดเป็นอาหารชุดสำหรับ 1 มื้ออาหารคู่กับเสบียง
ข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป (15 บาท) จะมีราคาต้นทุนการ
ผลิตรวมอยู่ที่ 32.5-35.5 บาทต่อมื้อ (ตารางที่ 4) ราคา

สอดคล้องกับอัตราค่าประกอบเลี้ยงของทหารกองประจำ
การซึ่งกำหนดไว้ที่ (70-96 บาท/คน/วัน) หรือตกมื้อละ
ไม่เกิน 32 บาท (คำสั่ง ทบ. ที่ 325/2565 ลง 31 ต.ค. 2565)
อย่างไรก็ตามราคาของ MRE ที่กองทัพบกจัดซื้อจากบริษัท
เครือ CPF จะอยู่ที่ราคามื้อละ 95 บาท (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4

ต้นทุนการผลิตเสบียงอาหารชุดเปรียบเทียบกับราคาของ MRE ที่ ทบ. จัดซื้อในปัจจุบัน (ราคาต่อ 1 มื้ออาหาร)

ราคา (บาท)	สูตร ผ.7	สูตร ผผ.17	สูตร ผผ.12	MRE ที่ ทบ. จัดซื้อใน ปัจจุบัน
ค่าวัตถุดิบ (เนื้อสัตว์และเครื่องปรุง)	5.5	8.5	5.5	
ค่าบรรจุภัณฑ์ (ถังรีทอร์ทเพาซ์)	6	6	6	
ค่าพลังงาน (ไฟฟ้าและแก๊สหุงต้ม)	6	6	6	
ค่าข้าวหอมมะลิ (เสบียงกึ่งสำเร็จรูป)	15	15	15	
รวม	32.5	35.5	32.5	95

4. การประเมินด้านรสสัมผัสและความเหมาะสม
ต่อการนำไปใช้ในสนามของผลิตภัณฑ์

ผลการประเมินทางประสาทสัมผัสโดย นนร.
จำนวน 93 คน พบว่าความพึงพอใจของผู้บริโภค
ต่อผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารทั้ง 3 สูตร อยู่ในเกณฑ์ “ชอบ”
(3.5-4.4 คะแนน) ถึง “ชอบมาก” (4.5-5 คะแนน) ในทุกด้าน
ของการทดสอบ (ตารางที่ 5) โดย สูตร ผผ.12 (ผัดกระเพรา

พริกสดใส่ไก่) ได้รับความพึงพอใจในด้านเนื้อสัมผัสสูงที่สุด
อย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบ
ระหว่างผลิตภัณฑ์สูตร ผผ.12 กับ MRE ที่ ทบ. จัดซื้อในปัจจุบัน
(สูตร ผัดกระเพราไก่) ซึ่งเป็นเมนูอาหารชนิดเดียวกัน
พบว่าผลิตภัณฑ์สูตร ผผ.12 ได้รับความพึงพอใจสูงกว่า
อย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) ทั้งในด้านรสชาติและเนื้อสัมผัส
(ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5

ผลการประเมินทางประสาทสัมผัสโดยนักเรียนนายร้อย ต่อผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารทั้ง 3 สูตร เปรียบเทียบกับ
MRE ที่กองทัพบกจัดซื้อในปัจจุบัน

ลักษณะที่ทดสอบ	ผลิตภัณฑ์เสบียงบรรจุรีทอร์ทพร้อมรับประทาน			MRE ที่ ทบ. จัดซื้อ ในปัจจุบัน (สูตร ผัดกระเพราไก่)
	แกงเผ็ดไก่กับผัก (สูตร ผ.7)	ผัดเผ็ดมะเขือเปราะ กับหมู (สูตร ผผ.17)	ผัดกระเพราพริกสด ใส่ไก่ (สูตร ผผ.12)	
ลักษณะปรากฏ	3.9 ± 0.6 ^a	4.1 ± 0.5 ^a	4.2 ± 0.3 ^a	3.8 ± 0.5 ^a
กลิ่นรส	4.1 ± 0.6 ^a	4.2 ± 0.6 ^a	4.2 ± 0.2 ^a	4.0 ± 0.2 ^a
รสชาติ	4.3 ± 0.3 ^{ab}	4.4 ± 0.1 ^{ab}	4.6 ± 0.1 ^a	4.1 ± 0.4 ^b
เนื้อสัมผัส	3.9 ± 0.4 ^a	3.7 ± 0.4 ^a	4.5 ± 0.1 ^b	3.7 ± 0.4 ^a
การยอมรับ	4.1 ± 0.3 ^a	4.2 ± 0.4 ^a	4.4 ± 0.4 ^a	3.9 ± 0.5 ^a

หมายเหตุ : ผู้เข้าร่วมทดสอบ 93 คน ระดับความชอบ คือ 1) ไม่ชอบมาก 2) ไม่ชอบ 3) เฉย ๆ 4) ชอบ และ 5) ชอบมาก ^{a, b}
แสดงความแตกต่างทางสถิติ ($p \leq 0.05$)

ในการประเมินความเหมาะสมต่อการนำไปใช้งานในสนามเบื้องต้น ให้กลุ่มตัวอย่าง นนร. 93 นาย พกพาเสบียงอาหารชุด ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทาน 1 ถู และ 2) เสบียงข้าวหอมมะลิ

กิ่งสำเร็จรูป 1 ถู ไปใช้ระหว่างการฝึกภาคสนามคนละ 1 ชุด แล้วตอบแบบสอบถาม 4 ด้าน โดยผลคะแนนที่ได้แสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6

ผลการประเมินความเหมาะสมต่อการนำไปใช้งานในสนามโดยนักเรียนนายร้อย ต่อผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทาน

ลักษณะที่ประเมิน	คะแนนที่ได้รับ	ระดับความพึงพอใจ
ความเหมาะสมของปริมาณอาหาร	4.8 ± 0.5	พอใจมาก
ความสะดวกในการพกพา	4.6 ± 0.4	พอใจมาก
ความสะดวกในการรับประทาน	4.5 ± 0.2	พอใจมาก
รูปแบบบรรจุภัณฑ์และความน่าใช้	4.5 ± 0.4	พอใจมาก

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้ได้เสนอแนวคิดและทำการพัฒนาต้นแบบเสบียง MRE รูปแบบใหม่ของ ทบ. หรือ “เสบียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทาน” ผลิตโดยใช้วัตถุดิบทางการเกษตรจากโครงการทหารพันธุ์ดีและปรุงตามสูตรอาหารของ พท.ทบ. เมนูอาหารที่นำเสนอ ได้แก่ แกงเผ็ดไก่กับผัก (สูตร ผ.7), ผัดเผ็ดมะเขือเปราะกับหมู (สูตร ผผ.17) และ ผัดกระเพราพริกสดใส่ไก่ (สูตร ผผ.12) นำมาบรรจุถุงรีทอร์ทแล้วผ่านกระบวนการผลิตโดยการฆ่าเชื้อภายใต้แรงดันและให้ความร้อนที่ระดับสเตอริไลซ์ จากผลการวิจัยและพัฒนาพบว่าเสบียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทานมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตรงตามที่กองทัพบกต้องการ ดังนี้

1. กระบวนการผลิต คุณภาพ และระยะเวลาการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์เสบียงอาหารรีทอร์ทแพชพร้อมรับประทานที่นำเสนอได้รับการฆ่าเชื้อที่อุณหภูมิ 120 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 20 นาที ซึ่งถือเป็นการฆ่าเชื้อในระดับสเตอริไลซ์ ตามมาตรฐานห้องปฏิบัติการและอุตสาหกรรม จึงถือว่าสามารถฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ได้ทั้งหมด สภาวะนี้มักใช้ฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ในการผลิตอาหารกระป๋อง ภาชนะ หรืออุปกรณ์ทางการแพทย์ อาหารที่ผ่านการฆ่าเชื้อจะสามารถ

เก็บรักษาไว้ที่อุณหภูมิปกติได้ยาวนานประมาณ 1 ปี หากบรรจุภัณฑ์ได้มาตรฐานและไม่มีการรั่วซึม (วรรณดี มหรรณพกุล และคณะ 2565) ผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอจึงสามารถเก็บรักษาได้ยาวนานเพียงพอต่อการนำไปใช้งานในราชการสนามของกองทัพบก

อาหารประเภทบรรจุถุงรีทอร์ทแพชนั้นอาจสามารถใช้เวลาในการฆ่าเชื่อน้อยลงหรือลดอุณหภูมิในการฆ่าเชื้อลงได้เพื่อเป็นการประหยัดพลังงาน เนื่องจากถุงมีพื้นที่ถ่ายเทความร้อนได้มากทำให้ความร้อนแทรกผ่านได้ดี (อรัชพร ตีประเสริฐ และ สุธีรา วัฒนกุล, 2565) อย่างไรก็ตามการกำหนดสภาวะในการฆ่าเชื้อที่เหมาะสมนั้นจะต้องผ่านการทดลองและทดสอบคุณสมบัติของเครื่องฆ่าเชื้อ ถุงรีทอร์ท และอาหารในถุงอย่างละเอียดให้แน่ใจว่าสภาวะนั้นสามารถฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ทั้งหมดได้จริง วรรณดี มหรรณพกุล และคณะ, 2565) ได้ทำการศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อกระบวนการผลิตข้าวพร้อมรับประทานในถุงรีทอร์ท และรายงานว่สภาวะการฆ่าเชื้อที่เหมาะสมอยู่ที่ 116 องศาเซลเซียส นาน 16-18 นาที

2. พลังงานและคุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์ จากผลการคำนวณคุณค่าสารอาหารพบว่า เมื่อนำ

ผลิตภัณฑ์มาจัดเป็นอาหารชุด ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ เสี่ยงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทานและเสี่ยง ข้าวหอมมะลิสำเร็จรูป เมื่อบริโภคเสี่ยงอาหารชุด 3 มื้อ ใน 1 วัน จะให้พลังงานรวมทั้ง 2,764 โดยปริมาณพลังงานนี้ถือว่า เพียงพอและเหมาะสมกับทหารตามข้อกำหนดของ ทบ. ซึ่งตามปกติชายไทยจะมีความต้องการพลังงานประมาณ 2,150 กิโลแคลอรีต่อวัน แต่หากเป็นบุคคลที่ใช้พลังงานในการทำ กิจกรรมมาก เช่น การฝึกทหาร ก็จะต้องมีความต้องการพลังงาน จากอาหารเพิ่มมากขึ้น ตามหนังสือ ของ กบ.ทบ. ที่ กท. 0404/3970 ลง 30 พ.ย. 64 เรื่อง ขอบปรับปรุงและ พัฒนาแนวทางการประกอบเลี้ยงแก่ทหารกองประจำการ ได้กำหนดปริมาณพลังงานที่ทหารควรได้รับต่อวัน คือ 2,400 -3,400 กิโลแคลอรีต่อวัน โดยแบ่งเป็นมื้อเช้าอย่างน้อย 830 กิโลแคลอรี มื้อกลางวันอย่างน้อย 885 กิโลแคลอรี และมื้อเย็นอย่างน้อย 730 กิโลแคลอรี เป็นอย่างน้อย ข้อกำหนดนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ McAdam et al. (2018) ที่รายงานว่าทหารอเมริกันบริโภคโดยเฉลี่ย 2,466 กิโลแคลอรีต่อวัน

สำหรับทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในสนามนั้น คุณค่าทาง โภชนาการที่มีความสำคัญและต้องพิจารณาเป็นอันดับแรก คือพลังงาน (กิโลแคลอรี) และอันดับที่สองคือโปรตีน ซึ่งจำเป็นต่อการเสริมสร้างกล้ามเนื้อและร่างกายของทหาร (กรมพลธิการทหารบก, 2563) จากผลการคำนวณคุณค่า สารอาหารพบว่า หากทหารบริโภคเสี่ยงอาหารชุดที่ นำเสนอนี้ 3 ชุดต่อวัน จะได้รับโปรตีนอยู่ที่ 64.1 กรัม ซึ่งปริมาณโปรตีนที่ชายไทยต้องการต่อวันถูกกำหนดไว้ที่ 57 กรัม โดยปริมาณนี้ใกล้เคียงกับปริมาณที่สถาบันการแพทย์ แห่งชาติของสหรัฐอเมริกาแนะนำให้ผู้ชาย อายุ 19-50 ปี ควรบริโภค 56 กรัมต่อวัน (Institute of Medicine, 2005) อย่างไรก็ตามทหารหรือนักกีฬาที่ต้องมีการฝึกฝนร่างกาย อาจต้องได้รับโปรตีนเพิ่มมากขึ้นกว่า 60 กรัมต่อวัน (Lemon, 2000)

คุณค่าสารอาหารอื่น ๆ ได้แก่ โยอาหาร วิตามิน และแร่ธาตุที่มีความจำเป็นต่อสุขภาพร่างกายของทหารเช่นกัน โดยเฉพาะในกรณีที่ทหารต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสนามเป็น เวลานาน ปริมาณโยอาหารที่เหมาะสมที่ควรบริโภค ต่อวัน คือ 25-30 กรัม (McKeown et al., 2022) จากการ คำนวณคุณค่าสารอาหารพบว่าการบริโภคเสี่ยงอาหารชุด

ใน 1 วันยังให้ปริมาณโยอาหารที่ไม่เพียงพอ อีกทั้งปริมาณ วิตามินและแร่ธาตุที่ทหารได้รับจากเสี่ยง เช่น วิตามิน เอ และ แคลเซียม ยังมีปริมาณที่น้อยและไม่เพียงพอ ผู้วิจัยจึง แนะนำให้จัดหาผักผลไม้สดและนมเพิ่มเติมให้แก่ทหาร หรือ หากเป็นไปได้อาจเสริมด้วยเสี่ยงผักอบแห้งจากโครงการ ทหารพันธุ์ดี ตามที่นำเสนอใน Janthanomsuk et al. (2024) ซึ่งเป็นเสี่ยงที่ผลิตได้ง่าย ด้วยวัตถุดิบในหน่วย ทหาร อีกทั้งยังให้โยอาหารในปริมาณที่เพียงพอ รวมถึง วิตามินและแร่ธาตุหลากหลายชนิดในปริมาณสูงอีกด้วย

3. ต้นทุนในการผลิตเทียบกับ MRE ที่กองทัพบกจัดซื้อ ในปัจจุบัน

จากการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์เสี่ยงอาหารชุด ที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ มีราคาต่อชุด (ต่อมื้อ) อยู่ที่ 32.5-35.5 บาท เทียบกับราคาของ MRE ที่ ทบ. จัดซื้อในปัจจุบัน ที่ราคา 95 บาทต่อมื้อ ทั้งนี้เนื่องจากผลิตภัณฑ์เสี่ยงอาหาร รีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทานถูกพัฒนาขึ้นโดยใช้วัตถุดิบ จากโครงการทหารพันธุ์ดี ซึ่งตั้งอยู่ในหน่วยทหารของ ทบ. จึงเป็นการลดต้นทุนการผลิต อีกทั้งยังใช้กระบวนการผลิต ที่ไม่ได้อยู่ยากซับซ้อนเกินขีดความสามารถที่ ทบ. จะทำได้ โดยในปัจจุบัน ทบ. ได้มีเครื่องมือสำหรับการนั่งฆ่าเชื้อ แบบสเตอริไลซ์อยู่แล้ว ณ แผนกส่งกำลังเสี่ยง กองเกียกกาย พท.ทบ. เพื่อใช้ในการผลิตเนื้อกระเทียมพริกไทยกระป๋อง

จากภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ทำให้ ราคาของข้าวสาร อาหาร และเชื้อเพลิงมีอัตราสูงขึ้น ส่งผล กระทบต่อการประกอบเลี้ยงของหน่วยทหารต่าง ๆ จึงมีการ ปรับอัตราค่าประกอบเลี้ยงของทหารกองประจำการให้สูงขึ้น ตาม คำสั่ง ทบ. ที่ 325/2565 ลง 31 ต.ค. 2565 ให้มี การปรับอัตราค่าประกอบเลี้ยง จากเดิมไม่เกิน 70 บาท/ คน/วัน เป็น ขั้นต่ำ 70 บาท และสูงสุด 96 บาท/คน/วัน หรือตกมื้อละไม่เกิน 32 บาท เมื่อพิจารณาเทียบกับราคา ของ MRE ที่ ทบ. จัดซื้อจากบริษัทเครือ CPF ในราคา 95 บาท ต่อบรรจุภัณฑ์ (1 มื้อ) นั้น พบว่ามีราคาสูงกว่าอัตรา ค่าประกอบเลี้ยงของทหารในปัจจุบันมาก ซึ่งอาจเป็นผลให้ เกิดความสิ้นเปลืองงบประมาณหากเกิดภาวะศึกสงคราม หรือเกิดภัยพิบัติที่มีความจำเป็นที่จะต้องแจกจ่ายเสี่ยง ประเภท MRE จำนวนมาก

4. ความพึงพอใจด้านรสสัมผัสและการนำผลิตภัณฑ์ ไปใช้ในสนาม

ผลการประเมินคุณภาพด้านรสสัมผัสของผลิตภัณฑ์ โดยการประเมินทางประสาทสัมผัส พบว่า นนร. ให้คะแนนความพึงพอใจแก่ผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 สูตร ในระดับ “ชอบ” ถึง “ชอบมาก” อีกทั้งยังให้คะแนนด้านรสชาติ และเนื้อสัมผัสสูงกว่า MRE ที่กองทัพบกใช้ในปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) แสดงให้เห็นว่าการคัดเลือกวัตถุดิบ สูตรอาหาร วิธีการปรุง และกระบวนการผลิตที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ สามารถผลิตเสบียงอาหารที่มีคุณภาพด้านรสสัมผัสเป็นที่พึงพอใจแก่ทหารได้เทียบเท่าหรือดีกว่า MRE ที่จัดซื้อจากบริษัทภายนอก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้วัตถุดิบจากโครงการทหารพันธุ์ดี ซึ่งเป็นการเพาะปลูกด้วยเกษตรกรอินทรีย์ ทำให้ได้ผลผลิตสดใหม่ที่มีคุณภาพ อีกทั้งการใช้สูตรอาหารของ พท.ทบ. ซึ่งเป็นสูตรอาหารที่พัฒนาสำหรับทหารโดยเฉพาะทำให้เป็นที่ถูกปากมากกว่า จากงานวิจัยก่อนหน้าของผู้วิจัยยังพบว่า “เสบียงข้าวไรซ์เบอร์รี่กิ่งสำเร็จรูปเสริมโภชนาการ” ที่พัฒนาจากผลผลิตทางการเกษตรของโครงการทหารพันธุ์ดี ได้รับความพึงพอใจจากนักเรียนนายร้อยในระดับ “ชอบ” ถึง “ชอบมาก” เช่นเดียวกัน (Janthanomsuk et al. 2024)

นอกจากนี้ จากการประเมินความเหมาะสมต่อการนำไปใช้งานในสนามเบื้องต้น ผลิตภัณฑ์ได้รับความ

พึงพอใจจาก นนร. โดยพบว่ามีความเหมาะสมต่อการพกพาไปใช้ในการฝึกหรือราชการสนาม มีปริมาณอาหารที่เพียงพอและสะดวกในการพกพา ฉีกซองรับประทานได้ง่ายและรวดเร็ว และรูปแบบบรรจุภัณฑ์มีความน่าใช้ อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเสบียงรบในรูปแบบพร้อมรับประทาน รวมถึงการประเมินความพึงพอใจในการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ในราชการสนามจริงนั้น ยังไม่เคยมีรายงานมาก่อน ในอนาคตจึงต้องมีการพัฒนาแบบสอบถาม หรือเครื่องมือในการวิจัยที่สามารถประเมินศักยภาพของการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ในสนามให้มีคุณภาพและวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้ละเอียดยิ่งขึ้น

เสบียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทานที่นำเสนอจึงมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้เป็นเสบียงรบในราชการสนามของ ทบ. เนื่องจากสามารถผลิตโดยใช้ต้นทุนที่ต่ำกว่าการจัดซื้อจากบริษัท วัตถุดิบในการผลิตหาได้ง่ายในหน่วยทหาร กระบวนการผลิตไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินขีดความสามารถของ ทบ. อีกทั้งปรุงตามสูตรอาหารของ พท.ทบ. ซึ่งเน้นด้านคุณค่าสารอาหารและพลังงานที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานประจำวันของทหารตามข้อกำหนดของ ทบ. ทำให้มีรสสัมผัสเป็นที่พึงพอใจแก่ทหาร สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติราชการสนามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

เสบียงอาหารรีทอร์ทเพาซ์พร้อมรับประทานในงานวิจัยนี้เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ สำหรับผลิตใช้บริโภคในหน่วยทหาร อย่างไรก็ตามในอนาคต แนวคิดในการผลิตเสบียงนี้สามารถยกระดับไปใช้ในเชิงการค้า หรือแจกจ่ายแก่ประชาชนในสถานการณ์ภัยพิบัติ เช่น ทดแทนการแจกข้าวกล่องให้ผู้ประสบภัยได้ เนื่องจากสามารถเก็บรักษานานโดยไม่ต้องแช่เย็น จึงสามารถเก็บไว้รับประทานได้หลายวัน ซึ่งผู้วิจัยมีแนวทางในการทำวิจัยต่อยอดดังนี้

1. เพิ่มการหาสภาวะในกระบวนการผลิตที่เหมาะสมเพื่อความคุ้มค่าในการผลิต เช่น การหาค่าประสิทธิภาพการฆ่าเชื้อ (F_0) การวิเคราะห์หาอายุการเก็บรักษาของผลิตภัณฑ์ (Shelf-life) การตรวจสอบคุณสมบัติทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ และวัดปริมาณสารอาหารด้วยวิธีการทางเคมี

2. พัฒนาเครื่องมือในการวิจัย หรือแบบสอบถามที่สามารถประเมินศักยภาพของการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ในสนามและสถานการณ์ภัยพิบัติให้มีคุณภาพและวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้ละเอียดยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเติมการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไป เพื่อพัฒนาคุณภาพด้านรสสัมผัสและรูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

3. พัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อยอดให้ได้รับมาตรฐานอุตสาหกรรมเพื่อให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในการบริโภค เช่น อย. และ มาตรฐาน มอก. เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมพลธิการทหารบก. (2535). *ระเบียบกองทัพบกกว่าด้วยการส่งกำลังสิ่งอุปกรณ์ประเภท 1* ในสนาม พ.ศ.2535. กรมพลธิการทหารบก.
- กรมพลธิการทหารบก. (2559). *คู่มือการจัดการองค์ความรู้พัฒนาสูตรอาหาร*. กรมพลธิการทหารบก.
- กรมพลธิการทหารบก. (2563). *คู่มือราชการสนามว่าด้วยการเลี้ยงดูและประกอบเลี้ยงในสนาม*. กรมพลธิการทหารบก.
- กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก. (2549). *ระเบียบกองทัพบกกว่าด้วยการเลี้ยงดูทหาร*. กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก.
- ไผ่แดง ขวัญใจ, วันวิสาข์ ดอกคำ, ปิยะ พันธุ์แดง, และ สุทธิ พองอินทร์. (2566). ผลของกระบวนการฆ่าเชื้อด้วยความร้อนต่อคุณลักษณะทางเคมีกายภาพและคุณภาพทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์เนื้อตุ๋นในบรรจุภัณฑ์รีทอร์ทเพาซ์. *วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา*, 28(1), 94-113.
- ไพโรจน์ วิริยจารี. (2561). *การประเมินทางประสาทสัมผัส (Sensory Evaluation)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัญญาภูมิ จันทร์ถนอมสุข, มารุต วัชรคุปต์, และ จินตนา แสนวงศ์. (2566). การพัฒนากระบวนการผลิต “ข้าวหอมมะลิ กึ่งสำเร็จรูป” เพื่อใช้เป็นเสบียงรบประจำบุคคล. *วารสารวิชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 21(1), 110-120.
- วรรณดี มหรรณพกุล, ปฎิญา จิยพงศ์, และ ศศศักดิ์ วงษ์สง่า. (2552). เทคโนโลยีผลิตข้าวสำเร็จรูปในถุงรีทอร์ท. *วารสารกรมวิทยาศาสตร์บริการ*. 52(181), 36-43.
- อรัชพร ดีประเสริฐ และ สุธีรา วัฒนกุล. (2565). การผลิตผลิตภัณฑ์ไก่ไข่วางผสมข้าวพร้อมบริโภคบรรจุในถุงรีทอร์ทเพาซ์. *วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)*, 15(29), 1-12.
- Institute of Medicine. (2005). *Dietary reference intakes for energy, carbohydrate, fiber, fat, fatty acids, cholesterol, protein, and amino acids*. National Academies Press.
- Janthanomsuk P., Vajcharakup M., & Kaewkornmaung P. (2024). Development of “nutrition-supplemented instant riceberry combat ration” from agricultural products of Thaharn-Phandee project. *Journal of Science and Agricultural Technology*, 5(2), 1-9.
- Lemon, P. W. (2000). Beyond the zone: protein needs of active individuals. *Journal of the American College of Nutrition*, 19(5), 513–521.
- McAdam, J., McGinnis, K., Ory R., Young, K., Frugé, A., Roberts, M., & Sefton, J. (2018). Estimation of energy balance and training volume during Army Initial Entry Training. *Journal of International Society of Sports and Nutrition*, 15(1), 55. <https://doi.org/10.1186/s12970-018-0262-7>
- McClung, H. L., Armstrong, N. J., Hennigar, S. R., Staab, J. S., Montain, S. J., & Karl, J. P. (2020). Randomized trial comparing consumption of military rations to usual intake for 21 consecutive days: Nutrient adequacy and indicators of health status. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 120(11), 1791–1804. <https://doi.org/10.1016/j.jand.2020.06.018>
- McKeown, M., Fahey, G. C., Slavin, J., & Willem, J. (2022). Fibre intake for optimal health: how can health-care professionals support people to reach dietary recommendations. *British medical journal*, 2022(378), Article e054370. <https://doi.org/10.1136/bmj-2020-054370>
- U.S. Food and Drug Administration. (2001). *Bacteriological Analytical Manual (BAM)*.

การรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล Information Perception on Military Civil Affairs via Digital Technology

บทความวิจัย

วรณัย ยิ้มสุขไพฑูรย์¹ และ วสิน ชูประยูร²

Wattanai Yimsukpaitoon and Vasin Chooprayoon

สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต

จ.ปทุมธานี ประเทศไทย 12000

Management of Information Technology, Graduate School, Rangsit University,

Pathum Thani, Thailand 12000

E-mail: w.yimsukpaitoon@gmail.com¹ and E-mail: vasin@rsu.ac.th²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชากรไทยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับ การเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับ การเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ และ 3) นำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชากรไทยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ประชากรวิจัยคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานภาค 1-5 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสุ่มแบบมีความน่าจะเป็นอย่างมีระบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ 1) สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple Linear Regression)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำของประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง (2.67, 0.63) 2) ความรู้พื้นฐาน, การอนุมาน, การตั้งสมมติฐาน, ความสามารถในการแยกแยะ และความสามารถในการเชื่อมโยง ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารในระดับปานกลาง (2.93, 0.65) ผลจากการทดสอบสมมติฐานทำให้ได้ผลการทางคณิตศาสตร์จำนวน 6 สมการ มีขนาดอิทธิพล (R^2) ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการรับรู้อยู่ระหว่าง ร้อยละ 16.6-70 3) แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วย การปรับปรุงเนื้อหาให้มีความสอดคล้องและง่ายต่อการจดจำ ในประเด็นการพัฒนาประเทศ, การช่วยเหลือประชาชน, การบรรเทาสาธารณภัย และการพิทักษ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

คำสำคัญ : สารสนเทศกิจการพลเรือนทหาร, การรับรู้สารสนเทศ, เทคโนโลยีดิจิทัล

Abstract

This research aims to study: 1) the level of Thai citizens' perception of Thai military civil affairs via digital technology across the dimensions of information exposure, selectivity, and memorability; 2) the factors influencing the perception of civil affairs information; and 3) to propose appropriate guidelines for enhancing public perception of Thai military civil affairs via digital technology in the civilian sector. The study employed a systematic random sampling method to collect empirical data from respondents residing in areas under Military Regions 1-5 of the Royal Thai Armed Forces Headquarters. The data were analyzed using both descriptive statistics (frequency distribution, percentage, mean and standard deviation) and inferential statistics (t-test, one-way ANOVA and multiple linear regression).

The research findings revealed that: 1) the level of perception among Thai citizens regarding Thai military civil affairs via digital technology—in terms of information exposure, selectivity, and memorability—was at a moderate level ($mean = 2.67, SD = 0.63$); 2) basic knowledge, inference and hypothesis formulation skills, differentiation ability, and the ability to establish connections were all found to influence perception at a moderate level ($mean = 2.93, SD = 0.65$). Hypothesis testing resulted in six predictive models, with coefficients of determination (R^2) ranging from 16.6% to 70%; and 3) the appropriate approach to improving public perception of military civil affairs through digital technology is to enhance the content to ensure it is consistent and easily memorable, particularly in the areas of national development, disaster relief, and the protection and honor of the monarchy.

Keywords: Civil Military Affairs Information, Information Perception, Technology Digital

บทนำ

กรมกิจการพลเรือนทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย เป็นหน่วยรับผิดชอบหลัก ในงานด้านการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการสื่อสารประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการบอกกล่าวหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้สาธารณชน รับรู้ และหรือกลุ่มบุคคลเป้าหมาย ได้รับทราบถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน ผลงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ของกองบัญชาการกองทัพไทย ซึ่งในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการปฏิบัติการกิจ ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างการรับรู้และทำความเข้าใจกับ ประชาชน เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่กองบัญชาการกองทัพไทย ต้องการสื่อสาร เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ ผ่าน กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถรับข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดจาก การบิดเบือนข้อเท็จจริงของสื่อ และเป็นการป้องกันการ

เข้าใจผิดของสาธารณชน ที่อาจจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย ต่อภาพลักษณ์ของกองบัญชาการกองทัพไทย

จากการศึกษานำร่อง (Pilot Study) เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาปัจจุบันของกรมกิจการพลเรือนทหาร กองบัญชาการ กองทัพไทย ด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวนหนึ่ง พบว่า ประชาชนรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนราชการ ในกองบัญชาการกองทัพไทยผ่านทุกช่องทางการประชาสัมพันธ์ ของกองทัพ มีแนวโน้มลดน้อยลงอย่างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของ ประชาชนที่หันมาใช้สื่อโซเชียลมีเดียมากขึ้น ประกอบกับ เนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับกองทัพยังไม่สอดคล้องไปในทิศทาง เดียวกันกับแนวโน้มการนำเสนอบนแพลตฟอร์มโซเชียล มีเดียต่าง ๆ จึงทำให้ไม่ได้รับความสนใจจากประชาชน

รวมทั้งการสื่อสารที่ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย เช่น การใช้ภาษา และวิธีการสื่อสารอาจไม่เหมาะสมหรือยากต่อการทำความเข้าใจ จึงทำให้การรับรู้และการเข้าถึงลดลง นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์ภายใต้สภาพแวดล้อมเทคโนโลยีดิจิทัล เกิดใหม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการทำงาน ของกองทัพสู่การเป็นกองทัพดิจิทัล กองทัพจึงต้องปรับตัว ในทุกมิติทั้งในส่วนของโครงสร้างของกองทัพ การปรับเปลี่ยน กระบวนการทำงานให้รองรับการเป็นกองทัพดิจิทัล รวมทั้ง การสร้างการรับรู้เกี่ยวกับกองทัพในภาคประชาชนในวิถี ดิจิทัล ชโลธร มงคล (2562) ชี้ว่า การเผยแพร่สารสนเทศ ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ของกองทัพมีความ สอดคล้องกับการใช้กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ในยุคการ เปลี่ยนแปลงฉับพลันของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการ รับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหาร

จากความเป็นมาของสภาพปัญหาและบริบทแวดล้อม ดังกล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาและนำเสนอ แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการ พลเรือนทหารของประชากรไทยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล รวมทั้ง ตอบสนองตามนโยบายในการพัฒนากองบัญชาการกองทัพไทย สู่การเป็น Smart Headquarters ผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลการวิจัยนี้จะนำไปสู่การปรับรูปแบบและแนวทางในการ ประชาสัมพันธ์กิจการกองทัพไทยสู่ประชาชนบนแพลตฟอร์ม ดิจิทัล เพื่อเพิ่มพูนภาพลักษณ์การเป็นสมาร์ตกองบัญชาการ กองทัพไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการรับรู้ สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชากรไทย ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับ การเลือกรับรู้ และการ เลือกจดจำ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการ

พลเรือนทหาร และ 3) นำเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการ สร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยี ดิจิทัลในภาคประชาชน

สมมติฐานการวิจัย

H₁: คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ (DEMOG) ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยี ดิจิทัลในมิติการเปิดรับ การเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ (SE)

H₂: คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ (DEMOG) ส่งผลต่อการเลือกรับรู้ผ่านช่องทางดิจิทัล (SP)

H₃: คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ (DEMOG) ส่งผลต่อการเลือกจดจำผ่านช่องทางดิจิทัล (SR)

H₄: การรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหาร ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับ การเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ (SE) ส่งผลต่อแนวทางที่เหมาะสมในการสร้าง

การรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชากรไทย ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในภาคประชาชน (APPRO)

H₅: การเลือกรับรู้ผ่านช่องทางดิจิทัล (SP) ส่งผล ต่อแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการ พลเรือนทหารของประชากรไทยผ่านนวัตกรรมดิจิทัล ในภาคประชาชน (APPRO)

H₆: การเลือกจดจำผ่านช่องทางดิจิทัล (SR) มีอิทธิพล ต่อแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้สารสนเทศ กิจการพลเรือนทหารของประชากรไทยผ่านนวัตกรรมดิจิทัล ในภาคประชาชน (APPRO)

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านทฤษฎี หลักการ และแนวคิด ที่เป็น พื้นฐานของการวิจัย ได้แก่ ทฤษฎีการเปิดรับข่าวสาร (Selective Exposure) และทฤษฎีการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy)

2. ขอบเขตด้านประชากรการวิจัย ได้แก่ ประชากรไทย ที่เข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตได้ในพื้นที่รับผิดชอบของ สำนักงานภาค 1 ถึงภาค 5 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย ทั้ง 42 พื้นที่

3. ขอบเขตด้านตัวแปรการวิจัย ประกอบด้วย (ก) ตัวแปรอิสระ คือ คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของประชากรการวิจัย (ข) ตัวแปรที่ทำหน้าที่เป็นทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ได้แก่ การรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหาร ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับ การเลือกรับรู้

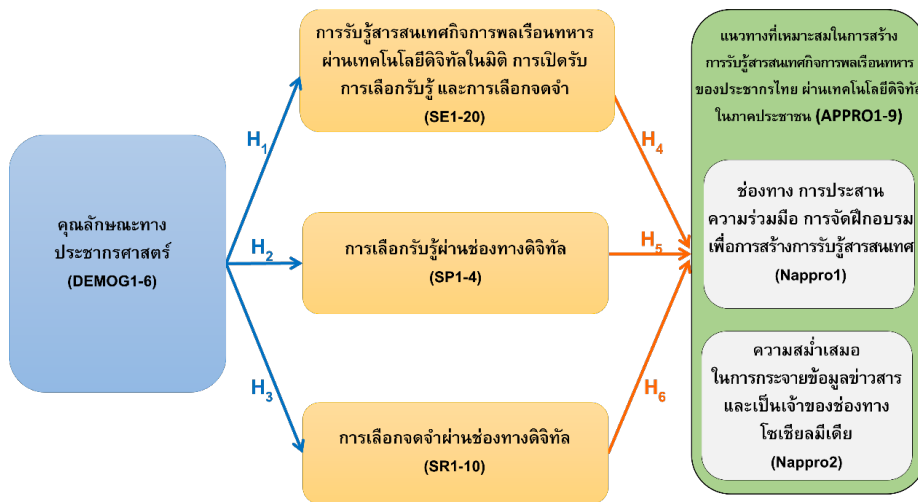
และการเลือกจดจำ การเลือกรับรู้ผ่านช่องทางดิจิทัล และการเลือกจดจำผ่านช่องทางดิจิทัล และ (ค) ตัวแปรตาม คือ แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชากรไทยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนากรอบแนวคิดตามขอบเขตด้านทฤษฎี หลักการ แนวคิดและทฤษฎีการเปิดรับข่าวสารและทฤษฎีการรู้เท่าทันดิจิทัล ดังภาพ

ภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัย มีคำอธิบายตัวแปรย่อย ดังนี้

คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ (Demographic: DEMOG) ประกอบด้วย DEMOG1 (เพศสภาพ), DEMOG2 (อายุ), DEMOG3 (ระดับการศึกษา), DEMOG4 (กลุ่มอาชีพ), DEMOG5 (รายได้), และ DEMOG6 (ภูมิสำเนา)

การรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหาร ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติ การเปิดรับ การเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ (Selective Exposure: SE) ประกอบด้วย ตัวแปรย่อย ดังนี้

SE1 การเปิดรับข่าวสาร คลิปวิดีโอเกี่ยวกับกิจการพลเรือนทหารที่เผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย (เฟซบุ๊ก, เอกซ์ (ทวิตเตอร์เดิม), อินสตาแกรม, ติ๊กต็อก, โลงัน และยูทูบ), สถานีวิทยุโทรทัศน์ กองทัพบก (ททบ.5) และช่องทางอื่น ๆ

SE2 การเลือกที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารการลงพื้นที่พบปะประชาชนของหน่วยงานทหารตามเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นกระตุ้นพื้นที่เผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ, การอพยพแรงงานจากพื้นที่สู้รบในต่างประเทศ และเหตุการณ์เฉพาะกิจอื่น ๆ ฯลฯ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชน

SE3 คลิปการแสดงดนตรีของวงดนตรีทหารในชุมชน และเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย ทำให้จดจำภาพลักษณ์ทหารได้ไม่ลืม

SE4 จำนวนครั้งโดยเฉลี่ยใน 1 สัปดาห์ มีการเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือน เช่น คลิปวิดีโอเกี่ยวกับกิจการพลเรือนทหารที่เผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย (เฟซบุ๊ก, เอกซ์ หรือทวิตเตอร์เดิม, อินสตาแกรม, ติ๊กต็อก, โลงัน และยูทูบ), ททบ.5 และช่องทางอื่น ๆ

SE5 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ก, เอกซ์หรือทวิตเตอร์เด็ม, อินสตาแกรม, ดิกต็อก, ไลน์, ยูทูบ

SE6 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านช่องทางเว็บไซต์ของกรมกิจการพลเรือนทหาร รวมทั้งเว็บไซต์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

SE7 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านช่องทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล)

SE8 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านช่องทางวิทยุกระจายเสียง

SE9 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านช่องทางวิทยุโทรทัศน์

SE10 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านหอกระจายข่าวในชุมชน

SE11 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านช่องทางสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งในรูปแบบกระดาษและรูปแบบออนไลน์

SE12 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านช่องทางบอร์ดประชาสัมพันธ์ของชุมชน

SE13 การเปิดรับข่าวสารกิจการพลเรือนทหารผ่านช่องทางผู้มีชื่อเสียงและผู้มีอิทธิพลในโลกออนไลน์ (อินฟลูเอนเซอร์)

SE14 ข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้าน การพิทักษ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ, อาเศียรวาท และพระราชพิธีต่าง ๆ

SE15 ข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการป้องกันประเทศ เช่น การปฏิบัติการร่วมเหล่าทัพและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การฝึกร่วมกองทัพไทย การฝึกร่วม/ผสมคอบร้าโกลด์ และการตรวจเยี่ยมและบำรุงขวัญหน่วยปฏิบัติงานในพื้นที่ชายแดน

SE16 ข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการส่งเสริมปลูกฝังอุดมการณ์ความรักชาติ เช่น การจัดฝึกอบรมโครงการเยาวชนไทยร่วมใจพัฒนาชาติ โครงการเยาวชนไทยรู้รักสามัคคีเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ

SE17 ข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการบรรเทาสาธารณภัย เช่น ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ภัยหนาว

SE18 ข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการพัฒนาประเทศ เช่น งานพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร งานก่อสร้างและซ่อมแซมเส้นทางคมนาคม

SE19 ข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการช่วยเหลือประชาชน เช่น การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินด้านความมั่นคง กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

SE20 การเปิดรับ เลือกสรร และจดจำ เนื้อหาข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการสนับสนุนงานตามโครงการพระราชดำริ เช่น กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังอุดมการณ์มีความจงรักภักดี ปกป้อง พิทักษ์รักษา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ การฝึกอบรมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำหรับประเทศเพื่อนบ้าน โครงการบรรยายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การเลือกรับรู้ผ่านช่องทางดิจิทัล (Selective Perception: SP) ประกอบด้วย ตัวแปรย่อย ดังนี้

SP1 กรมกิจการพลเรือนทหารมีทักษะความรู้ความชำนาญที่จะสื่อสารกับประชาชน

SP2 การประติดประต่อ หรือวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อประมาณการหรือผลลัพธ์ได้ทุกครั้งที่กรมกิจการพลเรือนทหารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบข้อมูลข่าวสารของกองบัญชาการกองทัพไทย

SP3 การจำแนกข้อมูลประเภทต่าง ๆ และจัดลำดับความสำคัญได้ทุกครั้งที่กรมกิจการพลเรือนทหารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบข้อมูลข่าวสารของกองทัพไทย

SP4 หลังจากได้รับข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์จากกรมกิจการพลเรือนทหารแล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

การเลือกจดจำผ่านช่องทางดิจิทัล (Selective Retention: SR) ประกอบด้วยตัวแปรย่อยดังนี้

SR1 การให้ความสนใจลักษณะเนื้อหาข้อมูลข่าวสาร

กิจการพลเรือนทหารด้านการพิทักษ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

SR2 การไม่ให้ความสนใจเนื้อหาข้อมูลข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการป้องกันประเทศเป็นเรื่องใกล้เคียงปัญหาปากท้องสำคัญกว่า

SR3 ลักษณะเนื้อหาข้อมูลข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการส่งเสริมปลูกฝังอุดมการณ์ความรักชาติไม่ดูด้นจริงจัง จึงไม่ก่อให้เกิดความสนใจ

SR4 ความต้องการเข้าถึงเนื้อหาข้อมูลข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการบรรเทาสาธารณภัยเพราะสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

SR5 ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการพัฒนาประเทศและการช่วยเหลือประชาชน ไม่มีส่วนโน้มน้าวให้ติดตาม

SR6 เนื้อหาด้านการพิทักษ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ที่กรมกิจการพลเรือนทหารเผยแพร่ สอดคล้องกับความสนใจและง่ายต่อการจดจำ

SR7 เนื้อหาด้านการป้องกันประเทศที่กรมกิจการพลเรือนทหารเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ มีสาระให้เลือกจดจำและสอดคล้องกับความสนใจ

SR8 เนื้อหาด้านการส่งเสริมปลูกฝังอุดมการณ์ความรักชาติที่ท่านเลือกจดจำ สอดคล้องกับความสนใจ

SR9 เนื้อหาด้านการบรรเทาสาธารณภัยที่ท่านเลือกจดจำ สอดคล้องกับความสนใจ

SR10 เนื้อหาด้านการพัฒนาประเทศและการช่วยเหลือประชาชน สอดคล้องกับความสนใจ

แนวทางที่เหมาะสมในการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชากรไทยผ่านนวัตกรรมดิจิทัล (Approach: APPRO) ประกอบด้วย ตัวแปรย่อย ดังนี้

Nappro1 ช่องทางการประสานความร่วมมือ การจัดฝึกอบรมเพื่อการสร้างการรับรู้สารสนเทศ

Nappro2 ความสม่ำเสมอในการกระจายข้อมูลข่าวสารและเป็นเจ้าของช่องทางโซเชียลมีเดีย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชากรไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานภาค 1-5 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย จำนวน 42 พื้นที่ จำนวน 8,075,963 คน (กรมการปกครอง, สำนักบริหารการทะเบียน, 2567) ใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 384 คน

ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบมีความน่าจะเป็น (Probability Sampling) กระจายตามพื้นที่ (Area Sampling) ด้วยการสุ่มอย่างง่าย จากนั้นแจกแจงแบบสอบถามในรูปแบบภูมิลักษณ์ รวมทั้งแจกแบบสอบถามไปยังตัวอย่างโดยตรงด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนรวมทั้งสิ้น 415 ฉบับ ผู้วิจัยได้นำส่วนต่างดังกล่าว มาแจกแจงความถี่พบว่า มีการแจกแจงปกติ จึงได้นำมาประมวลผลทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ระดับการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชากรไทยผ่านนวัตกรรมดิจิทัลในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านนวัตกรรมดิจิทัลในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ จำนวน 14 ข้อ ตอนที่ 3 แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของ

ประชากรไทยผ่านนวัตกรรมดิจิทัลในภาคประชาชน จำนวน 9 ข้อ และตอนที่ 4 ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ รวมจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้น 49 ข้อ แบบสอบถามนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงทั้งในเชิงเนื้อหาและโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน (ได้ค่าดัชนี Content Validity Index: CVI โดยรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.90) แสดงว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงในระดับดีมาก นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับแก้ตามคำแนะนำของ

ผู้ทรงคุณวุฒิไปปรับใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คนแรก จากนั้นนำผลที่ได้ไปคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค) ผลการคำนวณพบว่า

ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.85 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ สถิติที่ใช้คือ 1) สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อประมวลผลข้อมูลเบื้องต้น และ 2) สถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย (ก) การทดสอบที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้ทดสอบชุดข้อมูลที่มีการแจกแจงแบบปกติ (ข) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ใช้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรที่มีตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปร (ค) การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple Linear Regression) เพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม อนึ่ง ก่อนการทดสอบการวิเคราะห์

การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของชุดข้อมูลว่า เป็นไปตามคุณสมบัติในการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ ผลการตรวจสอบพบว่า เป็นไปตามคุณสมบัติทั้ง 5 ประการ คือ 1) ชุดข้อมูลมีการแจกแจงเป็นปกติ ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์กันภายใน (No Auto-correlation) พิจารณาจากค่า Durbin-Watson ที่อยู่ระหว่าง 1.5-2.5 2) ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กัน (No Multicollinearity) พิจารณาจากค่า Tolerance ซึ่งเข้าใกล้ 1 3) ค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์มีการแจกแจงปกติ 4) ค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับศูนย์ และ 5) ค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์มีความแปรปรวนคงที่

ผลการวิจัย

1. ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 49.88) มีช่วงอายุมากกว่า 31-40 ปี (ร้อยละ 41.00) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 64.99) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการและทำงานในรัฐวิสาหกิจ มีรายได้รวมต่อเดือน เกิน 25,000 บาท (ร้อยละ 63.79) และส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง (ร้อยละ 30.94)

2. ระดับการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชากรไทย ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ

จากการวิจัยพบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีระดับการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำในระดับปานกลาง ($M=2.67, S.D.=0.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารในระดับปานกลางในด้านการสนับสนุนงานตามโครงการ

พระราชดำริ ($M=3.14, S.D.=1.15$) รองลงมาคือ การลงพื้นที่พบปะประชาชน ($M=3.09, S.D.=1.12$) และข่าวสารด้านการพัฒนาประเทศ ($M=3.01, S.D.=1.02$) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารในระดับน้อยผ่านช่องทางอีเมล ($M=2.15, S.D.=1.14$) และมีความถี่ในการเปิดรับข่าวสารในระดับน้อยที่สุด ($M=1.01, S.D.=1.08$) ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหาร ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านนวัตกรรมดิจิทัลในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำในระดับปานกลาง ($M=2.93, S.D.=0.65$) ปัจจัยที่ส่งผลในระดับปานกลางมากที่สุดคือ ปัจจัยที่เป็นระดับการอนุมานและตั้งสมมติฐาน ($M=2.95, S.D.=1.02$) รองลงมาคือ ปัจจัยในด้านระดับความสามารถในการแยกแยะ

($M=2.93, S.D.=0.98$) และระดับความสามารถในการเชื่อมโยง ($M=2.93, S.D.=1.02$) ปัจจัยที่ส่งผลในระดับปานกลาง น้อยที่สุดคือ ระดับความรู้พื้นฐาน ($M=2.90, S.D.1.04$)

4. แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหาร ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในภาคประชาชน

แนวทางที่เหมาะสมต่อการสร้างการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล 3 อันดับแรก คือ 1) การเลือกจดจำเนื้อหาด้านการบรรเทาสาธารณภัย ($M=3.31, S.D.=1.06$) 2) การปรับปรุงเนื้อหาให้มีความสอดคล้องและง่ายต่อการจดจำในประเด็นการพัฒนาประเทศและการช่วยเหลือประชาชน ($M=3.31, S.D.=1.09$) และ 3) การปรับปรุงเนื้อหาให้มีความสอดคล้องและง่ายต่อการจดจำในประเด็นการบรรเทาสาธารณภัย ($M=3.16, S.D.=1.02$) ตามลำดับ

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน

5.1 ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติทดสอบ t-test

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง

แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ (สมการ) จำนวน 6 สมการ

สมมติฐาน	สมการ	ขนาดอิทธิพล (R^2)
$H_{4.1}$	(Nappro1) = $-1.402 + 0.122(SE3) + 0.185(SE5) - 0.153(SE7) - 0.191(SE10) + 0.094(SE11) + 0.190(SE14) + 0.146(SE20)$	ร้อยละ 16.6
$H_{4.2}$	(Nappro2) = $-1.365 + 0.118(SE1) + 0.111(SE2) + 0.14(SE9) + 0.129(SE10) - 0.104(SE11) + 0.118(SE20)$	ร้อยละ 28.2
$H_{5.1}$	(Nappro1) = $-1.029 + 0.163(SP1) + 0.191(SP2)$	ร้อยละ 70
$H_{5.2}$	(Nappro2) = $-1.571 + 0.221(SP1) + 0.318(SP4)$	ร้อยละ 24.6
$H_{6.1}$	(Nappro2) = $-1.987 + 0.114(SR2) + 0.123(SR3) + 0.385(SR4)$	ร้อยละ 23.8
$H_{6.2}$	(Nappro2) = $-1.333 + 0.122(SR1) - 0.082(SR5) + 0.157(SR6) + 0.237(SR8)$	ร้อยละ 26.4

ที่ระดับ .05 ($t_{415} = 2.543, p\text{-value} = .011$) และส่งผลต่อการเลือกจดจำผ่านช่องทางดิจิทัล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ($t_{415} = 2.042, p\text{-value} = .042$)

5.2 ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

5.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, และภูมิภาคต่าง แตกต่างกัน ส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับ การเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ (SE) แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ และอาชีพ แตกต่างกัน ส่งผลต่อการเลือกรับรู้ผ่านช่องทางดิจิทัล (SP) แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2.3 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน ส่งผลต่อการเลือกจดจำผ่านช่องทางดิจิทัล (SR) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.3 ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ (Multiple Linear Regression)

จากการทดสอบสมมติฐาน ทำให้ได้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ (สมการ) จำนวน 6 สมการ ดังตารางข้างล่างนี้

จากตารางข้างต้น จะพบว่าสมมติฐานที่ 5.1 ตัวแปร SP1 (กรมกิจการพลเรือนทหารมีทักษะความรู้ความชำนาญที่จะสื่อสารกับประชาชน) และตัวแปร SP2 (รวบรวมหรือวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อประมาณการหรือผลลัพธ์) มีอิทธิพลต่อช่องทาง การประสานความร่วมมือ การจัดฝึกอบรมเพื่อการสร้างการรับรู้สารสนเทศ (Nappro1) สูงถึงร้อยละ 70 (พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2))

สรุปและอภิปรายผล

จากข้อค้นพบในการวิจัย กรมกิจการพลเรือนทหารกองบัญชาการกองทัพไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ระดับการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารของประชาชนไทย ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ ดังนี้

1. เพศสภาพ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และภูมิสำเนาของผู้ตอบแบบสอบถามส่งผลต่อการรับรู้สารสนเทศกิจการพลเรือนทหารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในมิติการเปิดรับการเลือกรับรู้ และการเลือกจดจำ (SE) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความแตกต่างทางเพศสามารถมีอิทธิพลต่อวิธีที่บุคคลรับรู้และประมวลผลข้อมูลตามบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคม อีกทั้งการศึกษาของบุคคลสามารถหล่อหลอมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการวิเคราะห์สามารถส่งผลต่อวิธีการตีความข้อมูล การศึกษาในระดับที่สูงขึ้นมักสัมพันธ์กับความสามารถในการประมวลผลข้อมูลที่ซับซ้อนมากขึ้น (Qazi et al., 2022) นอกจากนี้ เพศสภาพและความรู้ด้านอาชีพสามารถมีอิทธิพลต่อความชอบได้เช่นกัน รวมทั้งลักษณะ ของงานสามารถกำหนดว่า ข้อมูลใดมีความเกี่ยวข้องหรือมีค่ามากที่สุด (Master & Barth, 2022) ความรู้และประสบการณ์ด้านอาชีพสามารถกำหนดวิธีที่บุคคลจัดลำดับความสำคัญและตีความข้อมูล บรรทัดฐานและค่านิยมทางวัฒนธรรมจากภูมิสำเนาเดิมของคน ๆ หนึ่ง สามารถส่งผลต่อการรับรู้ได้ อย่างลึกซึ้ง (Qazi et al., 2022) อาจกล่าวได้ว่าภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสามารถนำไปสู่การตีความข้อมูลเดียวกันที่แตกต่างกัน

2. ช่วงอายุและกลุ่มอาชีพส่งผลต่อการเลือกรับรู้ผ่านช่องทางดิจิทัล (SP) อาจเนื่องมาจากอายุและอาชีพมีอิทธิพล

อย่างไรก็ตาม เมื่อตัวแปร SP1 และ SP2 มีค่าเป็น 0 ตัวแปร Nappro1 จะมีค่าลดลง 1.029 หน่วย (พิจารณาจากเครื่องหมายลบหน้าค่าคงที่ของสมการ) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ SP1 และ SP2 ซึ่งมีค่าเป็นบวก แสดงว่าช่องทาง การประสานความร่วมมือ การจัดฝึกอบรม เพื่อการสร้างการรับรู้สารสนเทศ (Nappro1) จะมีค่าเพิ่มขึ้น 0.163 และ 0.191 ตามลำดับ

อย่างมากต่อวิธีที่บุคคลเลือกข้อมูลผ่านช่องทางดิจิทัล เป็นผลมาจากความแตกต่างในความคุ้นเคยทางเทคโนโลยีความสามารถทางปัญญา และความต้องการทางวิชาชีพ ในมิติอายุที่ต่างกัน คนรุ่นใหม่มักเข้าใจดิจิทัลมากกว่าและใช้เวลากับช่องทางดิจิทัลมากกว่าเมื่อเทียบกับคนรุ่นเก่า ความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีนี้มักนำไปสู่ความพึงพอใจในแหล่งข้อมูลดิจิทัลจากผลการวิจัยในปี ค.ศ. 2021 ชี้ว่า คนที่มีอายุระหว่าง 16-34 ปี ใช้เวลากับสื่อดิจิทัลถึง ร้อยละ 78 (Manafy, 2022) อาชีพการงานที่แตกต่างกันเข้าถึงข้อมูลบางประเภทแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอาจจัดลำดับความสำคัญของแหล่งข้อมูลดิจิทัลสำหรับการอัปเดตและการวิจัยล่าสุด ในขณะที่ผู้ที่อยู่ในสาขาแบบดั้งเดิมอาจพึ่งพาแหล่งดิจิทัลและไม่ใช้ดิจิทัลผสมกัน (The Organization for Economic Co-operation and Development [OECD], 2019) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในชุดทักษะการทำงาน ด้วยเหตุที่ว่าทักษะเฉพาะทางและทักษะทางสังคมทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ (Kiener et al., 2024)

3. ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และกลุ่มอาชีพ ส่งผลต่อการเลือกจดจำผ่านช่องทางดิจิทัล (SR) เนื่องจากความแตกต่างในความสามารถทางปัญญา ความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี และความต้องการทางวิชาชีพ ในมิติความสามารถทางปัญญา เช่น ความจำและความสนใจ มีแนวโน้มที่จะลดลงตามอายุ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูล (National Institute on Aging [NIA], 2023) ผู้สูงอายุ อาจพบว่าการจดจำข้อมูลเป็นเรื่องยากกว่าเมื่อเทียบกับคนหนุ่มสาว (Rhodes et al., 2019) อย่างไรก็ตาม ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นยอมทำให้

ทักษะการประมวลผลข้อมูลดีขึ้นและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณดีขึ้นเช่นกัน บุคคลที่มีการศึกษามากจะเชี่ยวชาญในการรับรู้และประเมินข้อมูลอย่างถูกต้อง (Timotheou et al., 2023) การประกอบอาชีพที่แตกต่างกันมีความต้องเข้าถึงข้อมูลประเภทเฉพาะ (Acharjee & Maity, 2017) ตัวอย่างเช่น ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอาจจัดลำดับความสำคัญของแหล่งข้อมูลดิจิทัลสำหรับการอัปเดตและการวิจัยที่ทันสมัยที่สุด (Tolan et al., 2021)

4. การเลือกรับรู้ผ่านช่องทางดิจิทัล (SP) ส่งผลต่อช่องทาง การประสานความร่วมมือ การจัดฝึกอบรม เพื่อการสร้างการรับรู้สารสนเทศ (Nappro1) นอกจากนี้ยังส่งผลต่อความสม่ำเสมอในการกระจายข้อมูลข่าวสาร และเป็นเจ้าของช่องทางโซเชียลมีเดีย (Nappro2) ทั้งนี้ เป็นเพราะช่องทางดิจิทัลมักให้ข้อมูลจำนวนมากที่สามารถปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งนำไปสู่การเปิดรับสารสนเทศแบบเลือกสรรและเสริมสร้างความเชื่อที่มีอยู่ (Shanmugasundaram & Tamilarasu, 2023; Kirjakovski, 2023) สิ่งนี้อาจส่งผลต่อวิธีที่บุคคลรับรู้ข้อมูลและช่องทางที่เลือกจะมีส่วนร่วม (Kirjakovski, 2023) ในมิติการประสาน

ความร่วมมือ เครื่องมือดิจิทัลอำนวยความสะดวกในการทำงานร่วมกันโดยอนุญาตให้บุคคลแบ่งปันข้อมูลและทำงานร่วมกันแบบเรียลไทม์ สิ่งนี้สามารถเพิ่มการรับรู้ข้อมูลว่ามีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่ามากขึ้นเมื่อมีการผลิตและทบทวนร่วมกัน (Smith, 2025) ในด้านการฝึกอบรม ช่องทางดิจิทัลมีแหล่งข้อมูลการฝึกอบรมที่หลากหลาย ตั้งแต่หลักสูตรออนไลน์ไปจนถึงการสัมมนาผ่านเว็บ ซึ่งสามารถส่งผลต่อการรับรู้และเก็บรักษาข้อมูล ลักษณะการโต้ตอบของการฝึกอบรมดิจิทัลสามารถนำไปสู่ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Dantes & McBain, 2024) ในด้านการแพร่กระจายข้อมูลอย่างรวดเร็วผ่านช่องทางดิจิทัลสามารถขยายผลกระทบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียสามารถเผยแพร่ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และพฤติกรรมของสาธารณชน (Fiveable, 2024) ในด้านการเป็นเจ้าของช่องทางโซเชียลมีเดีย แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นชุมชน ซึ่งสามารถส่งผลต่อการรับรู้และแบ่งปันข้อมูล ผู้ใช้มักจะปรับการรับรู้ของตนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานและค่านิยมของชุมชนออนไลน์ (Pérez-Torres, 2024)

แนวทางการประยุกต์ใช้ผลการวิจัย

กรมกิจการพลเรือนทหารสามารถประยุกต์ใช้ผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ควรเพิ่มความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับการจัดทำคลิปวิดีโอเกี่ยวกับกิจการพลเรือนทหารเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ก, เอกซ์ (ทวิตเตอร์), อินสตาแกรม, ดีกิต็อก, โลงัน และยูทูบ รวมทั้ง ททบ.5 และช่องทางอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับเพศสภาพของกลุ่มผู้รับสาร ช่วงอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และภูมิภาคนา ในด้าน ก) การนำเสนอเนื้อหาการลงพื้นที่พบปะประชาชนของหน่วยงานทหารตามเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การอพยพแรงงานจากพื้นที่สู้รบในต่างประเทศ และเหตุการณ์เฉพาะกิจอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชน ข) การแสดงดนตรีของวงดนตรีทหารในชุมชนและเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดียเพื่อให้จดจำภาพลักษณ์ทหาร ค) การพิทักษ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ อาเศียรวาท และพระราชพิธีต่าง ๆ ง) การป้องกันประเทศ เช่น

การปฏิบัติการร่วมเหล่าทัพและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การฝึกกรมกองทัพบกไทย การฝึกกรม/ผสม คอบร้าโกลด์ และการตรวจเยี่ยมและบำรุงขวัญหน่วยปฏิบัติงานในพื้นที่ชายแดน จ) การส่งเสริมปลูกฝังอุดมการณ์ความรักชาติ เช่น การจัดฝึกอบรมโครงการเยาวชนไทยร่วมใจพัฒนาชาติ โครงการเยาวชนไทยรู้รักสามัคคีเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ ฉ) การบรรเทาสาธารณภัย เช่น ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ช) การพัฒนาประเทศ เช่น งานพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร งานก่อสร้างและซ่อมแซมเส้นทางคมนาคม

2. ควรพัฒนาทักษะความรู้ความชำนาญที่จะสื่อสารกับประชาชนให้สอดคล้องกับช่วงอายุ และกลุ่มอาชีพของกลุ่มผู้รับสาร เช่น การเปิดช่องทางการสื่อสารให้ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานภาค 1-5 สามารถเข้าถึง แบ่งปันข้อมูล และแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ได้อย่าง

เสรี รวมทั้งสามารถปะติดปะต่อ หรือวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อประมาณการหรือผลลัพธ์ได้ทุกครั้งที่เกิดภารกิจการพลเรือนทหารประชาสัมพันธ์ สามารถจำแนกข้อมูลประเภทต่าง ๆ และจัดลำดับความสำคัญได้ทุกครั้งที่เกิดภารกิจการพลเรือนทหารประชาสัมพันธ์ให้ทราบ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้

3. ควรปรับเปลี่ยนลักษณะเนื้อหาข้อมูลข่าวสารกิจการพลเรือนทหารด้านการป้องกันประเทศ การส่งเสริมปลูกฝังอุดมการณ์ความรักชาติ การบรรเทาสาธารณภัย การพัฒนาประเทศและการช่วยเหลือประชาชน การพิทักษ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยการจัด Workshop กำลังพลหรือกองงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์โดยประสานความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการฝึกอบรมและให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์

และดึงดูดผู้รับสารให้แก่กำลังพลหรือกองงานดังกล่าว

4. ควรมีการจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบเจาะกลุ่มย่อยไปยังประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานภาค 1-5 จำแนกตามเพศสภาพ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และภูมิสำเนาอย่างต่อเนื่อง จริงจัง และมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่าประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารตามเจตนาของกรมกิจการพลเรือนทหารทุกครั้ง กรมกิจการพลเรือนทหารอาจจะขออาสาสมัครจากภาคประชาชนที่ประเมินตนเองว่าสามารถอนุมาน ตีความ ตีความ และมองค้ำความรู้พื้นฐานในด้านการพัฒนาประเทศและการช่วยเหลือประชาชน การบรรเทาสาธารณภัย และการพิทักษ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เข้ามาเป็นจิตอาสาในการสร้างสรรค์ แบ่งปัน และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ไปยังประชาชนโดยมีกรมกิจการพลเรือนทหารเป็นผู้ให้การสนับสนุนในการขับเคลื่อน

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยนี้ พบว่ามีข้อจำกัดในเรื่องของขนาดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งถือว่าน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับจำนวนตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งอาจส่งผลให้ผลการวิจัยขาดความน่าเชื่อถือในเชิงสถิติ ส่งผลให้ขนาดของผลกระทบ (Effect Size) ไม่ชัดเจน และข้อค้นพบจากงานวิจัยอาจยังไม่สามารถนำไปปรับใช้กับกลุ่มประชากรไทยในวงกว้างได้อย่างสมบูรณ์ในการวิจัยต่อยอดในอนาคต โดยการออกแบบการวิจัยควรมุ่งเจาะประเด็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการลงพื้นที่จริง และควรเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างให้เหมาะสม โดยใช้อย่างน้อย 20 กรณีต่อตัวแปรอิสระหนึ่งตัว เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์และความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมการสื่อสารข่าวสารจาก กรมกิจการพลเรือนทหาร กับประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ที่รับผิดชอบของสำนักงานภาค 1-5 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย

จากนั้นเก็บรวบรวมเชิงลึก ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กึ่งโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อเพิ่มความแม่นยำจากนั้นนำข้อค้นพบที่ได้ไปสร้างโมเดลการรับรู้ การเลือกจดจำข้อมูลข่าวสารในประเด็นด้านการพัฒนาประเทศและการช่วยเหลือประชาชน การบรรเทาสาธารณภัย และการพิทักษ์เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งกำหนดเป็นแนวทางการสื่อสารทางยุทธศาสตร์ของกองทัพไทยในระยะยาว รวมทั้งร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อดิจิทัล เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มหลักในการสื่อสารข้อมูลด้านความมั่นคงของประเทศ อันนำไปสู่การดำเนินงานเชิงบูรณาการเพื่อสร้างความเข้าใจ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาซึ่งความเชื่อมั่น ความร่วมมือร่วมใจ และความศรัทธาให้สาธารณชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง, สำนักบริหารการทะเบียน. (2567). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน). <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/view>
- ชโลธร มงคล. (2562). แนวทางการพัฒนาการใช้สื่อเฟสบุ๊คในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานราชการและประชาชน: กรณีศึกษา กองทัพบก [วิทยาสตมมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:179984
- Acharjee, P. P., & Maity, G. (2017). Influence of Occupation on Information Behaviour. *International Journal of Library and Information Studies*, 7(4), 13-18. <https://www.ijlis.org/abstract/influence-of-occupation-on-information-behaviour-69756.html>
- Dantes, N., & McBain, J. (2024, April 24). *The top 41 education and training programs for channel and partnership professionals*. <https://canalys.com/insights/the-top-41-education-and-training-programs-for-channel-and-partnership-professionals>
- Fiveable. (2024, August 1). *Information Dissemination – AP World History: Modern*. <https://library.fiveable.me/key-terms/ap-world/information-dissemination>
- Kiener, F., Eggenberger, C., & Backes-Gellner, U. (2024). The role of occupational skill sets in the digital transformation: how IT progress shapes returns to specialization and social skills. *Journal of Business Economics*, 94(1), 75–111. <https://doi.org/10.1007/s11573-023-01153-9>
- Kirjakovski, A. (2023). Rethinking perception and cognition in the digital environment. *Frontiers in Cognition Section Perception*, 2, Article 1266404. <https://doi.org/10.3389/fcogn.2023.1266404>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Manafy, M. (2022, February 21). *Digital media behaviors between older and younger generations converge*. <https://digitalcontentnext.org/blog/2022/02/21/digital-media-behaviors-between-older-and-younger-generations-converge/>
- Master, S., & Barth, J. (2022). Do Gender Conformity Pressure and Occupational Knowledge Influence Stereotypical Occupation Preferences in Middle Childhood?. *Frontiers in Education Sec. Educational Psychology*, 6, Article 780815. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.780815>
- National Institute on Aging. (2023, June 27). *How the Aging Brain Affects Thinking*. <https://www.nia.nih.gov/health/brain-health/how-aging-brain-affects-thinking>
- Pérez-Torres, V. (2024). Social media: a digital social mirror for identity development during adolescence. *Current Psychology*, 43, 22170-22180. <https://doi.org/10.1007/s12144-024-05980-z>
- Qazi, A., Hasan, N., Abayomi-Alli, O., Hardaker, G., Scherer, R., Sarker, Y., Paul, S. K., & Maitama, J. Z. (2022). Gender differences in information and communication technology use & skills: a systematic review and meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 27, 4225-4258. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10775-x>

- Rhodes, S., Greene, N. R., & Naveh-Benjamin, M. (2019). Age-related differences in recall and recognition: a meta-analysis. *Psychonomic Bulletin & Review*, 26, 1529–1547. <https://doi.org/10.3758/s13423-019-01649-y>
- Shanmugasundaram, M., & Tamilarasu, A. (2023). The impact of digital technology, social media, and artificial intelligence on cognitive functions: A review. *Frontiers in Cognition Section Learning and Cognitive Development*, 2, Article 1203077. <https://doi.org/10.3389/fcogn.2023.1203077>
- Smith, G. (2025, 3 April). *What is Digital Communication: Explained with Examples*. <https://www.theknowledgeacademy.com/blog/digital-communication/>
- The Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). A digital world of work: Transformations of occupations and the implications for skills needs. In *OECD Skills Outlook 2019 Thriving in a Digital World*. (p.37-77). <https://doi.org/10.1787/df80bc12-en>
- Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., Sobrino, S. V., Giannoutsou, N., Cachia, R., Monés, A. M., & Ioannou, A. (2023). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. *Education and Information Technology*, 28, 6695–6726. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11431-8>
- Tolan, S., Pesole, A., Martinez-Plumed, F., Fernandez-Macias, E., Hernandez-Orallo, J., & Gomez, E. (2021). Measuring the Occupational Impact of AI: Tasks, Cognitive Abilities and AI Benchmarks. *Journal of Artificial Intelligence Research*, 71, 191-236. <https://doi.org/10.1613/jair.1.12647>

ปัจจัยส่วนบุคคลกับการสร้างตัวตนทางการทหารของนักเรียนนายร้อย The Personal Factors and Self-creation in the Military Identity of Cadets

บทความวิจัย

รุ่งอรุณ วัฒนการ

Roongaroon Wattayakorn

ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จ.นครนายก ประเทศไทย 26001

Academic Division, Chulachomklao Royal Military Academy, Nakhonnayok, Thailand 26001

E-mail: roongaroon.wat@gmail.com

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของนักเรียนนายร้อย (นร.) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนนายร้อย ชั้นปีที่ 1-5 ปีการศึกษา 2565 ชั้นปีละ 60 นาย รวม 300 นาย ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบประเมินการสร้างตัวตนทางการทหารของนักเรียนนายร้อย มีความเชื่อมั่น .97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการสร้างตัวตนทางการทหารของ นร. โดยรวมอยู่ในระดับสูง 2) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นร. ได้แก่ ความภาคภูมิใจในการเป็น นร., ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว, เหตุผลในการเลือกมาเป็น นร., การรับรู้ต่อการเป็น นร. และความคาดหวังต่อผลการศึกษาระดับปริญญาโทที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การสร้างตัวตนทางการทหารของ นร. แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ เหล่าที่ นร. ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษาไม่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นร.

คำสำคัญ : ปัจจัยส่วนบุคคล, การสร้างตัวตน, การทหาร, นักเรียนนายร้อย

Abstract

This research was Quantitative Research to compare the self-creation in the military identity of the cadets classified by stratified random sampling, 60 cadets from each year were chosen from the 1st to 5th years in the 2022 academic year, resulting in 300 participants. The research instruments included the test of self-creation scale, with a reliability of 0.97. Hypotheses were proven by t-test and One-way ANOVA.

This research found that: 1) overall of self-creation in the military identity of CRMA cadets is high. 2) the comparison of the personal factors of self-creation with different of pride in being a cadet, parenting style, the reason for choosing to become a cadet, the perception of being a cadet, and expectation of Military's Grade Point Average (MGPA) caused the difference statistically significant at level .01; but not related in the position in Royal Thai Army Corps after cadets' graduation.

Keywords: Personal Factors, Self-creation, Military Identity, Cadets

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ทหาร” เป็นวิชาชีพความมั่นคงติดอาวุธที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ อันเป็นศาสตร์และเป็นศิลป์ในการบริหารจัดการการใช้กำลังและยุทธโศปกรณ์ เพื่อปกป้องสังคมของตนจากภัยคุกคามที่มาในรูปแบบของความรุนแรงและในสถานการณ์วิกฤติที่ประชาชนทั่วไปและสายวิชาชีพอื่นมักไม่มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจเพียงพอที่จะสละได้แม้ชีวิตของตนเองในการปกป้องสังคมจากอันตราย ความสูญเสีย และความเสียหายนั้น การเป็นทหารอาชีพมีความแตกต่างจากอาชีพอื่น ๆ ที่ต้องมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจที่จะเสียสละตนเอง แม้แต่ความตายเพื่อทำหน้าที่ปกป้องสังคมให้พ้นจากอันตรายและความสูญเสียใด ๆ ที่จะเกิดขึ้น (วิชัย ชูจิต, 2564, น.13) ทั้งนี้การเป็นทหารอาชีพในยุคปัจจุบันเป็นเรื่องที่ท้าทาย เนื่องจากทหารอาชีพต้องมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นทหารอยู่ในตนเอง ต้องมีความอดทนอดกลั้นอย่างสูงต่อสภาวะแวดล้อมรอบตัวที่กดดันและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็ต้องยึดมั่นต่ออุดมการณ์ในการเป็นทหาร มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ความสามารถที่นำไปใช้ปฏิบัติได้จริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นหลัก ทั้งยังต้องรู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน และปฏิบัติตามบาทของทหารอาชีพได้อย่างเหมาะสม ดังที่บุญเยี่ยม สิริมาน (อ้างถึงใน ศราวุธ ไชยวิเศษ, 2563, น.3) กล่าวไว้ว่า การเป็นทหารอาชีพ หมายรวมถึง การเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในวิชาชีพของทหาร พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนกระทำหรือมิได้กระทำ ทหารอาชีพต้องมีหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควรให้สมกับที่ได้รับควมไว้วางใจจากประชาชน โดยแบ่งคุณลักษณะของทหารอาชีพออกเป็น 4 ประการ คือ มีความสำนึกในการเป็นทหาร ผักผ่อนตนเองให้มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความกล้าหาญ ซึ่งถือเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางวิชาชีพของทหารอาชีพ

ตัวตนหรืออัตลักษณ์ มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยสะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน

ในแต่ละชุมชนตามภูมิภาค แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนตลอดจนลักษณะเด่นที่มีร่วมกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงของสังคม โดยตัวตนหรืออัตลักษณ์ สามารถสร้างได้จากการกำหนดกิจกรรม และการสร้างบรรยากาศของสถานศึกษา เพื่อเป็นการบ่มเพาะพฤติกรรมให้แก่ลูกศิษย์ และการสร้างตัวตนหรืออัตลักษณ์ของผู้เรียนต้องทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง สม่าเสมอ และทำจนเป็นนิสัย ซึ่งจะสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือ ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ ครู ศิษย์ ตลอดจนพ่อแม่ผู้ปกครอง (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2557, น.8) ทั้งนี้การสร้างตัวตน เป็นการทำให้เกิดลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของ Bloom (1972, p.79-84) ประกอบด้วย การสร้างตัวตนด้านเจตคติ (Affective Domain) การสร้างตัวตนด้านทักษะ (Psychomotor Domain) และการสร้างตัวตนด้านความรู้ (Cognitive Domain) โดยการสร้างตัวตนทางวิชาชีพด้านต่าง ๆ ของทหารอาชีพสามารถสร้างผ่านการเรียนรู้ตามบทบาทของการเป็นนักเรียนทหารในสถาบันการศึกษาทางการทหาร

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ร.ร.จปร.) เป็นสถาบันการศึกษาหลักในการผลิตนายทหารสัญญาบัตรให้แก่กองทัพบกไทย มีหน้าที่ให้การศึกษอบรมแก่นักเรียนนายร้อย (น.ร.) เพื่อสำเร็จเป็นนายทหารสัญญาบัตรของกองทัพบก ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ “*ความเป็นนักรบที่ชาญฉลาด*” นอกจากนี้ กองทัพบก ยังได้กำหนดรูปแบบหรือคุณลักษณะของนายทหารสัญญาบัตรที่ได้รับการหล่อหลอมจาก ร.ร.จปร. ว่า ต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะผู้นำที่ดี มีวินัย มีความกล้าหาญ เสียสละ รู้แบบธรรมเนียมของกองทัพ อุทิศตนเพื่อชาติและประชาชน มีความเป็นสุภาพบุรุษ มีคุณธรรม มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้พื้นฐานในระดับปริญญาตรีในการช่วยพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ รวมถึงสามารถฝึกสอน อบรม ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ จากรูปแบบหรือคุณลักษณะของนายทหารสัญญาบัตรที่กองทัพบกต้องการนี้ ร.ร.จปร. ได้กำหนดอัตลักษณ์ของ น.ร. ไว้ว่า “*เป็นสุภาพบุรุษนักรบ นักพัฒนา*

ที่มีความเป็นผู้นำ ยึดมั่นอุดมการณ์ เทิดทูนชาติ ศาสน์ กษัตริย์” (โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, กรมนักเรียน นายร้อยรักษาพระองค์ [รร.จปร., กรม นนร.รอ.], 2566, น.8-9) การเสริมสร้างตัวตนทางการทหารตามการเรียนรู้ของ นนร. เพื่อให้มีคุณลักษณะของนายทหารสัญญาบัตรตามที่ กองทัพบกต้องการ จึงมีความจำเป็นต่อผลสัมฤทธิ์ในการจัด การฝึกศึกษาของ รร.จปร. เป็นอย่างยิ่ง แต่การศึกษาของ วรวิมล แสงทอง และ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2561, น.260) พบว่า รร.จปร. มีแนวทางปฏิบัติในการจัดกิจกรรมหรือจัดเนื้อหา ในหลักสูตรเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำของ นนร. ในเรื่อง การตัดสินใจด้วยความกล้าหาญที่ไม่ชัดเจน และไม่ต่อเนื่อง ในขณะที่การศึกษาของ รุ่งอรุณ วัฒนากร (2566, น.16) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผล ต่อบุคลิกภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ นนร. แตกต่างกัน และ รุ่งอรุณ วัฒนากร (2565, น.74) ก็พบว่า การที่ นนร. มีความพึงพอใจในตนเองตามสถานะและ บทบาทของการเป็นนักเรียนทหาร จึงมีการแสดงออกด้วย พฤติกรรมที่เหมาะสม โดยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ภายใต้ ระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด และเปิดใจที่จะศึกษาหาความรู้ ทางทหาร พยายามนำตนเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ ที่ต้องฝึกฝนตนเอง เช่น เขาเชื่อว่าทักษะในการยิงปืน เป็นทักษะที่จำเป็นในการเป็นทหาร เมื่อเขาพึงพอใจ

ในตนเองต่อการเป็นนักเรียนทหาร เขาก็จะพยายามศึกษา หาความรู้เรื่องการยิงปืนและฝึกฝนจนมีความชำนาญ เมื่อ ชำนาญแล้วก็จะอาสาเป็นผู้ช่วยครูในการฝึกการยิงปืนให้แก่ รุ่นน้อง และเพื่อน ๆ ได้

การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. มีความ สำคัญต่อ รร.จปร. ในการตอบสนองต่อนโยบาย และความ ต้องการในการสนับสนุนภารกิจของกองทัพบกเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการปลูกฝังและเสริมสร้างลักษณะเด่นที่มีร่วมกัน ของนักเรียนทหาร รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของ นนร. ผู้ซึ่งจะสำเร็จการศึกษาไปเป็นนายทหารสัญญาบัตรหลัก ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของกองทัพบก อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของตัวตนทางการทหารของ นนร. อาจมีความ แตกต่างกันตามปัจเจกบุคคล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่องปัจจัย ส่วนบุคคลกับการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. เพื่อประเมินระดับการสร้างตัวตนทางการทหาร และเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. ซึ่งจะช่วยให้ กรม นนร.รอ.ฯ ส่วนวิชาทหาร (สวท.) ส่วนการศึกษา (สกศ.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน รร.จปร. ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการสร้างตัวตนของ นนร. ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเป็นสถาบัน การศึกษาหลักในการผลิตนายทหารสัญญาบัตรที่สามารถ ตอบสนองต่อความต้องการของกองทัพบกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการสร้างตัวตนทางการทหาร ของ นนร.
2. เพื่อเปรียบเทียบการสร้างตัวตนทางการทหาร ของ นนร. จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความภาคภูมิใจ

ในการเป็น นนร., ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว, เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร., การรับรู้ต่อการเป็น นนร., ความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร และเหล่า ที่ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความภาคภูมิใจในการเป็น นนร., ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว, เหตุผลในการ เลือกมาเป็น นนร., การรับรู้ต่อการเป็น นนร., ความคาดหวัง

ต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร และเหล่าที่ต้องการ บรรจุหลังสำเร็จการศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้การสร้าง ตัวตนทางการทหารของ นนร. แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

ตัวตน หมายถึง การรับรู้ตนเองอย่างมีสติเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดในด้านต่าง ๆ รวมทั้งค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง นักจิตวิทยาได้กล่าวถึงโครงสร้างหรือมิติของตัวตนไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. Rogers (1957) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีตัวตน 3 แบบ คือ 1) ตัวตนที่ตนมองเห็น (Self Image) เป็นการรับรู้ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเขาจะเป็น 2) ตัวตนตามที่เป็นจริง (Real Self) เป็นลักษณะของตัวตนที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง 3) ตัวตนตามอุดมคติ (Ideal Self) เป็นตัวตนที่ตนเองอยากมีหรืออยากเป็น แต่ยังไม่เป็นและยังไม่เป็นตามที่คาดหวังไว้ในสภาวะปัจจุบัน ถ้าตัวตนทั้ง 3 ลักษณะ ค่อนข้างตรงกันมาก มีความลงรอย/สอดคล้องกัน จะทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพมั่นคง แต่ถ้ามีความแตกต่างกันสูง จะเกิดความไม่ลงรอย/ไม่สอดคล้องกัน ก็จะทำให้บุคคลมีความสับสน และอ่อนแอด้านบุคลิกภาพ

2. การสร้างตัวตน หรืออัตลักษณ์ของ นนร. เป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ โดย Bloom (1972) กล่าวว่า เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดลอมต่าง ๆ ได้มากขึ้น ประกอบด้วย ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์

การสังเคราะห์ และการประเมินค่า 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ และความสนใจ ประกอบด้วย การรับรู้ การตอบสนอง การเกิดค่านิยม การจัดระบบ และบุคลิกภาพ 3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะและความชำนาญ (Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้แล้วนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ ทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น ประกอบด้วย การรับรู้ การกระทำตามแบบหรือเครื่องชี้แนะ การหาความถูกต้อง การกระทำอย่างต่อเนื่อง และการกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ

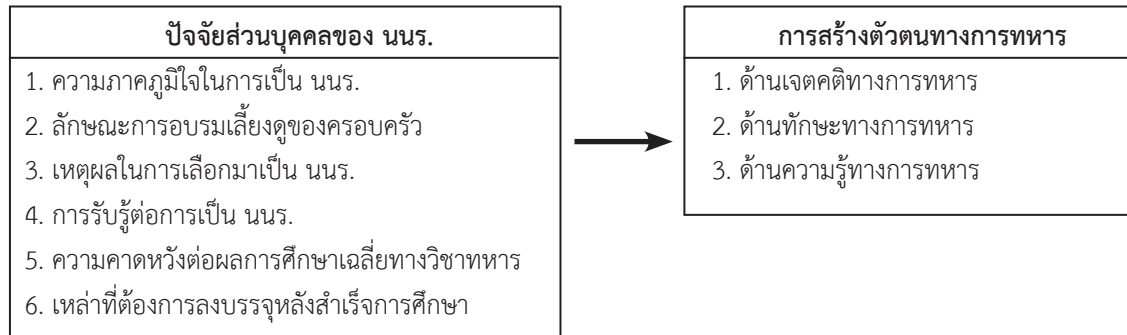
โดยสรุป การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. เป็นการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดลักษณะเฉพาะทางการทหารของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของ นนร. แต่ละนาย ประกอบด้วย การสร้างตัวตนด้านเจตคติทางการทหาร ด้านทักษะทางการทหาร และด้านความรู้ทางการทหาร ที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความภาคภูมิใจในการเป็น นนร., ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว, เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร., การรับรู้ต่อการเป็น นนร., ความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร และเหล่าที่ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษาที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความภาคภูมิใจในการเป็น นนร. ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร. การรับรู้ต่อการเป็น นนร. ความคาดหวังต่อผลการศึกษาด้านวิชาชีพทหาร และเหล่าที่ต้องการลงบรรจุหลังสำเร็จการศึกษา ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. แตกต่างกัน ดังภาพ 1

ภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เริ่มจากศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเป็นแบบประเมินการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลจาก นนร. ชั้นปีที่ 1-5 ซึ่งมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นนร. ชั้นปีที่ 1-5 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,331 นาย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan (อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น.67-68) ได้ขนาดตัวอย่าง 299 นาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ และข้อมูลในแต่ละชั้นปีมีจำนวนเท่า ๆ กัน จึงใช้กลุ่มตัวอย่างเพิ่มเป็นชั้นปีละ 60 นาย รวมทั้งสิ้นจำนวน 300 นาย โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามระดับชั้นปี จากนั้นสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลากตามลำดับรายชื่อของนักเรียนนายร้อยแต่ละชั้นปีแบบไม่ใส่คืน (Sampling Without Replacement)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดคำตอบเป็น 5 ระดับ จำนวน 70 ข้อ ตรวจสอบ

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน นำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทุกข้อของแบบประเมินการสร้างตัวตนทางการทหารของนักเรียนนายร้อย มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ถือว่ามีค่าความตรงตามเนื้อหาที่สามารถใช้ได้ จากนั้นนำมาหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนนายร้อย ชั้นปีที่ 1-5 ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ชั้นปีละ 5 นาย รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 นาย โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ .97 ซึ่งมากกว่า .70 ถือได้ว่าแบบประเมินนี้สามารถนำไปใช้รวบรวมข้อมูลได้

3. การวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้วยการทดสอบทีกรณีก่อนสุ่มตัวอย่างสองกลุ่มเป็นอิสระจากกัน (t-test Independent) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจะเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป และระดับการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. มีดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ความภาคภูมิใจในการเป็น นนร., ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว, เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร., การรับรู้ต่อการเป็น นนร., ความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาการ และเหล่าที่ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษา โดย นนร. ร้อยละ 96.33 มีความภาคภูมิใจในการเป็น นนร. และ นนร. ร้อยละ 3.67 ไม่มีความภาคภูมิใจในการเป็น นนร. ในขณะที่ นนร. ที่มีลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ด้วยการเลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบตามใจ ร้อยละ 34.00 เลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบเอาใจใส่ ร้อยละ 31.33 เลี้ยงดูโดยญาติสนิท หรือผู้อื่น ร้อยละ 27.33 และเลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบเข้มงวด ร้อยละ 7.34 ตามลำดับ ส่วนเหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร. พบว่า มีความชื่นชอบและศรัทธาในการเป็นทหารบก ร้อยละ 72.00 บิดา-มารดา หรือผู้ปกครองอยากให้ไปเป็นทหารบก ร้อยละ 15.00 และเหตุผลอื่น ๆ ร้อยละ 13.00 เช่นเดียวกันกับการรับรู้ต่อการเป็น นนร. ที่พบว่า ตรงกับความเป็นจริง ร้อยละ 42.33 ส่วนใหญ่ยังคงตรงกับความเป็นจริง ร้อยละ 40.67 ไม่ค่อยตรงกับความเป็นจริง ร้อยละ 14.00 และไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย ร้อยละ 3.00 ส่วนความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาการของ นนร. พบว่า คาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยฯ 3.75-3.79 ร้อยละ 33.00 คาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยฯ 3.65-3.74

ร้อยละ 27.67 คาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยฯ 3.80 ขึ้นไป ร้อยละ 23.33 และคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยฯ 2.00-3.64 ร้อยละ 16.00 ทั้งนี้ไม่มี นนร. นายใดคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยฯ น้อยกว่า 2.00 สำหรับเหล่าที่ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษา พบว่า นนร. มีความต้องการบรรจุในเหล่ารบ ร้อยละ 55.00 เหล่าสนับสนุนการรบ ร้อยละ 37.33 เหล่าช่วยรบ ร้อยละ 3.33 เหล่าอื่น ๆ ร้อยละ 2.34 และเหล่าสนับสนุนการช่วยรบ ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

ส่วนผลของระดับการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. พบว่า อยู่ในระดับสูง ($M = 4.07, S.D. = .56$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการสร้างตัวตนทางการทหารอยู่ในระดับสูงทุกด้านเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำได้ ดังนี้ การสร้างตัวตนด้านเจตคติทางการทหาร ($M = 4.10, S.D. = .57$) ด้านความรู้ทางการทหาร ($M = 4.09, S.D. = .62$) และด้านทักษะทางการทหาร ($M = 4.02, S.D. = .59$) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีดังนี้

1) ผลการเปรียบเทียบการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามความภาคภูมิใจในการเป็น นนร. พบว่า นนร. ที่มีความภาคภูมิใจ มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารโดยรวม สูงกว่า นนร. ที่ไม่มีความภาคภูมิใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทำให้ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามความภาคภูมิใจในการเป็น นนร.

การสร้างตัวตน	ความภาคภูมิใจในการเป็น นนร.	<i>M</i>	<i>t</i>	<i>Sig</i>	ผลการตรวจสอบสมมติฐาน
การสร้างตัวตน	ภาคภูมิใจในการเป็น นนร.	4.11	4.31**	.00	เป็นไปตามสมมติฐาน
ทางการทหารของ นนร.	ไม่ภาคภูมิใจในการเป็น นนร.	3.16			

หมายเหตุ: **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการเปรียบเทียบการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตาม ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร. การรับรู้ต่อการเป็น นนร. และความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาการที่ต่างกัน ส่งผลให้การสร้างตัวตนทางการทหาร

ของ นนร. แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทำให้ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในขณะที่ เหล่าที่ นนร. ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษาไม่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

เปรียบเทียบการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig	ผลการตรวจสอบสมมติฐาน
ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว	ระหว่างกลุ่ม	3	7.25	2.42	8.41**	.00	เป็นไปตามสมมติฐาน
	ภายในกลุ่ม	296	85.08	.29			
	รวม	299	92.34				
เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร.	ระหว่างกลุ่ม	2	8.02	4.01	14.12**	.00	เป็นไปตามสมมติฐาน
	ภายในกลุ่ม	297	84.32	.28			
	รวม	299	92.34				
การรับรู้ต่อการเป็น นนร.	ระหว่างกลุ่ม	3	14.64	4.88	18.59**	.00	เป็นไปตามสมมติฐาน
	ภายในกลุ่ม	296	77.69	.26			
	รวม	299	92.33				
ความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	3	5.26	1.76	5.97**	.00	เป็นไปตามสมมติฐาน
	ภายในกลุ่ม	296	87.07	.29			
	รวม	299	92.34				
เหล่าที่ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	4	.87	.22	.70	.59	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
	ภายในกลุ่ม	295	91.46	.31			
	รวม	299	92.34				

หมายเหตุ: **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 ในการทดสอบสมมติฐานผลที่ได้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. มีความสัมพันธ์กับลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว, เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร., การรับรู้ต่อการเป็น นนร. และความคาดหวังต่อผลการ

ศึกษาเฉลี่ยทางวิชาการของ นนร. โดยแต่ละตัวแปรมีอย่างน้อย 1 คู่ มีการสร้างตัวตนทางการทหารโดยรวมแตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Lest Significant Difference: LSD) ได้ผลดังตารางที่ 3-6

ตารางที่ 3

ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

การสร้างตัวตน	ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว	M	เอาใจใส่ (1)	เข้มงวด (2)	ตามใจ (3)	ญาติสนิท/ผู้อื่น (4)
การสร้างตัวตนทางทหารของ นนร.	เลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบเอาใจใส่ (1)	3.91	-	-0.23 (.07)	-0.11 (.13)	-0.39** (.00)
	เลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบเข้มงวด (2)	4.14		-	0.12 (.36)	-0.16 (.19)
	เลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบตามใจ (3)	4.02			-	-0.28** (.00)
	เลี้ยงดูโดยญาติสนิท หรือผู้อื่น (4)	4.30				-

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหาร พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 3.91-4.30 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบ LSD พบว่า มีจำนวน 2 คู่ที่แตกต่างกัน โดย นนร. ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยญาติสนิทหรือผู้อื่น มีค่าเฉลี่ย

การสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบเอาใจใส่ และ นนร. ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบตามใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.39 และ 0.28 ตามลำดับ

ตารางที่ 4

ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามเหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร.

การสร้างตัวตน	เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร.	M	ชื่นชอบ (1)	ผู้ปกครอง (2)	เหตุผลอื่น ๆ (3)
การสร้างตัวตนทางทหารของ นนร.	ชื่นชอบและศรัทธาในการเป็นทหารบก (1)	4.17	-	0.38** (.00)	0.34** (.00)
	บิดา-มารดา หรือผู้ปกครองอยากให้เป็นทหารบก (2)	3.79		-	-0.04 (.73)
	เหตุผลอื่น ๆ (3)	3.83			-

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหาร พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 3.83-4.17 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบ LSD พบว่า มีจำนวน 2 คู่ที่แตกต่างกัน โดย นนร. ที่ชื่นชอบและศรัทธาในการเป็นทหารบก

มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่บิดา-มารดา หรือผู้ปกครองอยากให้เป็นทหารบก และ นนร. ที่มีเหตุผลอื่น ๆ ในการเลือกมาเป็น นนร. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.38 และ 0.34 ตามลำดับ

ตารางที่ 5

ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามการรับรู้ต่อการเป็น นนร.

การสร้างตัวตน	การรับรู้ต่อการเป็น นนร.	M	ตรง (1)	ส่วนใหญ่ตรง (2)	ไม่ค่อยตรง (3)	ไม่ตรงเลย (4)
การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร.	ตรงกับความเป็นจริง (1)	4.27	-	0.30** (.00)	0.31** (.00)	1.12** (.00)
	ส่วนใหญ่ยังคงตรงกับความเป็นจริง (2)	3.97		-	0.01 (.99)	0.82** (.00)
	ไม่ค่อยตรงกับความเป็นจริง (3)	3.96			-	0.81** (.00)
	ไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย (4)	3.15				-

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหาร พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 3.15-4.27 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบ LSD พบว่า มีจำนวน 5 คู่ที่แตกต่างกัน โดย นนร. ที่มีการรับรู้ต่อการเป็น นนร. ตรงกับความเป็นจริง มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่ส่วนใหญ่ยังคงตรงกับความเป็นจริง ไม่ค่อยตรงกับความเป็นจริง

และไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกันกับ นนร. ที่มีการรับรู้ที่ส่วนใหญ่ยังคงตรงกับความเป็นจริง และ นนร. ที่มีการรับรู้ที่ไม่ค่อยตรงกับความเป็นจริง มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่มีการรับรู้ไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน โดยมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.30, 0.31, 1.12, 0.82 และ 0.81 ตามลำดับ

ตารางที่ 6

ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จำแนกตามความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหารของ นนร.

การสร้างตัวตน	ความคาดหวังต่อผลการศึกษาของ นนร.	M	3.80 ขึ้นไป (1)	3.75-3.79 (2)	3.65-3.74 (3)	2.00-3.64 (4)
การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร.	3.80 ขึ้นไป (1)	4.26	-	0.25** (.00)	0.15 (.09)	0.41** (.00)
	3.75-3.79 (2)	4.01		-	-0.10 (.24)	0.16 (.09)
	3.65-3.74 (3)	4.11			-	0.26** (.01)
	2.00-3.64 (4)	3.85				-

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร จำแนกตามเกณฑ์การได้รับเหรียญรางวัลจากการศึกษา รร.จปร. (รร.จปร., กรม นนร.รอ., 2566, น.53-54)

จากตารางที่ 6 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหาร พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 3.85-4.26 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบ LSD พบว่า มีจำนวน 3 คู่ที่แตกต่างกัน โดย นนร. ที่คาดหวังต่อผลการศึกษาระดับปริญญาโท 3.80 ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่คาดหวังต่อผลการศึกษาระดับปริญญาโท 3.75-3.79

และ 2.00-3.64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกันกับ นนร. ที่คาดหวังต่อผลการศึกษาระดับปริญญาโท 3.65-3.74 มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่คาดหวังต่อผลการศึกษาระดับปริญญาโท 2.00-3.64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.25, 0.41 และ 0.26 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. โดยรวมอยู่ในระดับสูง อาจเนื่องมาจาก นนร. ผ่านการเรียนรู้มาจากโรงเรียนเตรียมทหารแล้ว ประกอบกับมีการฝึกศึกษาทางการทหารอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เกิดเป็นการหล่อหลอมตัวตนทางการทหารที่เด่นชัดมากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับการเสริมสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. ผ่านระบบและระเบียบต่าง ๆ (ร.ร.จปร., กรม นนร.รอ., 2566, น.18-23) เช่น ระบบการปกครองและการบังคับบัญชา การเป็นนักเรียนบังคับบัญชาและฝ่ายอำนวยการ ระบบเกียรติศักดิ์ ระบบความเหมาะสมในการเป็นผู้นำทหาร ระบบนักเรียนอาวุโสและการพัฒนาภาวะผู้นำทางทหาร การประเมินความเหมาะสมในการเป็นผู้นำทหาร การลงทัณฑ์ และการปฏิบัติตามมาตรฐานทางวินัย หลักสูตรการฝึกนักเรียนนายร้อยใหม่ ระเบียบโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า ว่าด้วยการดัดคนความประพฤติและการลงทัณฑ์นักเรียนนายร้อย พ.ศ. 2552 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557 ระเบียบกรมนักเรียนนายร้อย รักษาพระองค์ฯ ว่าด้วยระเบียบปฏิบัติประจำวันของนักเรียนนายร้อย พ.ศ. 2564 ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอม และเสริมสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. จากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ถูกหล่อหลอมจากหลักสูตรและกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงมีการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการทหารใน ร.ร.จปร. และสถาบันทางการทหารที่เกี่ยวข้อง ทำให้การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. โดยรวมอยู่ในระดับสูงนั่นเอง

2. การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่ง Allport (1961, p.47-48) เชื่อว่า คุณลักษณะเฉพาะบุคคล (Personal Dispositions) หรือ Individual Trait เป็นสิ่งที่

ทำให้แต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันเด่นชัด โดยงานวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. ได้แก่ ความภาคภูมิใจในการเป็น นนร. ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว, เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร., การรับรู้ต่อการเป็น นนร. และความคาดหวังต่อผลการศึกษาระดับปริญญาโทที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่ เหล่าที่ นนร. ต้องการบรรลุหลังสำเร็จการศึกษาไม่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 นนร. ที่มีความภาคภูมิใจในการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่ไม่มีความภาคภูมิใจในการเป็น นนร. สอดคล้องกับ Branden (1996, p.322) ที่ว่า นักศึกษาที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะมีพลังมุ่งไปข้างหน้า มีแรงบันดาลใจ มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และมีความยินดีพอใจในชีวิต และความภาคภูมิใจในตนเองเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จที่สำคัญของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย สอดรับกับ ชนินทร์ แก้วบุญเรือง (2561, น.69) ที่ว่า บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะมีความเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง สามารถให้เหตุผลในสิ่งที่ตนเองกระทำได้กระจ่างชัด มั่นใจในการกระทำหรือการตัดสินใจของตน กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม มีความคิดสร้างสรรค์ มุ่งการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความภูมิใจในการเป็น นนร. ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตใจ ช่วยให้มีกำลังใจ มีแรงจูงใจในการพัฒนานตนเอง กล้าเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายต่าง ๆ ซึ่งความภูมิใจ

ในตนเองของ นนร. จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ นนร. ยอมรับในตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง ให้เกียรติตนเอง มองเห็นคุณค่าของตนเอง รู้สึกพึงพอใจในตนเอง และให้ความสำคัญกับตนเอง นนร. จึงรู้สึกสนุก ตั้งใจ และกระตือรือร้นในการฝึกศึกษาวิชาทหาร มองและพยายามก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น จึงทำให้ นนร. ที่มีความภาคภูมิใจในการเป็น นนร. มีการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่ไม่มีความภาคภูมิใจในการเป็น นนร.

2.2 นนร. ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยญาติสนิทหรือผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบเอาใจใส่ และ นนร. ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบตามใจ สอดคล้องกับ Baumrind (อ้างถึงใน รุ่งรัตน์ สุขะเดช, 2563, น.5) ที่ว่า การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูไม่ให้ความสนใจหรือตอบสนองความต้องการของเด็ก ให้การดูแลเอาใจใส่ต่อน้อยมาก และจะเพิกเฉยต่อเด็กพอ ๆ กับการไม่เรียกร้องหรือวางมาตรฐานพฤติกรรมใด ๆ ให้เด็กปฏิบัติ จึงมีการเผชิญปัญหาแบบมุ่งจัดการปัญหามากกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น ทั้งนี้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าการเลี้ยงดูโดยญาติสนิทหรือผู้อื่นถือเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้ นนร. ต้องพยายามพึ่งตนเองมาโดยตลอด เมื่อเผชิญปัญหาและอุปสรรคใด ๆ ก็มักจะพยายามผ่านเหตุการณ์เหล่านั้นไปให้ได้ เพราะต้องการให้ญาติสนิทหรือผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา-มารดาของตนเกิดความภาคภูมิใจ เมื่อเข้ามาเป็น นนร. แล้วจึงพยายามทุ่มเทและสร้างจุดแข็งของตนเองในการฝึกศึกษาเพื่อสร้างตัวตนทางการทหารให้เด่นชัด อันจะส่งผลต่อความมั่นคงในการดำเนินชีวิตต่อไป ส่วน นนร. ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบเอาใจใส่ และ นนร. ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยบิดา-มารดาแบบตามใจ ก็อาจจะมีแรงกดดันน้อยกว่าจึงมีการสร้างตัวตนทางการทหารให้ผ่านตามเกณฑ์ที่สถาบันกำหนดเท่านั้น

2.3 นนร. ที่ชื่นชอบและศรัทธาในการเป็นทหารบก มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่บิดา-มารดา หรือผู้ปกครองอยากให้ไปเป็นทหารบก และ นนร. ที่มีเหตุผลอื่น ๆ ในการเลือกมาเป็น นนร. สอดคล้องกับหลักการ ระเบิดจากข้างใน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563, น.16) ที่ว่า ต้องสร้างความเข้มแข็ง

ให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นนร. ที่มีความชื่นชอบและศรัทธาในการเป็นทหารบกถือเป็นแรงผลักดันจากภายในของ นนร. เองทำให้มีความสุขในวิถีของนักเรียนทหารเนื่องจากเป็นเส้นทางที่ตัวเองปรารถนา และสามารถเข้ามาเดินทางในเส้นทางที่ตัวเองต้องการได้ จึงพยายามฝึกศึกษาในสิ่งที่ตนเองมีความชอบและสนใจ กระตือรือร้น และอดทนต่อความยากลำบาก จัดว่าเป็นความเข้มแข็งของสภาพจิตใจที่จะรับการพัฒนาของ นนร. กลุ่มนี้ จึงมีการสร้างตัวตนทางการทหารได้สูงกว่ากลุ่มอื่น

2.4 นนร. ที่มีการรับรู้ต่อการเป็น นนร. ตรงกับความเป็นจริง มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่ส่วนใหญ่ยังคงตรงกับความเป็นจริง ไม่ค่อยตรงกับความเป็นจริง และไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย เช่นเดียวกันกับ นนร. ที่มีการรับรู้ที่ส่วนใหญ่ยังคงตรงกับความเป็นจริง และ นนร. ที่มีการรับรู้ที่ไม่ค่อยตรงกับความเป็นจริง มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่มีการรับรู้ไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย สอดคล้องกับ ทฤษฎีตัวตน (Self Theory) ของ Rogers (1957) ที่กล่าวว่า บุคคลใดก็ตามที่สามารถทำตนที่ตนรับรู้กับตนตามความเป็นจริง และตนตามอุดมคติสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม บุคคลนั้นจะสามารถพัฒนาบุคลิกภาพได้จนถึงขีดสุด สอดรับกับ อสงไขย ทยานศิลป์ (2560) ที่พบว่า การรับรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ และทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในโครงการความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของกลุ่มบริษัท สยามพิวรรธน์ จำกัด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ก่อนที่จะเข้ามาเป็น นนร. มีการรับรู้จากหลายแหล่งข้อมูล เช่น รับรู้จากการบอกเล่าของรุ่นพี่ การประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษาและสถาบันกวดวิชา การอ่านจากหนังสือผมซื่อนักเรียนเตรียมทหาร และช่องทางอื่น ๆ จึงมีการรับรู้ตามความเชื่อที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับมา แต่เนื่องด้วย รร.จปร. เป็นสถาบันทางวิชาชีพเฉพาะ (การทหาร) จึงมีกฎ ระเบียบ คำสั่ง แบบธรรมเนียมของกองทัพ การฝึกศึกษาทั้งทางวิชาการและวิชาทหาร และการพัฒนาลักษณะผู้นำให้กับ นนร. โดยนักเรียนบังคับบัญชา (รร.จปร., กรม นนร.รอ., 2566, น.181-185) ทำให้เกิดความกดดัน และความเครียดที่อาจส่งผลให้การรับรู้

ต่อการเป็นนักเรียนทหารเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ นนร. ที่มีการรับรู้ต่อการเป็น นนร. ตรงกับความเป็นจริง และ นนร. ที่ส่วนใหญ่ยังคงตรงกับความเป็นจริง สามารถปรับตัวได้ จึงมีการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่ากลุ่ม นนร. ที่มีการรับรู้ที่ไม่ค่อยตรงกับความเป็นจริง และไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย

2.5 นนร. ที่คาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร 3.80 ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่คาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร 3.750-3.79 และ 2.00-3.64 เช่นเดียวกันกับ นนร. ที่คาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร 3.65-3.74 มีค่าเฉลี่ยการสร้างตัวตนทางการทหารสูงกว่า นนร. ที่คาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร 2.00-3.64 สอดคล้องกับ รร.จปร., กรม นนร.ร.อ. (2566, น.52-54) ในระเบียบ รร.จปร. ว่าด้วย การศึกษาและการให้รางวัลการศึกษา นนร. พ.ศ. 2564 หมวด 5 การให้รางวัลการศึกษา ที่กำหนดไว้ว่า รางวัลการศึกษาดีเลิศ เป็นเหรียญทองคำ สำหรับ นนร. ที่สอบได้ระดับคะแนนเฉลี่ยวิชาทหารทั้งภาคการศึกษา ภาคการฝึก และวิชาเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำ ประจำปีการศึกษาตั้งแต่ 3.80 ขึ้นไป และมีผลคะแนนการศึกษาวิชาทหารสูงสุดชั้นปีละ 1 นาย และรางวัลการศึกษาดีมาก เป็นเหรียญเงิน สำหรับ นนร. ที่สอบได้ระดับคะแนนเฉลี่ยวิชาทหารทั้งภาคการศึกษา ภาคการฝึก และวิชาเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำ ประจำปีการศึกษาตั้งแต่ 3.75 ขึ้นไป แต่ไม่เท่ากับผู้ที่ได้รับรางวัลการศึกษาดีเลิศ รวมทั้งรางวัลการศึกษาดี เป็นเหรียญทองแดง สำหรับ นนร. ที่สอบได้ระดับคะแนนเฉลี่ยวิชาทหารทั้งภาคการศึกษา ภาคการฝึก และวิชาเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำประจำปีการศึกษาตั้งแต่ 3.65 ขึ้นไป แต่ไม่ถึง 3.75 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การที่ นนร. จะเลื่อนชั้นเรียนในชั้นปีที่สูงขึ้น จะต้องสอบผ่านวิชาทหารในภาคการฝึกที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละชั้นปีการศึกษา โดยมีผลการศึกษาไม่ต่ำกว่าอักษรระดับ C หรือ P ในขณะที่ผลการศึกษาที่สูงขึ้นไป ประกอบกับการได้รับเหรียญรางวัลตามผลการเรียนที่กำหนดถือเป็นแรงจูงใจภายนอกที่กระตุ้นให้มีการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. ให้สูงขึ้นก็เป็นได้

2.6 สำหรับเหล่าที่ นนร. ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษา ไม่พบว่า ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. สอดคล้องกับ รร.จปร., กรม นนร.ร.อ.

(2566, น.60) ว่าด้วย การเลือกเหล่าและสังกัดเมื่อสำเร็จการศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 กองทัพบกจะแจ้งยอดและคุณสมบัติของนายทหารใหม่ที่ต้องการบรรจุให้กับเหล่าต่าง ๆ ในกองทัพบก ให้ รร.จปร. ทราบ และคณะกรรมการคัดเลือกที่อยู่ของ รร.จปร. จะทำการคัดเลือกเหล่าให้กับ นนร. ชั้นปีที่ 5 ตามลำดับที่เหมาะสมในการคัดเลือกเหล่า ซึ่งมีองค์ประกอบในการจัดลำดับ 5 ประการด้วยกัน คือ คะแนนวิชาการ คะแนนวิชาทหาร คะแนนพลศึกษา คะแนนความเหมาะสมในการเป็นทหาร และคะแนนความประพฤติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเมื่อ นนร. สำเร็จการศึกษาจาก รร.จปร. ทุกนายจะได้รับการบรรจุเข้ารับราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพบก แต่เนื่องจากการคัดเลือกเหล่าที่อยู่ของ รร.จปร. จะทำการคัดเลือกเหล่าให้กับ นนร. ชั้นปีที่ 5 ตามลำดับที่เหมาะสมในการคัดเลือกเหล่า อีกทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก นนร. ทุกชั้นปี ซึ่งบางชั้นปีอาจจะยังไม่ได้คิดถึง เช่น นนร. ชั้นปีที่ 1 อาจจะยังไม่ได้คำนึงถึงเหล่าที่ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษามากนัก อีกทั้งการคัดเลือกเหล่าที่อยู่มีองค์ประกอบหลากหลาย จึงควบคุมได้ยากสำหรับ นนร. แต่อย่างไรก็ตามเมื่อ นนร. สำเร็จการศึกษาจะได้รับการบรรจุเข้ารับราชการทุกนาย ทำให้ นนร. เกิดการยอมรับ และประทับใจของตนเองให้ศึกษาต่อไปได้จนสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่ รร.จปร. กำหนด ทำให้เหล่าที่ นนร. ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษาไม่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. ทั้งนี้การสร้างตัวตนทางการทหารเป็นกระบวนการที่เกิดจากการจัดการศึกษาในหลักสูตรของ รร.จปร. ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการ และภารกิจของกองทัพบกอยู่แล้ว

โดยสรุประดับการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. โดยรวมอยู่ในระดับสูง และปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. ได้แก่ ความภาคภูมิใจในการเป็น นนร. ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร. การรับรู้ต่อการเป็น นนร. และความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหารที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. แตกต่างกันในขณะที่เหล่าที่ นนร. ต้องการบรรจุหลังสำเร็จการศึกษาไม่ส่งผลต่อการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร.

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป มีดังนี้

1.1 ควรเริ่มส่งเสริมให้ นนร. มีการสร้างตัวตน เจตคติทางการทหารที่ดีในตนเองก่อน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการรับรู้ตนเองตามสถานะและบทบาทของการเป็นนักเรียนทหารซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างตัวตนทางการทหารด้านอื่น ๆ จากนั้นจึงส่งเสริมการสร้างตัวตนด้านทักษะทางการทหารเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมควบคู่ไปกับด้านความรู้ทางการทหารด้วยการให้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพผ่านหลักสูตรและกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบของ รร.จปร. รวมทั้งมีระบบการติดตาม ประเมินผล และระบบส่งต่อข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

1.2 ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เหตุผลในการเลือกมาเป็น นนร. การรับรู้ต่อการเป็น นนร. และความคาดหวังต่อผลการศึกษาเฉลี่ยทางวิชาทหาร ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. แตกต่างกัน ซึ่ง กรม นนร.ร.อ.ฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการประเมินปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้ เพื่อเฝ้าระวังและ

เสริมสร้างแรงจูงใจให้ นนร. มีการสร้างตัวตนทางการทหาร อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

2.1 ควรมีการค้นคว้า และพัฒนาเครื่องมือ เช่น แบบทดสอบ แบบวัด แบบประเมิน ฯลฯ เพื่อประเมิน การสร้างตัวตนทางการทหารของนักเรียนนายร้อยในแต่ละชั้นปีอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 ควรมีการศึกษาลักษณะการสร้างตัวตน และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสร้างตัวตนจาก นนร. ต้นแบบ เช่น หัวหน้า นนร. ในแต่ละรุ่น เพื่อหาข้อสรุปและนำเสนอ เป็นแนวทางการการสร้างตัวตนทางการทหารของ นนร. โดย นนร. อันจะเป็นการสร้างแรงจูงใจและ แรงบันดาลใจในการเสริมสร้างตัวตนทางการทหาร ของ นนร. ต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาลักษณะการสร้างตัวตน ในนักเรียนทหารต่างเหล่า เช่น นักเรียนนายเรือ นักเรียน นายเรืออากาศ และนักเรียนนายร้อยตำรวจ ตลอดจน เปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรที่ศึกษา เพื่อจะได้มา ซึ่งข้อสรุปในภาพรวมของนักเรียนทหารที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ชนินทร์ แก้วบุญเรือง. (2561). การศึกษาการคิดสะท้อนความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางหัวเสือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2325/1/58262312.pdf>
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2557). อัตลักษณ์ผู้เรียน เอกลักษณ์สถานศึกษา. ซีโน พับลิชชิ่ง แอนด์ แพคเกจจิง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.
- รุ่งรัตน์ สุขะเดช. (2563). การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย: การทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 43(1), 1-9. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/nah/article/view/183265/163887>
- รุ่งอรุณ วัฒนากร. (2565). เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง อัตมโนทัศน์กับการสร้างตัวตนของนักเรียนทหาร: กรณีศึกษานักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.
- รุ่งอรุณ วัฒนากร. (2566). การศึกษาบุคลิกภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 10(1), 16-30. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CRMA_HUSO/article/view/265031/174798
- โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, กรมนักเรียนนายร้อยรักษาพระองค์. (2566). คู่มือนักเรียนนายร้อย พ.ศ. 2566.
- วรวิทย์ แสงทอง และ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2561). การบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 8(3), 251-263. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/EAUHJSocSci/article/view/155337/114595>
- วิชัย ชูเชิด. (2564). ความเป็นทหารอาชีพของกองทัพไทย. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 12(2), 9-19. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/ndsijournal/article/view/254005/172221>
- ศราวุธ ไชยวิเศษ. (2563). เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง คุณลักษณะทหารอาชีพของข้าราชการทหารกระทรวงกลาโหม. วิทยาลัยการทัพบก. <http://www.awc.ac.th/storage/research/535.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2563). หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พิมพ์ครั้งที่ 3).
- อสงไขย ทยานศิลป์. (2560). ทศนคติ การรับรู้ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในโครงการความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของกลุ่มบริษัทสยามพิวรรธน์ จำกัด [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารจิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital Collections. http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:14428
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. Holt, Rinehart & Winston.
- Bloom, B. S. (1972). *Taxonomy of Educational Objectives The Classification of Educational Goals*. David Mckay.
- Branden, N. (1966). *The Psychology of self-esteem* (3rd ed.). Bantam Books.
- Roger, C. R. (1957). *SEI : Counsrlling and psychology*. The Riverside Press.

การบินเป็นรูปขบวน

ภาษาอังกฤษ พูดว่าอย่างไร ?

RTARF Language Institute

RTARFLANG rtarf.li li.rtarf.mi.th/Elearning li.rtarf.mi.th @rtarfli

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช้ได้จริง

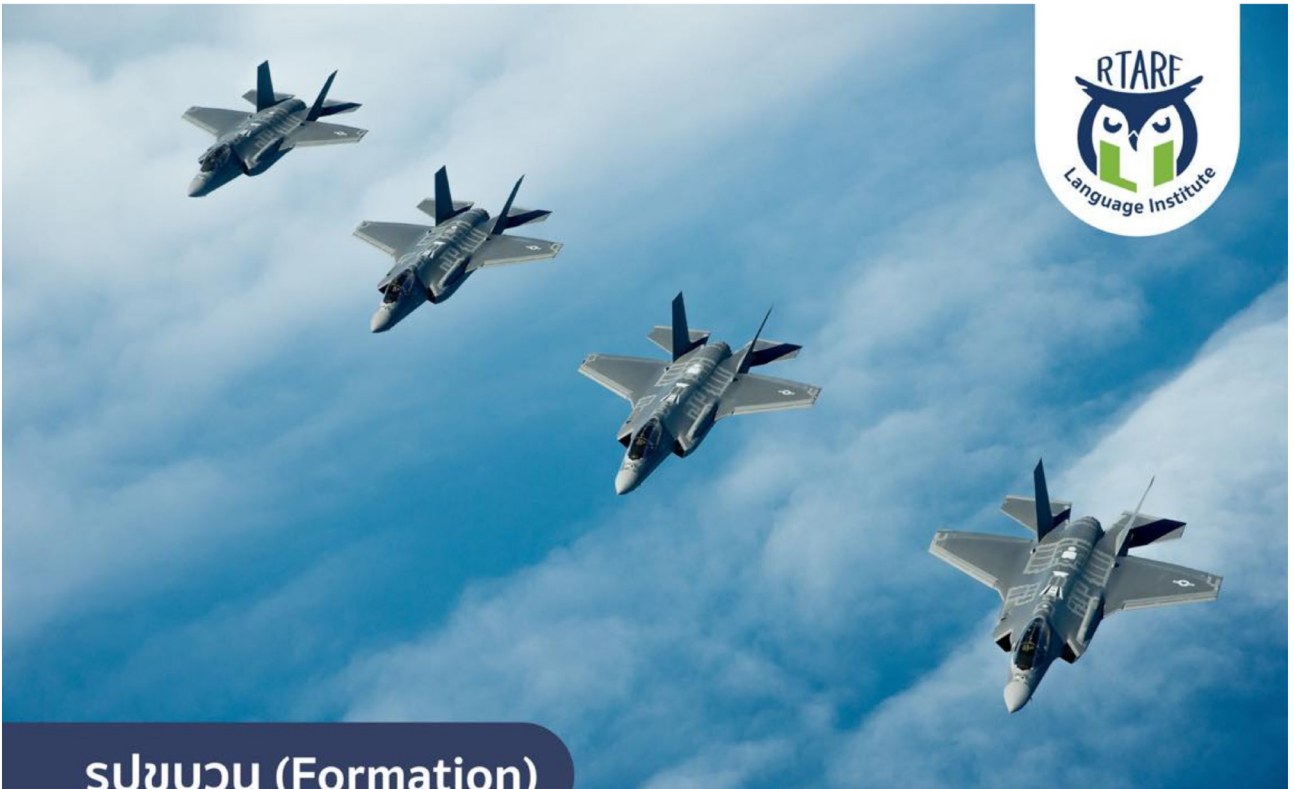

การบินเป็นรูปขบวน

Formation flight

Formation flying

A disciplined flight of two or more aircraft operating in a coordinated manner under a designated flight leader. This formation is used to enhance mission effectiveness, safety, and efficiency during military operations.

รูปขบวน (Formation)

Echelon

Aircraft are arranged diagonally behind the leader, facilitating effective scanning and defensive positioning.

รูปขบวน (Formation)

Line abreast

Wall formation

Multiple aircraft flying side by side on parallel tracks provide comprehensive forward coverage, making them effective for search operations and maximizing sensor utilization. However, maintaining this formation requires precise coordination due to limited visibility between the aircraft.

รูปขบวน (Formation)

Finger-four

This formation consists of four aircraft arranged with the flight leader at the front, flanked by wingmen on each side, and additional aircraft positioned behind. It allows for close coordination and rapid response to threats.

รูปขบวน (Formation)

Wedge

Aircraft fly in a V-shaped arrangement, side by side on parallel tracks. This formation provides comprehensive forward coverage, enhancing search capabilities and maximizing sensor utilization. However, maintaining this formation requires precise coordination due to the limited visibility between aircraft.

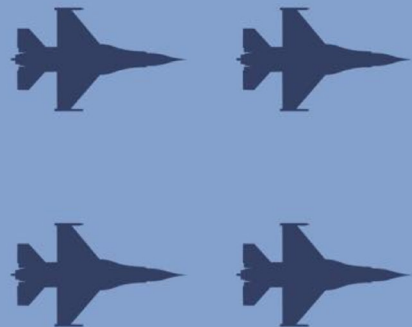

รูปขบวน (Formation)

Container

Box formation

A tactical arrangement where multiple aircraft fly in a square or rectangular pattern.

เครื่องหมายทางทหาร

เครื่องหมาย แสดงยานพาหนะ

ภาษาอังกฤษ พูดว่าอย่างไร ?

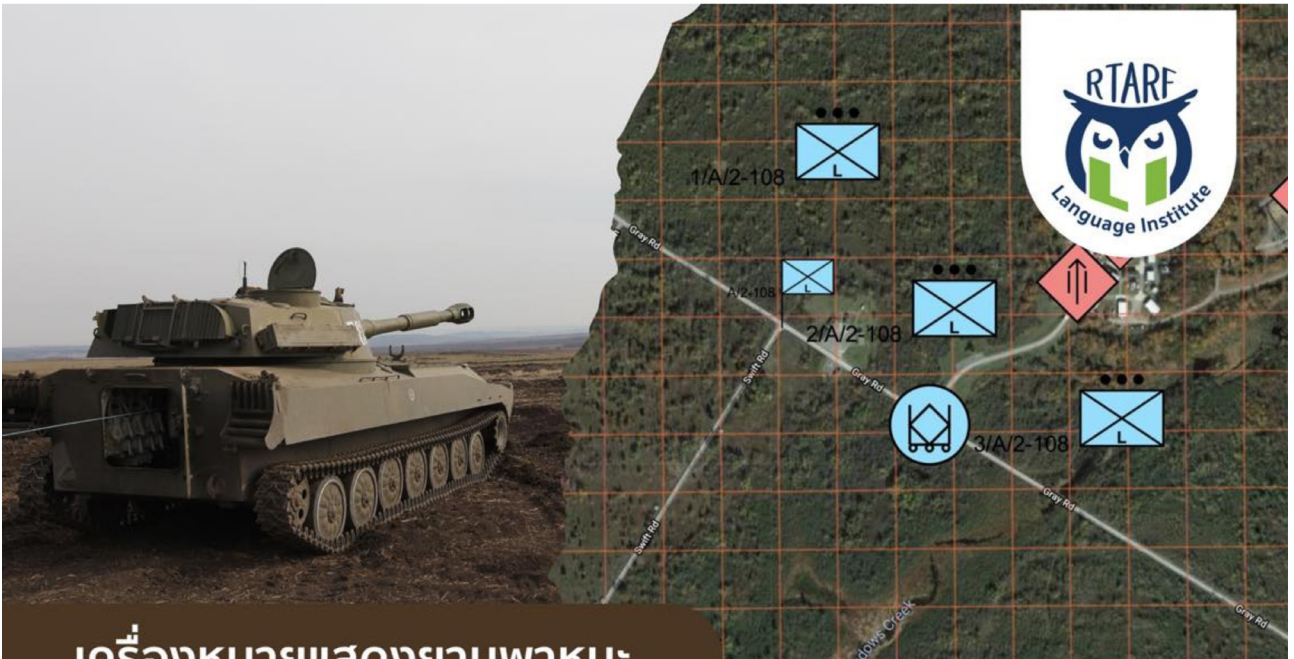

RTARF Language Institute

[f RTARFLANG](#)
[r tarf.li](#)
[li.rtarf.mi.th/Elearning](#)
[li.rtarf.mi.th](#)
[@rtarfli](#)

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช่ว่าจะ

เครื่องหมายแสดงยานพาหนะ

”

Vehicle symbols

Standardized graphical representations used in tactical maps and documentation to depict various military vehicles and equipment. These symbols facilitate clear communication and coordination among military personnel by providing a universal language for identifying and understanding battlefield assets.

ยานพาหนะ

Vehicle

Light tank

รถถังเบา

Medium tank

รถถังกลาง

Heavy tank

รถถังหนัก

rtarf.li

RTARFLANG

li.rtarf.mi.th

li.rtarf.mi.th/Elearning

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช้ได้จริง

แบบตัวถังยานพาหนะ

Vehicle body type

Train locomotive

รถจักร

Personnel carrier

ลำเลียงพล

Armored protected

หุ้มเกราะ

rtarf.li

RTARFLANG

li.rtarf.mi.th

li.rtarf.mi.th/Elearning

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช่ว่าจริง

แบบของเครื่องรองรับตัวถัง

Vehicle suspension

(Mobility indicator)

Wheeled

Railway

Tracked /
Self-propelled

ล้อ

ล้อรถไฟ

สายพาน

rtarf.li

RTARFLANG

li.rtarf.mi.th

li.rtarf.mi.th/Elearning

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช้ได้จริง

กฎการปะทะ

"หยุด! ไม่งั้นยิ่ง"

ภาษาอังกฤษ พูดว่าอย่างไร ?

RTARF Language Institute

RTARFLANG rtarf.li li.rtarf.mi.th/Elearning li.rtarf.mi.th @rtarfli

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช่ว่าจริง

Credited: Rules of Engagement (2000)

หยุด! ไม่จั้นยิง

HALT OR I FIRE/SHOOT

“BLUELAND, HALT OR I SHOOT.”

The final warning given before opening fire. Armed force may be employed if all preceding warning steps, including the use of unarmed force, are unsuccessful, and no other options are available. The decision to open fire will be made only by the order of, and under the control of, the on-scene commander, unless there is insufficient time to obtain such an order.

RTARFLANG
 rtarf.li
 li.rtarf.mi.th/Elearning
 li.rtarf.mi.th
 @rtarfli

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช้ได้จริง

หยุด! ไม่จั้นยิง

COL Childers : "Halt! Halt or I shoot!"

CAPT Lee : "Sir, we have women and children in the crowd!"

At one point, Childers shouts, "Halt or I shoot!" as he confronts a potential threat in the heat of the moment. The scene showcases the extreme stress and the life-or-death decisions soldiers must make in situations where there is no room for error.

การเตรียมสนามรบ ด้านการข่าว(กรอง)

ภาษาอังกฤษ พูดว่าอย่างไร ?

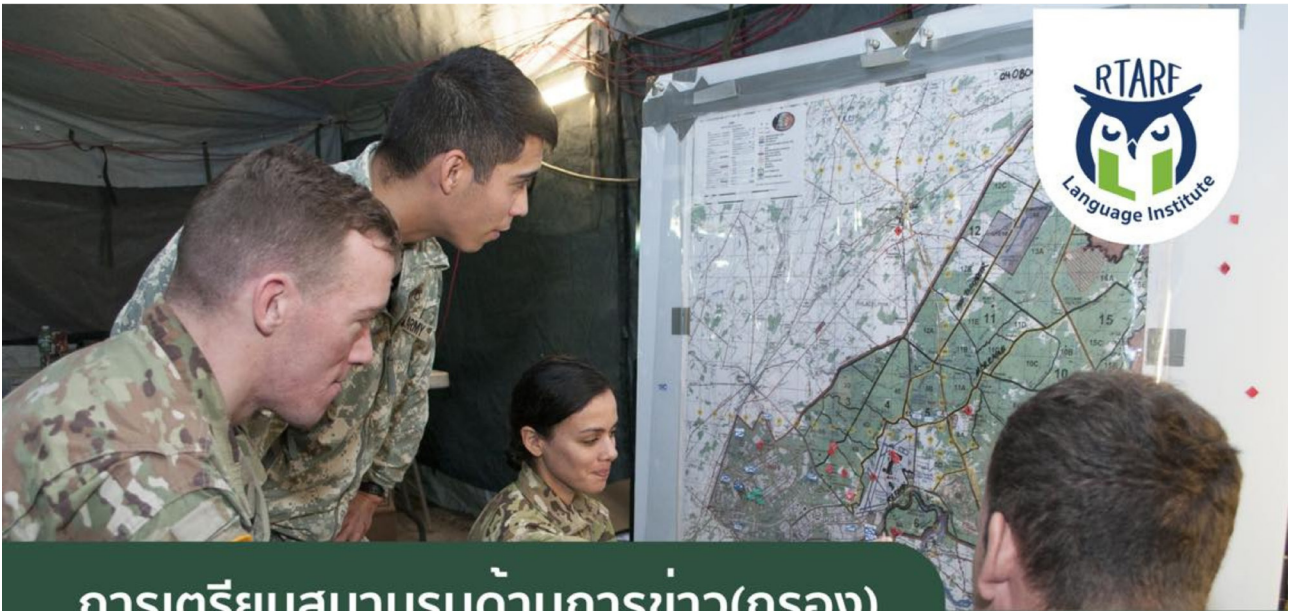

RTARF Language Institute

[f RTARFLANG](#)
[@ rtarf.li](#)
[li.rtarf.mi.th/Elearning](#)
[li.rtarf.mi.th](#)
[@rtarfli](#)

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช้ได้จริง

การเตรียมสนามรบด้านการข่าว(กรอง)

”

Intelligence Preparation of the Battlefield/Battlespace

— IPB

This is a systematic, continuous process used by military intelligence to analyze various factors—such as the enemy, terrain, weather, and civil considerations—within a specific area of operations. The goal is to understand how these elements may affect military operations and to support commanders in decision-making.

f RTARFLANG i rtarf.li e li.rtarf.mi.th/Elearning li.rtarf.mi.th @rtarfli

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหารรู้ไว้ ใช่ว่าจะจริง

ส่ายยงยศ

ภาษาอังกฤษ พูดว่าอย่างไร ?

RTARF Language Institute

[f RTARFLANG](#)
[@rtarf.li](#)
[li.rtarf.mi.th/Elearning](#)
[li.rtarf.mi.th](#)
[@rtarfli](#)

MILITARY TERMS 101

ศัพท์ทหาร 101

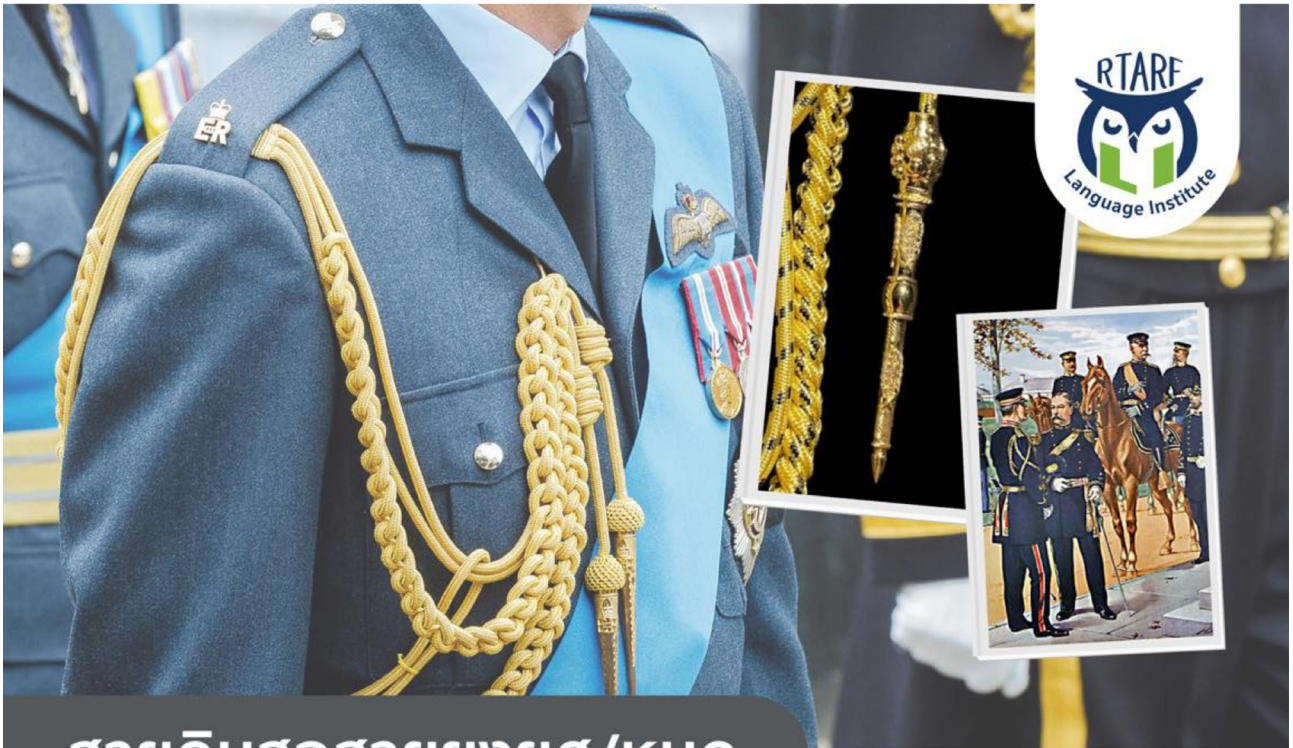

สายยงยศ

”

Aiguillette

a gilt cord hung in loops from the shoulder of certain military uniforms

สายดินสอสายงยศ/หุ้ม

”

Aglet

the metal tip at the end of a cord
or lace

กิจกรรมด้านการศึกษา งานวิชาการ และหลักสูตรต่าง ๆ ของ สปท.

พล.อ. พงศ์เทพ แก้วไขโย ผบ.สปท. กรุณาเป็นประธานการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เรื่อง “ความเป็นแกนกลางของอาเซียนและความมั่นคงของไทยในพื้นที่การแข่งขันของชาติมหาอำนาจ” การประชุมฯ ประกอบด้วย การบรรยายพิเศษ เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ : โอกาส ความท้าทาย และการปรับตัวของอาเซียนและไทย” โดย **ดร.สุวิทย์ มังคละ รองอธิบดีกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ** และการเสวนา เรื่อง “ความเป็นแกนกลางของอาเซียนและความท้าทายของไทยในพื้นที่การแข่งขันของชาติมหาอำนาจ” ณ ห้องประชุม ศูนย์นวัตกรรมการศึกษาทางทหาร สปท. ระหว่าง 16-17 ม.ค. 68

พล.อ. ณัฐพล นาคพาณิชย์ รมช.กท. เป็นประธานงานวันคล้ายวันสถาปนา รร.ตท.สปท. ครบรอบปีที่ 67 และงานเกียรติยศจักรดาว ประจำปี 2568 ซึ่งประกอบด้วย พิธีวางพวงมาลา ณ อนุสรณ์สถาน รร.ตท.สปท. ให้แก่ศิษย์เก่าที่เสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่, พิธีแสดงมุทิตาจิตให้แก่อดีตผู้บังคับบัญชาและอดีตครูอาจารย์ รร.ตท.สปท. และพิธีมอบรางวัลเกียรติยศจักรดาวให้แก่ศิษย์เก่าดีเด่นเพื่อเชิดชูเกียรติศิษย์เก่าที่มีผลงานดีเด่น ณ รร.ตท.สปท. เมื่อ 27 ม.ค. 68

พล.อ. ทรงวิทย์ หนูนุกัถิ ผบ.ทสส. พบปะและมอบกำลังใจให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร พสบ.บก.ทท. รุ่นที่ 16 ในการฝึกซ้อมงานแถลงผลงานวิชาการ และร่วมพูดคุย เพื่อมอบนโยบาย พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับเจตนารมณ์และแนวคิดในการปฏิบัติของ บก.ทท. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ณ สจว.สปท. เมื่อ 28 ม.ค. 68

พล.อ. พงศ์เทพ แก้วไขโย ผบ.สปท. กรุณาเป็นประธานการแถลงผลงานวิชาการ เรื่อง บทบาทของปัญญาประดิษฐ์กับความมั่นคงของชาติ หัวข้อ “AI Opportunities & Challenges: ISP Silver” ของหลักสูตร พสบ.บก.ทท. รุ่นที่ 16 โดยมี พล.ต. อาชวกุล กาญจนาคม ผอ.สจว.สปท. พร้อมผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ ให้การต้อนรับ ณ สจว.สปท. เมื่อ 30 ม.ค. 68

พล.อ. พงศ์เทพ แก้วไขโย ผบ.สปท. กรุณาเป็นประธานในพิธีปิดการฝึกอบรมหลักสูตร พสบ.บก.ทท. รุ่นที่ 16 โดยมี พล.ต. อาชวกุล กาญจนาคม ผอ.สจว.สปท. ให้การต้อนรับ ณ สจว.สปท. เมื่อ 30 ม.ค. 68

พล.อ.อ. นนทรี อินทรสาลี รอง ผบ.ทสส. (4) เป็นประธานงานวันคล้ายวันสถาปนา วปอ. ครบรอบปีที่ 70 โดยมี พล.ท. ทักษิณ สิริสิงห ผอ.วปอ.สปท. ร่วมให้การต้อนรับผู้แทนจากส่วนราชการ บก.ทท. โดยช่วงเช้าประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่อดีตผู้บังคับบัญชา อดีตนักศึกษา และอดีตกำลังพล วปอ. ที่ล่วงลับไปแล้ว ณ หอประชุม วปอ. และช่วงเย็นงานคืนสู่เหย้า “หนึ่งเดียวเพื่อชาติ หนึ่งใจเพื่ออนาคต” ณ อาคารอนเนกประสงค์ สปท. เมื่อ 3 ก.พ. 68

พล.ต. นิรุจ ดวงปัญญา ผอ.ศสย.สปท. เป็นประธานการสัมมนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1/2568 หัวข้อ “ความท้าทายด้านความมั่นคงในอนาคตกับการเตรียมความพร้อมของประเทศไทย” และได้รับเกียรติจากคณะวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 1) รศ.สุรัตน์ ไทราชัยกุล อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) รศ. ดร.อักษรศรี พานิชสาส์น อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3) ผศ. ดร.ประพิร์ อภิชาติสกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ 4) ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ กรรมการกำกับกิจการพลังงาน โดยมี น.อ. วรชาติ สัตยเลขา ผอ.กศย.ศสย.สปท. เป็นผู้ดำเนินรายการ ณ ห้องประชุมศูนย์นวัตกรรมการศึกษาทางทหาร สปท. เมื่อ 4 ก.พ. 68

พล.ต. นิรุจ ดวงปัญญา ผอ.ศสย.สปท. เป็นประธานการรายงานตัวและปฐมมนิเทศผู้เข้ารับการศึกษาหลักสูตรนักยุทธศาสตร์ รุ่นที่ 18 โดยกิจกรรมประกอบด้วย การชี้แจงหลักสูตรฯ การทดสอบก่อนเรียน และกิจกรรมที่พี่น้อง โดยได้รับความร่วมมือจากศิษย์เก่า นยศ. รุ่นที่ 17 และผู้แทนชมรมนักยุทธศาสตร์เข้าร่วมกิจกรรม ณ ห้องประชุมศูนย์นวัตกรรมการศึกษาทางทหาร สปท. เมื่อ 5 ก.พ. 68

นายภูมิธรรม เวชยชัย รมว.กท./นายกสภาการศึกษาวิชาการทหาร กรุณาเป็นประธานการประชุมสภาการศึกษาวิชาการทหาร ครั้งที่ 1/68 โดยมี พล.อ. พงศ์เทพ แก้วไขโย ผบ.สปท. เป็นกรรมการและเลขาธิการสภาการศึกษาวิชาการทหาร ณ ห้องภาณุรังสี ในศาลาว่าการกลาโหม เมื่อ 5 ก.พ. 68

พล.ท. พีรพัฒน์ จันทรงาม เสธ.สปท.

กรุณาเป็นประธานในพิธีเปิดการอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร สจว.สพฐ. รุ่นที่ 12 โดยมี พล.ต. อาชาวกุล กาญจนาคม ผอ.สจว.สปท. ให้การต้อนรับ ณ สจว.สปท. เมื่อ 7 ก.พ. 68

พล.ต. วชรนันท์ กองศรี รอง ผบ.วสท.สปท. (บริหาร) และคณาจารย์ วสท.สปท. ให้การต้อนรับคณะผู้บังคับบัญชาและข้าราชการ วทบ. จำนวน 20 นาย นำโดย พล.ต. เกียรติชัย โอภาโส ผบ.วทบ. ในการมาเยี่ยมเยือน วสท.สปท. พร้อมรับฟังการบรรยายสรุป ณ ห้องประชุม ชั้น 2 วสท.สปท. และได้เยี่ยมชมห้องเรียนของ หลักสูตรเสนาธิการทหาร, หลักสูตรเสนาธิการร่วม และห้องสัมมนา เมื่อ 26 ก.พ. 68

พล.ร.ต. เอกชัย สุวรรณโณ ร.น. รอง ผบ.วสท.สปท.

(วิชาการ) และคณะผู้บังคับบัญชาวสท.สปท. ให้การต้อนรับคณาจารย์ทหารนักเรียนหลักสูตรเสนาธิการทหารอินโดนีเซีย รุ่นที่ 53 ในการมาเยี่ยมเยือน วสท.สปท. และร่วมรับฟังการบรรยายสรุป เรื่อง “ภารกิจ การจัด และการดำเนินการหลักสูตรของ วสท.สปท.” ณ อาคาร ศูนย์นวัตกรรมการศึกษาทางทหาร สปท. เมื่อ 27 ก.พ. 68

รร.ชท.สปท. จัดการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าเป็น นขท. ประจำปีการศึกษา 2568 ณ อาคารศูนย์เรียนรวม 1-4 ม.เกษตรศาสตร์ (บางเขน) เพื่อผลิตกำลังพลด้านช่างเทคนิคที่มีความรู้ ความสามารถ และระเบียบวินัย รองรับภารกิจของกองทัพและการพัฒนาประเทศ อีกทั้งเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนพลเรือน ในสายวิชาช่างฝีมือทหาร เมื่อ 2 มี.ค. 68

พล.อ. ทรงวิทย์ หนูนากิติ ผบ.ทสส. กรุณามาเป็นประธาน ในพิธีมอบประกาศนียบัตรและรางวัลการศึกษา นตท. รุ่นที่ 66 ณ หอประชุมนวนครินทร์ ในปีนี้ นตท. รุ่นที่ 66 สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2567 มีจำนวนทั้งสิ้น 800 นาย เมื่อ 6 มี.ค. 68

กิจกรรมสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

พล.ต. ชาตรี จันทรพิทักษ์ ผบ.รร.ตท.สพท. เป็นประธานในพิธีส่งตัว นตท. ชั้นปีที่ 2 รุ่นที่ 66 ให้กับ รร.เหล่าทัพ และ รร.นายร้อยตำรวจ ณ ลานอเนกประสงค์ รร.ตท.สพท. เมื่อ 7 มี.ค. 68

นายภูมิธรรม เวชยชัย รมว.กท. เป็นประธานในพิธีเปิด การศึกษาหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร สำหรับผู้บริหาร แห่งอนาคต (วปอ.บอ.) รุ่นที่ 2 ณ หอประชุม วปอ. และได้กล่าวปาฐกถา พิเศษหัวข้อ “บทบาทของผู้นำแห่งอนาคตในการสร้างสถาปัตยกรรม ความมั่นคงแห่งชาติ ท่ามกลางโอกาสและความท้าทายในยุค พลิกผัน” เมื่อ 7 มี.ค. 68

คณาจารย์ วสท.สพท. และนายทหารนักเรียนหลักสูตร เสนาธิการร่วม รุ่นที่ 6 ฟังการบรรยายสรุปและชมยุทธโศปกรณ์ ณ บน.3 และ กองกำลังบูรพา จ.สระแก้ว จากนั้นเข้าเยี่ยมชม จุดตรวจการณ์เขาพนมปะ (ชายแดน ไทย-กัมพูชา) จ.สระแก้ว พร้อมฟัง การบรรยายสรุปและศึกษาภูมิประเทศ เมื่อ 10 มี.ค. 68

สศท.สพท. จัดการฝึกอบรมนอกที่ตั้ง การฝึกอบรมหลักสูตรการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นผู้นำ รุ่นที่ 1 กับสถาบัน Thailand Coaching Academy ณ โรงแรมเดอะเชส ต.แสนสุข อ.เมืองชลบุรี จ.ชลบุรี เมื่อ 10-14 มี.ค. 68

นายภูมิธรรม เวชยชัย รอง นรม./รมว.กท./ประธานสภา
วปอ. เป็นประธานการประชุมสภาวปอ. ครั้งที่ 1 ประจำปีการศึกษา
2567-2568 เพื่อพิจารณาการเตรียมการเปิดการศึกษา วปอ. รุ่นที่ 68
ปีการศึกษา 2568-2569 ณ ห้องประชุม 141 ชั้น 4 วปอ.สพท.
เมื่อ 14 มี.ค. 68

พล.ต. บรรพต สัมมาลา ผบ.รร.ชท.สพท. เป็นประธานในพิธีมอบประกาศนียบัตร นชท. ประจำปีการศึกษา
2567 และพิธีประดับเครื่องหมายยศ นชท. ที่บรรจุเข้ารับราชการในส่วนราชการของ บก.ทท. ณ อาคารประกอบกิจกรรม
นชท. ชั้น 5 รร.ชท.สพท. เมื่อ 19 มี.ค. 68

พล.ท. เทอดไทย ทัพธานี ผบ.วสท.สพท. และคณะผู้บังคับบัญชา
วสท.สพท. พร้อมผู้แทนนักศึกษาหลักสูตรเสนาธิการทหาร รุ่นที่ 66
และผู้แทนนายทหารนักเรียนหลักสูตรเสนาธิการร่วม รุ่นที่ 6 ร่วมทำ
กิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) ส่งมอบอาคารบริการน้ำดื่มตามโครงการ
“เสนาธิการทหาร สายธารใจ สร้างชลธารใสสู่สังคม” ณ รร.บ้านโป่ง
อ.แม่สาย จ.เชียงราย โดยมี นางวรรณวริน ชุมภู ผอ.รร.บ้านโป่ง
พร้อมคณะครูและผู้แทนนักเรียน ให้การต้อนรับ เมื่อ 24 มี.ค. 68

สศท.สพท. จัดการฝึกอบรมหลักสูตรตามแนวทางรับราชการ ดังนี้

- หลักสูตรการปฏิบัติการร่วม รุ่นที่ 9 ระหว่าง 15 ต.ค. 67-11 ก.พ. 68
- หลักสูตรนายทหารประทวนอาวุโส บก.ทท. รุ่นที่ 14 ระหว่าง 2 ธ.ค. 67-14 ก.พ. 68
- หลักสูตรนายทหารสัญญาบัตรใหม่ของ บก.ทท. รุ่นที่ 5 ระหว่าง 13 ก.พ. 67-23 เม.ย. 68
- หลักสูตรนายทหารประทวนใหม่ของ บก.ทท. รุ่นที่ 6 ระหว่าง 13 มี.ค.-23 พ.ค. 68
- หลักสูตรนายทหารประทวนสายวิทยาการการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ระหว่าง 21 เม.ย.-2 พ.ค. 68
- หลักสูตรนายทหารสัญญาบัตรสายวิทยาการการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ระหว่าง 9-27 มิ.ย. 68

กิจกรรมหน่วย

พล.อ. พงศ์เทพ แก้วไชโย ผบ.สพท. กรณมาเป็นประธานในการจัดกิจกรรมทำบุญ ตักบาตรเนื่องในวันขึ้นปีใหม่สพท. ประจำปี 2568 ณ อาคารอเนกประสงค์ สพท. เมื่อ 6 ม.ค. 68

พล.ต. ชาตรี จันทรพิทักษ์ ผบ.รร.ตท.สพท. เป็นประธานในการจัดงานกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ประจำปี 2568 ณ รร.ตท.สพท. เมื่อ 11 ม.ค. 68

พล.อ. ธิติชัย เทียนทอง รอง ผบ.ทสส. กรณให้เกียรติเป็นประธานในพิธีงานวันคล้ายวันสถาปนา รร.ชท.สพท. (18 ม.ค. 68) ครบรอบปีที่ 65 ณ รร.ชท.สพท. และได้เรียนเชิญอดีต ผบ.รร.ชท.สพท., หน่วยงานราชการใน บก.ทท. และเหล่าทัพ, หน่วยงานบริเวณย่านพหลโยธิน และหน่วยงานพันธมิตรเข้าร่วมเป็นเกียรติและเข้าร่วมพิธีฯ เมื่อ 17 ม.ค. 68

พล.อ. พงศ์เทพ แก้วไชโย ผบ.สพท. เข้าร่วมพิธีวางพวงมาลา เนื่องในวันทหารผ่านศึก ณ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เมื่อ 3 ก.พ. 68

พล.ท. พีรพัฒน์ จันทรังาม เสธ.สพท. กรณเป็นประธานในการจัดงาน “สัปดาห์นักรบกล้าพิทักษ์แผ่นดิน” ณ อนุสรณ์สถานแห่งชาติ เมื่อ 6 ก.พ. 68

พล.อ. พงศ์เทพ แก้วไชโย ผบ.สพท. เข้าร่วมกิจกรรมวันกีฬาทหารนานาชาติ 2025 ณ บริเวณลานอเนกประสงค์ บก.ทท. เมื่อ 18 ก.พ. 68

คำแนะนำในการเตรียมบทความ

การจัดพิมพ์บทความ

- เนื้อหาของบทความ ใช้กระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว กำหนดระยะห่างจากขอบกระดาษ 1 นิ้ว (2.54 ซม.) เท่ากันทุกด้าน
- ตัวอักษรใช้รูปแบบ TH SarabunPSK ขนาดและชนิดต่าง ๆ ดังนี้

รายการ	ขนาด	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)	18 (กึ่งกลาง)	ตัวหนา
ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)	18 (กึ่งกลาง)	ตัวหนา
ชื่อผู้เขียน สังกัด จังหวัด รหัสไปรษณีย์ อีเมล	16 (กึ่งกลาง)	ตัวหนา
ตำแหน่งหรือข้อมูลอื่นของผู้เขียน (เชิงอรรถ)	12 (ชิดซ้าย)	ตัวธรรมดา
หัวข้อของบทความย่อ/Abstract	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา
เนื้อหาบทคัดย่อ/Abstract	16 (ย่อหน้าบรรทัดแรก)	ตัวธรรมดา
คำสำคัญ/keywords	16 (ชิดซ้าย)	ตัวธรรมดา
หัวข้อเรื่อง (ไม่เขียนลำดับเลข)	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา
เนื้อเรื่อง	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา
เอกสารอ้างอิง	16 (กึ่งกลาง)	ตัวหนา
ชื่อตาราง (ระบุไว้บนตาราง)	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา
ชื่อแผนภูมิ (ระบุชื่อไว้ใต้รูป/แผนภูมิ)	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา

ส่วนประกอบของบทความตามลำดับ ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง เรียงลำดับ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ (ไม่ต้องใส่วงเล็บ)
2. ข้อมูลผู้เขียนบทความทุกคน เขียนไว้ประกอบด้วย ชื่อผู้เขียนและสังกัด พร้อมรหัสไปรษณีย์ ทั้งนี้ หากมีข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เขียนหรือบทความให้เขียนไว้ที่เชิงอรรถหน้าแรก

3. เนื้อหา

3.1 บทความวิชาการ

3.1.1 จำนวน 8-12 หน้า รวมเอกสารอ้างอิง

3.1.2 บทคัดย่อ ความยาวรวมกันไม่เกิน 15 บรรทัด A4 และคำสำคัญ 3-5 คำ เรียงตามลำดับ 1) บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญ 2) บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และ คำสำคัญ (บทความภาษาอังกฤษไม่ต้องมีบทคัดย่อภาษาไทย)

3.1.3 สารของบทความ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา และบทสรุป

3.2 บทความวิจัย

3.2.1 จำนวน 10-14 หน้า รวมเอกสารอ้างอิง

3.2.2 บทคัดย่อ ความยาวรวมกันไม่เกิน 15 บรรทัด และคำสำคัญ 3-5 คำ เรียงตามลำดับ 1) บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญ 2) บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และ คำสำคัญ (บทความภาษาอังกฤษไม่ต้องมีบทคัดย่อภาษาไทย)

3.2.3 สารของบทความ ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 2) วัตถุประสงค์การวิจัย 3) สมมติฐาน (ถ้ามี) 4) กรอบแนวคิดในการวิจัย (ถ้ามี) 5) วิธีดำเนินการวิจัย 6) การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง (ถ้ามี) 7) เครื่องมือในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ 8) ผลการวิจัย 9) สรุปและอภิปรายผล 10) ข้อเสนอแนะ และ 11) เอกสารอ้างอิง

4. ถ้ามีรูปภาพ แผนภูมิ ตารางประกอบ หรืออื่น ๆ ต้องมีหมายเลขบอกลำดับและอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ใช้รูปภาพสีหรือขาว-ดำ ที่มีความคมชัด และส่งภาพถ่ายต้นฉบับหรือไฟล์รูปภาพแยกต่างหาก แนบมาพร้อมกับบทความด้วย

รูปแบบการเขียนบทความ

รูปแบบการเขียนอ้างอิง

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความวิชาการ/บทความวิจัย ในวารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้ตระหนักถึงมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์บทความวิชาการ/บทความวิจัยออกสู่สาธารณชน ที่จำเป็นจะต้องรักษาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การตีพิมพ์เผยแพร่บทความนั้น มีมาตรฐานและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ จึงได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคคล 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน

1. ต้องรับรองว่าบทความที่ส่งมาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์เป็นผลงานที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน ไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น และไม่ซ้ำซ้อนหรือละเมิดลิขสิทธิ์จากผลงานเขียนของผู้อื่น
2. บทความที่มีชื่อผู้เขียนหลายคน ต้องได้รับการยินยอมจากผู้เขียนทุกคน
3. ต้องศึกษารายละเอียดคำแนะนำสำหรับผู้เขียน และเขียนบทความตามรูปแบบที่วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศกำหนด
4. ต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น หากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในบทความที่ส่งมาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ ผู้เขียนต้องอ้างอิงในเนื้อหา และทำการยกย่องสรรเสริญอย่างอภัยบทความ ตามรูปแบบที่วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศกำหนด
5. เนื้อหาทั้งหมดที่ปรากฏในบทความที่ส่งมาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน หากมีการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้เขียนยินยอมรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ

1. ต้องพิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาพิจารณาให้ตรงกับวัตถุประสงค์ และขอบเขตของวารสาร
2. ต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนที่อาจพึงมีหรือพึงได้ จากการตอบรับบทความให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของวารสาร
3. ตลอดช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความหนึ่ง ๆ บรรณาธิการต้องเก็บรักษาข้อมูลของการประเมินบทความนั้น ๆ โดยไม่เปิดเผยข้อมูลแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง อันอาจนำไปสู่ความเสียหายต่อผู้เขียนและวารสาร
4. ต้องตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานของผู้อื่น หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น ในกระบวนการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมินโดยทันที และดำเนินการติดต่อผู้เขียนหลักเพื่อให้แจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อบรรณาธิการจะได้นำไปใช้ประกอบในการตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์บทความนั้นต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

1. ตลอดช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความหนึ่ง ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความต้องเก็บรักษาข้อมูลของการประเมินบทความนั้น ๆ โดยไม่เปิดเผยข้อมูลแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง อันอาจนำไปสู่ความเสียหายต่อผู้เขียนและวารสาร
2. หากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความได้รับบทความซึ่งตนเองอาจมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อม ผู้ประเมินควรดำเนินการแจ้งให้บรรณาธิการทราบโดยทันที
3. ควรประเมินบทความภายในระยะเวลาที่วารสารกำหนด
4. ควรแนะนำและประเมินบทความด้วยความรู้ ความสามารถ เพื่อให้บทความที่ได้รับการประเมินมีคุณภาพทางวิชาการ และผู้เขียนสามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้รับกลับไปแก้ไข เพื่อให้บทความมีความสมบูรณ์ทางวิชาการ และก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อไป
5. หากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ ตรวจสอบพบว่าบทความที่ประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ให้แจ้งบรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
National Defence Studies Institute Journal
ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2568
ISSN 1906-7836 (PRINT) ISSN 2651-1525 (ONLINE)